

**Ministrorum Tigurinae ecclesiae, ad confutationem D. Iacobi
Andreae, pro Defensione Brentiani testamenti aeditam,
apologia : In qua pro veritatis simplicis & nostrae innocentiae
defensione, malitiosae D. Iacobi Andreae calumniae & futilis
maledictorum, quae in nos effudit, colluio, ita deteguntur &
confutantur, vt Christiani homines, per gratiam Dei, ab illius
Sophistica & fallacijs sibi facile? cauere possint.**

<https://hdl.handle.net/1874/422700>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

E. oct.

275 40

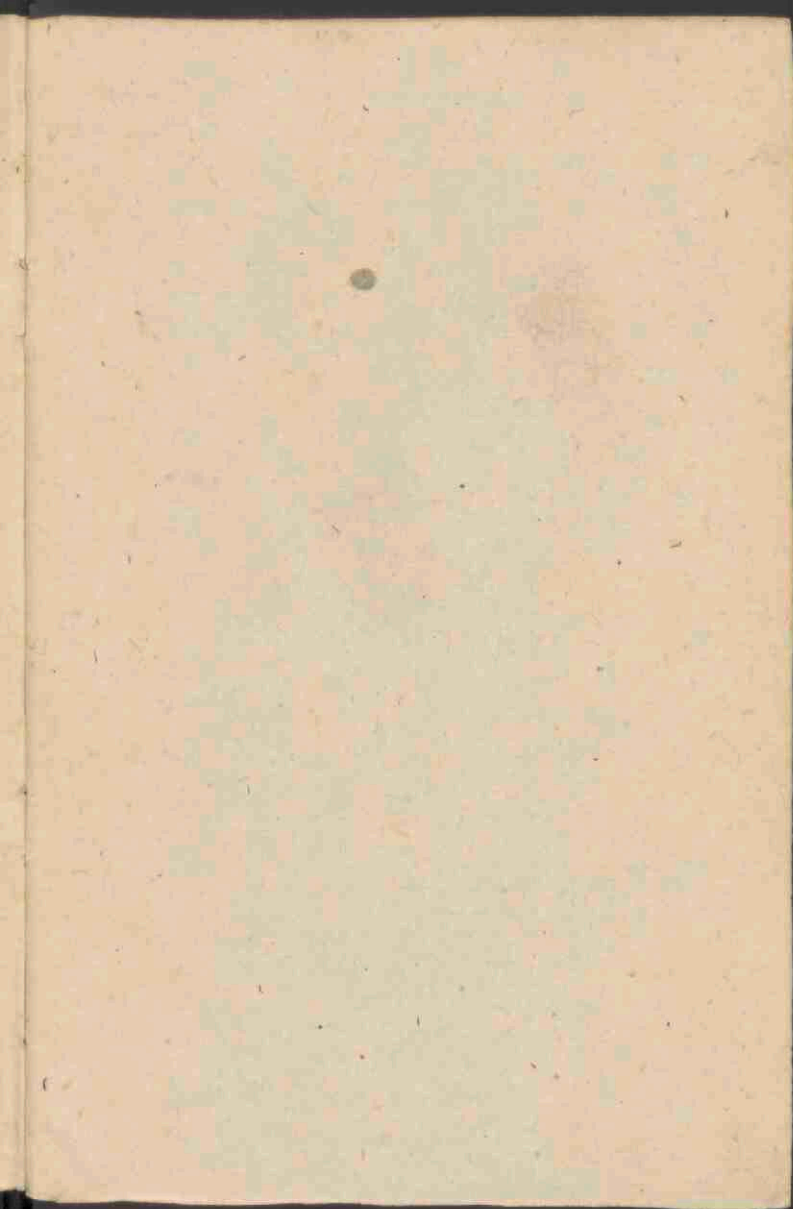

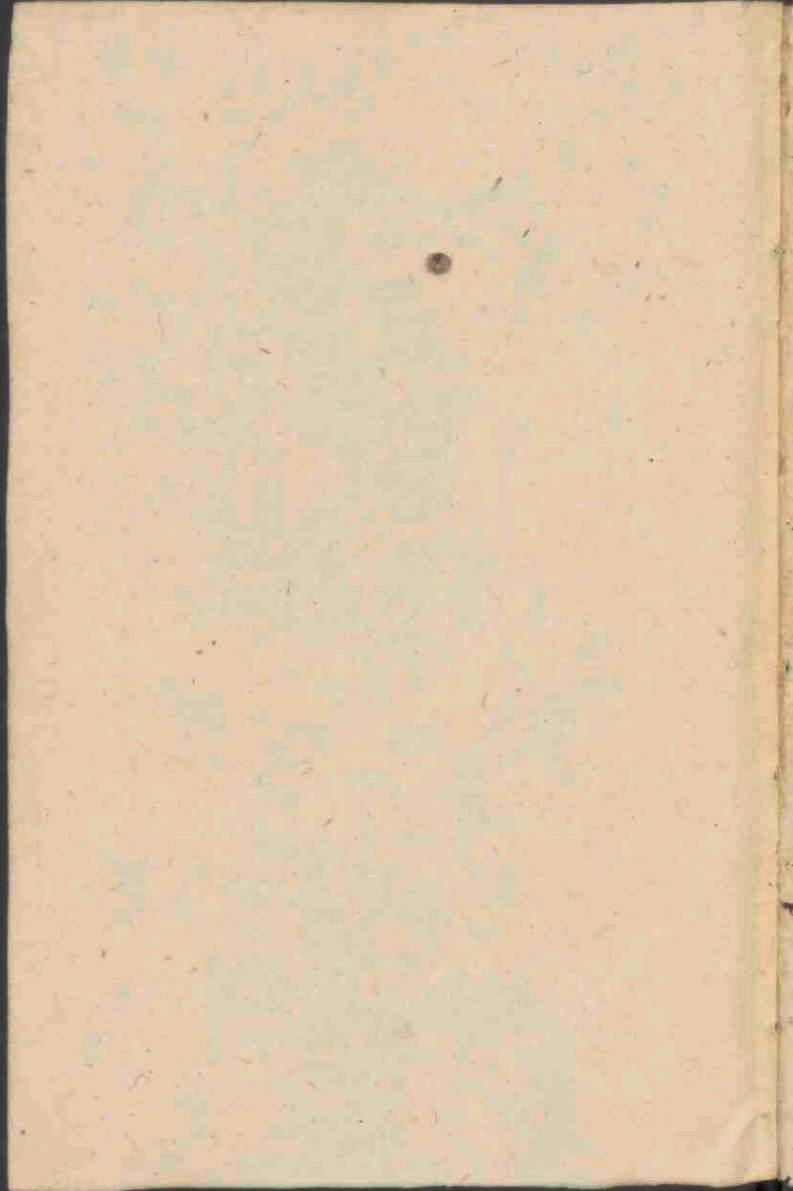

E. oct.

275^{4.}

80.275 //

MINISTRO
RVM TIGVRINAE EC
CLESIAE, AD CONFVTATIO-
nem D. Iacobi Andreae, pro Defen-
sione Brentiani testamenti
æditam, APOLOGIA.

In qua pro veritatis simplicis & nostræ
innocentiæ defensione, malitiôsæ D. Iacobi
Andreae calumniæ & futilis maledictorum,
quæ in nos effudit, colluuiò, ita deteguntur
& confutantur, vt Christiani homines, per
gratiam Dei, ab illius Sophistica & fallacijs
sibi faciliè cauere possint.

II. CORINTH. I.

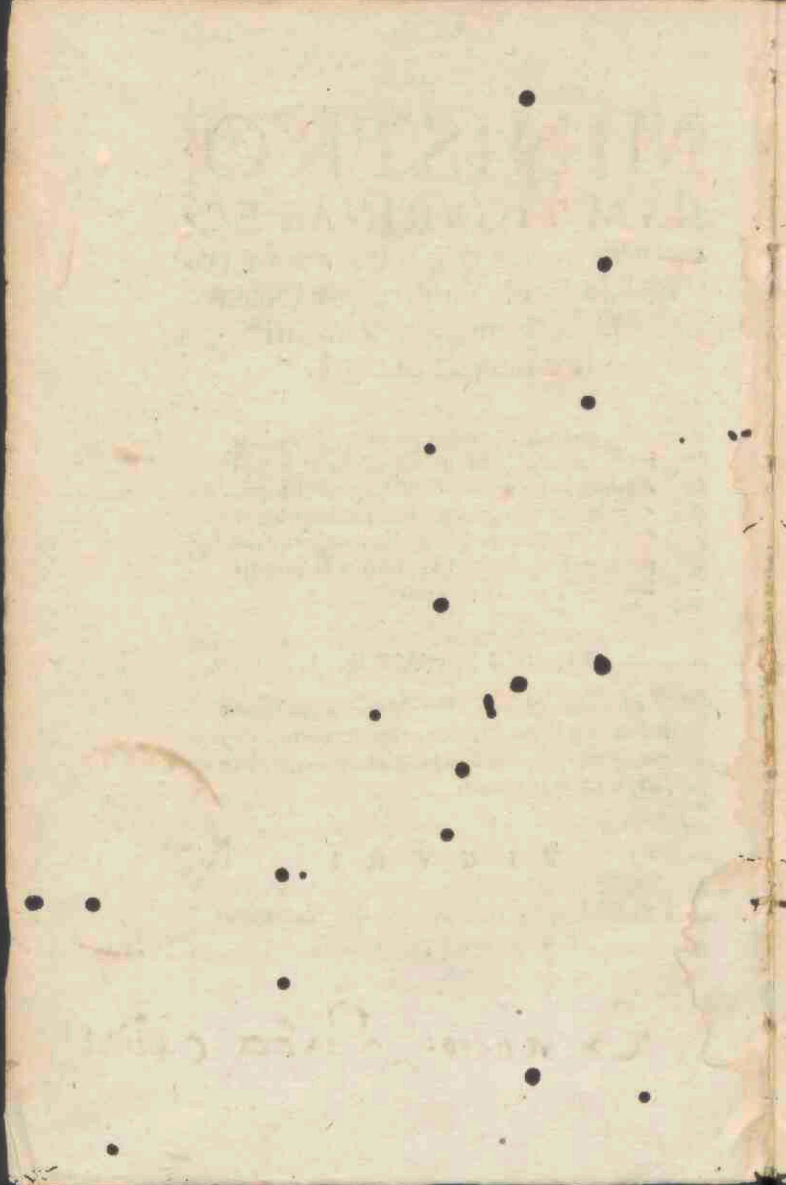
*Gloriatio nostra hæc est, testimonium conscientie
nostræ, quod cum simplicitate & sinceritate Dei,
non sapientia carnali, sed per gratiam Dei, conuer-
sati fuerimus in mundo.*

TIGVRI..

Excudebat Christophorus Froschouerus
Anno M. D. LXXV,

Ex dono. Ducegeij

OMNIBVS QVI IN AV

STRIA, GERMANIA ALIISQVE
regionibus nomē Domini nostri IESV CHRI
STI inuocant, HEINRICHVS BVLLIN
GERVS, Ecclesiæ Tigurinæ minister, gratiam
& pacem à Deo per Dominum nostrum
IESVM CHRISTVM.
precatur.

ANNO in carne nati Filij Dei M.
D. LX. breuem & compendiosam
verborum Domini nostri IESV
CHRISTI, quæ apud Ioan. cap.
14. leguntur: In domo Patris mei
mansiones multæ sunt, &c. declarationem con
scripsi, et eandē typis excusam publicauī. Quod cum
bona animi intētionē, neq; in alium finem fecissem,
quàm vt Christianos homines cōsolarer, deq; salute
nostra, quæ CHRISTI IESV, redemptoris no
stri vnici merito nobis quæsit, & in cælis reposita
est, certiores redderem, minime suspicabar, ali
quem exoriturum, qui mihi litem moueret, aut cer
tamen cōtra me animo hostili susciperet. Veruntā
men nescio à quibus extimulatus D. Ioānes Bren
tius, arrepto calamo aduersus libellū istum meum,
adeo hostiliter scripsit, vt necesse omnino esset illi
respondere, meamq; doctrinam, quæ verus atque

Bullingeri
& Brentii
cōcertatio

P R A E F A T I O.

orthodoxa Ecclesiae doctrina est, aduersus eum tue-
ri. Tunc Brentius irritatus, Responſionem meam
non tam confutare, quam miris modis atq; artibus
in contemptum adducere studuit. Quapropter alte-
ram responſionem eius scripto opposui. Qua ille ve-
hementius commotus tertium librum, quem Reco-
gnitionem inscripsit, contra me adidit. Ad quem
ego vicissim respondi eo libello, quem Repetitionis
titulo vulgavi. Durauit autem certamen hoc totis
annis quatuor, in annum videlicet nati Christi M.
D. LXIIII. quo tempore interea alij quoque libri
pugnaces & contentiosi prodierunt.

Principes
student in-
ducias face-
re.

Mouit hoc aliquos pios & pacis amantes Prin-
cipes qui scriptis eiusmodi simpliciores vehemen-
ter offendi, communes vero fidei nostrae hostes ex-
hilarari, simulque Euangelicae praedicationis cur-
sum in eadem impediri potius quam promoueri arbi-
trabantur. Quapropter, quae illorum est pietas &
in tuenda Ecclesiarum pace studium, scriptis ad nos,
qui Tigurinae Ecclesiae ministri sumus, & ad no-
stros vicinos literis, amicis inducias vtrinque fie-
ri postulabant: si forte interea, Dei gratia interue-
niente, alij alios rectius intelligerent, seque mutuo
animis & quioribus ferrent, tandemque sublata om-
ni animorum offensione, fraternae dilectionis stu-
dium & pia consensio succederet. Id vero non diffi-
culter Illustriss. principes a nobis impetrarunt, quos
iampridem contentionum eiusmodi tadebat: ea ra-

P R A E F A T I O.

mon conditione, vt aduersarij quoque nostri in inducias hasce consentirent: neque dissimulabamus, nos saluo Dei & nostro honore silere non posse, si illi veritatis doctrinam & nos propter hanc proscindere ac diffamare pergerent. Fuit hoc Illustriss. Principum institutum sanè pium & conatus immortalis laude dignissimus. Itaque nos quidem inducias, quas illi fecerant, aliquanto tempore bona fide seruauimus, vt qui pace Ecclesiarum nihil antiquius habeamus: nunquam verò à quibusdam peruersè doctis aduersariæ partis hominibus, quos & pacis odium & innatum garrulitatis studium inflammabat, impetrari potuit, vt ipsi quoque idem facerent. Testantur hoc ipsorum libri, quos interea aduersus nos contumeliosissimè scriptos vulgauerunt: vt iam nihil dicam de eorum concionibus plus quàm in tribunitijs, in quibus ex suggestu sacro corâ plebe conuictiorum plaustra in nos immerentes quotidie effundebant.

Ad versarij
inducias
violant.

Accidit præterea, vt quidam inquieti ac turbulentis homines D. Brentij testamentum (quo Christiana fides facile carere poterat) typis excusum, quasi Pandoræ pyxidem, publicarent. Erat hoc nouum odij acerrimi argumentum, quo isti excitati nouas turbas & confusionem non leuem in Ecclesia excitauerunt. Enimvero tam contumeliose & tanta verborum acerbitate testamentum illud aduersus nos erat conscriptum, vt quamuis nihil

Brentij te-
stamentum

P R A E F A T I O .

nobis optatius esset, quam pacem colere, ei tamen vel inuiti cogereur respondere. Id verò à nobis maiori cum modestia, quam qua testamenti scriptor vsus erat, factum fuisse testabuntur, quotquot vtrumque scriptum legerint.

Jacobi An-
dreae con-
futatatio.

Ab eo tempore per annos tres nemo prodijt, qui aduersus nostram ad Brentij testamentum responsionem aliquid inimicum aut hostile proferret. At quia hoc anno noui & non contemnendi auxiliij spes aduersarijs aliunde affulsit, ea D. Iacobus Andreae, quem cognomen Schmidelinum dicunt, animosior factus, subito erupit, & librum publicauit, cuius inscriptio hæc est: Confutatatio responsionis Ecclesiastarum, qui Tiguri sunt, ad D. Ioannis Brentij testamentum, per Iacobum Andreae D. Præpositum Tubingensem. Qua Confutatione animum suum ita pradiidit, vt cordati omnes facile videant, hunc ei scopum propositum fuisse, vt non solum nos, sed Ecclesiam quoq; nostram atq; doctrinam contumeliosissime traduceret, nullo tamen nostro merito. Neque ei satis fuit, quòd causam nostram bonam atque iustam peruertit atque conuittatur, verum etiam apud exteros & procul disitos nos traducit, ac si nocentissimi seductores, doctrinæ peruersores, & diuini nominis prophanatores simus, à quibus sibi omnes cauere debeant.

Etenim in Præfatione libri sui, quam ad Aulariacos scripsit, hoc omnibus seculis Ecclesiæ accidisse

P R A E F A T I O.

disse dicit, ut sicubi Dei verbum bene plantatum
esset, satan hoc per falsos doctores obscurare & ad-
ulterare conatus sit: quod ipsum hodie etiã faciunt
Sacramentarij. Ita verò nos vocat, quos alio nomi-
ne ferè Zuinglianos dicit. Ita verò hoc scribit, ut
non obscure innuat, nos eos esse, qui si quando ipse
cum suis complicibus Dei verbum in lucem profec-
rat & Ecclesias constituat, in ipsorum labores sub-
dolè subrepamus, & quod ab ipsis bene plantatum
est, corrumpamus.

A acusa-
mur ut subs
reptij Ece-
clesiarũ tur-
batores.

•• Priusquam verò ad huius criminis confutatio-
nem accedamus, hoc non possumus silentio præteri-
re, nos neq; Sacramentarios neq; Zuinglianos esse,
sed Christianos. Etenim Sacramentarij propriè di-
cuntur, qui Sacramentis plus quã par est tribuunt:
quod aduersarios nostros potius quã nos facere, a-
libi demonstrauimus. Zuingliani verò non magis
quã Lutherani aut Calumiani sumus. Etenim
omnibus istis Ecclesiæ ministris, nõ aliter credidi-
mus, et etiamnum credimus, quã quatenus suam
doctrinam ex Dei verbo & Domini nostri IESU
CHRISTI Euangelio depromunt, & eiusdem
authoritate confirmant. Itaque non Zuingliani, sed
Christiani sumus, ut qui Dei verbo credimus: &
iã sepius sumus protestati, nos (sicuti Paulus mo-
nuit) à nemine mortalium denominari velle. In qua
sententia adhuc hodie constanter perseueramus.

Nos neq;
Sacramen-
tarios neq;
zinglia-
nos esse.

D, Iacobo Andrea autem eiusque socijs, idem 1. Cor. 14

P R A E F A T I O.

Quidlo E-
uangelium
Tiguri cor-
porum præ-
dicari.

quod Paulus Corinthijs olim dicebat, respondemus: An à vobis sermo Dei profectus est? an ad vos solos deuenit? Enimvero in veritate sincera & absque omni gloriatione carnis testari possum, hoc beneficium nobis per inexhaustam Dei bonitatem eiusque gratuitam misericordiam accidisse, vt Dei verbum & Euangelium IESV CHRISTI in inclita Tigurinorum ciuitate, aduersus Papatum & omnis generis errores, verè, perspicuè & constanter prædicaretur, priusquam Lutheri nomen apud Heluetios innotuisset. Adhæc Tigurinam Ecclesiam omnium, quæ in superiori Germania sunt, primam fuisse constitutam dico: eo tempore nimirum, quando Dei verbum in clarissimis ciuitatibus, Berna, Basilea, Scaphusio, Geneva, Curia Rhetorum, Argentina Constantia, Vlmi, Augusta (quas honoris causa nominò) & quibusdam alijs, radios quidem suos proferre inciperat, nulla autem reformatio adhuc fieret, quæ postea demum secuta fuit.

Quomodo
reformata
Ecclesia
Tigurina.

Quod autem in Tigurina Ecclesia in ipso statim reformationis principio factum est, id non absque legitimo ordine, multò minus autem seditiose aut cum tumultu ex hominum sectariorum & petulantè tumultuantium libidine ceptum fuit: sed non sine numine, omnia legitime, prudenter & pacifice secundum diuini verbi regulam fuerunt constituta: et quidem ex Senatus quoque legitimi decreto, cui populus

P R A E F A T I O.

populus iam ante probe institutus voluntarie obtemperavit. Nam priusquam in religione Papistica iam olim recepta & aliquot saeculis confirmata quicquam mutaretur seu aboleretur, disputationes publicae, liberae & Christianae institutae sunt, ad quas Episcopi ordinarii & doctissimi quique cum toto Clero (ut Papistis usitato vocabulo utar) evocati fuerunt. Adeo autem nemini silentium tunc imponebatur, ut laicis quoque liceret ex sacris scripturis ea in medium afferre, quae ipsis ad causae istius cognitionem facere videbantur.

Disputatio
publica.

Itaque post longam demum & maturam deliberationem manus operi admoueri coepit, ut legitimo ordine & absque omni tumultu ex templis ea auferrentur, quae cum Dei verbo non conveniebant, & quibus primitivam atque apostolicam Ecclesiam olim caruisse, quaeque eius exemplo siue auctoritate probari non posse constabat. Et quod paulo ante diximus, priusquam aliqua mutatio fieret, populus totus non in urbe solum, sed toto quoque Tigurinorum agro (qui comitatus, baronatus & oppida non pauca complectitur) ex Dei verbo de religione diligenter edoctus erat: quae causa fuit, ut plerique in publicam Ecclesiae reformationem consentirent, & Papisticis superstitionibus sponte renuntiarent.

Reformatio
institutum

Tunc ergo abolita apud nos fuit Missa cum omnibus suis connexis, & quidem ijs potissimum,

Quid Tiguri mutatum
& sublata
luerit?

P R A E F A T I O.

quæ pro mortuis solebant fieri. Sublatæ etiam sunt imagines, quæcunque in templis ad cultum prostabant, unâ cum toto papistico templorû ornatu. Abrogatus item est cantus papisticus simul & preces superstitiosæ atque scripturis sacris contrariæ: dies item festi, quotquot creaturis dicati erant: inuocatio Diuorum & tam horum quàm reliquiarum, quæ ipsorum nomine ostendebantur, cultus, unâ cum Sacramentis papisticis, quorum institutio atque vsus ex Dei verbo non potest probari. Cessarunt tunc etiam vota monastica cum toto illo cultu sacrificulorum fictitio, & quicquid præterea absque verbi Dei authoritate & contra Apostolicæ Ecclesiæ exemplum posteris demum temporibus erat introductum. Sed & ipsi Romano Pontifici longum valere renuntiarunt nostri homines, donec ille suos ritus atque cultus Dei verbo ex scripturis veteris & noui Testamenti petito probet atque confirmet.

Quid substitutum loco ablatorû?

Et vt quod iam ante dictum est, repetam, nihil hic tumultuariè fiebat, neque eos nostri imitabantur, qui in domo aliqua petulanter omnia euertunt & dissipant, euersis autem & turbatis omnibus domum relinquunt, neque quicquam suo loco restitunt. Nec enim abusus solùm aboleuerunt, sed insuper in eorum, quæ sublata oportuit, locum, ritus atque exercitia à Deo nobis tradita, & fidei Christianæ consentanea substituerunt. Si quid autem anti-
quitus

quibus pie & secundum scripturas institutum erat; Iere. 31
ad immotum intactumque nobis mansit.

Quapropter Missis, quæ contra Christi institu-
tum celebrabantur, cõciones quotidiane successerunt,
in quibus nemini licet quicquam proferre, quàm
quod Dei verbo in sacris literis tradito sit consen-
taneum. Substituta quoque est sacrosancta Domi-
ni nostri IESU CHRISTICENA, quæ statis die-
bus in memoriam mortis suæ cum publica pro no-
stræ redemptionis per illum factæ beneficio gratia-
rum actione celebratur.

Quoad verò doctrinam, hoc tunc præcipuè ob-
servari cœpit, ut fidei Christianæ & orthodoxæ ar-
ticipulo toti, & quidem pueris quoq;, fideliter
& dilucidè explicentur, ut singuli, quid credi
debeat, intelligant. Ut enim Dei præcepta tradan-
tur, quisque eorum proprius usus sit: nimirum ut
(quod Paulus scribit) pedagogi instar nos ad Chri- Galat. 3.
stum deducant, quidque à nobis fieri debeat vel o-
mitti, doceant, imprimis verò ad dilectionem frater-
nam & misericordiæ studium excitent. Præterea
ut oratione Dominica rectè intellecta, omnes Deum Preces;
assiduè & serio precari discant, certoq; intelligant,
Christianos homines, dum in hisce terris vivunt, con-
solationem præcipuam ex precibus percipere: utq;
Deo pro acceptis beneficiis indefinenter gratias a-
gant, eiusque laudes prædicent. Fit etiam inter do-
cendum frequens Sacramentorum mentio, Baptis. Sacramenta

P R A E F A T I O.

qui nimirum et cenae Dominicae in quem finem illa à Domino instituta, quis proprius eorundem usus atque fructus sit, et ut singuli sese ad illa parare debeant.

Ordines.

Nam etsi reliqua, quae Pontificij doctores Sacramentorum nomine venditant, pro veris sacramentis minimè agnoscamus, ut duo ista quae modò commemorauimus, in poenitentia tamen et peccatoris confessione constanter retinemus et docemus, quae cunque de his verba Dei probantur. Confirmationi autem papisticae Catechesis siue puerorum in fide institutio successit. Similiter coniugia secundum Dei verbum sanctè contrahi et coli debere, sedulò docemus. Ordinatio item ministrorum Ecclesiae, et eorum qui ex morbis decumbunt visitatio, sicuti de his ex scripturis edocti sumus, obseruantur: adeoq; de his omnibus certas leges atque ritus habemus constitutos.

Ornatus
templorum

Hoc ipsum de imaginum usu et reliquo ornatu ex templis sublato dici potest. Nam his quoque doctrina substituta est, quae Deum ex verbo suo atq; operibus, et quidem potissimum ex beneficijs, quae in nos confert, docet agnoscere: tradit eadem, ut quisque proximum suum, qui ad Dei imaginem conditus est, vestire et omni officiorum genere iuuare debeat: templorum item ornatum longè pulcherrimum in virtute et sancta vitae morumque disciplina consistere: In quem finem disciplinae ecclesiae-

P R A E F A T I O.

eclesiasticae leges sancitae sunt, ex quarum praescripto quicumque delinquant, admonentur, ut ad officium redeant: scelera autem grauiora & manifesta, ut par est, puniuntur.

Canticorum loco, quae in templis varia & prolixia nimis resonabant, publicae preces & Dei laudes cum gratiarum actione habentur. Qui vero prius Diuos caelites inuocabant, ij iam ad solum IESUM CHRISTUM, qui vnicus & verus humani generis apud Patrem Mediator & aduocatus est, remittuntur. Interea docentur ijdem, ut de Diuis honorifice sentiant & loquantur, imitentur item fidei & vitae sanctae exemplum, quo illi nobis praeruerunt. Reliquias vero in templo Dei omnium pretiosissimas esse docemus, aeternum Dei verbum, Euangelium videlicet IESU CHRISTI, & quae hic Ecclesiae suae tradidit Sacramenta.

Coenobiorum vero, caenobiorum & quaecumque alia sunt ecclesiastica bona, partim in doctrinae & scholarum subsidium destinata sunt, partim xenodochijs & pauperum subuentioni seruiunt, & si quid reliquum est, in publicos atque necessarios vsus reseruat.

Denique singulari gratuita misericordiae Dei beneficio factum est, ut in antiquissima Tigurinorum vrbe simul & agro Ecclesiam vere Christianam constitutam habeamus, in qua praecipua illa ornamenta videre licet, quae Lucas Act. 2. cap. pri-

Cantus

Reliquiae.

Bona Ecclesiastica.

Praecipuae Christianae ecclesiae no-
tae.

P R A E F A T I O.

mitina & Apostolica Ecclesiae tribuit, sic scribens: Quicumq; libenter receperunt sermonem, baptizati sunt, & perseverabant in doctrina Apostolorum, et communicatione, et fractione panis, et precationibus.

Afflic-
tiones.

Et his quidem ad hunc modum constitutis, Ecclesia Tigurina iam inde ab initio insidias multorum experta & gravissimis comminationibus oppugnata est, simulque opprobria, contumelias, persecutiones & clades quoque non leues sustinuit. Sed adfuit illi Deus sui spiritus virtute, tamque sapientia, patientia & constantia incredibili armavit, ut per omnis generis aduersa & tempestates in recepta semel reformatione in hunc usque diem perseverauerit, cum hac protestatione verè Christiana, quòd meliora ex scripturis sacris docentes libenter audire, & iisdem cum gratiarum actione obedire velit, Deoquè debitum obsequium prestare.

Constantia
in recepta
simplicitate.

Agnoscamus ergo hoc singulari diuini clementiae beneficio factum esse, quòd in semel recepta fidei & doctrinae forma hucusq; semper sibi similis persistit, neq; vllas mutationes admisit, quibus vel doctrinae verbi Dei vel ex hoc institutis ritibus modò hoc modò illud adijceretur: Sed quae eius forma fuit, cum primùm Euangelij luce illuminata sublati superstitionibus puriorem Dei cultum amplecteretur, eam in hunc usque diem in omnibus fidei & religionis capitibus immotà & intactà retinet.

Accedit his aliud diuini fauoris & protectionis docu-

P R A E F A T I O,

nis documentum, quod nulla in ea secta, nullaque Ecclesia Tigurina à le-
 dissensiones vnquam exorta sunt, vno Anabaptis-
 tis libera-
 mo excepto, qui nec ipse in illa enatus, sed aliunde Anabaptis-
 mus.
 inuectus fuit per Thomam Munzerum, qui cum ex
 Saxonia in Heluetiae fines Vualdisfontū & Gries-
 sum vsque excurrisset, virus illud suum in nostrā
 quoque gentem effundere cepit, sicuti alibi à nobis
 prolixius est dictum. Mox tamen disputationibus
 publicè institutis furores illorum per veritatis lu-
 cem repressi sunt, & hodie etiā, sicubi illorum scin-
 tillae sese proferunt, publicè amplissimi senatus au-
 thoritate atque sanctis legibus coercentur. Quare
 atrocem nobis iniuriam faciunt, qui nos Anabapti-
 starum sectae accensent, & de nobis perinde vt A-
 nabaptistis loquuntur & scribunt, vt calumnijs su-
 is nos apud rudes & impios rerum in inuidiam
 atque odium adducant.

Fui præterea ab ipso reformationis exordio Ministrorum
 mirificus & vnanimis inter Tigurinae ecclesiae mi-
 nistros doctrinae consensus, quem etiam nunc hodie
 Tigurinae
 ecclesiae
 consensus;
 constanter colunt: & vt hoc bonum nobis Deus
 perpetuum esse velit, sedulo precamur. Etenim nul-
 la inter eos de fidei capitibus vnquam concertatio-
 nes exortae sunt: Cum è contra lippis & tonsoribus
 constet, quid ferè in alijs Ecclesijs fieri soleat, in qui-
 bus ministri neq; inter se amicitia & dilectione fra-
 ternam colere, neq; de doctrinae capitibus conueni-
 re possunt, vt cum Ecclesiarum aedificatione eadem

P R A E F A T I O.

sentiant & loquantur: Inter nos certè de Deo & Domino nostro IESV CHRISTO, de homine, de peccato, de gratia Dei, de iustificatione, de fide & operibus, de sacramentis denique nunquam contentatum est: & ignota adeoque inaudita sunt nostris hominibus (quod absq; inuidia dictum velim) odiosa Synergistarum, Maioristarum, Adiaphoristarum, Antinomorum, Suenkfeldianorum, Flaccianorum, aliorumq; similis farinae nomina atque dogmata, de quibus alibi pugnatur.

Doctrinae
scopus & di-
ficatio,

Nostræ enim Ecclesie ministris hic scopus propositus est, vt non affectato, sed simplici dicendi genere & non absque auditorum fructu, respicientiam atq; peccatorum remissionem in IESV CHRISTI nomine prædicent: vtque populum in fidei simplicitate, animorum item consensione & dilectione Christiana retineant. Quapropter imperitam & simplicem plebem nequaquam grauant peregrinis rixis & rerum sublimium speculationibus: multo minus verò auditorum aures conuitijs probris atq; mordacibus dictis replent: quod nonnulli aduersariae partis concionatores facere solent, ex quorum concionibus plerique doctrinae quidem & consolationis atque adhortationis vacui, conuitorum verò, quæ in procul absentes Zuinglianos & Sacramentarios siue Sacramentiperdas effundi audierunt, non pleni modò, sed ijs audiendis ad nauseam vsque fatigati, domum reuertuntur.

Secl. as

P R A E F A T I O.

Sectas verò atq; hæreses omnes, cum veteres tum Sectæ et hæreses.
recentes, Ecclesia nostra iam pridè abominata est &
procul eliminavit: de quo non obscure testatur, quæ
anno Domini M. D. L X V I. adita à nobis fuit,
fidei atq; doctrinæ nostræ Confessio.

Et hæc quidem de Tigurina Ecclesia vt verò,
ita non absq; graui adeoque necessaria causa hoc lo-
ro mihi dicenda fuerunt, propter nostri aduersarij
aut accusatoris, vel potius calumniatoris, impro-
bitatem, qui inter rerum ignaros impudenti gar-
rulitate sese ostentans, suos labores perinde iactat,
ac si nullæ vsquam Ecclesiæ orthodoxæ siue Chri-
stianæ sint (quod in nullius Ecclesiæ veræ contu-
meliam dictum volumus) quam quas ipse aut sui
complices plantarint: nos verò vbiq; gentium tradit
cit, vt qui ipsorū labore cõditas Ecclesias vastemus,
& in Veritatis via incedentes per auia in erro-
rem abducamus. Quod ab illo non minus impuden-
ter quam falso dicitur. Etenim optimè nobis conscij
sanctè affirmare possimus, neminem mortalium
inueniri, qui idoneis argumentis siue testimonijs
demonstrare possit, Ecclesias bene constitutas vn-
quam per nos turbatas aut seducltas fuisse, vel e-
tiam nunc turbari aut seduci: nisi quis seduclio-
nem dicere velit eam doctrinæ & æconomix Ec-
clesiasticæ rationem, quæ in Tigurina Ecclesia ob-
seruari solet: quæ in hunc vsque diem rectè insti-
tuta & gubernata testimonium fidei suæ iuculetur.

P R A E F A T I O.

um habet in ipsius Dei & fidelium IESV
CHRISTICONSPPECTU. Neq; tamen inficias iero-
potuisse me ab ista commemoratione abstinere pro-
pter sinistras aduersariae partis suspiciones atque
peruersa iudicia, quibus aliqui omnia nostra cauil-
lari solent. Sed ad ista cum Paulo Apostolo respon-
demus: Si insipientes facti sumus, aduersarius no-
ster coëgit nos, vt cum Veritate in Domino glori-
emur. 2. Cor. 11. & 12.

Disputatio
Bernensis.

Imò cum Deo & Veritate amplius dico, plures
alios tam in nostra Heluetia quam exteris genti-
bus Tigurinae Ecclesiae exemplum magno animo
& forti secutos fuisse, vt ipsi quoque Dei verbum
amplexi Ecclesiarum suarum reformationem insti-
tuerent: cum in illa relucentem Dei gratiam &
admirabilem in omni aduersorum genere supe-
rando constantiam, felicem denique Euangelij pro-
gressum, & praeciarum disciplinae morum atq; pie-
tatis studium viderent.

Quis enim ignorat immortalì laude dignum po-
tentiſſimae Bernensium ciuitatis facinus, qui sub-
finem anni à nato Christo M. D. XXVII.
disputationem liberam, catholicam & Christia-
nam indixerunt, quae mox sequenti anno magna cū
granitate & ordine decenti instituta successum &
euentum habuit tam pio instituto dignissimum?
Hanc enim confestim secuta fuit Ecclesiarum, quae
per totum agrum Bernensem plurimae sunt omni-
um

P R A E F A T I O.

um reformatio. In qua illæ in hunc vsque diem per Dei gratiam non absque laude & gloria constanter perseverant.

Interfuit illi disputationi inter alios Ecclesiarum Sueviæ ministros, vir eruditus & fidelis IESU CHRISTI minister, Conradus Somius, Ecclesiastes Vlmensis, qui in publico disputantium atque auditorum consensu inter alia dicebat: Non eo animo huc veni, ut Propositiones, de quibus hic disputatur, oppugnem. Nam has verè Christianas inque Dei verbo tam bene fundatas esse agnosco, ut neque demones neque homines quicquam aduersus eas possint. Sed & ipse eas iam pridem Ecclesie Christi, quæ Vlmæ est, exposui: & imprimis quidè eam quæ ordine quarta est: quæ corpus & sanguinem Christi in pane & vino Cœnæ substantialiter percipi negat. Extant hæc Somij verba in Actis disputationis fol. 191. Idem Somius eo tempore concionem Bernæ publicam habuit: quod ipsum Lindaugiensis Ecclesie minister Thomas Gasserus fecit. Nec multo post Senatus Vlmensis doctrina & pietate præstantes viros, D. Ioannem Oecolampadium Basiliensem, & D. Ambrosium Blarerum Constantiensem Ecclesiastam, euocauit, ut eorū cõsilio atq; opera in suæ Ecclesie reformatione vteretur.

Conradus
Somius Ec-
clesiastes
Vlmensis.

Sequēti anno, qui à nato Christo M.D. XXIX: numerabatur, Illustrissimus Hessorum Princeps Philippus (cuius laus in Ecclesia Christi, vix pote

Colloquij
Marpur-
genicæ.

principis fortissimi et vero sanctoꝝ gloria Dei zelo ardentis, æternum florebit) Marpurgi conuentū in dicit: ad quē D. Lutherus cum Philippo Melanchtone, D. Oecolampadius item cū Huldrycho Zuiglio, aliꝫe nonnulli vtriusque partis viri docti et eruditi conuenerunt. Volebat enim Illustrissimus Princeps experiri, num qua ratione odiosum illud & infelix de Cœna Domini mystica certamen è medio tolli, & concordia siue consensio Christiana fieri atque constitui posset. Neque omni fructu caruit sanctus iste optimi piissimiq; Principis conatus. Nam ex vtriusque partis doctorum consensu scripti & publicati sunt, qui etiamnum hodie extāt & in omnium manibus versantur, articuli, quibus tota veræ religionis summa continetur.

De cœna
Domini.

Quoad verò Cœnam Domini, in hanc formam consenserunt: Decimo quinto, de Cœna Domini nostri IESV CHRISTI omnes credimus & docemus, eam sub vtraque specie secundum Christi institutionem administrari debere: Missam item non esse eiusmodi opus, quò quis alijs, vel viuentibus vel hac vita defunctis, gratiam mereatur. Adhæc Sacramentum altaris, veri corporis & sanguinis Christi Sacramentum, spirituale verò corporis & sanguinis Christi perceptionem omnibus Christianis quã maximè necessariã esse. Sentimus item Sacramenti istius vsum esse, quòd sicuti Verbum à Deo omnipotente datum & destinatum est.

P R A E F A T I O.

ut infirmæ conscientie ad fidem atque charitatem
permoveantur per Spiritum Sanctum.

Et si verò de Christi corpore & sanguine, num
hec corporaliter in pane & vino existant, inter nos
conuenire non potuit, debet tamen vtraq; pars alte
ri Christianæ dilectionis officia præstare, quatenus
hoc salua vniuscuiusque conscientia fieri potest.
Orent denique omnes Deum serid, ut nos vtrin-
que suo Spiritu in vera sententia confirmet. Amē,

De modo
præsentie
Christi in
Coena.

De Christo
Domino.

Articulum autem de Christo Domino & dua-
bus eius in vna indiuidua persona distinctis natu-
ris iisdem his verbis conceperunt: Secundo credimus,
quod non Pater, non item Spiritus Sanctus, sed Fi-
lius Dei Patris, Deus verus & naturalis, homo
factus sit, operatione Spiritus Sancti, absque viri-
lis seminis admixtione, natus ex intemerata Virgi-
ne Maria corporaliter, et perfectus quidē homo quo
ad corpus et animam sicuti alij homines, absq; peccato
tamen. Tertio, quod hic ipse Dei & Mariæ Filius,
indiuidua persona, IESVS CHRISTVS, pro
nobis crucifixus, mortuus & sepultus, ex mortuis
resurrexerit, in caelos ascenderit, sedeat denique ad
Dexteram Dei, omnium creaturarum Dominus,
venturus ad iudicandum viuos & mortuos.

Et ista quidem de Domino IESV CHRIS-
TO confessio tunc vtrique parti sufficiebat, sicuti
eadem etiamnum hodie sufficit. Nos verò hanc cō-
sensionem atque confessionem, quæ tunc ab vtriusq;

Tigurini
consensionē
Marpurgi
factam reci-
neut.

P R A E F A T I O.

partis Theologis conscripta fuit, adhuc constanter retinemus, & cum omnibus tam Ecclesijs quam ministris, pacem colimus, qui eandem nobiscum profitentur: Speramus item Ecclesias orthodoxas & earundem ministros, quotquot honestatis studiosi & pacis atq; pietatis amantes sunt, in eadem consensione pacem & concordiam nobiscum similiter colere, neq; quorundam inquietorū rixatorum & seditiosorū blateronum garrulitate atq; calumnijs moueri, qui nos immerētes damnant, & ubiq; gentiū diffamant. Vident enim perspicue viri boni & cordati, præcipua nostræ doctrinæ et ecclesie dogmata in Marpurgenſi Cōuentu, neq; falsi damnata neq; reiecta fuisse.

Comitia
Augustiana
1539.

Anno Domini M. D. XXX. cū Imperij Comitia celeberrima Augustæ haberet Carolus V. doctrina nostra, quam adhuc hodie inuiolatam retinemus atq; profitemur, et quidem ea illius pars, quæ nostrā de Cæna Domini, de imaginibus item aut simulachris alijsq; rebus (quæ eo tempore nonnullis acerbè nimis, adeoq; intolerabiles videbantur) sententiam tradit, in tanto honore atq; pretio erat, vt quatuor illustres Imperij ciuitates, Argentina, Constantia, Memmingam & Lindanogiam, non puderet eā publicè corā Carolo Cæsare & totius Imperij Conuentu profiteri, eandemq; cū à Cæsareæ maiestatis doctoribus oppugnaretur, animo constanti defendere. In defensione autē sua ipsi quoq; D. August. verbis utebantur, quæ in epistola ad Dardanium leguntur:
quibus

P R E F A T I O.

quibus nostri quoque præceptores suam sententiã tu-
tati sunt aduersus eos, qui ipsos reprehensione dignos
putabãt, quòd corpus Christi ubiq; esse, & eiusdem
corporalem in Cœna præsentiam negarent. Quòd si
verò doctrina nostra tunc temporis Christiana &
digna visa fuit, quam homines non obscuro, & qui
non exiguam eruditionis & pietatis existimationẽ
sustinebant, publicè & non sine periculo profiteren-
tur, quæ obsecro ratio Iacobum Andreae mouet, vt
tam illam quàm nos contumeliosissimè proscindat,
qui in hunc vsq; diem nulla ex parte mutati, sed ij-
dem omnino sumus, qui tunc eramus? Si deniq; ci-
uitatibus illis tunc gloriosa fuit illius professio, ea-
dem profectò hodie nobis contumeliosa esse non
poterit.

Non possum prætere neque debeo hic præte-
rire, quod postea sub finem anni M. D. XXXIII.
accidit. Cum enim Ecclesiarum Suevicarum Mi-
nistri mense Decembri Constantiam conuenissent,
nostram de Cœna Domini doctrinam, ea forma &
modo, quo in Bernensi disputatione recepta atque
approbata fuit, & qualem adhuc hodie retinemus,
conscripserunt, nosque ad concor-
diam & consensionem paratos & propensos esse
protestati sumus, si qua eius ineunda ratio commo-
da & pia inueniri possit. Quid illi responderint, ex
illorũ literis potius quàm ex me Lectores intelligãt
volo, in quibus inter alia sic scripserunt. Et sanè

Suevicarum
Ministri Tiguri-
nis consen-
tiunt.

P R A E F A T I O .

non potuimus non vehementer istam in hac causa
 vestram Confessionem probare: Quam utinam Lu-
 therus & Melanchton, perferente eam Bucero no-
 stro, ita probent, ac nos illam nulla bona conscientia
 possumus improbare, &c. Datae fuerunt illae literae
 Constantiae 21. Decemb. Anno nati Christi M. D.
 XXXIII. Subscripserunt illis

Augustenses.	Vlmenses.
Memmingenses.	Constantienses.
Campidonenses.	Isnenses.
Lindouenses.	Bibraçenses absen- tes, scripto tamen praesentes.

Constat ergo piissimos istos & pacis ecclesiasti-
 cae amantiſsimos IESU CHRISTI seruos, quo-
 rum animae nunc cum Christo in caelis viuunt, de
 nobis & Ecclesijs nostris (quarum eadem omnino
 forma est hodie, quae tunc erat) longè aliter iudica-
 uisse, quam aduersarius ille nosse facit, qui ef-
 freni linguae, qua pollet, petulantia, immerentes pro
 scindere ac laniare non veretur. Speramus autem
 apud honestissimos quosque & publicae pacis stu-
 diosos, plus auctoritatis & ponderis habitura esse
 tot piissimorum seruorum Christi testimonia, quam
 impudentes atque odij plenas sycophantiae istius ca-
 lumnias atq; conuicia.

D. Huld.
 Dux Vuir-
 tembergicus.

Sed & Illustrissimi & sanctae memoriae Princi-
 pis D. Huldrychi Vuirtembergensis Ducis, quem
 verbi Dei amantiſsimum & eiusdem fidelissimū
 propu-

P R O A E F A T I O .

propugnatorē fuisse constat, longē alia fuit de Huldrycho Zuinglio sententia, quā nunc Iacobi Andreae sit: cuius tanta tamque dira est erga virum de Ecclesia & communi religionis causa optimē meritum rabies, ut iam olim hac vita defunctum instar Caspji canis dentibus laniaturus esse videatur, si qua huius facultas daretur. At Illustrissimus Princeps Huldrychus illum amore suo dignum iudicavit, & in pretio habuit, neq; talē iudicavit, qualem fuisse Therfitēs ille Tubingensis falsō proclamat. Neq; hic quicquam fingimus, sed si opus sit, huius rei testes proferre possumus ipsius Principis manus scriptas literas non paucas, quas gratiæ & fauoris plenas Cassellis & Marpurgo ad illum dedit. Sunt nobis alia quoque argumenta, quibus demonstrari poterat, eundem Principem de doctrina & Ecclesijs nostris admodum honorificē sensitse, easque suo favore dignis iudicavisse. Sed ut multa omittamus, hoc certē nemo quantumvis impudens negare poterit, illum, cum Ecclesiarum suæ ditionis reformationē facere instituisset, in hoc opere sanctissimo fratris nostri dilectissimi D. Ambrosij Blareri, opera atq; cōsilio vsum fuisse, & ex nostris regionibus evocatos non paucos Verbi præcones Ecclesijs suis præfecisse, quos & fide et liberalitate tāto Principe digna protexit atq; aluit: quod equidē ille nunquā facturus erat, si ipsi is erga nostrā doctrinam atq; Ecclesiā animus fuisset, qui calumniatori nostro est, qui hoc

P R A E F A T I O .

Unum agit, ut nos omnibus exosos & infames reddat. Quid si verò hic nobis alios Principes obijciat, qui secus erga nos affecti sint, non veremur de eorum quoque aequitate nobis polliceri, illos quoque nobis non tam malè propitios futuros esse, si qui illis adsunt, causam nostram eis absque omni odij affectu sincere & qualis reuera est, exponerent.

Interim & illud non diffidentes agnoscimus, Illustrißimum Principem etiam recepisse Confessionem Augustanam, ipsumq; (cuius rei etiam Sleydanus in suis meminit Commentarijs) fouisse Brentium. Cæterum ideo non sordebant Principi pißsimo nostræ ecclesiæ, nec nostram doctrinam aspernando, vel damnabat iniquius, vel odiosius persequeretur, aut eam à suis oppugnari patiebatur, sed perseverando in studio sancto & voluntate erga nos beneuola, dum viueret nunquam nobis fauere desijt.

Quid quod ipse Brentius eo tempore nobis quoque equior erat, etiam cùm ante annos aliquot, Commentarios illos meos & in Matthæi & in Ioannis Euangelium euulgassem, imò ipsi D. Luthero in controuersa Cœnæ Dominicæ causa à nobis fuerat responsum. Etenim benignitate amoreque pleniore literas Brentius scribere non potuisset, quam quas eo tempore ad me per generum meum Da-

P R Æ F A T I O.

um Dominum Iosiam Simlerum misit. Libentius quidem ab his recensendis abstinerem, ne quis id gloriationi vanæ tribuat, nisi me causæ nostræ defensio, & ipsa nostri aduersarij improbitas, ad hæc & ad alia eius generis exponēda adigeret. Initium earum literarum est huiusmodi: Salutem in Christo, Clarissime vir, tuæ literæ fuerunt mihi multis nominibus gratæ, & quod Reuerendum Dominum Vegerium coram complectendum exhibuerint, & à te (quem propter studium iuuandæ Ecclesiæ, quo te ardere monumenta illa tua testificantur, plurimum diligo) scriptæ sint, & occasionem contrahendæ cum genero tuo Iosia Simlero iuvene docto dederint. Et post aliqua de Vegerio scripta, concludit in hæc verba epistolam: Quæso autem te & collegas tuos, vt nos & ecclesias nostras Domino precibus commendetis. Quod officium nos vicissim vobis quoque præstamus. Bene ac feliciter Vale. Tubingæ sexto Iunii, anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio.

Ex quibus sanè liquidò claret Brentium illo adhuc tempore nondum eo in nos nostraque affectum fuisse animo, quo efferbuit postea, etiam non prouocatus à nobis. Vnde vehementer admirabar, eum qui se mihi vsq; ad eò humanum exhibuerat, & quæ ego vt amicum singularem colebam, tam repente

P R A E F A T I O.

factum esse hostem, hostiliterque me & mea scrip-
pta impetere, dum anno domini M.D.L.X. stilum
suum in me stringeret. Sed haec alterius sunt argu-
menti. Redeo itaque ad caeptam nostram expositionem.

Georgius
Comes
Vuirten-
bergenſis.

Illuſtriſſimus certè Princeps Georgius, Vuirte-
bergi & Montisbelligardi Comes, Huldrychi Du-
cis frater, quem ſui ſaeculi principum Chriſtiano-
rū coronam & decus iure dixeris, Eccleſiam Tigu-
rinam & nos, qui eius miniſtri ſumus, ad extremū
uſque ſuae vitæ diē amare & gratia ſingulari pro-
ſecutus eſt: quod verè à nobis dici, eiufdem pluri-
mis ad nos ſcriptis literis demonſtrari poterat. Idem
ille ſub annum Chriſti M.D.XXXV. miſſo ad
Eccleſiam noſtram legato, D. Nicolao Rhegio, mi-
niſtrū Verbi poſtulabat, cuius opera & labore Ri-
chenuillanae ditionis in Alſatia Eccleſiae reforma-
rentur & conſtituerentur. Miſſus igitur ad eum
fuit vir ſingulari eruditione & pietate præditus,
D. Erasmus Fabritius, noſter in miniſterio col-
lega, qui annis circiter tribus & dimidio, illius loci
Eccleſijs & eius clementiae ſeruiuit. Succedit ei
ad nos reuerſo veteranus Chriſti ſeruus, D. Mat-
thias Erbius, qui iſdem Eccleſijs ſumma fide &
ſtudio indefeſſo præfuit, donec è vitis ſublato Ge-
orgio Principe, loco cedere iuſſus eſt. Idem tamen
in noſtrae fidei confeſſione ad vitæ ſuae finem uſq;
Rapperſuillae conſtanter perſeueravit.

D. Eraſ-
mus Fabri-
cius.

Mat. Erbi-
us.

Quod

P R A E F A T I O.

Quod autem de Illustriss. Principe Georgio diximus, hoc ipsum aliquot celebrium ciuitatum Ecclesia factitarunt, quae ipse etiam ex Tigurina Ecclesia Euangelij praecones ad se mitti voluerunt: quod equidem nunquam facturi fuissent homines honesti & pii, si ea apud omnes fuisset de nostra Ecclesia eiusque ministris existimatio, qualem Iacobus Andrea nobis obtrudere conatur, dum nos seductores & impostores nocentissimos esse clamitat, quos pii quique fugere & vitare debeant. At quae ratio iubet ut plus fidei mereantur e mentitae & impudentes vanissimi quadruplatoris calumniae, quam tot tantorumque virorum illustrium & Ecclesiarum celebrium grauiissima testimonia?

Nam ut in ceoptae narrationis serie pergamus, anno Christi nati M. D. XLV. amplissimus celeberrima ciuitatis Augustanae Vindelicorum Senatus ab Ecclesia Tigurina doctorem postulauit. Itaque illic missus est vir eruditissimae eruditionis atque pietatis D. Ioannes Hallerus, Symmysies et collega noster fidelissimus, qui illic vsq; ad finem belli Germanici in commisso sibi munere constans perstitit, donec a nostris reuocatus domum redijt: nec multo post ad amplissimi Reipub. Bernensis Senatus postulacionem, nostrorumque consensu atq; decreto Bernam migravit: quod mox etiam D. Vuolphgangus Musculus vocatus est, cuius eruditio, pietas, & in rebus agendis dexteritas apud omnes Christi Eccle-

Ecclesiae
quaedam
Tigurinis
ministros
postulant.

D. Ioannes
Hallerus.

D. Vuolph
Musculus.

P R A E F A T I O.

fiat magna cum laude celebratur. Quam verò fidei
& doctrinae Confessionem vterque professus sit, &
etiamnum voce & scriptis suis profiteantur, nemo
est qui ignoret.

Georgij Co-
mitis de
Brentio iu-
dicium.

Ceterum vt ad Illustriss. Principem Georgium
Wirtenbergi Comitem redeamus, solebat is, cum fi-
nito iam bello Germanico, propter doctrinam Inte-
rimisticam Ecclesiae ferè omnes periclitarentur, fre-
quenter Tigurum diuertere: Tunc verò nobiscum
sapius non minus libere & familiariter quàm piè
& erudite de religione conferebat: quando nos in
illo semper piùm & vnanimem nobiscum in sim-
plici Veritatis doctrina consensum apertè depra-
hendemus. Cùm autè àno Domini M.D. XLIX.
ad nos venisset, memini eum vehementer de Ioan-
ne Brentio conquestum fuisse. Nam non absque
causa metuo (dicebat) ne in Ducatū Wirtenbergi
cum confusionem aliquam inuehat, & homines piè
affectos à fidei simplicitate abducatur. Et cum istoric
cōmemoratione (qui eius impietate & fide Christi
feruor erat) grauitè commoueretur, addebat: Ne
mo quantumuis doctus aut eruditus, nos ex statione
quam modò tenemus, dimouebit: Speramus item,
Deum omnipotentem nos corroboraturum, vt in
Veritate agnita in finem vsque perseueremus, pro-
hibiturum denique, ne nouis hominum commentis
seducamur. Et hæc quidem ex eius ore nonnulli no-
strū, qui adhuc superstites viuūt, coràm audiuerunt.

Quid

P R A E F A T I O.

Quid multis? tanta fuit Illustrissimi Principis Georgij in doctrina fidei & religionis, quam nos profitemur, constantia, ut Bucero concordiae causam inter Lutherum & nos, qui in Heluetia Christum praedicamus, sedulo quidem agente, non autem absque graui multorum piorum suspitione, qui verebantur, ne is nimio pacis & concordiae studio abreptus in Lutheri partes nimium inclinaret, & causam in se claram atque perspicuam nouis dicendi formulis implicaret, siue obscuriorem redderet, adeoque propriam & prius abs se traditam doctrinam non pristina sinceritate atque constantia praedicaret: ille grauibus literis eum serio hortaretur, ut sui probe memor caueret, ne Veritatem pro mundi captu astutius hinc inde flectendo, inconstantiae notam sibi ipsi inureret. Hoc enim non posse absque graui praerudicio fieri: ipsum vero hac agendo plurimum derogaturum suae existimationi: ex quo non possit non grauis emora Dei verbo obijci cum multorum scandalo, quod tandem multis perditionem pariat. Nam ipsum, si ita pergat, sibi ipsi contradicturum, qui (ut omnibus abunde constet) olim aliter scripserit & locutus sit. Exemplum literarum penes nos habemus, quae datae fuerunt Richemilla 23. Feb. anno 1545.

Poteram huius generis multa non minus opportunè quam verè adducere, quae nunc breuitatis causa praetermitto. Omnium verò, quae hucusque dixi, hic

Georg. Comes Bucerum admet.

Finis eorum, quae hucusque dicta sunt.

P R A E F A T I O.

mihī finis atque scopus propositus est, ut impudentem Iacobi Andreae calumniam arguerem, qua nos in Ecclesias, ab ipso & suis complicibus bene & recte plantatas, insidiosè & subdolè subrepssisse dicit, ut eas nostra doctrina euerteremus, & à regia Veritatis via abduceremus. Etenim abunde hactenus demonstratum est, nos iam inde ab initio reformationis Tigurinae rectà per viam regiam incessisse, & per eandem eos quoque, qui nostrae fidei crediti sunt, duxisse, nec quenquam per nos fuisse seductū. Fuit enim Ecclesia Tigurina mox ab ipso principio reformationis (ut quod modò dixi repetam) Ecclesia verè Christiana & orthodoxa, & talem esse non solum vulgus Christianorum hominum, sed principes quoque viri & qui in urbibus celeberrimis magistratus gerebant, agnouerunt. Cū denique quæ apud nos est Ecclesia inter superioris Germaniae Ecclesias prima omnium verè reformata & in CHRISTO IESU per sinceram Euangelij prædicationem aedificata sit, multisq; alijs reformandi occasionem præbuerit, multas item ipsa plantarit, & insuper in veræ fidei simplicitate pacificè & quietè absq; rixis et contentionibus in hunc vsq; diem sibijpsi semper constans perseuerauerit, iurè quidem & non absq; graui causa de aduersariorum improbitate nos querimur, qui doctrina sua Ubiquaria alijsq; huic coherentibus nouis & antehac manditis disputationum portentis in bene constitutas

P R A E F A T I O.

constitutæ Ecclesias irruptione facta in his dissen-
siones & turbas atq; lites nunquam finiendas exci-
taunt: et ne nunc quidem cessant, quò minus litem
ex lite serant, adeoq; palam minantur, se nequaquã
passuros esse, vt vel in posterum quiescere & pacis
beneficio frui possimus. Enimuero hac sola causa in-
flammati fidelibus Ecclesiarum ministris, qui sim-
plici & perspicua Veritatis doctrina suæ curæ com-
missos ad seriam in vera fide respicientiã instituunt
simul & sæculò hortantur, & eosdem correptione
iusta & pijs consolationibus confirmant, in hoc nõ
minus sancto quàm vtili & necessario labore occu-
patis negotium faciunt, dum famosis & petulanti-
bus scriptis atque infreni conuertiendi libidine illo-
rum studia remorantur, & insuper immerentes
pro impijs & blasphemis horribilium dogmatum
authoribus traducunt atque diffamant. Iudicent
ergo pij omnes, quid de hoc nostri aduersarij insti-
tuto sentiendum sit, quid item eius malitiosæ gar-
rulitati & petulanti maledicentiæ tribui debeat.
Deus equidem, qui iustus & verus iudex est, suo
tempore ei procul dubio retribuet, quemadmodum
aliorum eius similibus petulantiam iam pridem vl-
tus est.

Etenim huc imprimis pertinet, quòd improbus Tigurini
ille quadruplator, vt doctrinam simul & Eccle-
siam nostram vnã nobiscum amplius grauet, nos-
que vt atrocissimarum blasphemiarum diffemina-

ministri
non sunt
Ariani.

P R A E F A T I O .

tores, adeoq; vt manifestos IESV CHRISTI
hostes, quos boni omnes detestari & fugere debe-
ant, omnibus inuisos & exosos reddat, nos Arianos
esse calumniatur, qui cum Ario hæretico Domini
nostri IESV CHRISTI Deitatem impiè nege-
mus. Quo equidem loco doctrinam nostrã mirabili
sophistica peruertit, & ex ea consequentias non mi-
nus falsas quã impudentes fœdissima & prorsus in-
tolerabili verborum vanissimorum colluuiatione con-
textit, totus nimirum in hoc vnum intentus, vt tam
nobis ipsi quã alijs inuitis atq; reluctantibus, nos
Arianos esse persuadeat. Et ne quid prætermittat,
Lutheri vaticinium adducit, qui olim prædixerit
futurũ, vt quidam de vera & æterna Domini no-
stri IESV CHRISTI Deitate disputare, imò
hanc negare quoq; incipiant. Atq; prophetiam istã
multoties repetitam inculcat, quasi nouum quid &
prius inauditum contineat. Ideoq; ea plus quã
insolenter superbit & exultat. Atqui minime o-
pus erat hoc tam multis agere contra nos, qui pro-
phetiam hac multo vetustiore fideq; digniorem
extare iam pridem nouimus, quam D. Apostolus
& Euangelista Ioanne in epistola sua Catholica
prodidit. Venturos nimirũ, qui IESVM CHRI-
STVM, quoad eius Deitatem & Humanitatem
abnegent. Est autem iam pridem impleta hæc pro-
phetia, & ab impijs quotidie amplius impletur.

Vaticiniũ
Lutheri.

Quod

P R A E F A T I O.

Arianæ
Ecclesia e-
gressi,

Quòd autem aduersarius noster addit, nostro se-
culo iam exortos esse Zuinglianæ sectæ doctores &
non postremos erroris Sacramentarij propugnato-
tores, qui palàm Ariani facti sint: Ad hoc nos ita re-
spondemus: Si ista de quibusdam dicit, qui extra Ti-
gurinam Ecclesiã, vel etiam extra Heluetiæ nostræ
fines degunt, et in Sacramenti quidem articulo idẽ
nobiscum sentiunt atque docent, insuper verò ad
Arianismum defecerunt, licebit nobis opinor cum
Iohanne Apostolo dicere: E nobis egressi sunt, sed
non erant ex nobis. Nam si fuissent ex nobis, permã-
sissent utiq; nobiscum &c. Quòd si autem de nobis
qui Tigurinae Ecclesiæ ministri sumus, istud scri-
bit Iacobus Andreas, nosq; Arianos factos esse ait:
nos illum ex eius spiritus suggestione istud dicere
respondemus, quem ipse nobis insinuare satagit, dũ
folia sui libri propè omnia illius mentione non tam
aspergit & implet, quàm sceleratissimè commaculat, si-
mulq; ore suo impuro & impudenti Mendacij spiri-
tum nunquam non versat & euomit, vt verissimè
in ipso impleatur illud IESV CHRISTI authorita-
te confirmatũ prouerbiũ: Ex abundantia cordis os
loquitur. Nam nõ minus impudens quã falsum spi-
ritus mēdacij cōmentum est, quo nos, qui Tigurinae
Ecclesiæ ministri sumus, Arianos factos esse menti-
tur. Itaq; vel ex hoc vno iudicio, ceu flamma infer-
nali per Satanam omnis inuidiæ, maledicentiæ &
contentionis authore accensa, & ex eius faucibus

erumpente, abunde constat cordatis omnibus, quis ille spiritus sit, quo ille agitatus, hoc tam atroci & non minus mendacissimo conuitio chartas suas con-
spurcauit.

Sed prodeat velim os illud impudens, & si potest, vel vnum aliquem monstret, qui inter Tigurinae Ecclesiae ministros vel vnquam fuerit Arianus, vel aliquando factus sit, vel Arianicum quid etiamnum sentiat, loquatur aut spiret. Aut ostendat saltem, in Tigurina Ecclesia vnquam exteris hominibus locum datum fuisse, qui aliquid huius vel musitarint. Bernardinum quidem Ochinum, hominem Italum, hac labe infectum fuisse non negamus, sed virus istud toto illo tempore, quo inter nos vixit, ita calauit, vt eo demum alijs de causis relegato rescuerimus, quale monstrum clanculo aluisset. Quicumque verò alijs vel disputandi modò causa aliquid huius proponere ausi sunt, eos à nobis illico repressos & ab errore, si quo tenebantur, reuocatos fuisse fatebuntur, quotquot vnquam inter nos versati sunt.

Ceterùm si venerabilis Doctor Praepositus Arianos tantopere detestatur (sicuti reuera cunctis hominibus Christianis abominationi esse debent) quæ obsecro illum causa mouet, vt praecipui Arianæ hæresis instauratoris, Michaelis Serueti Hispani, vicem tam acerbè doleat, qui Geneuæ ex legitimo amplissimi Senatus decreto, secundùm Leges di-
uinas

De Mich.
Serueti
Geneuæ
exulso.

P R A E F A T I O.

uinas & Imperiales flammis exustus, dignas suae impietatis & blasphemiarum atrocissimarum penas luit? Atqui alijs medijs siue rationibus (ait venerabilis Doctor) cum homine agi poterat. Vaehe-
 menter ergo peccatum est (vt audio) à Senatu Geneuensi, qui in causa tam grauis momenti non vsus sit tanti, si Dijs placet, Doctoris consilio. Vab tantamne esse posse in excacato & exacerbato hominis istius animo odij & inuidiae rabiem? Etenim non verebor dicere, quòd quocunque alio in loco secundum diuini & Caesarei iuris normam de Serueto supplicium sumptum fuisset, factum illud aduersarius hic noster minimè improbaturus erat. At si quid inter nos sit, etiamsi hoc iustissimè & rectissimè fiat, illud tamen amuli nostri obtrectare, calumniari, & indignissimè modis traducere non verentur. Porrò dum hoc agendo vobis incommodare student, se ipsos magis quam nos laedunt. Ex ipsorum enim dictis & factis cordati & prudentes homines facillè intelligunt, qui nam & quales illi reuera sint. Oramus autem Deum patrem miserationum, vt quo nunc agitantur spiritum amarulentiae & inuidiae plenum, in spiritum mansuetudinis & benignitatis commutare dignetur. Amen.

Anno in carne nati aeterni filij Dei M. D. XXX colloquio interfui in quo Zuinglius priuatum cum pijsimo sanctissimoq; viro, D. Ioanne Oecolampadio, cum D. Capitone item & Bucero

Zuinglij
 de Serueto
 iudicium.

P R A E F A T I O.

consultabat, quibus rationibus sanior Evangelicæ
 veritatis doctrina inter tot tantasq; aduersariæ par-
 tis insidias & crudeles conatus propagari atque de-
 fendi posset. Querebatur tunc inter alia Oecolam-
 padius, Basileæ hominem Hispanum esse, feroci &
 pertinaci ingenio præditum, Michaëlem Serue-
 tum nomine, qui quæstionibus impijs & detesta-
 tione dignis ipsi molestiam perpetuò exhiberet, a-
 deoq; Arianus esset. Addebat præterea, se ve-
 reri, ne apud se solùm priuatim sub disputandi &
 discendi prætextu hæc opinionum pessimarum por-
 tenta proponeret, sed fortassis inter alios quoque
 disseminaret. Quibus auditis Zuinglius mox re-
 spondit: Hic sanè, Oecolampadi frater, vigilantia
 multa & acri studio opus erit. Etenim falsa hæc
 ferocis & improbi Hispani commenta Christia-
 nam, quam tenemus, religionem in vniuersum ab-
 olerent. Nisi enim Christus Deus verus & eter-
 nus sit, ne Seruator quidem nosse esse poterit. Ea-
 dem igitur opera falsi argueretur, quicquid Eccle-
 siæ Dei veteres Prophetæ & Apostoli tradide-
 runt, quorum Veritas tam nobis perspecta est, vt de
 ea dubitare nefas sit. Prohibeat oro Deus, nosque
 tueatur, ne tam horribilis abominatio vnquam in-
 ter nos locum inueniat. Tu verò mi frater in tem-
 pore huic malo occurrito, & vt hominem istum re-
 primas, omne studium atq; diligentiam adhibe: ar-
 gumenta illius falsa soluito, & vide num rationi-
 bus

bus solidis & perspicuis eum conuertere & Christo iacrificare possis. Ad quæ Oecolampadius respondens: Atqui iam pridem hoc conatus sum: sed tanta est in illo homine ferocia & confidentia, tam infrenis rixandi libido, vt nihil apud eum proficias. Rursus ergo Zuinglius: Qualiscunque verò ille sit, res ista Ecclesiæ Dei intolerabilis est: quam obrem vide tu, quacunque ratione poteris, ne horribiles istæ blasphemie licentius erumpant cum totius religionis Christianæ præiudicio & contumelia.

Cæterum non multò post Seruetus iste, quem Retius Perdetum aut Perditorem siue Perditum dixeris, Basilea discessit, & libros suos septem de erroribus Trinitatis alibi typis excudendos curauit, anno Domini nimirum M. D. XXXI. Sed non defuit honori suo Christus Dominus, & impia opera homini impio & blasphemò locatæ mercedem typographo rependit, vt morte repentina horribiliter occumberet. Seruetus verò iam induratus in sua hæresi, aliò se contulit, & tandem in Apþoricam, quam hodie Barbariam vocant, traiecit, vbi inter Turcas agens, cum horum doctoribus de doctrina & religione conuulit, neque eò contentus, in Iudæorum quoque scholis sese volutauit: cumque blasphemis hisce sordibus plenè imbutus esset, totusque ex illis fæteret, ex longa & diuturna peregrinatione reuersus sub annum Christi

Serueti sua
dia abomi-
nanda.

P R A E F A T I O.

anni M. D. LIII. in Gallia confedit : ubi libros suos quinq; sub titulo Restitutionis Christianismi, vnâ cum alijs quibusdam huic coniunctis libellis, horribilium blasphemiarum plenis publicauit. Per istos verò libros, ceu canales & tubos quosdam, omnes impietatis & abominationum sordes, quas partim apud Turcas & Iudæos imbiberat, partim ex mali demonis suggestione intra proprii cerebri phantasiam conceperat, aduersus orthodoxam fidei Christianæ doctrinam in vulgus Christianorum effundere conabatur.

Severus
Geneuam
venit.

Postquam igitur infelix homo, vel potius hominis portentum, per annos circiter viginti quinque diabolicis studijs addictus innumerabiles animas non absque salutis æternæ periculo miserè deceptas seduxisset, tandem (haud dubiè sic volente Deo) Geneuam venit, ubi iam dudum meritas impietatis pœnas daret. Ibi enim agnitus, & legitime accusatus, atque in carcerem abductus est. Nihil tamen de illo amplissimus eius reipub. Senatus temere aut præcipiti iudicio statuit: neq; etiam captiuum inhumanius tractauit: sed ei de causa sua cogitandi & deliberandi tempus sufficiens concessit, & interea Ecclesiæ ministros adhibuit, qui colloquijs & disputationibus cum eo institutis eum ad saniores mentem reducere studebāt. Cæterum indurata iam pridem cordis impij & blasphemij pertinacia, animus item hominis ferox & insalens, omnem, quæ ei ad-

PRÆFATIO.

ei adhibebatur, institutionem & doctrinam, omnē Seruati pas
tinacia.
redargutionem, omne denique salutis consiliū respuebant. Itaque in blasphemis suis opinionibus & horribili impietatis contumacia, qua propè omnes, qui intra mille annorum spatium fuerunt, hæreticos longè superauit, incurabilis perseverabat. Nec solū IESVM CHRISTVM æternum verumq; Dei Filium esse negauit, sed insuper sacrosanctum Trinitatis adorandæ mysterium vnà cum baptismo & vniuersis alijs Christianæ & orthodoxæ fidei exercitijs, quantum in ipso erat, contumeliosissimè proscidit, conspuit, conculcauit. Quòd si verò quis inter colloquendum aut disputandum illi infallibile Veritatis diuinæ verbum opponeret, non aliud ille respondebat, quàm quod scurræ impudentes solent: MENTIRIS, MENTIRIS. Quem infelicis hominis morem noste aduersarius, Dominus Propositus, probè imitatur, dum mendacijs spiritum itidem crepat, hunc quasi gladium Goliathi in nos subinde stringit & vibrat, eodem immānis belluæ instar vnguium loco vtitur, quibus nos dilaniet, illum denique impudenter in nos expuit, & procul dubio ad nostri nominis contumeliam eum nobis etiam inuitis & reluctantibus in sinum ingereret, vel quacunque ratione affricaret, siquidem ipse illius opera & ministerio, quo hætenus tam familiariter vsus est, posset aliquandiu carere.

Severus
exultus.

Sed omisso nunc eo, in Serueti historia pergamus: de quo cum nulla conuersionis & emendationis spes reliqua esset, infelix & impurus atque impius diuinae maiestatis prophanator, à piissimo Geneuensis Reipub. Senatu, causa tota diligenter & maturata cum deliberatione expensa, secundum diuinas & Cæsareas leges ignis supplicio adiudicatus dignas obstinatæ & incurabilis suæ impietatis penas luit. Et eiusmodi quidem hominis, tam impij nimirum & execrabilis omnium sacrorum conculcatoris, fors siue obitus Domino nostro Doctore Præposito commiseratione dignus putatur, & ut nobis vel hac de causa aliquam inuidiam conciliet, humanius & mitius cum illo agi debuisse scribit. Quid verò illum facturum putamus, aut quam diris & indignis modis Seruetum cum suo Arianismam ille nobis exprobraret, si eum lenius aut indulgentius tractauissemus?

August. de
puniendis
hæreticis
sententia.

Quæ verò ratio aduersarium illum nostrum mouerit, vehementer miror, ut hoc loco Diui Augustini testimonium proferret, cum non ignoret, quænam initio in Donatistarum causa Augustini sententia fuerit, quam multa & longa experientia edoctus postea mutauit, ut non veritus sit pronuntiare, Ecclesiam corporalibus quoque pœnis hæreticos seductores coercere debere. Etenim Tractatu in Ioannem vndecimo sic scribit: Talia facere volunt, & saltem talia pati nolunt. Sempiternas

P R A E F A T I O :

ternas mortes faciunt, & temporales se perpeti
conqueruntur. Item: Si passa es ò pars Donati, cor-
poralem afflictionem ab Ecclesia Catholica, à Sara
passa es Agar: Redi ad dominam tuã, &c. Sed quid
facias, aut quid dicas istis hominibus, quos inuidiã
& odij affectus ita excecavit, vel potius ita ad-
uersus nos exacerbavit, vt quantumuis iustam bo-
namque causam agamus, ea tamen illis iniustissi-
ma & iniquissima esse iudicetur. Semper ergo in-
ueniunt, quod Lamiarum instar oculis suis emi-
ssijs malitiosè notent, quodque in alienum sen-
sum iniquè detortum dente Theonino arrodant.
Quia ergo ita erga nos affecti sunt, eos ad illorum
iudicium remittimus, quorum existimationem at-
que sententiam de hac re non ita facilè poterunt
contemnere: nimirum ad Luneburgensium Ec-
clesiarum pastores, quorum Superintendens, D.
Urbanus Rhegius, Cellæ Saxonum circa annum
Domini millesimum quingentesimum trigesimum
octauum, scriptum publicum euulgauit, quo questio
ista non indiligenti consideratione ventilatur at-
que expenditur: Num videlicet magistratui Chri-
stiano liceat Anabaptistas aut alios hæreticos ad
fidem veram siue orthodoxam cogere, in hæresi
autem contumaciter perseverantes gladio punire?
Id vero licere & iustum esse, imò factu necessarium
esse, tandem concludit.

P R A E F A T I O.

At ne absque causa impio & blasphemo Serueto condolere videatur Iacobus Andreas, nonam calumniam contexit, qua non minus violenter quam falsi & mendaciter de nobis scribit, ea nos arrogantia praeditos esse, ut orthodoxum esse oporteat, quod eunque nos semel statuerimus, ideoque si quem haereticum esse pronuntiemus, eum mox pro haeretico mortis supplicio multari. Id verò (ut vno verbo rem expediam) improbè & malitiose ab eo conficti & illius spiritus factus est, quem ille nobis subinde exprobrat. Nec minoris impudentiae commentum est, quòd nos, si quando rerum potiremur, cadibus indignis & sanguine in Dei Ecclesia grassaturos scribit, & quidem Lutheranos tunc primos fore, in quos seuiremus. Etenim vix aliquem inueniri puto, qui ignoret, quantò sit per Dei gratiam eorù principum atque magistratuum potentia, quam magnae item eorum vires, qui nostrarum Ecclesiarum Confessioni sese iam pridem coniunxerunt. At iidem haecenus sua illa potentia aduersus neminem insolenter, ne dicam iniuste & crudeliter, abusi sunt, neque etiam Lutheranos odio, multò minus vi & armis, persequuntur, ut potius illis in hunc vsque diem omnia detulerint Christianae charitatis officia. Fatebuntur hoc, siquidem verum fateri velint, quotquot belli Germanici tempore ad nos confugerunt, quos & hospitio benignè excepimus, & viatico iuimus, licet nonnullos ex ijs pri-

Lutheranos nemo nostrum persequitur.

P R A E F A T I O.

us nobis non satis propitios fuisse sciremus. De no-
 stræ verò Confessionis principibus atque magistra-
 tibus nemo (nisi qui Iacobi Andreae exemplum se-
 cutus mendacium velit dicere) affirmare poterit,
 illos vel in religionis causa, vel alijs causis civili-
 bus, cuiquam mortalium vnquam iniuriam siue
 vim fecisse, aut hodie facere. Ea enim est eorum
 mansuetudo atque clementia, vt tunc quoque Chri-
 stianis hominibus digna iuris & æquitatis modera-
 tione vtantur, quando in homines maleficos graui-
 bus de causis exempla ædere coguntur: id quod illis
 hucusque apud optimos quosque laudem atque glo-
 riam peperit. Quia ergo aduersarius ille noster hic
 quoque ad suos illos sibi que admodum familiares
 Criminandi & Conuitandi Locos cõmunes diuer-
 tit, & pro suo more in Zuinglianos indomitum fu-
 rit, quos iam non solum mendacis, verumetiam ho-
 micidij spiritu duci atque exagitari criminatur, rur-
 sus non obscure ostendit, se cum pudore rationem
 quoque omnem absterfisse. Quapropter illius infre-
 ni & insolenti temeritate impulsus non immerito cū
 Dauide precamur: Libera Domine animas no-
 stras à labio mendaci, & à lingua dolosa. Ab ijs ni-
 mirum, qui linguas suas instar gladij acuerunt, et qua-
 si arcu intenso amara verba vt sagittas eiaculan-
 tur. Quid retribuatur tibi, & quid tibi fiat ò lin-
 gua dolosa? Sagittæ acutæ viri fortis te petant,
 vna cum prunis iuniperorum igne crepitantium.

Psal. 120.
 & 64.

Fig. ministri
Ariano
rū hostes.

Porro vt ab Arianae heresis crimine, quod noster iste calumniator nobis immerentibus per sophisticas suas fallacias & mendacissima stropharum suarum figmenta intentare conatur, nos amplius et verè purgemus, coram Deo, qui corda & renes omnium scrutatur & nouit & coram eius Ecclesia, cui ille nunquam non praesens adest, sanctè & ingenue testamur, nos neque fuisse vnquam Arianos, neq; nunc tales esse, neque vnquam (Deo volente) futuros in aeternum. Appellamus autem in hac causa non minus necessaria quam iusta & bona fideles IESU CHRISTI seruos, & imprimis quidem eos, quotquot in Polonia et Vngaria Ecclesiarum Christi ministri sunt, vt ipsi pro nobis respondeant: quod illos non grauatim facturos, & verè testaturos speramus, nostrae Ecclesiae doctores iam annis aliquot summa cum fide atque diligentia aduersus Arianorum Coryphaeos, Blandratam, Gentilen & horum complices, laborauisse, quorum detestabiles errores atque blasphemias publicis quoque libris contra illos aeditis confutauerunt. Neque hic nostri aduersarij exemplo aliquid fingimus, neque, vt ille solet, Thrasonico more nostros labores atque certamina iactamus. Extant enim publicè libri illi nostri, & non sine fructu in piorum manibus versantur: in quibus omnia Arianorum argumenta rationibus validissimis refutantur, & vicissim orthodoxa Christianae Ecclesiae de Filio Dei aeterna doctri-

P R A E F A T I O.

na libere & absque omni verborum furo defenditur. Quæ causa est, quòd Ariani nos in hostium siue aduersariorum suorum numero non postremos esse censent. Quæ ergo (malum) Iacobi Andreae hominis vanissimi, impudentia siue incogitantia est, qua Arianae hæresis spiritum nobis affricare conatur? Num verò omnes Ecclesias, quæ per orbem terrarum innumerabiles hodie sunt, & in quibus nostrorum libri avidissimè leguntur, oculis & auribus, adeoque sensu communi carere arbitratur, ut tam atrocem, tam impudentem, tam manifestam denique calumniam, nemo depræhendat, nemo detestetur? Quin ergo vel ex hoc vno iudicio iudicent Christiani omnes, penes quem resideat spiritus ille mendacij & homicidij, cuius flosculus ille omnes ferè libri sui paginas aspergit.

Hortatio
ad Austr
acos, &c.

Quapropter cum ista hucusque aduersus ementitas & non minus impudentes quàm falsissimè confictas nostri huius quadruplatoris calumnias & atrociam couitiam, narratione verissima commemorauerimus, ex animo & qua possumus diligentia hortamur atque obsecramus fideles IESU CHRISTI seruos, quicumque vel in Austriacis terris vel alijs in regionibus degunt, ne futili aduersarij nostri garrulitati eiusque impudentibus calumnijs fidem adhibeant, neue nos Arianae impietatis sectatores esse, aut de orthodoxa & catholica Christia-

P R A E F A T I O.

norum hominum fide nos aliter, quam par est & verè Christianos decet, sentire suspicentur. Rursus enim Deum Opt. Max, qui cordium occulta atque cogitationes videt, testamur, nos de ipso Deo, de sacrosancto adoranda Trinitatis mysterio, de IESU CHRISTO Domino & Seruatore nostro, de- que duabus eius in vna eademque indiuisa persona distinctis naturis, de eiusdem maiestate & gloria, de toto item redemptionis negotio & per illum par- ta humani generis salute, ita sentire, credere & do- cere, sicuti Sacrae scripturae nos credere & sentire docent, & quemadmodum iam inde ab Apostolorum temporibus semper sensit, & etiam nunc sentit ger- mana & orthodoxa Christi Ecclesia, in cuius opta- tissimo gremio sancta & illibata fide permanere, simulq; in veri Dei cognitione in finem vsque per- seuerare toto animo desideramus. Etenim omnis generis sectas atque haereses, cum veteres tum recen- tiores, vna cum omnibus alijs commentis quae cum simplicitate fidei Christianae minus conueniunt, semper ex animo detestati sumus, & adhuc de- testamur.

Huius nostrae sententiae atque fidei testes produ- cimus libros nostros, quos iam inde ab initio nostri ministerij typis excusos publicauimus, & hos no- strae innocentiae testimonium non minus verum quam luculentum daturos speramus. Testes quoq; sistimus omnes, qui in nostra Ecclesia sunt, Christi fideles.

P R A E F A T I O.

fideles qui nos sacrosanctum Dei verbum & orthodoxa fidei Christianae dogmata quotidie profiteri & praedicare audiunt: Testem itrem producimus Confessionem nostram, quae anno in carne nati Filij Dei M. D. LXVI. publicè edita summam totius doctrinae continet, quam initio nostri in Ecclesiae Tigrinae ministerio antecessores, tradiderunt, deinde nos quoque concordia animorum consensu, ad hanc simplicissimo & minimè fucato dicendi genere non nostrae, solum gentis hominibus, verum etiam toti mundo (vt sic dicam) hucusq; tradidimus, & in hunc vsque diem omnium gentium Ecclesijs cognoscendam proponimus.

Confessionem hanc nostram vt orthodoxam & verè Christianam approbarunt celebres & innumerabilibus sanctorum martyijs illustres IESU CHRISTI Ecclesiae, quae in potentissimis Galliae, Angliae, Scotiae, Poloniae & Vngariae regnis, & alijs quoque regionibus existunt. Quod si vel ipse Iacobus Andreas, quae hominis effrontis audacia est, vel quisquā alius negare audeat, nos quod dicimus, luculentis & idoneis testimonijs poterimus probare. Taceo nunc, quae toti mundo iam nota est, nostram cum Ecclesijs istis in praecipuis religionis nostrae capitibus consensionem. Atqui sunt in regnis istis, quae modò commemorauimus, multae myriades animarum, quas Christi sanguine redemptas

Iac. And.
rez animas
rum myria
des dānate

P R A E F A T I O.

Et huic per fidem insitas Deus pro filijs suis et regni sui aeternaeque salutis heredibus agnoscit. Et ex his plerique propter nomē IESV CHRISTI quotidie omnis generis afflictiones incredibili patientia et inuita fidei constantia sustinent. Quod vnum certē nostrum hunc antagonistam eiusque cōplices mouere debebat, vt diligentiori cum deliberatione magisque serio de tota hac causa cogitarent, priusquam tot millia Ecclesiarum, in quibus nomen aeterni Filij Dei IESV CHRISTI ex fide non fucata (quis enim simulationi locus est, vbi persecutiones feruent, et fidei professio cum praesenti vita periculo coniuncta est) inuocant, tot item fidelium animarū myriades, inaudita et plus quam Cylopica temeritate damnarent. Sed quid facias ijs, quos inuidiae et odij rabies neque sensu cōmuni neq; ratione vti sinit?

Doctrinam
nostram nō
esse damna-
rum errorē.

Enimvero doctrinam nostram Doctor Praepositus multoties repetito conuictio Errorē iam olim damnatum nominat. Sed demonstrat quāso, vbi nam locorum, et à quibus doctrina et Ecclesia nostra erroris legitime cōuicta atque damnata sit? vbi item expulso procul, aut saltem ad tempus deposito, inuidioso partium studio, causa nostra audita sit et cognita? Scimus equidem in priuatis quorundam conuentibus non semel tale quid tentatum fuisse, vt aliquorum caecis affectibus mos gereretur, qui

P R A E F A T I O

nōs damnatos volebant. Atqui iuris regula est, quæ vtriusque partis homines audire, & seposito partium studio causas ipsas cognoscere iubet. Neque perpetuò rata esse potest aduersus manifestam Veritatem pronuntiata dānationis sententia. Verbum Domini manet in æternum.

Colloquium
Vuormaciense.

In colloquio certè, quod anno Christi nati M. D. LVII. Vuormaciæ postremum fuit institutum, non defuisse scimus quietis & pacis Ecclesiasticæ oses, qui doctrinam nostram damnare conabantur. Sed non potuit horum conatus ijs probari, qui in eo conuentu eruditione præstabant, & quos multus rerum vsus prudentiores & modestiores pacisque studiosiores fecerat. Et quàmuis alteri illi tunc aliquid impetrauerint, nunquam tamen hoc probarunt pij & boni viri, qui ab initio ne quid huius fieret, obstiterunt. Testantur hoc clarissimi præstantissimiq; viri, Domini Philippi Melanctonis, literæ, quæ ex Colloquio illo propria manus scriptas ad me dedit, quarum exemplum est huiusmodi.

Reuerende vir, & charissime frater: Cùm non perfecissent nostri collegæ, vt condemnationem vestrarum Ecclesiarum comprobaremus, seiunxerunt se à nobis, & eam priuatim exhibuerunt ^{to Spabwiz} Julio, à quo petiuerunt, vt publicè in confesso recitaretur. Fuit autem ea moderatio ^{is Spabwiz}, vt rez

P R A E F A T I O.

titari eam in confessu nolueri. Postea illi hinc dis-
cesserunt. Nunc igitur, an inchoata Collatio pro-
cessura sit, dubitamus. Quicumque autem euentus
erit, spero sapientes viros nostram cunctationem
non improbaturos esse, quod noluimus statim, re nō
disputata nec explicata, confirmare Pontificum ido-
la & parricidia. Sed precor Filium Dei, vt nos
gubernet. Bene & feliciter Vale. Die 5. Octobris.
Salutem opto vobis omnibus, & nominatim Pe-
tro Martyri.

Philippus.

Conclusio.

Porro, vt tandem velis collectis in portum me
recipiam, spero me hactenus abunde satis demon-
strauisse, Tigurinam Ecclesiam verè Christianā &
orthodoxam esse ecclesiā: neq; nos in alicuius labores
subdolè subrepsisse, aut quenquam à via Veritatis
abduxisse, sed potius per huius regiam viam &
nos ipsos incedere, & eos dirigere qui nos audiunt.
Constat præterea nos nullis sectis aut haeresibus
pollutos, & proinde ne Arianos quidem esse, quos
nemo audire, omnes autem vitare debeant: sicuti
noster aduersarius nos diffamare satagit. Cuius
calumnijs, quoad hanc causam, hæc in genere re-
spondisse sufficiat: Suo autem loco eius Suggestio-
ni, quam aduersus me priuatim scripsit, responde-

P R A E F A T I O.

bo. Nunc autem communem & pleniorē ministrorum nostrae Ecclesiae responsionem subijciemus, qua antagonista nostri Confutationem rationibus veris & solidis ita refutatam & eversam esse speramus, ut tota humi prostrata nullius oculos porro perstringere, aut quenquam suo fucō fallere possit.

INDEX PRAECIPVA

R V M R E R V M Q V A E I N
hac Apologia tractantur.

- A**LLŒOSIS idem atq; communitio
idiomatum 96.b
- Pro Allœosi Synecdoche utendū 97
- Allœosis quomodo explicetur 99.
- An ascensio tollat aut statuât præsentiam
corporis Christi in Cœna 52.b
- Ascensio Christi differt ab aliorum sanctorum
ascensione. 48.b
- Ascensionem Ubiquistæ mutant in Disparitio-
nem 49
- Ascensio Christi facta super omnes cœlos, ut o-
mnia impleret 51.54.b
- Aduersarij docent Deum velle & efficere
contradictoria 35
- Aduersarij contradictoria de corpore Christi
affirmant 135
- Aduersarij docuerunt Christi corpus abieciſſe
proprietaem corporis 81
- Aduersarij docent in Cœna corpus Christi præ-
sens esse & manducari corporaliter 124.
- Aduer-*

I N D E X.

<i>Aduersarij non retinent simplicitatem verborum Christi</i>	102
<i>Aduersariorum contrariae interpretationes</i>	110
<i>Aduersarij falso nos accusarunt quod omnipotentiam Dei negemus.</i>	73.b
<i>Aduersarij hominum auctoritate nituntur</i>	127
<i>Incerti sunt de sua doctrina</i>	103
<i>Augustini loca quæ afferuntur pro manducatione impiorum</i>	45
<i>Baptismo non minus quàm Eucharistia Christo unimur.</i>	15.b
<i>Brentius cur Zuingliani irascatur</i>	2
<i>Brentius sibi contraria scripsit</i>	3
<i>Brentij classicum</i>	130.b
<i>Brentij cælum Vbiquarium</i>	64
• Christus.	
<i>Vnio personalis, & cõmunio duarum naturarum in vna persona Christi : de hac tres similitudines Aduersariorum examinantur.</i>	
<i>Animæ & corporis</i>	94.
<i>Ferri candentis</i>	52.
<i>Oculi</i>	99
<i>An humanitas communionem habeat cum proprietatibus diuinitatis</i>	92.b.99
<i>An humanitas Christi cum omnipotentia Verbi aliquam communionem habeat</i>	74.b

I N D E X.

<i>Communio proprietatum eadem quæ & naturarum</i>	iii. b
<i>Communio similis vtriusq; naturæ in concreto, vt sicut Deus mortuus est, sic homo est omnipotens</i>	95
<i>Communio & transfusio realis</i>	94
<i>Communio proprietatum qualis à Vigilio asseritur</i>	114
<i>Novi Ariani negant communicationem idiomatum</i>	117
<i>Christi maiestas</i>	104. & 112
<i>Christi præsentia secundum corpus siue humanam naturam</i>	
<i>Christus quomodo eodem tempore in terris & in cælo præsens</i>	54
<i>Patrum sententiæ de præsentia & absentia Christi</i>	32. b
<i>Omnem præsentiam corporis nos tollere falsum est</i>	21
<i>An Deus non habeat alium modum præter corporalẽ, quo corpus Christi præsens faciat</i>	85. b
<i>An humanitas propter vnionem personalem cū diuinitate sit vbiq;</i>	87
<i>An corpus Christi sit vbiq; quia est ad dexterã Dei</i>	86
	<i>Præsen-</i>

I N D E X.

<i>Præsentia idem modus in utraq, natura Christi</i>	
<i> statuitur ab Ubiquistis</i>	134
<i>Personæ præsentia</i>	109
<i>Præsentia corporis Christi actu secundo</i>	108. b
<i>Christus quomodo absens à nobis in scriptura dicatur</i>	32
<i>Corpus substantialiter præsens esse, sed tamē inuisibiliter, sunt contradictoria</i>	51. b
<i>Christus non potest verè in vno loco esse, & simul inuisibiliter esse in pluribus locis</i>	34
<i>Corporis Christi duplex modus</i>	81. b
<i>Modus præsentia diuinus</i>	52
<i>Modus dextera</i>	82. b. 109
<i>Christus an veteribus tantum vt Deus adfuerit</i>	16. b
<i>Christus quomodo corporaliter nobis vniatur, vt Cyrillus docet.</i>	14
<i>Christus secundū utranq, naturam regit mundum</i>	107. b
<i>Christus an in gloria sit seruus, si forma serui significat humanam naturam</i>	90. b
<i>Cæna Domini est instrumentū nostra cum Christo coniunctionis</i>	15. b
<i>Verborum Cæna Domini simplex sensus</i>	7
<i>Eorundem contrarias interpretationes profert</i>	

I N D E X.

runt aduersarij	110
Panis Cœnæ Domini nominatur Domini corpus mysticum	43
Panis in Cœna Domini an signum sit absentis corporis	37
Panis Cœnæ Domini quomodo sit cōmunio corporis Christi	42. b
Corporis Christi manducatio	•
Corpus Christi esse cibum vitæ æternæ non controuertitur, sed quomodo manducetur	25
Christi caro quomodo sit noster cibus	21. b
Spiritualiter corpus Christi manducandum esse non est humana additio	20. b
Corporis Christi manducatio duplex	132
An sit eadem manducatio carnis Christi in cœna cum illa quæ Ioan. 6. docetur	28. b
Corpus Christi in Sacramento edere aut sacramentotenus, est panem sacratum edere, qui est mysticum corpus	44. b
Corpus Christi non est cibus ventris ideoq; non sumitur ore corporeo	24. b
Caro Christi ore comesa non prodest	27. b
Capernaïtica manducatio	27. b. 123
Oralium manducatio non probatur verbis Christi, Accipite edite, hoc est corpus meum	19. b
Mandu-	

I N D E X.

Manducatio oralis reiicitur	133.b
Oralis manducatio an confirmet fidem	30.b
An doctrina de manducatione impiorum sit necessaria	47
Christus an vt iudex recipiatur in Cœna	41.b
Impij quare non sumant corpus Christi	41
Corpus Christi an sit extra locū & tempus propter vnionem personalem cū diuinitate	59.b
Corpus Christi mysticum	43.b
Duplex essentia corporis Christi	81.b
Corpus Domini quomodo dijudicetur	40
Corpus Domini an dijudicari non possit nisi substantialiter præsens sit	39.b
Corporaliter quomodo accipiatur	11.b
Cœlum quid	66
Vbi & quale sit cœlum	66.b
Cœlum non esse in terra	63
Cœlum Vbiquarium Brentianorum	64
Cœlum an allegorice locus nominetur in sacris literis	61.b
Cœlum beatorum nondum esse creatū Andreas asserit	55
Cœlum beatorum esse creatum	57
De cœlorum renouatione	56
Quæstio de cœlo an ad causā cœnæ pertineat	62

I N D E X.

<i>An beati in cœlo moueantur</i>	68
<i>Defensio aliqua concessa contra atrocem tyrannidem superiorum magistratum</i>	130
<i>Deus quomodo sit omnia in omnibus</i>	68
<i>An Deus sit cœlum beatorum</i>	68
<i>An Deus præter corporalem præsentiam nullũ alium modum præsentia habeat, qua corpore suo verè adsit in Cœna</i>	33.b
<i>Dextera Dei quid significet</i>	69
<i>Ad dexteram Dei sedere in cœlis</i>	69.b
<i>Sessio ad Dexteram Dei bifariam humanitati tribuitur</i>	72.b
<i>Stephanus quomodo viderit Christum stantem ad dexteram Dei</i>	69.b
<i>Diuinitas ubiq̃, secum coniunctam habet humanitatem, sed illa non ideo ubiq̃, substantialiter præsens est</i>	35
<i>Diuinitas an absque humanitate aliquid agat</i>	96.b
<i>Homo Christus vt sit omnipotens nõ necesse est humanitatem esse omnipotentem</i>	105.b
<i>Homo Christus quid à sanctis hominibus differat</i>	76
<i>Aliud est homini aliquid tribuere quàm humanitati</i>	95.b.105
<i>Humane</i>	

I N D E X.

<i>Humana natura in Christo duplex gloria</i>	106
<i>Humana natura non relinquitur tantum nudum nomen</i>	77. b
<i>An humanitas Christi sit altior omnibus cælis</i>	53. b
<i>Iacobus Andreae contradicit sibiipſi</i>	57. b. 71
<i>Augustana Confessione non consentit</i>	128
<i>Brentio contradicit</i>	67
<i>Item Luthero</i>	37. 84. 110. b. 124
<i>Noſtra argumenta non bona fide citat</i>	101. b
<i>Idem factum in ſuis laudat in noſtris damnat</i>	143
<i>Omittit in quaſtione id de quo præcipue controvertitur</i>	79. 80. 91. b
<i>Pro ſcripturis Patres præfert</i>	11. b
<i>Patrum teſtimonia eludit aut eiicit</i>	63. 72
<i>Falſo gloriatur ſe pacis ſtudioſum</i>	18
<i>Eſt Neſtorianus</i>	78. b
<i>Alcoranum excuſat</i>	116
<i>Gaudet de calamitate Vitebergensium</i>	144
<i>Anathematismorum faber</i>	135
<i>Iacobi Andreae calumnie paralogiſmi et mendacia arguuntur</i>	16. 18. b. 21. 26. 29. 30. 32. 48. b. 50. 54. 64. 76. 78. 80. 92. 96. 104. 106. 116. 123. 125. 144.
<i>Lutherani contradictoria aſſerunt</i>	13

I N D E X.

- Lutherani non retinent simplicem sensum verborum Domini 7.11
- Lutherani modum presentiae corporis Christi quomodo exprimant 13
- Lutherani non omnes probant Ubiquitatem 3.b
- Lutherani nostros persequuntur 123
- Edictis nostros libros vetant legi, ac ostendunt se non fidere sua causa, & imitantur Papistas 7.b.8.b
- Lutherus olim multa scripsit, quae nunc ut Zuingliana damnantur 141.b
- Lutherus sibi ipsi contraria scripsit de Sacramento Coena Domini 2.b
- Lutheri scripta didactica à Polemicis rectè distinguuntur 140
- De omnipotentia Dei 73
- Philippum Melancthonem nobiscum sensisse 139.b
- Sacramentariae controuersiae veri auctores sunt ipsi Lutherani 7.8.9.10
- Sacramentalis manducatio 28.133
- Sacramentalis unio 37.b
- Sacramentalis unio non impeditur locorum distantia 38
- Sacramentum saepe accipitur tantum pro signo

I N D E X.

- gno siue Symbolo externo 40.b
 Sacramenti usus non tollitur quamuis etiam
 extra Cœnam Christus fide edatur 25.b
 In Sacramētis res signata non ita coniungitur
 signo vt simul ab omnibus sumantur 38.b
 Sacramentis nostris Christus clarius repræ-
 sentatur, quàm Veterum, quamuis substan-
 tialiter non adsit eius caro 135.b
 Signi & re signata qualis coniunctio 40.b
 • Seruati mors 122
 Seruati & Gentilis supplicium 128.b
 Ubiquista falso iactant Augustanā Confessio-
 nem 128
 Ubiquista discedunt à Lutheri doctrina 140.b
 Ubiquista ex ascensione disparitionem faciunt
 49
 Ubiquista fidem datam violant 10
 Conuenta Principum non seruant 10
 Ubiquista articulos fidei confundunt 62.b
 Ubiquista cur alios Arianismi accusent 114
 Ubiquistarum & Antitrinitariorum doctrina
 in quibus consentiat • 117.b
 • Ubiquistas esse Nestorianos 105
 Ubiquista Samosatensium viam sternunt 91
 Ubiquista ludunt, & hominibus praestigijs suis

I N D E X.

- imponunt, dum praesentiam carnis Christi
 docent, quae suis proprietatibus omnibus spo-
 liata est 22
- Vbiquistis non est oblata fraternitas 127. b
- Zuingliani nunquam legitime sunt damnati
 et conuicti 1
- Tigurini nunquam Augustanae Confessione sub-
 scripserunt 126
- Summa nostrae doctrinae de Cæna 135. b
- Ariani non sumus etiamsi quidam à nobis ad
 Arianos defecerunt 20. 120. b

APOLOGIA

MINISTRORVM TIGVRINAE
ecclesiae, ad defensionem D. IACOBI ANDRE
AE, qua ipsorum Responſionem ad Testa-
mentum Brentij confutare
conatus est.

IN M responſionem noſtram ad
Ioannis Brentij testamentum D.
Iacobus Andreae confutare con-
ſtituiſſet, initio veterum exem-
plis allatis docet licere ac fas eſſe
testamento ſuas facultates diſponere, & liberos
de vera religione & cultu Dei admonere, quod
cur fecerit mirati ſumus. Neq; enim hoc in qua-
ſtionem vnquam à nobis vocatum fuit: non e-
riam ira inhumani & barbari ſumus, vt arbitra-
mur non licuiſſe Brentio testamentum conde-
re, neque nefas eſſe putamus, ſi homo theolo-
gus, praefertim tam opulentus quam ipſum fu-
iſſe vulgò ferunt, testamentum condar. Non e-
riam tam male in religione inſtituti ſumus, vt
neſciamus pij hominis officium eſſe, vt ſtudeat
ſuos in vera religione continere. Sed id repre-
hendimus, quòd Brentius testamento ſuo non
tantum falſa & abſurda ſua dogmata confirma-
re voluerit, ſed ſimul quoque eccleſias inſontes
& ab hæreſi alienas calumnijs & conuiſijs pro-

Non oportet
erat D. An-
dreae exem-
plis patrū
probare
ius testame-
ntorum,

APOLOGIA TIGVRIN.

scindere, & classicum contra illas hoc suo testamento canere publice ausus fuerit. Sicuti verò prior pars testamenti, qua suas facultates disponit, certo consilio suppressa est, ita quoque vtilius futurum fuisse diximus, si altera quoque non fuisset in publicum edita. Alioquin quod testamentum cōdiderit, in genere nemo reprehēdit, vt hac defensione facile D. Andræ carere potuerit. Nisi forsitan pro suo candore quem vbique prodit, nos voluit apud nostrarum rerum ignaros in suspicionem vocare, quod Anabaptistarum more incipiamus politias labefactare, & testamentorum vsum tollere. Quod autem ait, Brentiū exemplo Lutheri suos monere voluisse vt à Zuingliano errore sibi caueāt, tum recte diceretur, si Lutherus aut Brētius nos alicuius erroris conuicissent, sed id non fecerunt, neque potuerunt: nec vnquam poterunt, Nunquam verò obtinere possumus vt causa recte & legitime in aliqua synodo doctorum hominum cognosceretur: neque etiam hactenus in vlla synodo ordinaria ratione & legitime damnati sumus. Nam si conciliabula sua nobis obijciant, vicissim illis obijciemus Tridentinam synodum, quam summi monarchæ probarunt, & in qua homines docti ex varijs gentibus conuenerunt. Si dicant Lutherum nos damnasse, vni Luthe-ro habemus plures quos opponamus pietate & doctrina illo non inferiores, qui crassam & semipapisticam Lutheri opinionem improbarunt,

Zuingliani
nunquā legi-
time sunt
damnati &
sonniti.

runt, quam ne Melancthon quidem laborum illius socius prorsus approbare potuit. Itaque non debuerat Brennius hæreseos damnare suo testamento, quos neque ipse conuicerat huius criminis, & nunquã legitime damnatos norat.

Nam quod nostram doctrinam suspectam facere vult D. Andrea, propterea quod quidam ex nostris ad Arianos defecerint, ad id dudum responsum est. Non recte colligit eam non esse veram Christi ecclesiam ex qua praua dogmata spargentes aliqui egressi sunt: cum sciamus ex ipsa Apostolica ecclesia primos hæreticos Ebionem, Cerinthum, & alios egressos esse. Neque videtur hoc Brennium commouisse vt tam acerbe in nos inueheretur, nam & pauci & non ita clari fuerunt qui ad Arianismum defecerunt: sed hoc potius illi doluit quod vidit Vbiquitatem suam non posse vbique in Germania locum habere, & sensit multos esse viros doctos per vniuersam Germaniam qui audeant non per omnia cum Luthero aut Brennio sentire & loqui de Sacramentis: qui putent satis diu de eocertatum esse quod symbolum concordie Christus esse voluit, finem tandem aliquem facendum esse contentionibus & rixis, conuiciatrices libros non esse ferendos, etsi aliqua sit in hac causa sententiarum diuersitas, pacem nihilominus colendam esse. Quare vt Vbiquitatem suã defenderet, hoc testamento in omnes aliter sentientes inuehitur eosque Zuinglianos vocat, ut

Nos nõ sumus propterea damnandi quia aliqui ad Arianismũ defecerunt;

Cur Brennius nobis irascatur;

APOLOGIA TIGVRIN.

enim suis clamoribus & calumnijs atque conuictijs hoc nomen in odium vocarunt, vt id vnū apud multos satis sit ad damnandam incognitam doctrinam.

Cur testamētū edi debuerit.

Hoc tam præclarum testamentum (vt D. Iacobus censet) omnino in publicum edi oportuit, ne aliqui de Brentij sententia dubitarent, & eum in suspicionem Zuinglianismi vocarent: quod & Luthero & ipsi Brentio viuenti acciderit. Equidem nos aduersus quos D. Andrea scribit, nunquam vel Lutheri vel Brentij auctoritate sententiam nostram defendimus, neque eos, cum quibus tot scriptis publice editis, concertauimus, nobiscum consentire credimus, aut scripsimus. Attamen non est mirum si varia sint hominum iudicia de Lutheri & Brentij sententia, cum varie ipsi de eadē re scripserint. Lutherus enim antequam controuersia hæc disceptaretur, longe aliter de Sacramento scripsit in sermonibus suis, & libro de captiuitate Babylonica, quàm postea scripsit. In ipsa autem concertatione sacramentaria cum putaret se defendere proprium sensum verborum Domini, neq; tamen de illo certus esset, tria affirmauit, quæ nequaquam conuenire inter se possunt. Nam non nunquam probauit Papistarū sententiam & nominatim Nicolai PP. qui Berengario hanc confessionem præscripsit, corpus Christi non in sacramento tantum, sed vere accipi sensualiter & dentibus atteri. Transubstantiationem quoq;
Papis

Lutherus sibi ipsi contraria scripsit de sacramento.

In confess. maiori.

Papisticam à se ante damnatam, sicut & elevationem panis, studio contradicendi nostris inter adiphora numeravit. Deinde docuit ipsum panem esse substantiale corpus Christi, ac duas substantias esse & nominari vnā substantiam. Ac ita voluit panem & corpus vnum esse, sicut ignis & ferrum vniuntur in ferro ignito. Tertio docuit corpus Christi adesse & præberi in, cum, sub, & iuxta panem, atque ideo panem nominari corpus Christi, quoniam definitiue pro ratione gloriosi corporis, aut repletive propter personalem vniōem corpus cum pane realiter & substantialiter præsens sit in omni loco in quo Cœna Domini celebratur. Brentius verò in Syngramate, quod olim vna cum alijs quibusdam Sueuis contra Oecolampadium edidit, & in Exegesi in Ioanem multa scripsit & affirmavit, quæ nunc ipsius discipuli tanquam hæretica & Zuingliana damnant. Docuit enim corpus Christi in Cœna fide & spiritualiter manducandum esse. Sicut enim verbo remissio peccatorum fidei offertur & præsens fit, ita inquit, verbo cum pane corpus Christi fidei offerri. Fidem verò rem longissime pro captu mundi positam, sibi præsentissimam facere & videre. Corpus Christi corporale nõ recipi à corde, nimo, fide, nisi pro ratione à fidei quæ est spiritualis: neq; enim carnali ratione fide corpus Christi recipi. Acque in summa non ponit aliam corporis Christi communicationem in pane Cœnæ

In breui
confessione.

In Confess.
maiori.

Brentius
quoq; sibi
ipsi contra-
ria scripsit.

APOLOGIA TIGVRIN.

næ quàm in Verbo. Similiter de Cælo, & de Ascensione Christi in cælos, sessione ad dextram, de personali vnione, nō pauca aliter olim Brentius scripsit quam nunc D. Andreas scribat, quamuis enim id impudenter neget, tamen & alij dudum hoc ostenderunt, & nos verbis ipsorum prolatis suis locis id ipsum probabimus.

Quam autem necessaria & iusta fuerit nostra responsio ad testamentum Brentij, & quod iure conqueramur nouis & humanis additionibus, & contentiosis atque ambiguis phrasibus implicari negotium cœnæ dominicæ: iudicio lectorum qui nostra & Andreana scripta legerint committimus, sicut & Brentianas atque Andreanas calumnias qui nobis spiritum mendacij & homicidij immerito & falsissime tribuunt. Porro quod iccissim conqueritur nos omnes ecclesias quæ Lutherum sequuntur, falso accusare quod corporalem vbiquitatem corporis Christi doceant, ita vt corpus Christi cum diuinitate per omnia loca extendatur, & instar diuinitatis vbique præsens sit: in eo insignem nobis facit iniuriam. Qualis quidem sit Vbiquitas Brentiana suo loco tractabimus, attamen qualiscunque illa sit, nunquam omnes ecclesias quæ Lutherum sequuntur hoc nomine accusauimus. Scimus enim multos ex genuinis & veris Lutheri sectatoribus esse quibus Brentiana vbiquitas non probatur, quique id publicis scriptis testati sunt. Verum omnes Lutheranos secum

Nō omnes
Lutherani
probāt V-
biquitatem

cum sentire fingit, ut nobis persuadeat se apostolica sua legatione in Saxoniam omnes in sua sententiam abduxisse.

Cum verò ante triennium responsio nostra ad testamentum Brentij in publicum edita fuerit, Jacobus Andreæ homo alioqui promptus ad respondendum, & cui verba & sophismata nunquam desunt, etiamsi solidis rationibus destituatur, tardioris responsionis hanc causam affert. Quod in nostra Responsione nihil novi proferamus, sed ea quæ dudum solide confutata sint. At tamen hoc tempore se adhortatione & precibus multorum magnorum virorum ad respondendum impulsus fuisse: qui hoc necessarium iudicarent, ut adimatur nobis gloria quod ad nostra argumenta non possint respondere.

Cur tã tarde respon-
derit Au-
dreas.

Primum nos nihil novi in nostra Responsione protulisse libenter agnoscimus: idem enim genus doctrinæ & phrasas quoque easdem, præsertim scripturæ & antiquissimis Patribus usitatas, libenter retinemus: neque est moris nostri instar Ubiquistarum nova dogmata singulis lustris cudere, & novis ac sophisticis atque ambiguis locutionibus doctrinam religionis involuere & obscurare. Quod autem argumenta nostra solide & perspicue confutata esse gloria tur, suo more facit, qui sibi triumphos fingit absque victoria. Forte apud illos iudices qui alteram tantum partem audiunt, apud quos solet cau-

Cur nihil
noui protu-
lerimus.

Nostra ar-
gument
nō sunt con-
futata.

APOLOGIA TIGVRIN.

sam suam agere aliquid efficere & obrinere poterit. Nos pro lectori qui scripta vtrinque ædita bene expenderit, & cum sacris literis cõtulerit, iudiciũ relinquimus. Certe si tam solide nostra confutata & prostrata fuissent, nemo puto obiecisset illis ea à nobis proferri ad quæ non possint respondere. Nos enim etsi de nostra doctrina certi sumus, nunquam tamen iactauimus illis Responsum deesse, scimus enim hominibus locutuleis & in sophistica exercitatis, nunquam deesse quod respondeant, etiamsi non bene & vere respondeant. Oporteret alios quosdam commotos fuisse nostro scripto, qui hoc Andreæ obiecerint, ita vt Brentianæ doctrinæ auctoritas apud nonnullos in dubium vocata fuerit, quos Andreas confirmare, & nutantem Vbiquitatem sustentare conatur. Alioqui poterat magnis illis viris qui ipsum ad respondendum precibus suis impulerunt respondere, dudum nostra confutata esse, & simul libros & loca ostendere in quibus hæc confutentur.

Cur D. An
dree per 3
annos ta-
cuerit &
nũc respon-
deat.

Sed proculdubio alia fuit causa cur trienniũ siluerit, & hoc demum anno hanc Responsum ediderit. Anno illo quo nostra Responsum ad testamentum Brentij edita est, liber eruditus ac pius à Theologis Academiae Vitebergensis euulgatus est, De persona & incarnatione Domini & seruatoris nostri Iesu Christi, in quo noua Eurychiana & Nestoriana dogmata Vbiquistarum, de reali transfusione omnium donorum diuinæ

diuinæ naturæ in humanâ, & quæ huic sunt con-
 iuncta, perspicue & solide confutantur, & ipsa
 vbiuitatis fundamenta subruuntur. Videretur
 autem hoc non parum turbasse Iacobum An-
 dream, quoniam non obscure animaduertit suâ
 doctrinam publice damnari à celeberrima to-
 tius Germaniæ Academia, cum cuius iudicio vi-
 cina quoq; Lipsensis Academia cōsentiret. Hei
 delbergenses à quibus ipsius dogmata sepe con-
 futata sunt secare contemnebat, vt Zuinglianos
 & Calvinianos, & qui propterea nullam apud
 Germanos auctoritatem haberent. Sed à Luth-
 eri discipulis & successoribus damnari graue illi
 fuit: præsertim cum omnibus ante persuasum
 voluisset vniuersam Saxoniam secum consenti-
 re, cum nouus Apostolus Vbiuitatis ex illa Sa-
 xonica, atque vt aiunt ipsi non infrugifera lega-
 tione, domum reuersus fuisset. Quid igitur?
 Num interea temporis pudore confusus siluit?
 Equidem vellemus in eo aliquid pudoris ines-
 se. Sed interea Menningenses suas præclaras
 conciones in publicum edidit, & suo more no-
 uas iterum dicendi formas excogitauit, sub qui-
 bus delitescere posset, & Vitebergensium tela in
 se vibrata declinare. Nam qui antea pleno ore
 vociferabatur de transfusione omnium dono-
 rum, cepit postea tantum vrgere humanam na-
 turam cum diuinæ naturæ omnipotentia & a-
 lijs proprietatibus communionem habere, geo-
 meinschaft haben. Item duplicem esse carnis

APOLOGIA TIGVRIN.

Christi essentiam personalem & naturalem, aliaque huius generis. Palam autem & acerbè omnes qui Vbiquisticam doctrinam improbant Arianos vocat, & eos Turcicam religionem habere ait. Neque tamen ad Vitebergensium scriptum quicquam publice responde re ausus est: priuatim verò quid cum suis gregalibus molitus sit, huius anni acta declararunt: Etenim viri doctissimi in Schola Vitebergensi, & totius Saxonie lumina, in vincula coniecti, & ab Academia & docendi atq; scribendi munere remoti sunt: ac tandem Flaciani & Vbiquistæ obtinuerunt, id quod iam annis aliquot quesierunt, quâdo hos in Calvinismi & Zuinglianismi suspicionem maliciose vocarunt. Hæc est illa victoria que Vbiquistis cristas erexit. Et certe non immerito Vitebergenses D. Andreas metuebat, nam non tantum grauissime illius errores confutarunt, & ostenderunt multas veteres hæreses hac Vbiquistica doctrina renouari: sed eo quoque fortius eum oppugnare poterunt, quod ipsorum scripta per vniuersam fere Germaniâ leguntur, itaq; illi non licuit tam impudenter & impune atq; cõtra nos quiduis con fingere. Hoc igitur metu liberatus, ac certus viris illis doctissimis omnem scribendi & Vbiquisticas opiniones confutandi facultatem ablatam esse, nos aggreditur, quiduis anim contra Zuinglianos audere & scribere licet, itaque & in hoc contra nos edito libello, sua dogmata

repeo

Captiuitas
Vitebergensium
animos
addidit D.
Andreas.

repetit atque defendit, cui si nos respondemus, non magnificat: nemini enim palam nostra scripta legere licet ubi Ubiquitas regnat, quod si alij conentur eius errores de Christi seruato- ris nostri persona & naturis confutare, statim eos Zuinglianos esse clamabit, etiam si in doctri- na de sacramentis minime cum Zuinglianis sen- tiant. Quid autem expectandum sit his quos Zuingliani nominis odio prægrauarint Ubi- quitarij isti theologi, Vitebergensium exemplū docet. Si omnes taceant & impune calumniari licuerit, cum se prorsus inuictum Achillem Ubi- quitatis putabit. Sed vt speramus multum opi- nione sua fallitur, neque enim captiuitas Vite- bergensium omnium animos deiecit & terruit, sed potius multorum animos per Germaniam ad studium inquirenda veritatis excitauit, ne- que deerunt quoque qui nostram defensionem legent, quantumuis Ubiquarij illis omnem adi- tum præcludere conentur.

C A P V T I.

*Cœnam domini nostri Iesu Christi ob-
secrari & implicari humanis additioni-
bus, et contrarijs ac ambiguis locutionibus.*

Brentius in suo testamento nostram do-
ctrinam acerbè damnat, propterea quod
negamus verum corpus & sanguinè Chri-

APOLOGIA TIGVRIN.

ſi, vere & eſſentialiter & corporaliter in cœna præſens eſſe, ac vna cum pane & vino omnibus diſtribui qui id ore ſumunt, ſiue digni ſint ſiue indigni. Nos cõtra conqueſti ſumus cœnam domini fieri contentionũ materiam additis illi tot humanis appëdicibus, diſputationibus, contentioſis & ambiguis locutionibus, cuius generis ſunt, panem ſubſtancialiter & corporaliter eſſe corpus Chriſti: vel id ſubſtancialiter & corporaliter præſens eſſe, & ſubſtancialiter atque corporaliter cum pane ſumi etiam ab ~~indignis~~: Chriſtum quidem dixiſſe, Hoc eſt corpus meũ, ſed quoniam ſacramentum inſtituebat, verba eius ſacramentaliter accipienda non corporaliter & ſubſtancialiter, vt aduerſarij illa interpretantur: Reſpondet Iacobus Andreæ omnem culpam contentionũ in nobis hæere: Lutherum enim abſque omni diſputatione retinuiſſe ſimplicia verba Domini, eorumque ſimplicem ſenſum quem vetus eccleſia ſemper habuerit, Zuinglium autem corrupiſſe verba Chriſti ea interpretando, hoc eſt, id eſt, hoc ſignificat corpus meum, quare merito Lutherum ſe illi oſpoſuiſſe & ipſius rationes fortiter confutaſſe. Deinde diſputat de verbis corporaliter & ſubſtancialiter. Equidem ſi vera eſſent quæ de Luthero & Zuinglio ſcribit, merito nobis imputaretur omnis culpa triſtis huius controuerſiæ ſacramentariæ, qua hodie eccleſiæ mirum in modum turbantur. Sed primum falſum eſt Luthero
rum

Penes quos
 ſit culpa ha
 rum contem
 tionum.

rum cum suis retinere simplicem sensum verborum Christi: nam Luthero quoque consentiente demonstratiuum pronome Hoc panem demonstrat: id ipsum inquam quod Christus accepit, benedixit, fregit & discipulis dedit, itaque de pane dicitur, Hoc est corpus meum, ac simplex sensus est, panem hunc esse corpus Christi. Nos verò nunquam negauimus panem suo modo nominari & esse corpus Christi: sed hic controuersia in eo posita est, an panis natura conuertatur & ita fiat corpus Christi, vel an duæ disparatæ substantiæ panis & corpus Christi ita vniantur vt sint vna substantia sicut in ferro ignito ferrum & ignis vniantur, item an nulla facta consubstantiatione nihilominus panis dicatur corpus Christi, quia corpus Christi cum pane, aut in pane, vel sub aut iuxta panem adsit, tali coexistentia, vt omnes qui hunc panem sumunt, simul quoque manu ministri portetum corpus Christi ore suo sumant. Harum opinionum nulla seruat simplicitatem verborum Christi, & tamen omnes diuersis locis scriptorum Lutheri probantur. Nam ille fermentum Papisticum de corporali præsentia Christi dudum in papatu animo conceptum, exuere nunquam potuit. Contra Zuinglius qui videret has opiniones verbis Christi vim inferre & tantum præiudicata opinione niti, verba quidem Christi non esse mutanda dixit, quod in hac tropica locutione maior sit energia, quare

Lutherani
non seruât
τὸ εὐκρίβ
uerborum
conuēt.

Zuinglii
interpreta-
tio uerbo-
rum conuēt

APOLOGIA TIGVRIN:

ipsa exprimitur: sed tamen cum hæc sint sacra-
 mentalia verba, pro natura sacramentorum, &
 more loquendi vsitato spiritui sancto in rebus
 sacramentalibus, sacramentaliter & tropice ex-
 plicanda esse, vbi signo tribuitur nomen rei si-
 gnatae, & signum dicitur id esse quod significat
 & repræsentat, non autem substantialiter id ip-
 sum est. Hac aut sua interpretatione nõ peruer-
 tit verba Christi, sed eorum verum & genuinũ
 sensum ostendit, atque suam sententiam testia-
 monijs & exemplis scripturarum & veteris ec-
 clesiæ confirmavit. Quanta verò hæc est impu-
 dentia, quod Iacobus Andreae ait verba Christi
 peruersti quando ea interpretamur per Signifi-
 cat, cum sciat Tertullianum, Origenem, Cles-
 mentem, Hieronymum, Augustinum, & pæ-
 tres ferme omnes hoc modo interpretari sacra-
 mentales locutiones, & nominatim verba Cœ-
 næ Domini? Imo ipse Andreas fatetur panem
 esse & recte etiam nominari figuram, signum,
 typum corporis Christi, & significare corpus
 Christi. Argumenta autem quibus Zuinglius
 suam sententiam probavit, firmiora sunt quàm
 vt ea Lutherus euerterit. Quod si omnia tam
 perspicue & solide confutauit, cur interdunt
 suis lectione nostrorũ librorũ? nihil periculi e-
 nim est si nostra toties ab illis cõfirmata & pro-
 strata sunt. Sed nõ opus nobis essetvlla noua de-
 fensione, si vetera scripta Zuinglij & Oecolam-
 padij atque aliorum legerentur, facile enim vi-
 derent

Zuinglij
 argumenta
 nõ sunt con-
 futata à Lu-
 thero.

derent lectores quam inique nostra sententia damnetur: nunc quoniam omnia nostrorum scripta, vno edicto damnantur, & ex omnibus Lutheranorum provincijs proscribuntur: cogimur denuo eadem repetere, si forte aliquos possimus huc adducere vt absq; affectu causam hanc cognoscant, & illam ex verbo Dei dijudicent.

Porro non tantum à simplicitate verborum Christi Lutherus recessit, & sensum attulit ex Papistica opinione animo suo inherentem, sed hanc suam sententiam & ipse atque plerique qui eum secuti sunt, ita defenderunt, vt merito turbarum & contentionum in ecclesia auctores dici possent. Carolo stadium primus disputare cœpit de interpretatione verborum Christi contra Papisticam artolatriam & impanationem corporis Christi illi non multum ab similem: hunc nos neque excusamus neque etiam damnamus: quamuis enim quoad summam rei sententiâ ipsius non sit improbanda, argumenta tamen & modum agendi plerique improbarunt. Verum quemadmodum Lutherani Carolo stadium accusant quod iratus Luthero propter repræhensam iconomachiam de sacramento contra illum scripserit: ita vicissim apud multos videtur Lutherus æmulatione quadam Carolo stadium sententiam damnasse, quod non à se primum in lucem prolata fuisset, ne videretur tantus doctor à quoquam aliquid didicisse. Certe laudari non potest quod idola restituit:

Lutherani
contentio-
se hanc causam egerunt.

APOLOGIA TIGVRIN.

etsi enim Carolo stadium peccauit quod per tumultum ea sustulit: semel tamen sublatae abominations quas toties scriptura damnat, non fuerunt restituendae, multo minus secundum praecipuum decalogi, quo imaginum usus damnatur, in Catechesi omitti debuit, & quasi expungi ex tabulis diuini foederis. Quod autem a reo nummo dato, Lutherus stipulatus est Carolo stadium ut contra se scribat, animum indicat (ut nihil grauius dicam) non valde sollicitum de dissidijs & contentionibus ecclesiarum. Quis enim nescit contentiones ubi scriptis editis publicatae fuerint, longius progredi, & spargi hoc modo dissensionum incendia?

Zuinglius antequam Carolo stadium quicquam scriberet, hanc causam diligenter tractauit, & cum uiris doctis contulit: & cum publicis scriptis rem agere statuisset, Latine sua edidit, ut tantum inter doctos controuersia haec discerneretur: Idem fecit Oecolampadius. Sed contra Lutherus tribunicijs concionibus Germanica lingua contra eos agere cepit, ut hac ratione apud plebem a se dissentientes in odium vocaret. Deinde mox ab initio huius controuersiae diligenter cauerunt aduersarij, ut a magistratu prohiberetur ne usquam libri nostrorum uenales prostant, & eorum lectione omnibus interdiceretur. Et quod iniquissimum antea uidebatur, cum talia edicta a Papisticae religionis proceribus contra ipsos ederentur, id mox tanquam

Ad uersarij
uulgi theatrum captat,
& nostra
scripta prohibent legi.

quam æquissimum contra nos statuerunt. Qua verò modestia libris publice editis controuersia hæc vtrinque disceptata sit, lectorum iudicio relinquimus.

Postquam aliquot annis causa hæc libris vtrinque editis disceptata fuit, Illustrissimus princeps Philippus Hessiæ Landgravius, vtriusque partis theologos Marpurgū euocauit, vt controuersia hanc amico colloquio componerent. Ac nostri quidē summopere laborarunt vt concordia stabilis fieret, adeo vt postea aduersarij quasi probri loco ipsis obiecerint, quod eorum fraternitatē tantopere ambierint. Ac de ceteris quidē capitibus religionis nostrę consenserūt, hoc tantū controuersum māsit, Vtrum verū corpus & verus sanguis pani & vino corporaliter insint. Attamen tum inter eos conuenit, vt vtraque pars alteri se amicam præbeat, pacē colat, & ab acerbo rixatorū librorum stilo sibi temperet. Post hoc colloquium, Argentinē, Theologi, & præcipue Martinus Bucerus, plurimū in concordia stabilienda laborarūt: ac Heluetiorū confessionem nuper ab illis conscriptā Bucerus obtulit Luthero, à quo etiam approbata est, ac videbatur Buceri præcipue opera pax facta esse, & amnistia quædā priorum offensionū inducta: nostri quoque ab eo tempore diligenter cauerunt, ne quid acerbe & contumeliose cōtra Lutherum scriberent. Sed Lutherus ab alijs (vt quidam existimā: contra nostros concitatus, spre-

Colloquium
Marpurgense.

Actio concordie.

Concordia iniurata violatur à Luthero.

APOLOGIA TIGVRIN.

ta conuentione Marpurgi mīta, & concordiaē pactis neglectis, cum sæpe aliās in suis libris Zuinglium lacerare & in nostros acerbe inuehā perrexit, tum etiam anno 1544. aperte bellum hoc sacramentarium renouauit, edito acerbissimo libello, quem Breuem confessionem in scripsit. Nostri toties prouocati publico scripto Luthero responderunt, in quo cum plurimā quæ ad hanc causam pertinent diligenter tractantur, tum etiam vere & dilucide exponitur, qui nam tristis huius controuersiaē auctores sint, & concordiam initam violarint, quæ nos breuiter tantum hoc loco perstrinximus.

Vuestphalus huius certaminis renouator.

Lutheri mortem secutum est bellum Germanicum, atque tum aliquot annis certamen hoc sopitum fuit, quod quidem publica scripta attrinet, donec anno 1552. Ioachimus Vuestphalus bellum renouaret. Hic occasionem scribens di inde arripuit, quod Tigurini & Calvinus consensum suum de Cœna domini publice testati essent. Ad eodē enim pœcis amantes sunt quidam nostræ ætatis theologi, ut ferre non possint aliorum inter se concordiam. In hac concertatione Iacobus Andreae anno 1557. libellum edidit de Cœna domini, cui Brentius Præfationem addidit, in qua scribit, Quandoquidem multa in hac causa utrinque scripta & disputata sint, tempus postulare, ut hæc causa si non his qui nunc viuunt saltem posteris iudicanda permittatur. Vtile autem sibi videri ut utraque pars

pars à conuitijs sibi temperet. Verum non diu
 hunc animum retinuit Brennius, sed ipse quoq;
 à nemine prouocatus in certamen descendit, at
 que vbiquitatem corporis Christi pro viribus
 asserere cœpit, neq; eam modestiam quam hic
 exigit, ipse in suis libris præstitit. Malo huic cre-
 scenti mœderi voluerunt Illustrissimi principes,
 Palatinus Elector, & Dux Vitenbergicus, con-
 uocato Mulbrunensi colloquio: sed Vbiquiste,
 etsi fidem dedissent se nihil de eo absque princi-
 pum consensu in publicum edituros, nihilomi-
 nus summam colloquij suo arbitratu conscrip-
 tam & ad suum commodum detortam & depra-
 uatam in publicum ediderunt, vt hoc præiudi-
 cio & suis calumnijs aures & mentes hominum
 præoccuparet, & à suis aduersarijs abalienaret.
 Breui postea auctoritate aliquot Illustrissimo-
 rum principum Germaniæ conuenerat, vt vtra-
 que pars à condemnatione & calumnijs alterius
 abstineret. Sed non tanti fuit Principum aucto-
 ritas apud Vbiquistas theologos, quam vt Ar-
 gentinæ Marpachius ingens volumen ederet,
 quo nos hæreseos damnat, & conuitijs atque ca-
 lumnijs proscindit. Similiter præter alia acera-
 ba scripta, Brennij testamentum ab illis editum
 est. Coacti igitur sumus silentiū rumpere & in-
 nocentiā nostram tueri. Nunc quoque malu-
 issemus in alijs rebus ecclesiæ vtilioribus labo-
 rare, sed cum Iacobus Andrea non tantum in
 concionibus Memmingensibus, sed nuper quo

Brennius
 nouum bel-
 lum excitat

Vbiquistæ
 contra fidē
 datū agunt

Vbiquistæ
 contra con-
 uentū prin-
 cipū libros
 damnato-
 rios edunt.

APOLOGIA TIGVRIN.

Pag. 99.
110. 112.
Pag. 113.
Pag. 59. &
100.
Pag. 74.
Pag. 45. &
11.
Pag. 99.

que libello nominatim contra nos edito, nos aet-
trocissimis conuitijs proscindat, ac Arianos &
Machumentanos imò his deteriores dicat, ac
nos scribat duci spiritu mendacij & homici-
dij: Christum abnegare, & maiestate sua spolia-
re: negare omnipotentiam Christi: duos Chri-
stos facere, & Nestorianos esse: nullum discrimen
facere inter Christum & Petrum: Cum
inquam has atque alias complures falsas & e-
mentitas calumnias publice spargat, cogimur
illi respondere, & innocentiam nostram asserere.
Ex his autem quæ breuiter sed vere & simpli-
citer narramus, facile videri potest, qui nam hoc
certamen excitarint. Neque enim culpa in eos
conferenda est, qui toties prouocati se defen-
dunt, & famam suam contra falsissimas calum-
nias tuentur, sed in illos qui contra principum
auctoritatem, imo contra Christiani hominis
officium, nos pacem & tranquillitatem ecclesia-
rum seruare cupientes, libellis maledicis toties
damnarunt & ex ecclesia proscripserunt. Ac
quoniam vere dicit Andreas graues pœnas da-
tuos huius tristissimi certaminis auctores, cogi-
tet quæso tandem quid sibi & suis expectan-
dum sit, qui non tantum disceptationem hanc
renouarunt, sed articulos fidei antea immotos,
& mysterium incarnationis domini & seruato-
ris nostri Iesu Christi huic certamini immiscue-
runt, & nouas interpretationes articulorum fi-
dei, antea inauditas, non aliam ob causam exco-
gitarunt,

Huius cer-
taminis au-
ctores pœ-
nas dabunt

gitarunt, quam vt Vbiquitatem corporis Christi, & eiusdem realem existentiam in pane probare possint.

Veniamus nunc ad alteram partem primi capituli, in qua conatur ostendere voces Corporaliter & Substantialiter non esse humanam additionem, neq; enim Lutherū has excogitasse, sed Cyrillum & veteres quoque his vsos esse. Sed nos non de nudis vocibus, sed de tota hac oratione, Panem & Vinum esse substantialiter & essentialiter corpus Christi, & propterea corpus Christi in cœna essentialiter & substantialiter præsens esse, locuti sumus. Cum enim dicat se retinere simplicia verba Christi, Hoc est corpus meum, & tamē ea sic explicent, panem substantialiter & essentialiter esse corpus Christi, aut corpus Christi cum pane substantialiter & essentialiter præsens esse: petimus vt hanc suam interpretationem probent ex scripturis, hoc enim quod dicunt, humana interpretatio & additio est, nisi scripturis proberetur. Non quærimus quid Lutherus aut Cyrillus dicat, sed cum simplicitatem verborum Christi iactent, ostendant quomodo hæc cum illa simplicitate conueniant. Cum Zuinglius & Oecolampadius verba Christi interpretati sunt, Panem donominari corpus Christi, quia significet corpus Christi, sit sacramentum, figura, & signum corporis Christi: ipsi quoque has interpretationes non confinxerunt, cum eodem modo Tertulianus,

Adversarij
verba Christi
interpretantur.

APOLOGIA THEMGVRIN.

Augustinus & veteres ferè omnes locuti sint, & tamen eos tanquam violatores testamenti Christi damnatis. Quomodo verò hoc sibi licere putat Iacobus Andreae, nobis scripturas petentibus, pro scripturis vnum Cyrillum obijcere, cum ipse vitio verterit Heidelbergensibus theologis in Mulbrunnensi colloquio, quod Iustini testimonio vsi fuissent, cum tamen in hunc tantum finem adduxissent, vt sententiam scripturae & veteris ecclesiae eius verbis potius quam suis explicarent?

Interpretationem suam non scripturis sed Cyrilli auct. probat.

Sed quam Cyrillus ipsius opinioni faueat mox viderimus, si prius dixerimus de multiplici huius vocis CORPORALITER significatione. Hæc itaque vox significat quandoque corpus ipsum, aliquando modum corporis: priore modo à Cyrillo accipi Iacobus Andreae fateretur, ipsos quoque non aliter hac voce vti: nos illis falso attribuere ait quod corpus Christi asserant corporaliter præsens esse, quemadmodum in prima cœna cum discipulis discubuit. Controversiam autem esse, num tantum Spiritus Christi, an verò ipsius corpus quoque verum in cœna præsens sit, & ita præsens, vt non cogitatione tantum præsens fiat, nullo autem modo natura sua in terris præsens sit, sed siue credas siue non credas, vere præsens sit. Atque hæc est Andreae sententia multis verbis explicata: vbi miror eum omisisse tertiam significationem vocis Corporaliter, quam posuit olim in libello suo

Corporaliter quor. modis dicatur.

lo suo de Coena domini anno 1557. edico, his
 verbis. Tertio inquit vox Corporaliter in hac
 causa accipitur & intelligitur de externo & cor
 porali signo panis & vini, Christum scilicet da
 re nobis corpus suum (quod est spiritualis ci
 bus) corporaliter, hoc est vna cum corporali
 bus rebus: nam panis vtique & vinum sunt cor
 poralis cibus & potus, præter quem & cum
 quo etiam spiritalis cibus & potus porrigun
 tur. Si hic est verus vsus huius vocis, cur nos
 dāmnat quando docemus, Christi corpus spiri
 tualem esse cibum, & propterea non mandu
 cari ore corporis: sed quia symbola externa pa
 nis & vinum quæ corporea sunt, ore corporis
 manducantur, quæ tamen more sacramentis v
 sitato nomen rei signatæ accipiunt, & dicuntur
 corpus Christi, ideo recte à veteribus dictum,
 corpus Christi in os ingredi: ipsum tamen sub
 stantiale corpus Christi, spiritualem cibum esse
 & tantum spiritaliter edi. Si Iacobus Andrea
 cum suis ita sentit quemadmodum scribit, &
 tam concordia ecclesiarum studiosus est quàm
 se iacetat, non esset difficilis ratio concordia in
 undæ. Corpus enim Christi corporaliter, hoc
 est iuxta modum veri corporis adesse in cœna
 & nobis communicari Iacobus Andrea non
 minus quam nos negat: dicit autem corporali
 ter edi corpus Christi, quia panis corporaliter
 editur, cum quo tamen Christus corpus suum
 spiritaliter edendam nobis dat: quod nos quo

Alta signifi
 catio huius
 uocis alibi
 tradita ad
 Iacobo,

APOLOGIA TIGVRIN.

D. Andreæ
statum con-
trouersie
inuertit.

que libenter fateremur. Corporaliter item dicit
Christum præsentem, quia non tantum diuini-
tate sed humanitate sua præsens sit. Nos quoq;
hoc non simpliciter inficiamur. Christum enim
corpore suo fidei nostræ & spiritui præsentem
fateremur. Quare cum D. Andreæ hoc controuer-
ti dicit, an Christus spiritu tantum, an etiam cor-
pore in cœna præsens adsit, non ingenue, sed vt
solet, sophisticè agit. Falso enim nobis tribuit,
quod doceamus Christum tantum spiritu seu
diuinitate sua præsentem esse: corporis aut nul-
lam agnoscamus præsentiam, nisi quatenus co-
gitatione nobis id præsens facimus. Nostri sem-
per docuerunt corpus Christi fidei nostræ &
spiritui nostro præsens esse, ille pro fide substi-
tuit vnseren gedanken cogitationem aut ima-
ginationem: quod si illi idem est fides & huma-
na imaginatio seu cogitatio, quis crederet ali-
quæ veræ fidei sensum in eo esse? sin hæc distinguit,
& nihilominus pro præsentia fidei quam affir-
mamus, tantum cogitationis & imaginationis
præsentiam nobis adscribit, quis nõ videt eum
manifeste calumniari & inuertere nostram sen-
tentiam? Quæstio autem non est de eo, an Chri-
stus spiritu tantum adsit, an verò etiam secun-
dum humanitatem præsens sit, cum nostri nun-
quam nisi crassam illam carnalem, corporalem,
substantialem & localem præsentiam corporis
Christi negarint. Et cum hæc calumnia plus sex-
centies refutata sit, & scriptis Oecolampadij &
Zuinglij

Zuinglij palam retellatur, tamen non pudet D. Andreæ eandem & quidem sæpius in hoc libello repetere, & asserere quod omnem præsentiam corporis Christi negemus.

Pag. 14.
24. 25.

Nobis item obijcit quod ipsis tribuamus crassam & corporalem præsentiam, quasi Christus ita adsit, quemadmodum in vltima cœna mensæ assedit vna cum discipulis, à qua opinio ne longissime absint: se nanque longe aliter vti voce corporaliter, quæ veri corporis substantiã non modum ipsis significet. Verum si corporaliter ita ab ipsis accipitur, cur scribunt verum & naturale Christi corpus substantialiter & corporaliter præsens esse? Si tantum volunt indicare veri corporis præsentiam, an non satis erat dicere verum & naturale corpus præsens esse? Certe cum dicunt verum & naturale corpus substantialiter præsens esse, modum aliquem præsentia expriment, quod sua substantia & actu primo vt dicitur præsens sit. Cum vero negant corpus adesse corporaliter, hoc est iuxta veri corporis modum, vt circumscriptum seu localiter & sensibiliter adsit, contradictoria loquuntur. Si enim verum corpus sua substantia realiter præsens est, oportet vt circumscriptum & in loco adsit: ea enim est veri corporis natura: & ipsi quoque nunc fatentur corpus Christi naturali modo in cœlo præsens & circumscriptum adesse. Si igitur illic circumscriptum est, nullius pars extra eum locum erit: & si rursus eodem

Quomodo
uoce corpo
raliter ad
uersarij u
tantur.

Modum præ
sentia ex
primunt.

Contradictoria asse
runt.

APOLOGIA TIGVRIN.

tempore substantia sua alibi adest, tum extra eum locum erit, neque refert visibiliter an inuisibiliter adsit: nam omnino hæc pugnant corpus sua substantia ita alicubi esse vt alibi non sit: & idem rursus alicubi esse vt etiam sua substantia alibi sit. Atque hanc contradictionem nostri illis perspicue & manifeste indicarunt, & simul ostenderunt eos non posse vri effugio omnipotentiae Dei; vere enim Deus omnipotens est, sed nõ facit vt contradictoria simul sint vera, id enim veritati eius repugnat, vt aliquid simul sit verum & falsum. Neque controuersia fuit inter Lutherum & nostros de personali substantia aut essentia corporis Christi, sed de veri & naturalis corporis naturali substantia, quam in vtero Virginis nobis per omnia, excepto peccato, similem Christus assumpsit. Quamuis autem modum quo corpus substantialiter praesens est, dicant supernaturalem & diuinum esse, & modum hunc dexterae Dei nominent, tamen ita de illa substantiali praesentia loquuntur, vt eam corporalem aliquibus modis faciant: corpus enim Christi non quidem volunt localiter adesse, sed in eodẽ loco cum pane, & pani vniri absq; interuallo, deinde id aiunt manu ministri porrigi, ore eius qui sacrũ panem accipit sumi: annon hæc modũ aliquem corporale indicant? Negant visibiliter & sensibiliter & localiter adesse, interim corporalem quendam inuisibilem & insensibilem modũ fingunt, & cum id illis obij-

citur,

Corporale
modũ præ-
sentiae statu-
unt, etsi nõ
pure corpo-
ralem.

sicut, irascuntur, & nos ipsos calumniari aiunt, cumq; ipsorum verba proferimus, nos aliū sensum illis affingere aiunt. Nos certe ea non aliter accipimus quam sonant & vulgo accipiuntur: sed quia obscuris & ambiguis locutionibus delectantur, sic vt aliud forte ipsi dicant, aliud vulgus intelligat. Certe quomodo plerique ex ipsorum sectatoribus, de corporali præsentia Christi in cœna & sentiant & loquantur, non est obscurum.

De Cyrilli
sententia.

Quoniam verò aduersarius suam sententiā Cyrilli auctoritate tuetur, videamus quam recte id faciat: sed in Cyrilli sententia examinanda eo breuiore erimus, quod antea Oecolampadius, & Petrus Martyr, & nuper Christianus Hellsander, dilucide & copiose exposuerint quæ sit Cyrilli sententia, vt mirum sit D. Andræ credidisse aliquem fore cui fugum facere possit Cyrilli nomine, nisi forte id confidentem facit, quod scit nostrorum scripta in suo theatro nullum locum habere. Cyrillus igitur affirmat Filium corporaliter nobis vt hominem vniri, idque per benedictionem mysticam. Videamus quæ sit vnio illa qua nobis vnitur corporaliter, tum facile videbitur, an orali manducatione corporis Christi, quam aduersarij asserunt, per benedictionem mysticam id efficiatur, an verò alio modo. Certum autē est Cyrillum voluisse eo loco confutare Arianorum falsam interpretationem, qui asserbant Christum secundum

APOLOGIA TIGVRIN.

diuinam naturam vnum nobiscum esse consen-
sus & affectus vnitate, & ita inter Patrem quo-
que & Filium non esse naturæ sed consensus &
voluntatis vnitatem: itaque contra hos osten-
dit fideles inter se & cum Christo naturaliter &
corporaliter vnum esse. Describitur autem hu-
ius vnionis ratio diligenter à Cyrillo cum alibi
tum 26. capite 11. libri in Ioannem: ad quem lo-
cum etiam remittit lectorem sequenti 27. capi-
te, è quo suum testimonium D. Andree desum-
psit. Porro ex eo quod corporaliter Christo vn-
niti sumus, non sequitur Christum corporali-
ter pani vniri, aut nos ore nostro corporaliter
manducare corpus Christi, neque hoc sensit Cy-
rillus scribens nos per mysticam benedictio-
nem Christo vniri. Primum enim fideles tan-
tum Christo corporaliter vniti sunt, hi nanque
sunt vera membra corporis eius, & palmites
huius vitis: de hac enim vnione Cyrillus loqui-
tur, qua Christus est caput nostrum, & vitis cui
vt palmites inserti sumus: Realis autem & ora-
lis manducatio quam aduersarij docent, iuxta
illorum quoque sententiam infidelibus quoque
& impijs communis est: Quare non est illa vnio
de qua Cyrillus loquitur, aut illius vnionis cau-
sa. Adhæc eandem statuit vnionem qua Chri-
stus nos secum, & inter nos vnum corpus effi-
cit: Sumus autem vnum corpus inter nos etiam
si longe separati sumus: non igitur vt cum Chri-
sto vnum sumus requiritur vt corpus eius sub-
stantialis

stantialiter nobis, multo minus vt pani coniun-
 gatur. Itē Christus sic nobis vnitur & in nobis
 inhabitat, vt nos vicissim vniamur Christo & in
 eo maneamus: non autē substantialiter in Christo
 sumus, sed per spiritum & fidem: sequitur ergo
 corpus quoq; nō substantialiter nobis vniri, &
 in nobis habitare, sed per spiritum & fidem. Ac
 Cyrillus ipse participationē spiritus facit prin-
 cipium nostrae vniōis cum Christo: neq; hoc
 obstat quo minus recte dicamur corporaliter
 Christo vniri, quoniam relationis terminus est
 humana Christi natura: cum qua primum ita
 corporaliter Christo vniti sumus, quod naturā
 humanam cum Christo communem habemus:
 deinde quod carnis illius proprietatibus in-
 duimur per spiritum, & hoc proprium est illo-
 rum qui spiritualis corporis Christi membra
 sunt: hi Christo capiti vt membra eiusdem cor-
 poris coniuncti, cœlestia dona & gratiam om-
 nem quæ a Deo per eius carnem ad nos deriva-
 tur percipiunt: percipiunt autem non corpo-
 rali manducatione, sed per fidem, per quam et-
 iam vt Paulus docet Christus habitat in cordi-
 bus nostris. At dicas Cyrillum dicere per mysti-
 cam benedictionem Christum nobis vniri cor-
 poraliter. Quæro primum an idem sit mysti-
 ca benedictio, aut, vt alibi loquitur Cyrillus, my-
 sticæ benedictionis virtus, atque oralis mandu-
 catio corporis Christi? Deinde an fideles tantum
 sint membra corporis eius cum accedunt ad

APOLOGIA TIGVRIN.

mysticam benedictionem. an etiam ante & post
 communionem Eucharistiæ? Non negamus
 suo modo Eucharistiam esse instrumentum no-
 stræ cū Christo coniunctionis, sed dicimus ean-
 dem esse huius & Baptismi rationem, per quæ
 etiam Christo vnimur & Christum induimus:
 quod etiam Hilarius docet lib. 9. de Trinitate.
 Vnimur autem in Baptismo Christo etiam cor-
 poraliter, hoc est vero eius corpori, vt ipse ca-
 put nostrum sit nos ipsius membra, neque ta-
 men substantialis præsentia corporis eius in Ba-
 ptismo statuitur, aut substãtialiter corpus Chri-
 sti induimus: sic in cœna quoque propter cor-
 poralem vniõnem cum Christo, non est statuen-
 da realis & substantialis præsentia corporis
 Christi in pane, & oralis eius manducatiõ. In
 summa, si vox Corporaliter (vt Iacobus Andreg
 fatetur) Cyrillo non significat modum corpo-
 ris, sed tantum verum corpus Christi, libenter
 fatemur nos in mystica benedictione accipere
 verum corpus Christi, sed spiritu & fide: ore au-
 tem corporis, aut manibus corporis, Christi cor-
 pus sumi & præberi quemadmodum ipsi asse-
 runt, nunquã D. Andreae ex Cyrillo probabit.

Verba ece-
 nne sacra-
 mentaliter
 interpretan-
 da.

Posteaquam asseruimus interpretatiõne ad-
 uersariorum, quod panis substantialiter & cor-
 poraliter sit corpus Christi, alienam esse à sim-
 plicitate verborum Christi, subieccimus, cum sa-
 cramentũ Christus his verbis instituat, ea sacra-
 mentaliter accipiẽda esse, vt sic statuamus Chri-

stium

stum præsentem, quemadmodum sacramentis ecclesiæ adesse consuevit, & quemadmodum corpus eius edi potest spiritualiter. Hic verò nos omnem præsentiam corporis Christi abnegare ait. Zuingliani, inquit, non aliam agnoscunt præsentiam corporis Christi in cœna quàm in veteris testamenti sacramentis. Sed in veterum sacramentis Christus humanitate sua non fuit præsens, sed tantum diuinitate: Ergo in cœna quoque domini nullo modo corpore præsens est. Videur autem sibi ipsi valde in hoc argumento placere, nam id denuo repetit pag. 25. Prouocat etiam ad iudicium Christianorum, haud dubie eorum quibus non licet nostram defensionem legere, apud hos enim calumnijs huiusmodi nos opprimi posse sperat.

Vide autem quæso Christiane lector quàm candidè nobiscum agat. Nos in genere proposuimus verba Christi sacramentaliter accipiendâ esse, quod adsit cœnæ sicut alijs sacramentis, atque pagina 9. quæ sit communis ratio sacramentorum, exposita Baptismi & cœnæ institutione, ostendimus? Ille autem nulla Baptismi mentione facta fingit nos tantum de veterum sacramentis locutos. Nam quia non ignorat vereres docuisse eandem esse rationem Baptismi & cœnæ dominicæ, neque tamen quinquâ propterea vnquam asseruisse realem & substantialem carnis & sanguinis Christi præsentiam in Baptismo, vt scilicet Christum corporat

APOLOGIA TIGVRIN.

liter induamus: Itaque hunc locum, qui suo instituto aduersabatur omittit, & tantum mentionem facit sacramentorū veteris testamenti, atq; coram plebe se iactat, & illis oculos perstringit, Christi caro tum nondum fuit, igitur nullo modo præsens fuit. Cum autem res aliqua multis modis præsens esse possit, tamen non pudet eam nobis impiugere, idque sepissime, quod omnem prorsus præsentiam carnis Christi negamus, quando Corporalem & Vbiquisticam eius præsentiam negamus.

An Christus veteribus tantum ut Deus ad fuerit.

Quod autem ait veteribus Christum tantum ut Deum adfuisse, hoc nemo sanus illi concesserit: substantiali quidem & corporali præsentia non adfuit illis caro Christi & sanguis, non tamen ideo Christus tantum ut Deus illis adfuit, quomodo enim alioqui Mediator eorum fuisset? an absque Mediatore seruos dicet? An non verò Christus agnus est occisus ab origine mundi, cuius agni morte & sacrificio si veteres salutem adepti sunt, nequaquam illo in vniuersum caruerunt? Annon veteres eundem spiritualem cibum & potum nobiscum ederunt? Scio quosdam & præsertim Seruerti discipulos, negare veteribus communionem carnis Christi, sed aliter sensit vetus ecclesia, id quod ex Augustino multis testimonijs ostendi potest: Contra Faustum lib. 19. cap. 16. & lib. 20. cap. 21. In Psal. 77. In Ioannem tract. 36. Item de vtilitate pœnitentiæ, Durauit hæc sententia

Veteres in suis sacramentis habuerunt cōmunionem carnis Christi.

sententia diu post Augustini aratem, id quod
 apparet ex Bertramo qui verba Pauli sic inter-
 pretatur. Quæris fortasse quam eandem? Nimi-
 rum ipsam quam hodie populus credentium
 in ecclesia manducat & bibit. Non enim licet
 diuersa intelligi, cum vnus idemque Christus
 est, qui & populum in deserto, in nube & in ma-
 ri baptizatum suâ carne pavit, suo sanguine
 tunc potauit, & in ecclesia nunc credentium po-
 pulum, sui corporis pane, sui sanguinis vnda pa-
 scit ac potat. Et mox Mirum certe (quin incom-
 prehensibile & inæstimabile) nondum homi-
 nem assumpserat, nondum pro salute mundi
 mortem gustauerat, nondum sanguine suo nos
 redemerat, & iam nostri patres in deserto per e-
 scam spiritualem potumque inuisibilem eius
 corpus manducabant, & eius sanguinem bibe-
 bant, velut testis existit Apostolus clamans, E-
 andem escam spiritualem comederunt, &c. Et
 mox: Ipse tanque qui nunc in ecclesia omnipo-
 tenti virtute panem & vinum in sui corporis
 carnem & proprii cruoris vndam spiritualem
 conuertit, ipse tunc quoque manna de cælo da-
 tum corpus suum & aquam de cælo profusam
 proprium sanguinem inuisibiliter operatus est.
 Eodem modo Paulum interpretatus est olim
 Brentius in Exegesi primo edita anno 1529.
 iam & patres ait ante Christum ederunt fide cor-
 pus & sanguinem Christi, non autem per hoc
 nostrum sacramentum, sed per sua. Signa enim

APOLOGIA TIGVRIN.

pro temporis ratione mutantur, sed veritas si-
 gnorum & res ipsa semper ab orbe condito di-
 stributa est credentibus, nunc per hoc, nunc per
 illud medium, prout domino nostro placuerit.
 Quidam etiam vir doctus nostræ ætatis ex Lu-
 theranorum numero ita scribit: Quæri potest
 an non aliud præterea in nostris sacramentis
 confertur, quam tum conferebatur. Sane cum
 idē sit Christus, qui & illis & nobis donatus est,
 profectio qui aliud nobis in nostris sacramentis
 dari contendunt, lacerant Christum, & spoliant
 eum diuina sua potentia. Quare sicut pie dici-
 tur, occisus est ab initio mundi, ita etiam ab ini-
 tio mundi, caro eius fuit cibus, & sanguis eius
 potus electorū. Itaq; sententia D. Andreae, quod
 Christus veterum sacramentis adfuerit vt Deus
 tantum, humanitate sua nullo modo illis adfue-
 rit, repugnat sacris literis, & sententiis veteris ec-
 clesie, & doctissimorum hominum nostræ æta-
 tis interpretationibus. Iactant omnipotentiam
 Dei, corpus Christi aiunt extra & supra omnē
 locum & tempus esse, cur ergo negant veteres
 edisse corpus Christi in suis sacramētis? Certe si
 supra tempus est corpus Christi, etiā veteribus
 adesse potuit: aut si nō agitur de locali & corpo-
 rali præsentia, potuit etiā illis præsens esse spiri-
 tualiter. Sed homines isti negant se localem præ-
 sentiā affirmare, neq; corporalē præsentia mo-
 dū intelligere per verbū corporaliter, & tamen
 cum ab alijs affirmatur veri corporis præsentia,
sed

sed que nō sit localis & corporalis, verū spiritua-
lis, id ferre nō possunt, & vt hæreticū damnant.

Obieceramus præterea eos contraria asse-
rere, Corpus Christi adesse corporaliter & sub-
stantialiter, ac idem corpus carnaliter nec visibi-
liter adesse: quare si quod posterius affirmant
& verum est, retinere velint, negandū esse quod
corporaliter & substantialiter adsit, & ita posse
concordiam iniri. Hic verò protestatur coram
ecclesia se nihil malle quam vt dissidiū hoc tol-
latur: & homo scilicet pacis & concordie amās
studium hoc suum egregie hactenus ostendit:
nam si calumnijs & conuictijs, & sophistica ama-
biguisque locutionibus concordia aliqua stabi-
liri potest, in eo egregiam operam nauauit: &
nuper Academia Vitebergensis fructum pere-
grinationum illius sensit, & quam sit pacis &
concordie studiosus experta est. Cum superioribus
annis Tigurum venisset, neminem mini-
strorum salutauit, cum nullo vel verbū de hæ-
controuersia contulit, tam nos amat & ecclesie
pacem quærit. Equidem cum Illyrico vt con-
cordiam seruet video eum laborasse, & in eo suā
auctoritatem Marpachium interposuisse. Ferrū
potest Illyricus, quem tamen fratres sui Mani-
chæismi arguunt, & absurda ac portentosa eius
dogmata comoda interpretatione lenire studet;
nos verò catharmata sumus & peripsemata;
indigni colloquio tantorum virorum. Ceterum
nullam esse in ipsorum affirmationibus

APOLOGIA TIGVRIN.

contradictionem tum probabit, vbi ostenderit
verum corpus humanum, non esse circumscris-
ptum, & sensibile ac visibile: hoc enim posito,
corpus poterit substantialiter non tamen car-
naliter & uisibiliter adesse: hoc est, si corpus nō
sit corpus, hæc de illo dicentur.

C A P V T II.

*Simplex & perspicua doctrina de Cœ-
na domini & præsentia atque manducatio-
ne corporis & sanguinis Christi.*

Calumnia
D. Andreæ

HOC capite D. Andreas nostræ confessio-
nis quam breuiter scripturæ sacræ verbis
exposuimus, confutationē aggreditur: ac
primum reprehendit quod absq; scripturis asse-
ramus Christi corpus spiritualiter præsens esse,
& per fidem manducari. Quo loco iterū sophis-
tica eius apparet: neque enim nos hic diximus
spiritualiter Christum præsentem esse (etsi liben-
ter agnoscimus spiritualem præsentiam) sed Chri-
stum diximus in cœna præsentem esse iuxta suā
promissionem, ac verum eius corpus & sangui-
nem edi, & bibi spiritualiter per fidem ad vitam
æternam. Ille autem omissa hic mentione man-
ducationis, tantum mentionem facit nude præ-
sentia, & vocem spiritualiter fingit nos non ad
modum præsentia & ad nos ipsos referre, sed
ad corpus Christi. Aperta igitur calumnia est,
quod nos ait ita interpretari verba Christi, Hoc
est cor-

est corpus meum spiritualiter, ut per corpus intelligatur spiritus sanctus. Ac postea pagina 29. verbum inquit spiritualiter Zuinglianis, nihil aliud significat quam spiritum sanctum eiusque gratiam & operationem. Cum obijcitur aduersario ipsos crassam & corporalem presentiam atque manducationem carnis Christi asserere, indignatur, & profert Lutheri verba asserentis carnem & manducationem de qua Christus loquitur, spiritualem esse, atque spiritualiter intelligi oportere. Rursus cum nos spiritualem presentiam & manducationem asserimus, id quoque ferre non potest, nosque impostores vocat, & qui hominibus verba demus. Sed qui nostra scripta legunt, facile vident nobis ab illo insignem iniuriam fieri. Sæpe namque & aperte docuimus, aduerbium spiritualiter, ad fidei nostræ notitiam referri: cum enim fides nostra sit donum spirituale, & animus noster quod complectimur corpus Christi sit spiritus, quomodo intelligi potest illud adesse nisi spiritualiter? Est enim consentaneum rationi, ut res quæ alicubi suscipiatur, modum suum ab eo habeat à quo suscipitur. Ita que quemadmodum quæ sensu recipiuntur, dicimus adesse sensibiliter, ita ea quæ recipiuntur fide & spiritu, dicimus adesse spiritualiter. Veteres semper dixerunt hunc cibum esse spiritualem, qui spiritum & animam pascit. Ut autem anima pascatur, necesse est ut cibus eius spiritualiter accipiatur. Corpus igitur Christi

Pag. 35.

Spiritualiter.

APOLOGIA TIGVRIN.

est spiritualis cibus animæ, quia spiritum nostrum alit: edit autem corpus Christi spiritualiter, qui credit ipsius corpus sanctissimum pro nobis passum & mortuum. Vbi enim fides vera est, anima vere alitur. Vnde Petrus Christo inquit: Verba vitæ æternæ habes, & credidimus & cognouimus te esse Christum illum filium Dei viventis. Hæc erat manducatio carnis Christi, de qua concionatus fuerat: quod si ore quoque corporis eadem manducanda fuisset, hæc Petri confessio vt imperfecta, & qua nondum Christi sententiam de manducanda carne sua affectus esset, reprehendi debebat.

An verbis
Christi pro-
betur ora-
lis mandu-
catio.

Frustra autem ex verbis cœnæ nostram sententiam confutare conatur D. Andreas, & oralem manducationem carnis Christi probare. Christus (inquit) discipulis dixit, Accipite, edite, bibite, quod fecere ore corporeo: sed hoc quod edere & bibere iussit, dixit esse corpus suum & sanguinem suum: & nullam neque fidei neque spiritualis manducationis mentionem fecit, neque signi aut figuræ. Ergo ore corporeo, non per fidem aut spiritualiter corpus Christi edere & sanguinem biberunt. Etenim hoc argumentum plane Sophisticum est, vbi aliud in minore assumitur, seu aliud genus prædicationis adhibetur, quam in maiore fuerit propositum. Christus enim in cœna verum & substantialem panem fregit & discipulis dedit, ac hunc edere iussit: similiter vinum illis bibendum dedit: hæc

autem

autem ore corporeo illos edisse & bibisse non est dubium. Quod si obijciat non tantum panē & vinum datum discipulis, sed de ipso quoque domini corpore & sanguine dictum, edite, bibite: quærimus an eodem sensu quo de pane & vino sacræ cœnæ dicitur, verbū edendi & bibendi de corpore & sanguine domini accipiendum sit? Si hoc dixerint, aperte se Capernaitas produnt: Panis enim & vinum non tantum ore sumuntur, sed in stomachum demittuntur, & in alimonia corporis abeunt, quod de Christi corpore & sanguine nemo sanus dixerit. Sin alius est modus quo corpus Christi editur, quā quo panis manducatur, eumque nos ex verbis Christi Ioannis 6. ostendimus: frustra ex eo quod symbola sacra ore sumuntur, conficere conatur ipsum corpus Christi oraliter absque fide manducari. Nam vt legitime hoc argumento id conficiatur, ita formandum fuit: Quod Christus in vltima cœna discipulis dedit, & edere ac bibere iussit id voluit ore corporeo edi & bibi ab illis, atque id factum est ab eis. Sed hoc ipsum quod illis dedit atque ipsi acceperunt, panis inquam & vinum, vere substantialiter & essentialiter est corpus & sanguis Christi: vel in hoc & cum hoc pane & vino realiter & substantialiter coniunctum corpus suum illis edendum dedit. Ergo verum & substantiale corpus Christi ore editur & sanguis eius bibitur. Sed huius argumenti assumptio nequaquā à nobis conceditur, sed

APOLOGIA TIGVRIN.

idipsum est de quo controuertitur, neque hic proprius est significatus verborum cœnæ, neque legitima et genuina ipsorum interpretatio.

Spirituali-
ter, non est
humanæ in-
uentiois
uerbum.

Et si autem in ipsa institutione cœnæ non dicitur expressis verbis, corpus Christi spiritua-
liter & per fidem manducandum esse, non ta-
men propterea sequitur, id humanam additio-
nem esse, quoniam idem alibi docet Christus ip-
se & Paulus apostolus. Hic enim scribit veteres
eundem cibum & potum spiritualem nobis-
cum edisse & bibisse. Bibisse enim de spirituali
quæ illos comitabatur Petra, Petram autem fu-
isse Christum. Quod si hic cibus & potus fuit
spiritualis, sequitur eum spiritualiter percipien-
dum fuisse. Quoniam sicut res visibilis visu per-
cipitur, audibilis auditu: quæ est intellectibilis
intellectu: ita quæ est spiritualis spiritu percipi-
tur, quod non potest intelligi nisi per fidem, non
autem ore & lingua vel palato. Et si autem con-
stat non omnes Hebræos fidem habuisse, recte
tamen dicit omnes escam spiritualem comedis-
se: loquitur enim Paulus de esca cuiusmodi erat
per se ipsam, non spectans quantum quis ex ea
perciperet. Deus in sacramentis non tantum si-
gna, sed res quoque signatas offert fide percipi-
endas. Multi tamen non accipiunt rem signifi-
catam: unde de his patribus dicitur Ioan. 6.
comedisse eos Manna, & mortuos esse. Unde
D. Augustinus de fidelibus in hunc locum scri-
bit. Manducauit Manna Moses & Aaron, &
Phinees

Phinees, manducauerūt quoq; ibi multi qui domino placuerunt & mortui non sunt. Quare? Quia visibilem cibū spiritualiter intellexerunt, spiritualiter esurierunt, spiritualiter gustarunt, vt spiritualiter satiarentur. De illis autē qui carnaliter sacramentum hoc vsurparunt idem scribit, Non propterea desinit esse spirituale, sed tibi non est spirituale.

Quod autem denuo obijcit nos prorsus nullam praesentiam corporis Christi in sacra coena credere, eo quod dicamus Christum adesse in coena quemadmodum semper sacramētis affuerit: supra primo capite refutauimus. Attamen vt maius pondus suo argumēto addat, citat hęc nostra ex 5. capite. Dominus ascensione sua terras ita reliquit, vt ante extremum iudicium non amplius corporaliter in ecclesia adsit, sed spiritu suo & diuina virtute suis adest vsque ad finē seculi. Hinc autem concludit nos simpliciter negare veram praesentiam corporis Christi. Sed quænam hæc est consecutio, Christus humanitate sua non est amplius in terris corporaliter praesens: Ergo nullo modo humanitate sua vere praesens nobis est? Constanter quidem negamus humanam Christi naturam, siue corpus Christi, substantialiter & realiter in his terris praesens esse, nam vbi substantia sua realiter adest, ibi etiam adest localiter: cum sit verum & circumscriptum corpus, partes extra partes habens: sed cum præter hanc absoluti corporis præ-

Falso dicite nos omnem praesentiam corporis Christi negare.

APOLOGIA TIGVRIN.

sentiam, qua simpliciter & actu primo præsens esse dicitur, alij quoq; modi veræ præsentia ab ipsis aduersarijs statuuntur, an non manifesta iniuria est, quod aiunt nos Christum nullo modo præsentem credere, quia hanc realem præsentiam negamus?

Non dici-
mus tãtum
spiritũ san-
ctum præ-
sentem esse.

Præterea cum dicimus Christum spiritu & virtute sua præsentem esse, male id interpreta-
tur D. Andreas, quod tantum præsentem esse spiritum sanctum confiteamur: & cum questio sit de præsentia corporis Christi non autem de spiritus illius præsentia, quam omnes pij semper crediderint, nos tantum de spiritu responde-
re, atque hoc modo verba cœnæ in quibus dicitur, **HOC EST CORPVS MEVM**, per-
uertere, dum spiritualiter præsentem docemus. Sed vt paulo ante docuimus, iniuriam nobis fa-
cit toties scribens verbo Spiritualiter nos tan-
tum spiritus præsentiam indicare, non autem mo-
dum præsentia quo corpus ipsum Christi præ-
sens sit. Ac ipsius responsionis nostræ verbis hæc calumnia redarguitur: scripsimus nanque ve-
rum corpus & sanguinem Christi ab anima no-
stra interne per fidem sumi & percipi: item ve-
rum corpus & sanguinem Christi sedentis ad
dexteram Dei, ipsum inquam corpus, esse cibũ
vitæ æternæ, quam fide percipiamus, &c. Quo-
ties enim de hoc spirituali cibo loquimur, nõ se-
paramus spiritũ à carne Christi, sed ipsam Chri-
sti carnem cibum hunc agnoscimus: vocamus
autem

Caro Chris-
ti quomo-
do sit no-
ster cibus.

autem spirituales cibum relatione nostri, nos enim non carnaliter, sed spiritualiter edimus illum cibum per fidem, & in virtute sancti spiritus, & quod spiritus Christi, qui non minus realis est quā caro Christi, satiat nos carne Christi tradita pro nobis et effuso sanguine, qui Christi veri Dei hominis spiritus est. Nam non spiritus tantum, neque caro tantum, sed spiritus & caro, totus inquam Christus nos cibatur & saluat: ita ut corpus Christi residens in coelis ad dextrā Patris, vitā carne sua in mortē tradita partam, spiritu suo viuifico effundat in corda fidelium ipsosque viuificet. Quare non decipimus homines, & verba illis damus, cum interrogati de presentia carnis Christi, negamus Christum humanitate sua corporaliter & substantialiter praesentem esse, & tamen nihilominus dicimus veram Christi carnem spiritualiter percipi à nobis, & spiritu, gratia atque efficacia sua Christum Deū hominemque nobis adesse. Illi potius praestigiatōres sunt, qui asserunt realem & corporalem praesentiam carnis Christi, interim carnem hanc sua natura spoliānt, & pro vera humana carne presentem fingunt vbiuariā carnem, inuisibilem, insensibilem, incircumscriptam: quae tamē alibi sit visibilis & sensibilis & circumscripta: quae adsit corporaliter & non corporaliter: naturaliter & non naturaliter: substantialiter & non substantialiter: modo scilicet non naturali aut corporali, neque naturali sed personali est.

NS nos sed
aduersarij
praestigiatō
res sunt &
homines de
cipiunt.

APOLOGIA TIGVRIN.

Pag. 27.

sentia, cœlesti & supernaturali modo præsens
 sit. Hæc sunt ludibria & præstigiæ verborum,
 quibus Vbiquistæ gaudent, tenebræ in quibus
 latent, ambiguitates verborum quas amant. Et
 cum his sophisticis latibulis se tueantur, & ob-
 scuris locutionibus non è scriptura sed philoso-
 phia petitis, quasi sepiæ atramento, se regere co-
 nentur, tamen non pudet ipsos nobis obijcere
 quod non audeamus libere nostram sententiã
 profiteri, quam toties scripto & voce, publice
 clare & perspicue professi sumus, neque vnquã
 in posterum eandem profiteri pigebit: quando
 quidem certi sumus hanc sacris literis & veteris
 ecclesiæ doctrinæ consentaneam esse.

Pergit deinde D. Andreas in reprehensio-
 ne nostræ confessionis: quamuis id potissimum
 se agere simulet vt nostram sententiã perspi-
 cue exponat, sententiã enim nostram patefa-
 cere, inquit esse illam confutare: sicut de Valen-
 tinianis Irengus ait. Quasi vò nos obscuras ali-
 quas fabulas & Aeonum seriem contexamus
 instar Valentinianorum, aut impia aliqua dog-
 mata clamalamus, quæ detecta sua impietate
 totam doctrinã derestabilem reddant. Scit nos
 multis & varijs scriptis nostram sententiã ita
 perspicue & dilucide Dei beneficio publice ex-
 posuisse, vt nemo de ea dubitare possit, qui mo-
 do illa legere voluerit: sed ipse cum suis studiose
 cauet ne nostra scripta legantur, & sententiã no-
 stra cog noscatur, & mendacia eorum quæ con-
 tra nos

tra nos spargunt patefiant. Tria porro hic in
 nostra expositione repræhendit tanquam à scri-
 pturis aliena, ab hominibus excogitata, & Chri-
 sti institutioni addita. Primum, quod iube-
 mus corda in cælos attollere, si corpore Christi
 vesci voluerimus. Quærit enim vbi hoc Chri-
 stus in vltima cæna dixerit, & nobis in memo-
 riâ reuocat, quod promiserimus nos nullis ver-
 bis vsuros nisi quibus Christus & Apostoli vsi
 sunt. Equidẽ id & promissimus, & præstitimus
 in confessione breui fidei nostræ de cæna domi-
 ni, quam initio huius capituli proposuimus: sed
 id non obstare debuit nobis, quo minus liceret
 eandem confessionem explicare alijs verbis,
 quorum sensus ex sacris literis desumptus esset:
 quare hic de sensu agendum erit. Poteram au-
 tem illi hic auctoritatem veteris ecclesiæ obje-
 re, in qua publico præconio SVRSVM COR-
 DA, omnes admonebantur, vt in sacramento-
 rum administratione & perceptione corda in
 cælos attollerent, sed nolumus humana tantũ
 auctoritate niti, verum reuocamus D. Andream
 ad Christi concionẽ Ioannis 6. cap. in qua dis-
 ferens de manducatione carnis suæ, & se nomi-
 nans panem qui de cælo descendit, cum multi
 offensi fuissent eius sermone, Quid, inquit, si
 conspiceretis Filium hominis ascendentem eo
 vbi erat prius? Spiritus est qui viuificat, caro nõ
 prodest quicquam: Verba quæ ego loquor vo-
 bis, spiritus sunt & vita sunt. At quorsum men-

Corda in
 cælum at-
 tollenda:

APOLOGIA TIGVRIN.

tionem facit ascensionis in cœlum, nisi ut mon-
 neat quæ de manducatione carnis suæ dixit, nõ
 terreno modo accipienda esse, sed in cœlis quæ-
 rendum corpus suũ et spiritualiter comedendũ,
 asserit enim verba sua, quæ nempe de manduca-
 tione carnis suæ dixit, spiritũ esse & vitam. Præ-
 terea cum Apostolus iubeat nos ea querere quæ
 sursum sunt, & testetur conuersationem nostrã
 in cœlis esse vbi Christus, quid quæso pecca-
 mus docentes in cœna domini animos in cœ-
 los attollēdos esse, & illic quærendum Christũ:
 sicut vetus ecclesia semper docuit? At inquit,
 Christum, etsi corpore suo assideret discipulis,
 non tamen iussisse vt in se oculos conuerterent,
 sed oculos Apostolorũ ad panẽ, atres ad verba
 sua dirigi voluisse. Si igitur demonstratiua parti-
 cula Hoc, non ostendit corpus Christi sed panẽ,
 ita enim oculi discipulorum ad panem dirige-
 bantur, cur negat alibi verba Christi, Hoc est
 corpus meum, idem esse atque panis est corpus
 Christi? Fateretur panem ostendi & demonstra-
 ri discipulis, de hoc autem dicebatur verbum
 quod auribus percipiebãt, Hoc est corpus meũ.
 Quod si Christus noluit Apostolos respicere
 corpus suum quod tamen coram aderat: igitur
 vel pani tantum & vino, externis elementis, as-
 fixam & inrentam voluit esse fidem discipulo-
 rũ: vel ad aliud corpus eos remisit, quàm quod
 assidebat illis, & quod postea pro nobis in sacri-
 ficiũ Deo patri obtulit: sed cum neutrum a
 pio

pio homine affirmari possit: sequitur Christum
 voluisse mentes discipulorum altius attollere,
 vt considerarent se mediatorē & redemptorem,
 qui corpus suum in sacrificiū patri offerens nos
 à morte redemerit saluarit & viuificarit. Ideoq;
 non absolute dicit, Hoc est corpus meum, sed ad
 dit, Quod pro vobis traditur: Hoc facite in mei
 cōmemorationem; quæ cōmemoratio in cele-
 branda & annuntianda morte domini posita
 est, vt Apostolus docet. Cum autem fide ample-
 ctimur hæc Beneficia Christi, imo Christum ip-
 sum cum omnibus suis beneficijs, certe non ali-
 bi Christum quærimus quam vbi eum nobis
 sacræ literæ ostendunt, sursum & in cœlis, non
 autē in terris hic vel illic, Antichristi enim sunt
 qui eo modo nos Christum in terris quærare
 iubent.

Quærit itē vbinam Christus in cœna sua di-
 xerit corpus suum ab anima per fidem suscipi
 debere? Item vbi nam dixit corpus suum spi-
 ritualiter comedendum esse: sic vt vox spiri-
 tualiter significet spiritum Christi, vt scilicet iu-
 beat spiritum suum, gratiam, & operationem di-
 uinam edere? Adeo enim illi placet calumniosa
 & falsa interpretatio huius vocis, vt non pigeat
 eandem sæpe repetere: cum tamen non ignoret
 quomodo vocem spiritualiter accipiamus. Nos
 verò vicissim ab illo quærimus vbi nam Chris-
 tus dixerit, Corpus suum ore corporeo come-
 dendum esse, aut homines impios ore suo ip-

Corpus
 Christi per
 fidem sumi,
 & spirituale
 litera ede.

APOLOGIA TIGVRIN.

sum Christi corpus suscipere. An verò corpus Christi est corporeus cibus, an cibus animæ fidelis? & si animæ cibus, quid peccamus iubentes animo per fidē seu spiritualiter corpus Christi comedere, sicut Christus ipse docuit Ioannis 6. cap.? Neque negare possunt aduersarij spirituales manducationem quæ sola viuifica est, sed fingunt in cœna oralem præterea manducationem, quam tamen non alio argumento probant quàm verbis Christi, Hoc est corpus meū, de quo supra diximus, & plus multies ostendimus, eos id ipsum pro argumento afferre, quod in quæstione positum est, atque ita petere principium.

Christus
nō est cibus
ventris.

Addit non opus fuisse docere ipsos corpus Christi non esse cibum ventris nostri, se enim nunquam hoc cogitasse, docuisse, aut scripserit. Recte sane, quod à tanta absurditate abhorrent: sed cauere debebant ne ea dicerent & scriberēt, ex quibus tam absurda consequantur, quādo scilicet affirmant Christum corporaliter adesse, corporaliter manducari, idque ore nostro corporeo. Christus enim ipse docet cibos qui per os corporis ingrediuntur, in ventrem descendere. Quare si corpus Christi non est cibus ventris, non sumitur ore corporeo: omnis enim cibus qui ore corporis sumitur, ventris nostri cibus est.

Nos nō negamus corpus Christi esse cibū uitæ æternæ.

Subiicit aliam accusationem, quam pari candore atque reliqua prosequitur. Scripsimus virtutem

entem fidei per spiritum sanctum operari in fidelibus ut uiuant. Respondet, etsi virtute spiritus sancti per fidem uiuamus, tamen cum ante usum cœnæ pij fide & spiritu sancto præditi sint, queri quisnam ille cibus sit, quo fides & dona spiritus sancti in usu sacramentorum augetur: Atque hunc cibum esse corpus & sanguinẽ Christi, de quo Zuingliani nullam mentionem faciunt. Sed hæc verbis nostrę responsionis confutantur: etenim aperte scripsimus, verum corpus & verum sanguinem Christi sedentis ad dextram Dei, esse cibum, non quidem ventris qui dentibus atteratur ut externum symbolum, sed qui fide percipiatur ad vitam. Ac postea rursus exposuimus, quomodo Christus sit noster cibus & potus: Sicuti namque cibo & potu corporeo sumpto homines aluntur in hac vita temporali, ita Christum esse cibum spiritualem æternæ vitæ, si fide ipsum comedamus. Non ergo controuersia est an Christi corpus & sanguis sint cibus vitæ æternæ: sed de manducatione horum controuersia est. Nos volumus hæc spiritualiter manducari per fidem, qua manducatione Christus in nobis manet & nos in Christo, ac volumus Christi corpus esse cibum nostrum & potum quatenus pro nobis in morte traditum est: quandoquidem ex verbis Christi constat, id ipsum hoc modo & non absolute nobis in cœna offerri: Aduersarij verò loquuntur de orali manducatione. Sed si corpus Christi

APOLOGIA TIGVRIN.

Et extra
cœnam fidẽ
editur Chri-
stus, & in
cœna, ad
augendã fi-
dem & nos-
trã unienẽ
cũ Christo.

oraliter manducatum fidẽ nutrit, quomodo
nihil hinc percipiunt commodi impij homines
qui & ipsi oraliter Christum manducãt? Quod
autem dicit etiam extra cœnam Christum spiri-
tualiter per fidẽ à nobis manducari posse, equi-
dem id non inficiamur: sed cum sacramenta à
Christo sint instituta vt sint sigilla, & visibile
verbum, scimus ea ex Christi instituto efficacia
esse, spiritu sancto in cordibus operante. Vbi
quistæ qui corporalem manducationem vrgêt,
asserunt corpus Christi vbique præsens, & in
omni pane, in omni vino, in omni re maxima
minimaque Christum totum Deum hominem
que præsentem esse, & cum illis obijcitur fore
vt in omni pane edamus corpus Christi: ne-
gant, quia verbo se alligari huic pani, vt Luth-
rus loquitur, aut quod ex instituto Christi in
cœna tantum distribuatur edendus. Cur igitur
nobis non concedunt, vt dicamus Christũ etsi
semper à pijs fide comedatur, tamẽ cũ ipse insti-
tuerit hoc sacramentum, singulari efficacia sui
spiritus huic adesse & operari in pijs. Quare etsi
ante fidẽ habent & spiritu præditi sunt, tamẽ
fides sua augmenta habet, & quotidie artius
Christo vnimur, & inædificamur super hunc la-
pidem angularem, atq; ita fide & spiritu accipi-
mus Christũ & manducamus, credentes ipsum
corpore pro nobis tradito & sanguine pro nos-
tris effuso nostra peccata expiãsse, nos saluãsse
& redẽmisse: non quidem nouum quid accipi-
mus

mus quod non habemus: neque etiam corporalis manducatio nouum quid conferre potest, si corpus Christi ubique præsens est: sed eorum donorum quæ ante habebamus, incrementa sentimus. Sicut autem ut viuam fidem accipiamus, non est necessaria corporalis Christi præsentia aut oralis manducatio, cum fides sit spirituale charisma: ita ad eandem fidem conseruandam & augendam, non est necesse Christum corporaliter præsentem ore corporis manducari.

Porro quod D. Andræ affirmat, nos in distributione sacramenti abhorrere à verbis Christi, & pro illis alia substituere, Accipite, edite, fides tua in corpus Christi pro te traditum seruat te ad vitam æternam: Falsum & fictum est. Nos enim in nostra ecclesia institutionem Christi integram recitamus, que quicquam in verbis domini immutamus, non tamen est moris nostri ut singulos in ipsa cõmuniõne separatim alloquamur. Cum enim hæc publica actio sit totius ecclesiæ, satis nobis est ecclesiam de Christi instituto edoceri, ubi ne verbum quidem ab Euangelistis aut Apostolo traditum à nobis immutatur aut omittitur. Quod si alia formula hæc videntur, cuius D. Andreas meminit, quod tamen nescimus, non debebat id nobis obijcere, cum hic nominatim contra Tigurinæ ecclesiæ ministros scribat: & si ullus in ipso pudor reliquus esset, à mendacio tam manifesto & publico abstinuisset. Neque enim ignorat quæ for-

Falsum est nos uerba Christi horrere et omittere.

APOLOGIA TIGVRIN.

ma administrandæ cœnæ domini apud nos in
vfu sit, cum hæc publice extent: aut si ignorauit,
imprudenter sane fecit, qui tale mendacium cū
nominis sui infamia spargere ausus est.

Exponit postremo suam sententiam de præ-
sentia Christi in cœna domini, de qua antea scri-
psimus, & vt ostendat se cum suis non asserere
crassam & Capernaiticâ manducationem, addu-
cit verba Lutheri qui ait, verba Christi spiritua-
liter intelligenda esse, de spiritali carne, verba
enim domini spiritû esse, ideoq; carnē & man-
ducationem & omnia de quibus illic dominus
loquitur spiritû esse & spiritaliter intelligenda
& accipienda esse. Quæ verba Lutheri nos pro-
bamus, etsi scimus alibi ipsum longe aliter scri-
psisse. Sed quærimus à D. Andrea. Primum cur
ea quæ Lutherus scribit in explicatione verbo-
rum Ioan. 6. huc adducat, vbi de manducatio-
ne corporali quæ fiat in cœna domini quæstio
est, quam ipse vult aliam esse à spiritali man-
ducatione quæ Ioannis 6. docetur? Deinde si
caro & manducatio & omnia hic sunt spiritua-
lia, quomodo fit ore corporis? Si autem agnos-
cunt in cœna non aliam esse veri corporis Chri-
sti manducationem, quàm hanc quæ spiritua-
lis est & Ioann. 6. describitur, nisi quod exte-
na symbola in cœna accedunt, facile posset con-
trouersia tolli. Sed ipsi aliam corporalem, ora-
lem manducationem vrgent, & cum abiicitur
hanc opinionē crassam & Capernaiticam esse,
respon-

respondēt se de spiritali manducatione loqui:
quam tamen à priore diuersam fecerunt. Hoc
autem impostura est & fucus, atque præstigiæ
ad decipiendos homines aptatæ.

C A P V T III.

*Quomodo sextum caput Ioannis recte
adhibeatur ad explicationem Cœnæ Do-
minicæ.*

IN hoc capite more solito D. Andreas, ea no-
bis adscribit quæ nunquã scripsimus & do-
cuimus, deinde cõqueritur nos ad id quod in
quæstione positum est non respondere, cum ta-
men aperte & perspicue de eo quod quærit, &
in responsione ad Testamontũ Brentij, & sæpe
aliàs antehac nostram sententiã exposuerimus.
Nos, inquit, ex sexto capite Ioannis conficere
Christum cum panone non dare nobis suum cor-
pus, sed solum spiritum suum, gratiam & effica-
ciam spiritus distribuere. Sed ante ostendimus
hanc esse aduersariorum falsissimam calumniã,
quod nos veram cõmunionem corporis Chri-
sti negare aiunt. Diximus & scripsimus & idem
nunc asserimus, Carnem Christi & sanguinem
eius esse cibum & potum cœlestem quo alimur
ad vitam æternam. Sed dicimus carnem Chri-
sti sic esse cibum nostrum quatenus pro nobis
tradita est, & sanguinem esse potum nostrum

Calumnia
Andræ
quod uerã
cõmunionẽ
carnis Chri-
sti negetur

APOLOGIA TIGVRIN.

quatenus pro nobis effusus est. Hunc autem cibum & potum docemus eo modo accipiendū esse quem Christus docuit Ioannis 6. non ore corporis, sed per fidem quæ est os quodammodo mentis piæ. Deinde negat verba Christi, Caro non prodest quicquam, & Accipite edite, hoc est corpus meum, inter se pugnare. Quasi verò nos hoc asseramus. Scimus nullā esse contradictionem in verbis seruatoris nostri qui est ipsa veritas, sed hoc constanter affirmamus, Orale manducationē quam ipsi fingunt in cœna Domini, contra verborum Cœnæ proprietatem & verum atque genuinum eorum sensum, pugnare cum verbis Christi Ioannis 6. cap. Caro nihil prodest. Neque censemus blasphemam interpretationem esse, si hæc ad Christi carnem referamus: non quidem vt simpliciter & absolute dicamus carnem Christi nihil prodesse, hoc enim vere blasphemum esset: sed id Christus dicit de carne ore corporeo comesta. Cum enim Christus locutus fuisset de spiritali manducatione quæ fit per fidem, Capernaïtæ autem intellexissent verba Christi de substantiali carnis ipsius manducatione, his verbis eorum error à Christo damnatur. Irascitur nobis Andreas quod tribuamus ipsis Capernaïticam manducationem, quam nunquā crediderint. Scimus quidem eos non asserere manducationē sensibilem carnis Christi, aut quæ particulatim fiat, quomodo carnes in macello concisæ manducantur

Verba Christi nō pugnāt, sed oralis manducatio his contraria est.

Caro Christi ore comesta non prodest.

Capernaïtica manducatio.

cantur, quam ipsi Capernaïticam vocant. Sed Capernaïtarum error fuit quomodo dabit hic nobis carnem suam manducandam? existimabant carnem Christi substantialiter ore corporis manducandam. De hac manducatione, inquit Christus, Caro nihil prodest, Spiritus est qui viuificat. Verba quæ ego loquor Spiritus & vita sunt. Chrysoſtomus homil. 45. in Ioannem: Carnale est dubitare, Quomodo nobis possit Christus carnem suam ad manducandum dare, cum hoc fit mystice & Spiritualiter intelligendum. Iuxta hunc igitur manducatio quæ docent Aduersarij, cum non sit mystica & spiritualis, carnalis erit, & propterea Capernaïtica. Quamobrem etsi aduersarij statuunt insensibilem & inuisibilem & supernaturalem præsentiam corporis Christi, tamen quandiu asserunt corpus Christi realiter & substantialiter sumi & manducari ore corporeo, verbis quidem à Capernaïtis et alijs differunt, re ipsa tamen cum illis conueniunt carnalem manducationem asserentes. Nam si Spiritualis est manducatio, non fit ore corporis: si non est spiritualis, tum est ex illo genere manducationis de quo dictum est à domino. Caro nõ prodest, Spiritus est qui viuificat. Due enim tantum manducationis species apud Ioannem indicantur: ac nuperum hoc cõmentum est, quo tertium genus manducationis statuitur, quo corpus Christi corporaliter comeditur, non tamen corporali modo, sed sua

APOLOGIA TIGVRIN.

Sacramen-
talis man-
ducatio.

An eadem
sit mandu-
catio car-
nis Christi.
Ioan. 6. &
Matth. 26.

pernaturaliter, ineffabiliter, inuisibiliter: quam manducationē etiam sacramentalē vocant, sed longe alio sensu quam veteres hoc nomine vsi sunt, qui dicebant corpus Christi sacramentotenus, aut in sacramento, vel sacramentaliter edi, quando editur sacramentum seu symbolum corporis Christi, quod mystica ratione vsitata in omnibus sacramentis, in quibus signum nomē rei signatæ accipit, corpus Christi nominatur.

Quærit an Christus de eadem manducatione corporis sui loquatur Ioan. 6. & in institutione cœnæ Matth. 26. Ac fingit nos lucem fugere, & nolle clare & perspicue respondere. Sed nisi oculi illi præ odio & inuidia cæcurent, facile potuisset in nostra responsione videre, nos si de ipsa carne Christi vera & substantiali loquamur, eandem statim manducationem Ioan. 6. & in cœna domini Matth. 26. quæ sit spiritualis & fiat per fidem: hoc tantum discriminis statuere, quod in cœna accedit externa manducatio symbolorū panis & vini, quæ sunt visibilia verba & sacra signa corporis & sanguinis domini. Sic autē olim sensit Brentius, qui cum suis symmystis Sueuis in Syngramate docuit, Christum sicut in Verbo ita etiam in sacramento oblatum fide tantum comedi. Ipse quoq; D. Iacobus Andree antequam Præpositus & adeo infensus nobis hostis esset, ita de hac re scripsit: Etsi in sexto capite Ioannis non agitur de cœna domini, certi tamen sumus, ex superiori institu-
tione,

In libello
de cœna e-
dito 1577.
pag. 53. b.

rione, in cœna domini non tantũ panem & vinũ, verum etiam corpus & sanguinem Christi distribui. Christus autẽ non habet duo corpora aut duplicem carnem, sed vnicam carnem & vnum corpus, quæ caro vna cum pane in cœna distribuitur: atque de hoc Christus Ioan. 6. loquitur. Neque aliud est discrimen, quàm quod Ioannis 6. cap. tantum de dispensatione carnis Christi loquitur, quæ fit per verbum Euangelij: hic autem in sacra cœna præter Verbum fit cũ pane & vino. Si autẽ vt hic affirmat eadem est dispensatio carnis Christi quæ Ioannis 6. & in sacramento describitur, nisi quod hic accedunt panis & vinum, quomodo quæso non eodem modo recipiuntur quæ similiter offeruntur?

At, inquit, manducatio corporis quæ describitur Ioan. 6. est viuifica. Sed in cœna corpus Christi editur aliquando ad iudiciũ. Ergo non est eadem manducatio. Sed Ioan. 6. Edere est credere: in cœna autẽ iuxta clara Christi verba, edere est corpus Christi ore manducare, quod etiam indigni faciunt. In hoc argumento assumit pro confesso ab his qui indigni sunt ipsum corpus Christi manducari, cum tamen Paulus de pane loquatur, Quisquis ederit panem hũc, aut biberit hoc poculum domini indigne, reus tenebitur corporis & sanguinis domini. Nominatur equidem hic panis mystice corpus domini, sed aliud est edere panem qui in sacramento est corpus domini, aliud ipsum corpus domini

Paralogismus D. Andree.

APOLOGIA TIGVRIN.

verum & substantiale manducare. Itaque cum Ioannes loquatur de manducatione veri corporis Christi per fidem, Paulus de manducatione sacramenti externi quæ fit ore corporis, libenter fatemur has duas manducationes diuerfas: & diximus in cœna māducationi corporis Christi additam esse hanc externā symbolorū manducationem: sed præter illam in cœna quoque offertur corpus Christi verum ad manducandū vt cibus vitæ æternæ, corpus enim & sanguis Christi sunt res cœlestes, signatæ per externa symbola: horum manducationem aliam esse ab ea quæ Ioannis 6. docetur, nondum euicit, neq; vnquam euincere poterit: nam quod ex verbis cœnæ, Accipite, comedite, hoc est corpus meū, probare vult ab impijs verum Christi corpus ore corporeo manduca, sæpe refutatum est, & ratio constare non potest, nisi prius probatum fuerit, hunc esse sensum verborū cœnæ, Panem esse substantiale & nāturale corpus Christi, vel in, sub, & cum pane realiter existere præsens, & coniunctum esse. Hoc autem in æternum probare non poterunt. Opinionem quidem huiusmodi ex Papisticæ artolatriæ reliquijs animo conceptam firmiter retinent, & conantur omnibus persuadere, hoc esse τὸ πρῶτον, clarum & simplicem sensum verborum Christi, sed quam id falsum sit facile vident omnes, qui hac opinione non fascinati mediocri diligentia verba Christi expendunt. Et quoniā distinguunt manducationem

actionem corporis Christi quæ Ioannis sexto docetur, à sacramentali quæ in cœna fit, nos quoque paucis veram distinctionem indicabimus. Ipsa caro Christi manducata viuificat. Ioan. 6. Oralis manducatio non viuificat. Ergo ipsa caro Christi non editur ore corporis, sed tantum panis, qui est sacramentum corporis Christi.

Negat etiam sacramentalem actionem separari posse à mânducatione corporis Christi, quoniam Christus tam dignos quàm indignos iussit edere suum corpus, non autem panem tantum edere iussit, & eos deinde qui credant corpus quoque per fidem edere. Hoc argumentum ex eodem fundamento falso quo & alia illius omnia dependet: fingit enim verba Christi, Accipite, edite, Hoc est corpus meum, intelligenda esse de orali manducatione veri & substantialis corporis Christi. At proculdubio id quod accepit & fregit & dedit discipulis, ore corporis manducari voluit, id autem erat panis. Quod si hic panis substantialiter esset corpus Christi, aut cum pane realiter coniunctum & quasi consubstantiatum esset corpus Christi, tum consequeretur omnes qui panem ederent ore corporis, eodem quoque corpus Christi edere, atque ita alia esset manducatio corporis Christi in cœna ab illa quæ Ioan. 6. traditur: sed vt sepe diximus, huiusmodi præsentia corporis Christi, neque cum verbis cœnæ, neque cum proprio & genuino eorum sensu congruit. Porro in sa-

Alius para-
logismus.

APOLOGIA TIGVRINÆ

eramento seu sacramentorenius ab omnibus qui ad cœnam accedunt comedi corpus Christi, hoc est signum corporis, quod nomen rei signatæ accipit, nemo negat: sed eos omnes rei signatæ participes esse qui signum accipiunt, non nos soli negamus, sed nobiscum omnes veteres. Quæ tamen de re alibi plura, ubi de manducatione impiorum scribimus.

Cap. 4.

Oralis manducatio non confirmat fidem.

Postremo hinc vult probare aliam esse manducationem corporis Christi Ioannis 6. ab ea qua ipsum corpus Christi in sacra cœna manducatur: quia Edere Ioannis sexto est credere in Christum: at manducatione carnis Christi in sacramento confirmatur fides. Sed dicat nobis, an caro Christi in cœna absque fide manducata, fidem augere & confirmare possit? Id enim si dicat, etiam impijs tribuit incrementa fidei, qui aliquando non omni fide carent, sed temporariam fidem habent, & vna cum Papistis statuet opus operatum fidem & gratiam in nobis augere. Quod si in cœna caro Christi non nisi fide manducata, nostram fidem auget & confirmat, quomodo dicitur hæc manducatio fidem confirmans alia esse ab illa quæ Ioannis 6. fide fieri traditur? Lutherus ipse extra contentionis ardorem de hac re scribens, confirmationem fidei non tribuit orali manducationi, sed internæ & spiritali manducationi. Caro mea, inquit, vere est potus, & sanguis meus vere est potus, hoc est, qui credit in me, habet vitam æternam, Bibebat

autem

Sermone
de in Po-
stilla ma-
gna: super
Eph. 1.
Cor. 10.

autem de spiritali eos comirante Petra, quæ er- 44
 rat, Christus, hoc est credebant in eundem Chri- 45
 stum, in quem nos credimus, quamuis nondū 46
 carne exhibitus, sed post venturus esset. Atque 47
 huius ipsorum fidei signum erat corporalis pe- 48
 tra ex qua aquam bibebant corporaliter, quem 49
 admodum & nos in pane & vino altaris man- 50
 ducamus & bibimus verum Christum spiritalia 51
 liter: hoc est in edendo & potando externe, si- 52
 dem exercemus & confirmamus interne. Nam 53
 isti si verbum Dei & fidem nō habuissent, cum 54
 aquā ex petra biberent, nihil ijs hoc, quod ad a- 55
 nimam attinet, profuisset. Sic etiam nobis non 56
 prodesset, quod panem & vinum absque fide de 57
 altari acciperemus, Nisi enim verbum Dei cum 58
 pane & vino coniunctum sit, non posset esse spi- 59
 ritualis cibus, nec fidei confirmare. Est igitur 60
 vbiq; idem cibus & potus spiritalis, in quo 61
 Deus statuit verbum suū & signum: quantum- 62
 vis alias externa quædam & corporalis res sit. 63
 Si veteris ecclesie sententiam audire libet, Chry- Homil. 89
 sostomus audiatur, qui aperte docet verba cœ- in Math.
 næ spiritali sensu explicanda esse, ex concione
 Christi de manducatione carnis suæ apud Ioan-
 nem. Ideoq; Apostolos in prima cœna non
 fuisse perturbatos, quia antea ex concione Chri-
 sti didicerant manducationem carnis suæ spiri-
 tualiter accipiendam esse.

APOLOGIA TIGVRIN.

C A P V T. IIII.

*Doctrinam nostram non esse nouam,
sed scripturis sacris & sententiæ ueteris ecc
lesie consentaneam.*

GLORIATUR noster Pyrgopolinices se superioribus capitibus euidenter & clare ostendisse nostram doctrinam nouam esse, & contrariam sacris literis atque sententiæ ueteris ecclesiæ: id an fecerit, iudicio pij lectoris, qui nostra quoque scripta expendit, relinquimus. Hoc vere affirmare possumus, superioribus capitibus nullum ab eo argumentum allatum esse, quod non peccet eo uitio quod Petere principium Dialectici dicunt: nam cuncta ipsius argumenta ab hoc principio dependent, Christum uerbis his, Accipite, edite, Hoc est corpus meum, uerum & substantiale corpus suum, cum pane coniunctum nobis dare, re corporeo manducandum: qui tamen non est proprius & natiuus sensus uerborum Christi, neque uera & genuina horum interpretatio. Porro præter argumenta per pauca uitiose conclusa, nihil nisi calumnias & conuitia non tantum in superioribus capitibus, sed in toto libro pius lector & nullo præiudicio occupatus, deprehendet.

•••
Loci scripturæ de absentia Christi.

Loca scripturæ, quibus asserit Christus se non amplius in hoc mundo præsentem fore, existimat se ueteri illo sophismate posse eludere, quod

quod Christus nō sit præsens corporaliter, hoc est eo modo quo ante ascensionem ab vno loco in alium abiit: præsens scilicet visibiliter & localiter. Verum hanc responsionem etiam à Luthe-
 ro datā sæpe confutarunt nostri, & nullius momenti ac valoris esse ostenderunt: ac sæpe à Lu-
 thero postularunt vt nouam hanc suam & inau-
 ditam glossam, testimonijs scripturæ confirma-
 ret, quo fidem mereri posset, sed neque Luthes-
 rus neque Brentius neque D. Andrea id hacten-
 us præstiterunt. Imò regulam quā nobis præ-
 scribunt, verbum substantiuum E S T, substan-
 tiue debere intelligi, hoc loco repudiāt. Et cum
 Christus substantialiter loquitur non E R O in
 mundo, M E non semper habebitis, R E L I N-
 Q V O mundum, illi interpretantur, non ero vi-
 sibiliter & localiter vobiscum, nō habebitis me
 humano more & mundano præsentem: atque
 ita à substantia transfiliunt ad accidens. Est autē
 hic manifestus Lutheri paralogismus, vt dudū
 Zuinglius demonstrauit, Pauperes semper vo-
 biscū habebitis, me verò nō semper habebitis.
 Pauperes mortales sunt & mundani. Ergo
 Christum mortali & mundano more non ha-
 bebimus. Neq; firmiter concludit quam illud
 puerile sophisma: Quicquid emisti comedisti,
 Carnes crudas emisti. Ergo carnes crudas come-
 disti. Christus enim simpliciter dixit. Me verò
 non semper habebitis, & huius similitudinis de
 pauperibus nullam facit mentionem. Sermo

Zuinglius
 in Respons
 ad Lutheri
 Confess.

APOLOGIA TIGVRIN.

etiam hic cum propter pauperes murmurarent discipuli, non de accidente vel qualitate obortus erat (qualiter nimirum in hoc mundo essent pauperes) sed simplici & absoluto sensu de pauperibus illud pronuntiatur, quod nimirum essent futuri, non qualiter essent futuri in mundo. Simili quoque modo Christus de substantiæ suæ essentia disputat.

Patrum sententia de presentia & absentia Christi.

Lib. 6.
cap. 14.

Lib. 9.
cap. 27.

In Ioan.
tract. 50.

Præterea vetus ecclesia loca scripturarum de absentia Christi, & alia de perpetua eius presentia, ita interpretata est, ut hæc quidem ad diuinam eius naturam, alia ad humanitatis essentiam referrent. Cyrillus, Et si corporis sui presentiam Christus hinc subduxerit, maiestate tamen diuinitatis semper adest. Item: Credere oportet fideles, quamuis à nobis corpore absit, virtute tamen sua omnia & nos gubernari, adesseque semper ipsum omnibus qui eum diligunt. Et mox. **Observandum autem est**, quia quamuis secundum carnem solummodo abiturus erat, adest enim semper virtute deitatis, ut diximus, modico tamen tempore se cum discipulis futurum dicebat. D. Augustinus, super hunc locum, Pauperes semper habetis vobiscum, me autem non semper habetis. Loquebatur de presentia corporis sui, nam secundum maiestatem suam, secundum prouidentiam, secundum ineffabilem & inuisibilem gratiam, impletur quod ab eo dictum est: Ego vobiscum sum usque ad consummationem seculi. **Secundum carnem** vero,

verò, quam verbum assumpsit, secundum id quod de virgine natus est, secundum id quod à ludæis comprehensus est, &c. non semper habetis me vobiscum. Quare cum conuersatus est secundum corporis præsentiam, quadraginta diebus cum discipulis suis, videndo & sequendo ascendit in cælum, & non est hic, ibi enim sedet ad dextram Dei patris: & est hic, non enim recessit præsentia maiestatis. Gregorius. Non est hic Christus, dicitur per præsentiam carnis, qui tamen nusquam deest per præsentiam maiestatis. Vigilus. Dei filius secundum humanitatem suam recessit à nobis, secundum diuinitatem suam ait nobis, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Item. Et nobiscum est, & non est nobiscum, Quia quos relinquit & à quibus recessit humanitate sua, non reliquit nec deseruit diuinitate sua. Per formam enim serui, quam abstulit à nobis in cælum, absens est a nobis: per formam Dei quæ non recessit à nobis in terris, præsens est nobis. Tamen & præsens & absens vnus idemque est nobis. Item. Caro Christi quando in terra fuit, non erat vtiq; in cælo, & nunc quia in cælo est, non est vtiq; in terra. Item. Vna natura contrarium & diuersum non recipit in seipsa. Diuersum autem est & longe dissimile, circumscribi loco & vbique esse. Et quia Verbum vbique est, caro autem eius vbique non est, apparet vnum eundemque Christum, vtriusque esse nature.

Homil. Pæ
LXX.

APOLOGIA TIGVRIN.

turæ, & esse quidem vbiq; secundum naturam diuinitatis suæ, & loco contineri secundum naturam humanitatis suæ. Hęc est fides & confessio catholica quam Apostoli tradiderunt, martyres roborauerunt, & fideles hucusque custodiunt. Quare qui fingunt carnem Christi simul absentem & præsentem, circumscriptam, & eandem vbiq; præsentem, à veteri & catholica fide dissentiunt, & Eutylianorum errorem hoc suo figmento confirmant.

An Deus possit corpus Christi alio modo præter loca 12 præsens facere.

Iubet deinde nos respondere ad quæstionem à Luthero nostris obiectam, An Deus præter corporalem præsentiam, de qua nos loquimur, nullum alium præsentia modum habeat, qua corpore suo in cæna vere præsens adsit? Item, An Christi corpus hoc modo corporali vno in loco esse & manere possit, sicut etiam discipulis in vltima cæna assedit, vt tamen absque abnegatione huius alio modo adsit multis in locis & seipsum Christianis communitet? Ad hanc quæstionem dudum à Luthero propositã, nos quoque non nouam sed veterem, attamen perspicuam & dilucidam responsionem dabimus.

De voluntate Dei primo quærendum.

Ac primum dicimus quærendum esse non quid Deus possit, sed quid velit: itaq; sepe ab ipsis petijmus, vt ex scripturis ostendant hanc esse Dei voluntatem, vt Christi corpus eodem tempore loco circumscriptum sit & alicubi corporaliter & localiter maneat, & nihilominus substantia corporis sui in multis alijs locis incircumscrip-
scriptum

scriptum inuisibiliter adsit. Hoc nunquam ha-
 stenus probarunt, sed semper obiecerunt verba,
 Edite, hoc est corpus meum: quasi euicerint
 hunc esse sensum horum verborum, Christi cor-
pus cum pane substantialiter & corporaliter, in-
uisibili & supernaturali modo praesens esse. In-
 stant verba esse clara & perspicua, sed nequa-
 quam hoc sonant quod ipsi aiunt: & suis tam
 anxijis, contortis, & contrarijs interpretationi-
 bus, satis declarant se incertos esse de sensu ho-
 rum verborum, ut supra ostendimus.

Deinde ad ipsam quaestionem respondemus, Christi cor-
 corpus humanum Christi simul in vno loco cir-
 cumscriptum, & in multis locis incircumscriptum
 corporaliter & substantialiter praesens esse non
 posse. Neque propterea blasphemus sumus, aut
 Dei omnipotentiam negamus. Dicimus enim
 hoc ex hypothesi impossibile esse: ac ex hypo-
 thesi necessarium corpus Christi esse circumscri-
 ptum & vno tantum in loco substantialiter &
 corporaliter praesens esse. Corpus enim Christi
 humanae naturae formam & proprietates etiam
 in vnitae personae diuinae seruat. Quod si idem si-
 mul absque omni forma & proprietate inuisibile
 & incircumscriptum est, sequitur manifesta con-
 tradictio, neque manet corpus in ea veritate cor-
 poris qua assumptum est. Impium autem & bla-
 sphemum est asserere Deum contradictoria vel-
 le, siue Deum aliquid contra suum ipsius ver-
 bum velle & facere, cum sit ipsissima veritas. Ita

*Christi cor-
 pus non po-
 test vere in
 uno loco es-
 se, & simul
 inuisibili-
 ter esse in
 pluribus lo-
 cis.*

APOLOGIA TIGVRIN.

que si posterius euincere volent, Christi corpus incircumscriptum absque forma & proprietate humani corporis in pane existere, prius quod scripturis constat, & ipsi concedunt, eos negare oportebit, Christi corpus etiam in vnitatem personæ humanæ naturæ formam & proprietatē seruare: duo enim hæc simul existere non possunt, neque omnipotentia diuina efficit ut aliquid simul sit & non sit: non defectu aliquo potentiae Dei, sed ideo quia Deus omnipotens & veritas ipsa est, nõ facit ut ea ipsa que vera sunt, eo ipso quo vera sunt, falsa sint, ut D. Augustinus scribit: ita nanque faciendo veritati contrarius esset. Sic etiam manifesta est contradictio, cum dicitur corpus Christi esse in vno aliquo loco localiter, & tamen omnipotentia Dei eodem tempore in multis locis esse corporaliter & substantialiter non tamen localiter. Si enim localiter alicubi est, necesse est circumscripto modo adesse ut nihil huius corporis sit extra eum locum: rursus si eodem tempore alicubi est substantialiter etsi non localiter adsit, aliquid huius corporis aut totum corpus erit extra locum in quo dicebatur localiter esse, & ita contradicentia de corpore Christi affirmantur. Neque tollitur contradictio, quod dicitur hoc diuersis modis fieri, quando vtrunque realiter & substantialiter & corporaliter de ipso Christi corpore prædicatur. Sed hæc omnia copiose à nostris explicata sunt, à Zuinglio, Oecolampadio, Bullingero,

Contra Faustū lib. 26.
cap. 5.

singero, Martyre, Beza, & tamen D. Andreas
 audeat perfricta fronte affirmare, nunquam nos
 de hac re Lutero & Brentio respondisse. Ipsor-
 um erat ostendere Deum velle & efficere ea
 quæ contradictionem implicant, hæc enim no-
 ua est horum hominum theologia, vt contra-
 dictoria Deo tribuant, quod faciat idem simul
 & eodem tempore esse & non esse, quia sit om-
 nipotens: sed hanc suam theologiam cum hæ-
 stenus neque ex scripturis, neque ex consensu
 veteris ecclesiæ probarint, petimus vt tandem
 claro & aperto aliquo testimonio sacrarum lite-
 rarum probent, Deum velle corpus Christi, sal-
 uis humani corporis proprietaribus, eodem
 tempore alicubi circumscriptum esse, & simul
 multis in locis inuisibiliter, substantialiter, ta-
 men realiter & corporaliter, præsens esse. Neq;
 hic vti hætenus fecerunt, petant principium, &
 ex controuersis verbis cœnæ domini hoc pro-
 bare velint, quum neque verbis cœnæ hoc affir-
 metur, & nos contrarium sensum ex scripturis,
 analogia fidei, sacramentorum natura, & veteris
 ecclesiæ consensu ostenderit.

Quod verò subijcit Lutherum demonstrat
 se, Christum, vbi cunq; præsens sit diuinitate
 sua, illic personaliter secum habere, aut sibi
 coniunctam habere humanam naturam à se as-
 sumptam, alioquin Christum diuidi: Hoc inquam
 nos non negamus, neque contra nos facit. Sed
 hoc probandum erat, quod vbi cunq; Christus

Quid ad-
 ue: sarij
 probare de-
 beant.

Christus
 ubiq; secū
 conūctū
 habet hu-
 manam na-
 turam.

APOLOGIA TIGVRIN.

Sed non
ideo omni-
bus locis
præsentem
sistit huma-
nitatem suã

præsens est diuinitate sua, etiam illi loco vel per-
sonæ præsentē sistat humanitatem suam. Cum
Lazarus moreretur, adfuit illi diuinitas Christi,
quæ vbiq̃ue præsens est, & non adfuit illi sepa-
rata ab humanitate sua, sed eam secum coniun-
ctam habens & sustentans, & Christus Deus &
homo Lazaro adfuit: & tamen substantialiter
absens fuit corpus Christi: vnde Christus se gau-
dere inquit quod non adfuerit, idq̃ue propter
discipulos. Sic postquam Christus à mortuis re-
surrexit, diuinitas eius quæ vbiq̃ue præsens est,
etiam in sepulchro ipsius præsens fuit, sed cor-
pus eius non fuit eo loco præsens, Angelis di-
centibus, Non est hic. Neque tamen diuinitas
Christi cum in sepulchro præsens esset, propte-
rea ab humanitate separata fuit. Si Christi diui-
na natura finita, atq̃ue localiter aut definitiue
alicubi præsens esset, tum sequeretur humanam
naturam à diuinitate assumptam illic quoque
præsentem esse, vbi diuinitas adest, & nisi eo
loco substantialiter præsens sit solui vnitatem
personæ: sed cum Christi diuinitas infinita sit,
& vbiq̃ue tota & integra essentialiter præsens,
etiãsi Christi diuinitas in terris nobis præsens
est, & corpus Christi cœlo continetur, nulla ta-
men sequitur personæ distractio: illa enim ipsa
diuinitas quæ tota & integra in terris præsens
est, nihilominus tota & integra etiam in cœlo
præsens est, & humanitatem assumptam in vni-
tate personæ suæ sustentat, vt iam post assump-
tam hu-

eam humanitatem Christus semper & ubique sit Deus & homo. Neque alia est diuinitas nobis in terris præsens, & alia in cælo præsens corpori Christi & id sustentans, sed vna eademque diuinitas quæ humanitatem assumpsit ubique præsens est, nusquam separata ab humanitate sua, sed eam semper in sua persona sustentans. Videntur autem subtiles isti theologi, qui Christi corpus omnibus locis realiter & substantialiter præsens esse volunt vbi diuinitas præsens est, nimis crâssas de diuinitate cogitationes habere, ac eam vel humani corporis mensura & terminis circumscribere, vel localiter præsentem imaginari, aut definitiuo modo, quæ ita adsit alicubi, vt alibi non eadem tota quoque adsit: nisi enim tale quid statuatur, non conficiet humanitatem ubique præsentem esse vbi diuinitas præsens est.

Quoniam verò ostendimus D. Augustinū nobiscum facere, hunc prorsus nobis eripere conatur, & inquit eum non magis nobiscum facere quàm sacras literas. Rectè sane, sacris enim literis nostram doctrinam comprobauimus, & cum his, tum etiam cum D. Augustino & veteri ecclesia, quæ non aliter atque nos scripturas interpretata est, congruit & consentit nostra sententia de cœna domini. Quinque autem ex Augustino protulimus, & locis ex eo adductis comprobauimus. Primum in sacramentis præter verbum Dei duo esse spectanda, signum & rem

An. D. Augustin. idē doceat q̄ & nos de cœna domini.

APOLOGIA TIGVRIN.

signatam. Deinde morem esse scripturæ vt signo tribuat nomen rei signate, & sic in cœna domini panem & vinum nominari corpus & sanguinem Christi. Diligenter tamen cauendum esse, ne propterea signum accipiatur pro re signata, quoniam hæc sit misera animarum seruitus. Tertio cum scriptura de sacramentis loquatur sacramentaliter, eandem sacramentaliter & figurate intelligendam esse: quomodo etiam D. Augustinus verba domini, Hoc est corpus meum, figurata esse scribit, & similia verbis Pauli, Petra autem erat Christus, ac interpretatur ea quod panis & vinum corpus & sanguinem Christi significant, sint horum signum, figura, memoria, & sacramentum. Ad hæc tria respondet D. Andreas, se non negare panem significare corpus Christi, aut eius signum, figuram & sacramentum esse, modo addatur signum esse præsentis corporis. Signum enim distingui quidem à re signata, ne alterum accipiatur pro altero, at tamen hæc vnione sacramentali ita coniuncta esse, vt neutrum absque altero distribui aut accipi possit. Vnionem verò sacramentalem non esse corporalem & carnalem atque terrenam vnionem, qualem nos oppugnemus nemine refragante, sed esse diuinum cœleste & supernaturale mysterium, hanc si credamus simpliciter neque rationis humanæ disputationes sequamur, & Capernaiticam manducationem ipsis non obijciamus, pacem in ecclesia facile componi

poni posse. Atque hic sane libenter audimus ipsum fateri panem significare corpus Christi, & eius figuram esse. Si enim vere cum Augustino ita sentit, necesse est eum à Luthero dissentire, qui contra Zuinglium & Oecolampadium asseruit, Panem esse verum & substantiale corpus Christi, & ideo vocat *fleischbrot*. Deinde in eo quoque Luthero repugnabit, quod verbum *E S T* non accipit substantiue. Tertio quod tropum admittit in verbis cœnæ domini, quem Lutherus cum suis prorsus repudiat. Sin cum Luthero sentit, relinquat nobis Augustinum, neq; eum sibi vendicet: nam hunc fateri verba Cœnæ esse figurata, & ea interpretari quod panis significet aut sit signum aut figura corporis, adeo manifestum est, ut neq; ipse Iacobus Andreae id negare audeat. Quod autem addit panem esse signum non absentis, sed presentis corporis Christi: quod simul cum signo datur, ambiguum est. Quandoque enim res signata præsens est in signo non substantiali præsentia, sed communicatione rei: veluti cum Rex literis suis regnum dat & includit, quo filium donat. Ita qui credit, in cœna domini non tantum accipit signum, sed rem signatam, verum corpus & sanguinem Christi. Nam membrum Christi est incorporatum illi existens, & os ex ossibus eius. De hoc autem non est quæstio, sed de corporali & substantiali præsentia corporis Christi, an Christi corpus realiter & substantialiter cum pane ita

D. Andreæ
contradicit
Luthero.

In breui
confess.

An panis
sit signum
absentis
corporis.

APOLOGIA TIGVRIN.

fit coniunctum, vt duæ substantiæ sint & dicantur vna essentia, vt Lutherus asserit, atq; ita manu ministri ipsum substantiale corpus Christi porrigatur & ore sumatur. Hanc præsentiam D. August. & veteres ignorarunt: ac D. Augustinus multis locis affirmat (vt quarto loco ostendimus) Christum corpore suo non esse in terris præsentem, sed in certo cœli loco. Neque hæc testimonia suo cauillo eludere poterit, quod neget corporalem præsentiam modum, aperta enim sunt Augustini verba, qui toties Christum corpore, corpore inquam absentem affirmat, & ita absentem, vt corpus eius certo loco contineatur, ipse autem diuinitate sua qua vbiq; præsens est nobis adsit. Expendatur verba Augustini locis quos indicauimus: & præsertim Tract. in Ioan. 50. & 106. & in epistola ad Dardanum.

Unio sacra
mentalís.

Unionem sacramentalem non esse corporalem, aut naturalem, aut terrenam, sed mysterium diuinum, cœleste, & supernaturale nos quoque fatemur. Unio enim sacramentalis inter signum & rem signatam est relatio quædam, idque ex diuina institutione, nemo enim hominum sacramentum instituere potest, ideoq; mysterium hoc recte cœleste dicitur & supernaturale, quoniam sacra signa res cœlestes significant, & mysteria hæc non sensu aut lumine naturæ, sed fide percipiuntur. Panem enim & vinum alere nos ad præsentem vitam, natura naturæ est, sed corpus Christi pro nobis traditum, & sanctum

& sanguinem pro nobis effusum, esse cibum
 vitæ æternæ, fide tantum agnoscimus. Coniun-
 ctio carnis & sanguinis cum symbolis est signi-
 ficatio harum rerum de quibus diximus, eaque
 non vulgaris, sed efficax: hac enim spiritus san-
 ctus vt certo quodam instrumento quemadmo-
 dum & externo verbo vtitur. Neque aliam con-
 iunctionem aut vnionem docet D. Augusti-
 nus. Quoad nostram perceptionē, scimus Deū
 vere in credentibus efficere, quæ externis symbo-
 lis significantur & repræsentantur, vt credentes
 alant corpore Christi, & eius sanguine potet spiri-
 tualiter ad vitam æternam. Non tamen propte-
 rea sequitur, corpus Christi realiter cum pane
 præsens eodem loco esse, & simul ore corporis
 sumi. Locorum enim distantia non obstat quo-
 minus res longissime distantæ per relationem vni-
 antur: atque efficaciam spiritus sancti per hæc
 quasi instrumenta operantis, distantia localis
 signi & rei signatæ nõ impedit: neq; necesse est
 nobis localiter præsens esse corpus Christi vt eo
 alamur, multo minus requiritur vt cum pane
 in eo loco adsit. Aduersarij quidem negant loca-
 lem præsentiam requiri ad sacramentalem vnio-
 nem, sed ita tantum negant, quod corpus Chri-
 sti non adsit localiter, sic vt loco circumscriba-
 tur, interim tamē vrgent corpus Christi in om-
 ni loco vbi cœna celebratur substantialiter &
 realiter ac corporaliter præsens esse, & sic adesse
 præsens, vt vna cum pane manu ministri porri-

Locorū dis-
 tantia non
 impedit vn-
 ionem sa-
 cramentale

APOLOGIA TIGVRIN.

gatur & ore suscipiatur. Ac nos blasphemos esse aiunt cum asserimus corpus Christi in cœlo esse, atque ideo substantialiter non adesse cum pane, sed tantum ab illo distare quantum cœlū à terra distat, nihilominus tamen esse cibum spiritualem qui fide sumatur & alat nos ad vitam æternā. Obijciunt nobis semper omnipotentiam Dei, qua volūt effici vt corpus idem circumscriptū sit & incircumscriptū, visibile & invisibile, certo loco finitum & idem vbiq̃ue præsens; iactant cœlestem modum præsentiaē iuxta dexteram Dei; & tamen cum nos dicimus fide percipi spiritualiter verum corpus Christi, quamuis realiter non adsit cum pane, sed in cœlis existat; aiunt nos vacua signa constituere, Christū cœna excludere: & qui nobis Geometricas de loco cogitationes obijciunt, adeo loco affixi sunt cogitationibus suis, vt nullam agnoscant veram præsentiam & cōmunicationem carnis Christi, nisi cœlū ipsum & corpus Christi substantialiter præsentia sint in omni loco vbi cœna celebratur: ita vt nullū aut saltē exiguū intervallū ponatur inter has res quæ sibi mutuo præsentibus sunt.

Porro non fuisse sententiam veteris ecclesiæ, vt falso affirmat D. Andreæ, rem signatam esse ita coniunctam cum signo, vt qui hoc accipiat etiam alterius particeps sit, mox ostendemus de manducatione impiorum scribentes. Conatur enim Iacobus probare indignos manducare verum corpus Christi, & nonnulla argu-
menta

menta pro hac opinione protulit primo capite, postea quarto capite idem D. Augustini auctoritate probare vult, nos paucis ad hæc omnia simul respondebimus.

Probat autem manducationem impiorum ex ipsa Christi institutione, qui non tantum panem, sed corpus suum edere iusserit, dicēdo, Accipite, edite, hoc est corpus meum: non autem, hoc significat corpus meum, quemadmodum Zuinglius manifeste & palpabiliter verba Christi peruertit. Sed hoc argumentum, ut omnia eius, nititur falsæ hypothese & opinioni animo conceptæ, quod hæc verba, Hoc est corpus meum, significant panem substantialiter esse corpus Christi, aut illud cum pane substantialiter & realiter pressens esse: Christus in vltima cœna panem accepit, fregit, discipulis dedit, & de hoc dixit, Accipite, edite, Hoc est corpus meum. Panis inquam fuit quem edere iussit, & quem sumunt omnes tam digni quam indigni. Hunc panem dicit esse corpus suum: Ergo id quod Christus nominavit corpus suum tam indigni quam digni comedunt. Hæc est vera & simplex consecutio. Vt autem consequatur verum Christi & substantiale corpus ore corporis ab indignis manducari, oportet in minore assumere panem hunc esse substantiale corpus Christi, aut id realiter coniunctum habere, sed hoc in questione positum est, ideoque est petitio principij ut pleraque aduersarij argumenta. Attamen quia panis hic suo

Ex institutione Christi non probatur manducatio indignorum.

APOLOGIA TIGVRIN.

mōdo est corpus Christi, hoc est in sacramento & mysterio, & propterea etiam v̄sitata locutione nomen rei signatæ accipit, ideo dici potest impios corpus Christi edere, non vere & substantialiter, sed in mysterio. Deinde fideles non tantum accipiunt signum, sed corpus Christi spiritu & fide percipiunt: ne Andreas suo more nos calumniatur, quod tantum nudum panem & vacuum signum in cœna statuamus. Cum autem Zuinglij interpretatione damnat quod verba Christi peruertat, sciat se veteres ferme omnes damnare, qui verba Christi (vt supra etiã monuimus) similiter interpretati sunt; Christus inquit non dixit, Hoc significat corpus meum: At similiter non dixit, Panis est substantialiter corpus Christi, neque dixit corpus meum substantialiter & corporaliter est in pane, aut cum pane, vel sub pane: vbi quæso hoc Christus dixit, vel aliquid huic simile? Christi verbis inest tropus, quod etiam D. Andrea fatetur, non autem moris est scripturis vt tropos explicet, sed facile intelliguntur & explicantur à pijs iuxta analogiam fidei & aliorum locorū collatione.

Alterum argumentum è Paulo depromit, qui scribit indigne manducantes sibiipsis iudicium edere, propterea quod non discernant corpus domini, sed si tantum panem ederent, dixisset eos peccare non dijudicando & discernendo panem hunc à communi pane. Respondemus in sacramentis duo esse consideranda, signum & rem

An ad discernendū corpus requiratur eius præsentia substantialis:

& rem signatam, itaque pij in cœna domini nõ
 tantum respiciunt panem & vinum quæ sunt
 externa symbola, sed interius spiritu & fide in-
 tuentur, accipiunt, & comedunt corpus Christi
 pro se in mortem traditum, & sanguinẽ sui cau-
 sa effusum, & hic est spiritualis cibus quo alun-
 tur ad vitam æternam: atque hoc est discernere
 corpus domini. Indigni autem non dijudicant
 corpus domini, hoc est, vt Chrysostomus inter-
 pretatur, non considerant magnitudinem eo-
 rum quæ sunt proposita, neque muneris ma-
 gnitudinem apud se reputant. Vt autem corpus
 domini discernatur, non est necesse verũ & sub-
 stantiale Christi corpus cum pane ita coniun-
 gere vt illud simul sumant impij. Nam primũ
 non dijudicant corpus domini, illi qui nõ in
 hoc sacramento quærunt, & fide percipere stu-
 dent corpus Christi, vt illo alantur ad vitam æ-
 ternam: neque discernunt panem hunc, qui est,
 vt Origenes inquit, typicum & mysticum cor-
 pus Christi, a communi & vulgari pane. Cæte-
 rum argumentum hoc Andreæ nihilo firmius
 est quam illud quo plerique sociorum eius v-
 tuntur. Indigne sumentes rei fiunt corporis &
 sanguinis domini, ergo sumunt verum Christi
 corpus & sanguinem. Quis enim illis concesserit
 huius argumenti propositionem: Cuius rei
 aliquis reus sit, eam oportere illi substantialiter
 & essentialiter præsentem esse? Qui rei sunt læ-
 sæ maiestatis Regiæ, non habent regem præsentem

APOLOGIA TIGVRIN.

tem? Qui à Christo deficiunt, dicuntur Filium Dei conculcare, neq; tamen Filium Dei corporaliter præsentem habent.

Impij tantum sacramentum accipiunt.

Negat deinde indignos sacramentum tantum accipere, non autem rem sacramenti, corpus Christi: sacramentum enim iuxta Irenæi sententiam duabus rebus constare, terrena, pane & vino, & cœlesti, corpore & sanguine Christi: quod si impij panem & vinum accipiant, tum eos non sacramentum, sed partem tantum sacramenti accipere, cum tamen nos dicamus ipsos sacramentum accipere. Quis non dicat Iacobum Andreae ludere in rebus sacris, qui tam pueriliter argumentetur? non enim ignorat nomen sacramenti sæpe à veteribus accipi pro externis symbolis, iuxta vsitatam definitionem, qua sacramentum dicitur esse visibile signum inuisibilis gratiæ: atque hoc sensu dicimus impios accipere sacramentum, quoniam accipiendo sacra symbola non accipiunt vulgarem & communem panem, sed panem qui est sacramentum corporis Christi, & suo quodammodo, hoc est, sacramentaliter & typice, corpus Christi nominatur. Quoniam verò sacramentum est relatio, ut plenum & integrum sit, duabus rebus constare oportet, signo & re signata: sed hæ duæ res non ita sunt coniunctæ ut altera absque altera sumi non possit, & errât qui in relationibus talem coniunctionem ponunt. Signum est panis, res signata corpus Christi, cum autem negare non pos-

*Qualis con-
iunctio signi & rei lig-
natur.*

non possint, multos manducare corpus Christi spiritualiter per fidem, ut Ioannis 6. docetur, extra sumptionem sacramenti, cur negant symbolum quoque vicissim posse sumi ab sique re signata? Quod autem conficit impios tantum partem sacramenti accipere, libenter fatemur: neque inde quicquam absurdi conficitur: nulla etiam est contradictio in nostris verbis ambiguitate nominis explicata.

Obieceramus præterea illi, corpus & sanguinem Christi esse spirituales cibum & potum, quo fideles ad vitam æternam aluntur: infideles autem neque vitam habere, neque fidem quam percipiant vitam, ideoque eos tantum externum sacramentum sumere. Hoc argumentum tanquam infirmum & nullius momenti reiecit D. Andreas, eo quod Christus non tantum saluator sit verum etiam iudex, atque hoc modo ipsum ab indignis ad mortem accipi. Sed hic mos est Sophistarum, illis eludere argumenta, quæ soluere non possunt. Nostrum argumentum duplex est, primum enim ab effectu manducationis carnis Christi argumentamur, qui est vita. Non querimus absolute quid Christus sit & efficiat, sed quæ sit vis & efficacia carnis Christi si eam manducemus, de hac Christus inquit, Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Ostendant ipsi locum aliquid scripturæ, qui dicat carnem Christi manducari ad mortem: indigne panem hunc comere

Impij fide
& vita ca-
rent, ergo
non edunt
corpus
Christi.

APOLOGIA TIGVRIN;

dentes & de hoc poculo bibentes, iudicium feta
 condemnationem sibi edere Paulus scribit, non
 autem ait hos ipsum Christi corpus comedere.
 Alterum argumentū sumitur à conditione per-
 cipientium sacramentum. In sacramento sunt
 duæ res, externa res ipsa, symbola panis & vi-
 num, quæ sunt alimenta vitæ præsentis, ea im-
 pij percipiunt, quia vita corporis externa præ-
 diti sunt: deinde res cœlestis, cibus vitæ æternæ
 corpus & sanguis Christi, hunc cibum indigni
 non sumunt quia quoad animam vitam mortui
 sunt, nõ habent vitam spiritus qua possint rem
 sacramenti accipere. Scio aduersarios hæc elude-
 re, quod ista vere dicatur de spirituali manduca-
 tione corporis Christi, aliã tamẽ esse corporale
 manducationem carnis Christi, qua etiam im-
 pij ore suo corpus Christi sumunt. Sed hoc ipso-
 rum figmentum est, sacrae literæ vnus tantum
 manducationis meminerunt, neque vsquam
 docent corpus Christi abque eius viuificante
 spiritu manducari orali manducatione. Porro
 quod Christum iudicem esse dicit non ignoramus,
 neque negamus ipsum etiam ante extre-
 mum aduentum iudicium exercere, quod falso
 nobis tribuit D. Andrea. Sed hoc probandum
 erat illi Christum vt iudicem exhiberi & sumi
 in sacramento. Mystica benedictione nos Chris-
 to corporaliter vniri supra ex Cyrillo affirmat
 vit D. Andreas, num verò Christus illos qui
 bus vnitur & quorum caput est, iudicat & cor-
 demnat,

An Chris-
 tus ut iu-
 dex sum-
 tur ab im-
 pijs.

demnat, & non potius hos à quibus per incredulitatem repellitur? Christus in verbo Euangelij etiam nobis offertur, ac dicitur quibusdam esse odor mortis ad mortem, his inquam qui non recipiunt fide oblatum sibi euangelium: ita nõ negamus Christum etiam in sacramento esse odorem mortis, non tamen his qui Christi corpus percipiunt, sed qui sua diffidentia se celesti cibo priuāt, neq; vniuntur Christo. Quod si obijciatur spirituali tantum manducatione Christū corporaliter nobis vniri vt eius membra simus, & ita vitā ex carne eius percipiamus: tur ergo quod à Cyrillo de corporali manducatione qua Christo vnimur scriptū est, adducunt vt oralem & corporalem manducationē eius auctoritate probēt, quæ tamen illi incognita fuit?

Negat etiam sententiam nostram confirmari ex Pauli verbis qui indignos panem manducare ait, quoniam idem Apostolus dicat panem hunc esse ~~le~~ corpus Christi, hoc est cum quo corpus Christi distribuatur, ideoque indignos reos fieri corporis Christi, non panis reos fieri, quia cum hoc pane qui est communio corporis Christi indignis corpus Christi vere distribuatur non minus quam credentibus. Ut autē ad id quod postremo loco proponitur primum respondeamus, non negamus etiam indignis in sacramento diuinitus offerri verum corpus Christi, non minus quam dignis, sicut etiam in verbo Euangelij idem Christus omniē

APOLOGIA TIGVRIN.

Panis quo-
modo com-
munio cor-
poris Chri-
sti.

bus annūciatur, sed nō quæritur quid hic Deus
in sacramtēo suo nobis offerat, sed quid indigni
percipiant. Deinde falsa est cōsecutio. Panis est
κοινωνία corporis Christi: ergo omnes hunc panē
sumentes, ipsum verū & substāiale corpus ore
corporis accipiūt. Nā quod ait veteres & recen-
tiores interpretari panē esse *κοινωνία*, id est, id cū
quo corpus distribuatur (hoc est, vt ego intelli-
go, cum quo corpus Christi realiter & substan-
tialiter simul datur & accipitur) tam vere ab
ipso dicitur, quā vere etiam *αἰσ* de consensu
veterum gloriari solet. Scholia Græca ita Pauli
verba interpretantur. Nōne cōmunicatio san-
guinis est Christi? Agglutinat enim nos Chri-
sto sanguis ipsius propter ipsam participatio-
nem, non secus ac membra capiti. Ibidem hæc
Photij leguntur. Vnde enim planum est inquit,
quod panis quem frangimus communicatio sit
corporis Christi? hoc est quod nos in commu-
nionem corporis Christi agglutinēt? vnde pa-
tet? Quoniam vnum atq; idem corpus sumus,
ac dicimur omnes Christo coagmentati, instar
communis corporis capiti. Si igitur corpori eius
us ac sanguini in communionem non copula-
mur, cū quo nam altero vnum fuimus corpus
aut vocati sumus. Chrysoſtomus prima fronte
illi patrocinari videtur, qui calicem benedictio-
nis, interpretatur quod est in calice, id est quod
à latere fluxit, & illius sumus participes. Loqui-
tur autem Chrysoſtomus vt plerunq; mystice,
vbi

vbi quod signi est signato tribuit, nam mox iubet altari Christi sanguinē aspergere quod non est de ipso substantiali sanguine intelligendum. Exponit etiam quomodo sit cōmunicatio sanguinis Christi: cum calice inquit inenarrabilia Dei beneficia, & quæcunque consecuti sumus addimus: ita ad eum accedimus, cum eo cōmunicamus, gratias agētes quod humanum genus errore liberauit, &c. Idem ait panem dici cōmunicationem corporis Christi, non participationem, quia nō participatione tantum & acceptione, sed vnitate illi communicamus. Item: Quid enim appello, inquit, cōmunicationem, Idem ipsum corpus sumus. Quidnam est panis? Corpus Christi. Quid autem sunt qui accipiunt? Corpus Christi. Non multa, sed vnum corpus. Item D. Ambrosius. Sicuti nos de vno pane & de vno calice percipientes, participes sumus & consortes corporis domini, ita & qui edunt hostias, participes sunt altaris erroris. D. Bernardus. Calix, inquit, id est cōmunicatio calicis, facit nos habere quādam cōmunionem cum Christo. Hæc quidem satis aperta sunt, sed quia aduersarij falso sibi finxerunt corporalem & substantialem & oralem manducationē corporis Christi, quicquid de cōmunionem nostram cum Christo, de participatione Christi, de vnione Christi nobiscum scribitur, id omne ad suam oralem manducationem referunt.

Postremo loco testimonia Augustini sume

APOLOGIA SIGVRIN.

Corpus
Christi my-
sticum.

maui nobis extorquere conatur D. Andreas, & cum sibi vendicare, quod ipse quoque affirmet corpus Christi ore sumi etiam ab impijs. Antequam aurem singulatim dicamus de testimonijs huius patris, duo prius annotanda sunt: primum corpus Christi nominari aliquando ab Augustino & veteribus, non ipsum naturale & substantiale corpus Christi seruatoris nostri, sed simbolo seu externo sacramento hoc nomen tribui, secundum regulam sæpe ab Augustino propositam, quod signa accipiant nomina rerum signatarum. Quare cum veteres corpus domini nominant, videndum est an de mysterijs loquantur & mysticum corpus intelligant, an verò loquatur de vero & naturali corpore Christi. Estque inepta aduersariorum ratiocinatio, Panis nominatur corpus domini, Ergo est naturaliter & substantialiter corpus Christi. Cum Augustinus scribit quod non minus sit verbum Dei quam Christi corpus, & ideo non minus reum esse qui verbum Dei negligenter audierit, quam qui corpus domini sua negligentia in terram cadere permiserit. Vtique non loquitur de naturali & substantiali corpore Christi, neque enim illi par aut maius faceret verbum externum, neque etiam iuxta aduersarios erit corpus Christi quod extra usum negligenter tractatum in terram ceciderit. Rursus cum alibi scribit, Caro eius est quam forma panis operat in sacramento accipimus, & sanguis eius quem sub vini specie &

In lib. sententiarum Prosperii.

eie & sapore potamus. Caro videlicet carnis &
 sanguis est sacramentum sanguinis. Non loqui-
 tur de naturali & substantiali corpore & sangui-
 ne Christi, sed de mystico corpore, seu sacramen-
 to corporis. quomodo enim caro ipsa substan-
 tialis sacramentum esset carnis, nisi duplex caro
 in Christo statuatur, quod absurdum est. Simili-
 ter cum veteres scribunt corpus confici & crea-
 ri, & ex panis & vini substantia consecrari, con-
 sumi, frangi, videri, tangi, dentibus atteri, hæc
 non possunt substantialiter & simpliciter, de ip-
 so naturali Christi corpore intelligi, sed symbo-
 la mystica quæ earum rerum nomina accipiunt
 quarum figuræ sunt, vt Theodoretus scribit,
 hic intelligenda sunt: & hoc est quod Origenes
 vocat typicum & symbolicum corpus & mys-
 ticum etiam atque sacramentale corpus dicitur,
 quod ipsum aliud nihil est quam ipsum ve-
 ri naturalis & substantialis corporis Christi sa-
 cramentum, eo loquendi modo, quo (vt sæpissi-
 me D. Augustinus docet) signum quod signifi-
 cat, rei significatæ nomine appellatur. Sic igitur
 intelligenda sunt verba Augustini quæ ex
 epistola ad Ianuarium profert D. Andreas. In
 honorem tanti sacramenti, in os Christiani do-
 minicū corpus intrare prius quàm alium quem
 uis communem cibum. Verum enim corpus
 Christi non accipit honorem suum à sacramen-
 to, sed potius contra sacramentū à corpore Chri-
 sti honorem suum accipit.

APOLOGIA TIGVRIN.

Quid sit
edi in sacra-
mento.

Secundo bene obseruandum est quo sensu ab Augustino & alijs veteribus scribatur, corpus Christi edi in sacramento, aut sacramentotenus, vel sacramentum corporis Christi manducari: neque enim significat verum & substantiale corpus Christi ore manducari, sed corpus sacramentale, hoc est, manducatur panis, non illiam vulgaris & cōmunis, sed qui est sacramentum corporis Christi, & in mysterio siue symbolice & tropice corpus Christi nominatur. Ab Augustino sacramentotenus & Teuera corpus Christi edere inter se opponuntur: item in sacramento sumere, & in ipsa veritate spiritualiter manducare & bibere, vel in sacramento, & re ipsa. Item. Quid est, inquit, Christum manducare? Non hoc est solum in sacramento corpus eius accipere. Multi enim indigni accipiunt. Sed quomodo māducandus est Christus? Sicut ipse dixit, Qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo, & qui indigne accipit sacramentum, acquirit magnum tormentū. Hic aliud est Augustino corpus Christi in sacramento edere, seu sacramentū accipere, aliud ipsum Christum manducare: neque hic tantum modos manducandi distinguit, sed de ipsius Christi manducatione loquitur, quam adimit his qui tantum in sacramento edunt corpus Christi: quod non recte ab eo negaretur, si in sacramēto corpus Christi oraliter manducaretur. Item cum a veteribus scribitur

bitur corpus Christi in sacramento per partes
 manducari, id non potest de reali manducatio-
 ne corporis Christi accipi. Quomodo autem
 hæc intelligenda sint ipse Augustinus explicat. Epist. 23)
 Sacramentum inquit corporis Christi, secun-
 dum quædam modum corpus est Christi. Item
 suo modo vocatur Christi corpus, cum reuera
 sit sacramentum corporis. Modum hunc Au-
 gustinus exponit. Sacramenta similitudinem
 earum rerum quarum sacramenta sunt habent,
 alioqui sacramenta non essent, ex hac autem si-
 militudine plerunque etiam ipsarum rerum
 nomina accipiunt.

Atque hæc quidem quæ attulimus, non
 sunt alienæ & detortæ interpretationes, sed Au-
 gustinum volumus sui ipsius interpretem esse:
 id si obseruemus, facile poterunt explicari loca,
 quæ pro orali indignorum mâdicatione ab ad-
 uersarijs proferuntur. Primum autem probare
 vult suam sententiam ex Augustino in Ioannê
 tract. 30. vbi scribit, Iudam vnum cum Petro
 panem comedisse, qui tamen illi fuerit cibus ad
 mortem. Panis, inquit, viuificare & mortificare
 non potest, loquitur igitur de corpore Christi,
 cuius caro viuificat fideles, ac infideles occidit.
 Respicit autem Augustinus ad verba Pauli 2.
 Cor. 2. Sicut enim vnus est odor euangelij ad vi-
 tam & ad mortem, ita etiã vnus est cibus corpo-
 ris Christi in cœna, qui credentium salutê pro-
 mouet, in fidelibus ad iudicium inferuit. Recte

Responde-
 tur ad locũ
 Augustini.

APOLOGIA TIGVRIN.

sane ab eo dicitur, eandem esse rationē odoris euangelij, & cibi huius cœlestis. Euangelium est odor mortis vt supra diximus, non his qui illud recipiunt, sed qui id reijciunt: ita corpus Christi cibus est spiritualiter sumentibus, sed ad mortē seruit illis qui sua incredulitate id repellunt. Ipsī autem Christū volunt recipi & sumi ab indignis, & ita ipsum Christi corpus esse cibum mortiferum indignorum, quod neque vere, neque honorifice de Christo dicitur, quamuis enim iudex sit & iudicium exercent, tamen in sacramento sumitur vt vniatur nobis, non autem vnitur nobis vt nos damnet, sed vt viuificet. Adhuc Augustinus ipse distinguit panem quem Apostoli & quem Iudas sumpsere. Vnus est panis, vnum est sacramentum, sed apostolos inquit panem dominum manducasse, ipsum Christū sumpsisse: Iudas autē panem domini contra ipsum dominum comedisse: sed si panis domini esset ipsum verū & substantiale corpus domini, tū Iudas non tantum panē domini signum & sacramentum, sed ipsum dominū comedisset. Quod autem ait panē non viuificare neque occidere, recte de nudo pane dicitur, sed hic panis est panis domini, sacramentū corporis Christi, ac ipse quidem sua substantia, non viuificat, sed vt verbum externum ita hoc quoq; visibile verbū est instrumentum Christi nos viuificantis, & idem occidit, qui acontemneses sacramentū hoc rei fiunt nō tantum panis violati, sed ipsius corporis Chris-

ris Christi cuius hic panis symbolum est. Non tamen quia cōmunis panis non est, ideo conficitur ipsum substantialiter corpus Christi coniunctum habere.

Deinde ad Augustini verba, Res verò ipsa cuius & sacramentum est, omni homini ad vitam nulli ad exitium sumitur quicumque eius particeps fuerit. Respondet Augustinū loqui de spiritali participatione qua Christum spiritualiter manducamus: se quoque hanc non tribuere impijs. Recte hoc, sed ostendat Augustinū docere aliam manducationē præter spiritualem, qua ipsum Christi corpus vere comeditur: certe hoc loco quem adduximus distinguit sacramentum, & rem sacramenti: non autē sumendi modum: de sacramento pronuntiat quod à quibusdam ad vitam, à quibusdam ad exitiū sumatur: de re ipsa hoc est de corpore Christi affirmat omni homini ad vitam sumi, nulli ad exitium: sed iuxta aduersarij sententiā dicendum etiam erat, de re sacramēti, à quibusdam ad vitam, & à quibusdam ad exitiū sumi. Friuolū est quod ludit in verbo, qui eius participes fiunt, & id ad participationem spiritualet restringit, nam absolute loquitur, & si qua alia est participatio eandem haud dubie intelligit, si ore sumitur res sacramēti, certe qui id sumūt eius participes fiunt, quam non ad participationem spiritus, tamen comprehenderentur hac sententia Augustini, qui nullam distinctionē aut exclusionē ponit.

APOLOGIA TIGVRIN.

Re ipsa tamē corpus Christi nō nisi spiritualiter per fidem manducatur, neque alia est manducatio ipsius carnis Christi in cœna domini, quàm illa quæ Ioannis 6. capite describitur, sicuti ex Augustino ostēdimus locis quibus id affirmat notatis. Conuertuntur autē apud Augustinū, Christum manducare, & in illo manere atq; illū manentem in se habere, quæ est spiritualis manducatio. Similiter dicit eū qui non est in corpore Christi non manducare eius corpus: qui distordat à Christo non manducare neq; bibere carnem eius & sanguinem. Alia quidē est manducatio qua carnaliter & visibiliter dētibus premitur sacramentum corporis & sanguinis Christi, & ad iudicium manducatur. Sed hoc non intelligendum est de naturali & substantiali corpore, nisi quis adeo crasse sapiat vt id ipsum dentibus premi credat: & iudicium manducatur nō propter realem præsentiam corporis Christi in pane, sed quia (inquit) inmundus ad Christi præsumpsit accedere sacramenta. Quare cum apud Augustinum & alios patres legimus corpus Christi ab impijs manducari, id intelligendum est de typico symbolicoque corpore, siue quod corpus Christi in sacramento & mysterio, aut sacramentotenus non reuera editur. De ipso autem vero corpore quod à verbo assumptum est, Origenes nō suā sed ecclesiæ sententiā pronuntiat: qui hoc comederit, omnino viuet in æternum: hoc autem nullus malus potest comedere

In Ioānem
tract. 26.

In cap. 15.
Matth.

medere? etenim si fieri posset vt qui malus adhuc perseuerat, edat Verbum factum carnem, cum sit Verbum & panis viuus, nequaquã scriptum fuisset, quisquis ederit panem hunc viuet in æternum.

Quæ præterea primo capite affert, quod doctrina de manducatione impiorum sit necessaria, paucis perstringere satis est. Primum inquit verba Pauli 1. Cor. 11. recte explicanda esse, quod nos quoque fatemur, sed an hæc sit vera explicatio, indigno manducantes reos fieri corporis domini, quia illud realiter & substantialiter cum pane coniunctum ore sumant & non diiudicent, Christianis hominibus qui in scripturis versati sunt auditis vtriusque partis rationibus iudicandum relinquimus. Deinde expergefieri ait fideles vt se recte ad cœnam domini præparent, in qua non tantum panem & vinum sumant, sed carnem & sanguinem domini ad vitam eternam, ne hæc ad iudicium sumant sicuti impij. Hoc vt omnia illius calumniose scribitur, quasi nos sentiamus in hac sacratissima cœna tantum panem & vinum ad famem & sitim sedandam porrigi & à Christo nobis donari, quod falsissime nobis tribuitur. Ad verbum audiendum excitandi sunt fideles, vt non minus reuerenter id audiant quam sacramenta percipiant, & tamen nemo illic statuit asserendam talem præsentiam corporis, qualis in cœna ab his affirmatur. Postremo ait lubricos Zuinglianos hac ratione depræ-

An doctrina de manducatione impiorum sit necessaria.

APOLOGIA TIGVRIN.

hēdi posse: sed hoc nihil ad nos, etenim nos aper-
 te semper nostram sententiā professi sumus, ne-
 que sub vllis ambiguis verborum inuolucris de-
 litescere voluimus. Imo si hoc est illud ficulnum
 folium quo anguillæ constringendæ sunt, vtenī
 dum eo erit vt teneamus Vbiquistas, qui Chri-
 stum aiunt non esse corporaliter præsentem, &
 tamen rursus corporaliter adesse, spiritualiter
 manducari non carnaliter, cœlestem esse modū
 præsentiae non localem, omnia hic esse spiritua-
 lia: execrantur nos qui crassum aliquem modū
 præsentie aut manducationis illis adscribamus:
 & tamen tantopere contendunt impios qui spi-
 ritu & fide carent, ideoque spiritualiter Christū
 edere non possunt, nihilominus verum & nat-
 urale atque substantiale Christi corpus, manu
 ministri vnà cum pane porrectum, & non in
 cœlo tantum, sed iam omnibus locis in quibus
 cœna agitur præsens, ore suo sumere, & faucibus
 etiam atq; dentibus manducare, vere & nō
 in sacramento: si modo vere approbavit Luth-
 rus Nicolai Papæ sententiā, & ea præterea quæ
 Vuestphalus scripsit defendere voluerint. Hæc
 opinio cum crassa prorsus & absurda sit, neque
 idoneis scripturarum & vereris ecclesie testimo-
 nijs comprobari possit, pij omnes ab ea sibi dili-
 genter cauebunt, ne tam crassæ opinionis secta-
 tores aut defensores existant.

De corporali ascensione Domini & seruatoris nostri Iesu Christi.

INTER reliqua dogmata fidei nostræ quæ ab aduersarijs nostris nouo modo explicantur ad stabiliendam realem existentiam carnis Christi in pane, articulus de ascensione Christi in cœlos non postremum locum tenet, de eopauca agit hoc capite D. Andreas, ac omnem suspicionem innouationis à se auertere conatur, sed sequenti capite plura de hac re disputat. Ac initio ait non esse controuersiam inter nos de corporali ascensione Christi in cœlos, & simulat se veterum sententiam probare, verè enim hæc facta esse quæ de ascensione Christi scribuntur, neque fuisse spectaculum quoddam imaginarium ein schynhandel. Ac falso nos accusare ipsos, inquit, quod ex ascensione disparitionem quandam faciât. Nos autè fingit docere nullum esse discrimen inter ascensionem Christi & aliorum sanctorû: Item Christum ascendisse in cœlos, & ad dextram Dei quæ sit certus locus consedisse, vt qua homo est nihil amplius carne nobiscum in terris negotij habeat, & tantum sanctus ipsius spiritus præsens omnia in ecclesia agat quæ Christus corporaliter præsens acturus fuisset: Hanc nostram sententiam esse manifestam deprauationem doctrinæ de ascens

APOLOGIA TIGVRIN.

sione, quoniam nemo unquã Orthodoxus sic docuerit. Sed Dei beneficio nullius erroris & de prauationis nos conuincere potest, sed D. Andreas more solito, vt mox ostendemus, per calumniam ea de nobis affirmat quæ nunquam scripsimus aut docuimus, cõtra impudenter negat ea quæ docuerunt & docent sui Vbiquistæ. Primum vbi nam in nostris scriptis ostendere poterit, nos nullũ discrimen ponere inter Christi & aliorum sanctorum hominum ascensionẽ in cœlos? Christus in cœlos ascendit, quo nos quoque assumendos resuscitatis corporibus nostris speramus, vt vbi Christus est nos quoque simus, iuxta ipsius promissionem, ipse autẽ seruator noster propria virtute in cœlos ascendit, quo nos ascendere non possumus, nisi ipse nos sua potentia & virtute ad se assumat. Christum corpore suo in cœlos ascēdisse, ac in cœlis mansurum esse donec redeat ad iudicandum viuos & mortuos, iuxta scripturas credimus & affirmamus, ideoque negamus eum corporaliter carne sua in terris præsentem esse: falso autem nobis impingit aduersarius, quod Christũ carne sua nihil nobiscum in terris negotij & commercij habere affirmemus. An quæso nulla est energia carnis Christi, nisi substantialiter & corporaliter aliquo in loco præsens sit? Si ita sentiunt, ne parum honorifice sentiunt de maiestate seruatoris, quam se asserere clamant: sin communioni nostræ cum Christo & energiæ eius locorum

Andreas
falsa de nobis
affirmat

eorum distantiam non obstatē credūt, cur nos
 aiunt affirmare Christum, nihil negotij nobi-
 scum habere quoad carnem & humanitatē suā,
 quando affirmamus Christum corpore suo in
 cœlis esse, non autē corporaliter in terris præsen-
 tem esse: sed tamen eum esse caput nostrum, nos
 membra illius, ita coniuncta illi, vt omnis viuis-
 fica vis à capite in membra defluat, & ita se vere
 Christus nobis cōmunicet, quem spiritu & fide
 recipiamus, vbi locorum distantia, veram hanc
 & viuificam, sed tamen spirituales cōmunio-
 nem fidei, & arctissimā nostri cum Christo v-
 nionem non impedit. Neque tamen hic est sta-
 tus controuersię inter nos & aduersarios an
 Christus nihil agat nobiscum humanitate, scit
 enim D. Andreas nos energeticam præsentia,
 efficaciam & operationis, vniōnem cum carne
 Christi, & eiusdem viuificam cōmunionem nō
 negare, sed statum controuersię studiose mu-
 tat, vt nos in odiū adducere possit, & auertere à
 suis culpam, quod ascensionem corporalem ne-
 gent, & ex ascensione euanescentiam quandam
 & disparitionem faciant. Controuersia enim no-
 bis est cum aduersarijs, an articulus fidei, Ascen-
 dit in cœlos, & ipsa historia ascensionis, ita sint
 intelligenda quemadmodum sonat litera, & ve-
 tus ecclesia semper intellexit, de corpore & cor-
 porali locatione. Hoc negant aduersarij, & ex
 ascensione disparitionem faciunt: ac quoniam
 id quod omnibus notū est D. Andreas negare

Andreas
 statum cō-
 trouersię
 mutat.

Vbi quis
 ex ascen-
 sione dis-
 paritionem fa-
 ciunt.

APOLOGIA TIGVRIN.

audet. Brentij & aliorum verba apponemus, vt omnes videant quantum fidei huic calumniatori tribuendum sit. Brentius in Acta apostolorum homilia 3. Postquam venit quadragesimus dies
 ,, sublatus est in altum videntibus discipulis, &
 ,, nubes subduxit illum ab oculis eorum: hoc est,
 ,, quemadmodum antea per resurrectionem de-
 ,, posuit omnes carnis infirmitates, corruptione
 ,, & mortem, quæ propter peccata nostra assump-
 ,, serat, ita nunc per ascensum suum in altum depo-
 ,, nit visibilem suam conuersationem in terris, quæ
 ,, quadraginta diebus ad testificandam resurreccio-
 ,, nem suam assumpserat. Ascensus igitur Christi
 ,, in altum, de quo hic sermo est, nihil aliud est
 ,, quam depositio visibilis conuersationis in ter-
 ,, ra, & subductio eius ab oculis hominum, vt nõ
 ,, amplius cõspiciatur ab hominibus in terra con-
 ,, uersans. Idem in Recognitione pag. 159. Hoc
 ,, igitur externum spectaculum ascensus Christi
 ,, ex monte Oliuæ est clausura earum appetitio-
 ,, num, quibus se hætenus a resurrectione disci-
 ,, pulis patefecerat. Item pag. 167. Postquã enim
 ,, absoluit externum spectaculum ascensus sui vs-
 ,, que ad nubes, nõ est pueriliter cogitandũ quod
 ,, progressus sit physico & corporali modo a nu-
 ,, bibus vsque ad fictitiũ illud cœlum quod Em-
 ,, pyreum vocarunt. Et mox. Sed sentiendum est
 ,, quod deposita forma, non quidem illa essentiã
 ,, li, qua vere homo est & semper homo manes,
 ,, sed accidentali, quam in externo ascensus spes-
 ,, ticulo

Et aculo, ad tempus *οικονομικως* assumpserat, receperit formam Dei, que aliquandiu forma serui tecta fuerat, aut perrexerit omni cœlesti sua maiestate quam habuit frui. Conabitur fortê Andreas verba Brentij aliter interpretari, sed primum quis sit horum sensus simplex & genuinus facile animaduerti potest, deinde alij ex aduersarijs palam & aperte affirmant ascensionem Christi esse disparitionem & euanescentiam ex oculis hominum, & Illyricus id rationibus aliquot confirmare conatur, in libello de mystica sacramentalique seu externa præsentia & manducatione corporis & sanguinis Christi in sacra cœna, obiectione 11. & 12. & 13. Idem 12. obiectione scribit. Ascensio est non tantum euanescentia ex oculis hominum, & transitus ex ista visibili conuersatione hominum, in illud inuisibile regnũ, & inaccessibleem lucem Dei: sed est quoque ineffabilis Christi exaltatio dextra Patris facta in summum gradum gloriæ ac dignitatis. Præterea Andreas Musculus in tertia disputatione Prop. 13. affirmat Ascensionem Christi fuisse quandam disparitionem.

Cum autem hæc eorum scripta publice extant, & tamen nihilominus Andreas negare audeat ipsos ex ascensione domini disparitionem facere, facile ex tam luculento & manifesto mendacio iudicium fieri potest, quid de reliquis ipsius asseuerationibus & protestationibus sentiendum, vbi toties grauissimis verbis conque-

D. Andreas
 impudens
 mendaciũ.

APOLOGIA TIGVRIN.

titur falso ipsis ascribi crassam & corporalem
 præsentiam, Capernaiticam manducationem,
 Negat se corporalem præsentiam docere, talem
 scilicet quali Christus ante ascensionem in ter-
 ris præsens fuit: & grauissime obrestatur ne hæc
 de ipsis asseramus, quod sit manifestum menda-
 cium & calumnia, ac monet nos præcepti de
 non dicendo falso testimonio. Verum nos nunc
 quam illis tribuimus quod affirmant Christum
 eodem modo corporaliter ante & post resurre-
 ctionem præsentem esse visibiliter scilicet &
 sensibiliter, sed tamen ex his quæ supra citavi-
 mus & ex omnibus eorum scriptis constat ab
 ipsis doceri Christum vbique corporaliter in
 terris præsentem esse, ita tamen vt non amplius
 conspiciatur ab hominibus in terra conuersans.
 Controuersia autem est an corpus verum & na-
 turale Christi substantialiter in terris præsens
 sit. Si igitur non adest vbique corporaliter vera
 corporis sui substantia, frustra præsentiam eius
 in cœna vbiquitate sua stabilire conatur: quod
 si hoc affirmant, cur nobis indignantur quando
 eorum verba reperimus, & dicimus eos corpo-
 ralem præsentiam docere, incircumscriptam ta-
 men & inuisibilem. Neque enim hæc dissimula-
 mus. Videat autem ipse doctor Andrea quomo-
 do à noxa absolui possit, qui & nos calumnia-
 tur ea de nobis afirmandis quæ nunquam docui-
 mus, & impudenter negat illa quæ Brentius &
 sui gregales aperte asseruerunt.

Probare

Probare deinde vult Christum quamuis in
 celos ascenderit, nihilominus corpore suo præ
 sentem esse, quoniam apostolo teste ascenderit
 super omnes celos vt omnia impleret. Verum
 ad hanc obiectionem vt & ad alias nostri perspi
 cue responderunt, & nominatim Martyr atque
 Bullingerus. Vt autem demus hoc intelligendū
 esse de præsentia Christi, qua omnia impleat,
 ita vt omnibus rebus præsens adsit, non tamen
 hinc conficitur id quod de persona Christi dici
 tur, de humanæ naturæ substantiali præsentia
 intelligendum esse: Christum iuxta promissio
 nem suam semper adesse suis vsq; ad finē mun
 di, & quidem vt Deum hominemque adesse nõ
 est controuersum, sed aliud est Christum homi
 nem præsentem esse, aliud humanitatē eius præ
 sentem esse. Neque recte concludit de humanita
 te Christi loqui apostolum, quia ascendit qui
 descendit, diuinitas autē cum non potuerit de
 scendere quæ vbique præsens est, necesse esse vt
 hæc de humanitate eius intelligamus. Nam pri
 mum si id quod vbique præsens est non ascen
 dit aut descendit, humanitati quoque id tribui
 non poterit, quàm ipsi vbique præsentem faci
 unt. Deinde si descensus humanæ naturæ tribui
 tur, & caro Christi è cœlis in vterū virginis de
 scendit, videat quomodo veritatem humanæ na
 turæ conseruet. Diuinitas quidem quæ vbique
 præsens est motu locali non ascendit aut descen
 dit, tribuitur tamen Deo descensus per anthon

Ephes. 4.

An Chri
 stus omnia
 impleat sub
 stantia hu
 manitatis
 sue.

APOLOGIA TIGVRINA

popathiam : & descensum Dei verbi Cassianus
 ita explicat. Descendere, inquit è cœlo non po-
 tuit nisi verbum Dei. Quod utique cum in for-
 ma Dei esset, exinaniuit semetipsum, formâ ser-
 uati accipiēs, in similitudinē hominū factus, &c.
 Descendit ergo è cœlo Verbum Dei, ascendit au-
 tem filius hominis : ipsum ait ascendisse quem
 descendisse. Ergo vides quod idem est filius ho-
 minis qui Verbum Dei. Vigilius eos anathema
 esse ait, qui dicant humanam naturam descen-
 disse de cœlo.

An corpus
 substantia-
 liter & ra-
 men inuisi-
 biliter adlit

Negat postea hæc inter se pugnare, Christū
 corpore suo substantialiter in cœna præsentem
 esse, non autem visibiliter præsentem esse: quod
 diximus perinde esse, atque si quis asserat ignē
 ardere, sed absque calore : aquam fluere, non ta-
 men humidam & fluidam esse : præsentiam e-
 nim ait non esse corporalem aut localem, sed di-
 uinam cœlestem & supernaturalem. Verum cū
 fateatur corpus Christi in cœlis iam glorifica-
 tum humani corporis proprietates essentielles
 seruare, necesse est vt ostendat non esse proprie-
 tatem corporis vt sit circumscriptum, vt videri
 & palpari possit : quo iudicio Christus veritatē
 sui corporis discipulis post resurrectionem suā
 probauit. Si hæc sunt, vt reuera sunt, proprietates
 veræ & essentielles humani corporis, & tamen
 idipsum simul eodemque tempore substantia
 sua incircumscriptum & insensibile & inaspecta-
 bile præsens alibi est, omnino contraria de eod-
 dem

dem affirmantur, neque excusat eos quod mo-
 dum hunc præsentiæ diuinum esse aiunt, nam
 quæstio est de veri corporis substantiali præsen-
 tia. Modus autem dextere quem subinde iactat,
 non est alius modus præsentia, sed causam præ-
 sentiæ indicat, & est vetus eorum effugium, a-
 lijs tamen verbis tectum, etsi præsentia hæc ad-
 uerfetur naturæ corporis, tamen id ipsum tribu-
 endum omnipotentia Dei id efficienti. Sed vt
 sæpe diximus, Deus potentia sua non efficit vt
 idem sit & nõ sit, vt substantialiter naturali mo-
 do sit circumscriptum & ita alicubi vt alibi nõ
 sit, & rursus diuino modo sit substantialiter in-
 circumscriptum & vbique præsens. Postea simi-
 litudine ferri candentis è Basilio adducta osten-
 dere vult carnem Christi non natura & proprie-
 tate humani corporis, sed ex natura spiritus
 (quem Christus iuxta humanitatem absq; men-
 sura accepit) substantialiter, hoc est reipsa in cœ-
 na præsentem esse. Sed hæc ipsa similitudo ad-
 uersarij opinionem evertit, etsi enim ignis ferro
 aliquas proprietates cūmunicat non tamen
 omnes: neq; enim ferro dat suam leuitatē & vt
 sursum feratur, ac partes raras habeat neque sit
 amplius densum & solidū corpus: nam ita non
 amplius ferrum esset. Sic diuina natura etsi hu-
 manam exornat, non tamen suas proprietates
 ita in illam transfudit vt illi tribuat ea quæ pro-
 prietati veri corporis contraria sunt, nam ita ab-
 oleretur humanum corpus. Diuinitas est ætere

Similitudo
 ferri can-
 dentis.

A P O L O G I A T I G V R I N .

na, incorporea, infinita, ubique præsens: si hæc essentialiter transfunderentur in humanam naturam, illa aboleretur.

C A P V T V I .

De cælo beatorum sede, in quod Christus ascendit, quod sit certus locus à Deo fidelibus destinatus, & quod non sit ubique.

IN hoc capite D. Andreas primo ostendit se non dissentire à simplici doctrina de cælo quam scripturæ tradunt, quod beatorum mansio sit locus, ac quod sursum Christus in cælos ascenderit, &c. quod tamen quam vere faciat, tota eius disputatio satis declarat. Deinde affirmat Christi ascensionem corporalem & visibilem in cælos, non tollere aut constituere præsentiam eius in cœna: quoniam ante ascensionem Christus cœnam suam instituerit. Sed cum antequam cœnam institueret, non tantum de ascensione sua verba fecerit, ideoque nihil huic contrarium postea instituerit: sed modum quoque manducandi suum corpus non esse carnalem ostenderit hoc ipso quod in cælos ascensurus esset, Ioan. 6: omnino articulus de ascensione ad explanationem præsentiam eius in cœna adhibendus est. Nos quidem libenter damus i. li, non consequi ex ascensione Christi in cælos, corpus eius ubique aut multis saltem in locis præsens esse: sed
addimus

An ascensio
 collat aut
 statuat præ
 sentiam Chri
 sti in cœna.

addimus quia in cœlo circumscriptum & definitum corpus Christi manet, ita vt non sit vbi que, sed vno tantum in loco seu vbi, in ipso cœlo, vbiunque tandem fuerit, effici hinc id non in cœna substantialiter & corporaliter præsens esse, nisi vel id quod prius concessum est negare velimus, aut contraria de eodem Christi corpore affirmare. Porro quod addit præsentiā Christi in omnibus locis, quam illi vi simplicium verborum cœnæ ascribant, hinc esse, quod Deus & homo in Christo sunt vna persona, & ascensione humana ipsius natura ad dexteram maiestatis collocata est, de hoc postea suo loco agemus: obiter tantum hic admonentes, vniuersam aduersariorum doctrinā inniti, falsæ & ex papistico fermento enatæ opinioni de corporali præsentiā Christi in cœna, quam violenter ex verbis cœnæ male intellectis stabilire sibi videntur: interim verum sensum verborum cœnæ non querentes.

Proponit deinde quæstionē, & grauitur nos obtestatur, vt simpliciter respondeamus, neque vlla subterfugia & latebras quæramus, ac non ambigue, sed ingenue ita vel nō respondeamus. Verum non opus erat his obtestationibus, nos enim Dei beneficio non pudet nostræ doctrinæ, neque latebras vllas quærimus aut querimus vñ qua, sed si vult sibi tam breuiter ac categorice responderi per affirmationem vel negationem, caueat ne ipse in proponenda quæstio-

APOLOGIA TIGVRIN.

ne vtatur ambiguis verbis, id enim vbi fit, necesse est prius distinctionē adhiberi, antea quā id quod quæritur affirmari aut negari possit. Vt detur autem mihi D. Andreas Papiasticos inquisitores imitari, qui eos quos examinant, tantū simpliciter respondere iubent, credant nec ne articulos sibi propositos, neque patiuntur eos rationem fidei suæ reddere, ne ipsorum errores patefiant. Quæstio ad quam nos respondere iubet hæc est, An humana natura assumpta à filio Dei in vnā personā, altius posita sit omnibus cælis. Respondemus altum, & de situ corporum dici, & de excellentia humanæ naturæ: posteriori modo fatemur humanam naturā à filio Dei assumptam omnibus creaturis præstantiorem factam esse: humana quidē natura in se, angelica natura inferior esse, vt detur, vnde scriptū est, Paulo inferiorem angelis fecisti eum: attamen in vnitate personæ à filio Dei assumpta, facta est primogenita, hoc est præstantissima, omnium creaturarū. Sed cum humana natura, etiam vnita filio Dei, seruet substantiales suas proprietates, ideoque Christi verum corpus non possit esse absque loco, seu certo vbi: sublato enim loco, si corpora nusquam sunt, etiam non sunt, vt D. Augustinus docet: dicimus aperte & perspicue, quod ad locationem corporis Christi, illud personali vnione non esse altius omnibus cælis locatum. Neque propterea cælos supra Deum attollimus vt Andreas ait: neque enim sequitur
 Diuinitas

An humanitas Christi sit altior omnibus cælis.

Diuinitas est infinita & supra omnes cœlos, hu-
 mana natura in Christo diuinæ naturæ in vnâ
 personam est vnita: ergo humana natura ita su-
 pra omnes cœlos euecta est, vt non amplius sit
 in cœlo. Vnio personalis non tollit neque con-
 fundit naturarum proprietates, & cum diuini-
 tas dicitur supra omnes cœlos esse, nihil locale
 intelligendum est. loquimur enim de natura Dei
 incorporea & infinita: sed cū loquimur de cor-
 pore Christi, quod verum corpus & circumscri-
 ptum est, ac hanc veri corporis proprietatē ser-
 uat, illi locum, seu certum & definitum vbi recte
 tribuimus. Christus enim localiter in his terris
 ante ascensionem præsens fuit, sui autem corpo-
 ris substantia non fuit supra omnes cœlos eue-
 ctus, & tamen nihilominus salua fuit vnio hu-
 manæ naturæ cum filio Dei. Ac noua hæc est in-
 terpretatio verborum Christi Nicodemum allo-
 quentis, quod Christus eodem tempore in ter-
 ris simul & in cœlo humanitate sua præsens fue-
 rit: quum veteres omnes hæc interpretentur Fi-
 lium hominis de cœlo descendisse, & in cœlo fu-
 isse quum loqueretur in terra, per communica-
 tionem idiomatū, quod non sit alius filius Dei
 & alius filius hominis, sed vnus idemque Chri-
 stus, humanitate sua in terris existens, diuinita-
 te sua in cœlo & vbiq; præsens. Quod si aliter
 verba Christi interpretari velimus, de humana
 natura realiter & substantialiter existente in cœ-
 lis quum loqueretur in terra, tollitur humanæ

APOLOGIA TIGVRIN.

naturæ proprietates adeoque ipsa abolerentur: contraria enim simul de eadē natura affirmari non possunt, ut in terris localiter præsentē esse, hoc est ita præsentem ut substantia sua alibi non sit, & rursus idem alibi, hoc est in cælis esse. Et veteres hinc probarunt in Christo duas esse naturas, quoniam contraria de eo affirmantur, in loco esse, & ubique esse.

Quomodo
Christus ascendit
supra omnes
cælos.
Act. 1. & 2.
cap.
Lucæ 24.

Quod verò Paulus scribit, Christū ascendisse supra omnes cælos, quomodo accipiendum sit, alia loca scripturæ satis indicant, quæ aperte docent Christum corpore suo in cælos ascendisse, in cælo esse, & cælo capi, usque ad extremum diem quando inde venturus est ad iudicandum viuos & mortuos. Non igitur credendum est Paulum his contradicere, ut Christum extra cælos corpore suo colloquet, sed cum cæli nomen & aeri tribuatur, & cælesti siderum regioni, docet Christum ita in cælos ascendisse, ut supra aspectabiles cælos in sedem beatorum & summam cælorum sublimitatem receptus sit: atque sic D. Hieronymus scribit, Christum supra omnes cælos ascendisse, & super inuisibilia steterisse: mirum in regionibus beatorum quæ nobis inuisibiles nunc existunt. Quod si cælū ut Brentius scribit maiestate Dei definitur, ut ubicunque Deus maiestate sua regnat ibi sit incorporeum, & spirituale cælum, dicant nobis Ubiquarij an supra omnes cælos ascēderit, ut sit extra cælos, hoc est extra maiestatem? Si permittunt sibi ut
cæli

cæli nomine allegorice sumpto, Christus supra cælos ascenderit ut tamen sit in cælo, cur non idem nobis licet qui cælorum nomen simpliciter accipimus?

Sed nouo argumento nostram interpretationem confutat, & verba Pauli à nobis peruer-
ti, nostramq; doctrinā de cælo nihil esse quam carnale & terrenum quoddam figmentū probare conatur. Cælum, inquit, beatorum nondū
existit, sed adhuc creabitur iuxta testimonium
Esaïæ 65. Ecce enim ego creo cælos novos, &
terram nouam, & non erunt in memoria prio-
ra, & non ascendent super eam. Sed gaudebitis &
exultabitis in sempiternum in his quæ ego creo.
Item 66. cap. Nam sicut cæli noui & terra no-
ua, quæ ego facio, sicut coram me, sic stabit se-
men vestrum & nomen vestrū dicit dominus.
Quare Christus ascensione super omnes cælos,
non ascendit in cælum beatorum. Etsi autem
verba Esaïæ non incōmode possunt allegorice
accipi, & totum illud vaticinium allegoricum
est de noua Hierusalem & eius ciuibus, vbi nō
erit infans dierum, & senex qui non impleverit
dies suos: vbi domus ædificabunt & habitabūt
in illis, atque plantabunt vineas, & comedent
fructum earum: vbi denique lupus & agnus pa-
scētur simul, & leo sicut bos comedet palcā, &c.
sed nos libenter damus aduersario cælorum no-
men simpliciter accipiendum, non tamen inde
conficitur, cælum beatorū nondum esse creatū,

Cælū bea-
torū nondū
esse creatū
dicit D. An-
reas.

APOLOGIA TIGVRIN.

Primum enim audiamus Lutherū huius loci interpretem. Illi cœli, inquit, iam corā Deo sunt creati, nobis tamen propter hanc carnē in qua viuimus (sicut dixi) nondum apparent. Atque hanc interpretationem videtur confirmare sequentia verba, Ecce ego creo Ierusalem exultationem, & populum eius gaudium. Non autē ecclesia quę est Hierosolyma, & fideles qui sunt populus nouę Hierosolymę, extremo demum die creabuntur, sed gaudium fidelium perficietur, & ecclesia quę nunc obscura & contempta coram mundo & penē ignota est, conspicua, clara & illustris erit. Sed tamen hanc interpretationem non vrgemus, cum ipse Lutherus videatur cœli nomen allegotice accipere: verum ideo eius mentionem fecimus, vt Lutheri authoritate, quā aduersarius subterfugere non potest, ostenderemus verbū creandi hic non accipi necessario de noua creatione aut productione rei nondum existentis, sed ea quę sunt nobis promissa, nondū aut cernuntur ac possidentur, tum noua creari quum nobis dantur atque patefiunt. Porro non improbamus D. Augustini sententiam, qui de cœlo nouo & terra noua sic scribit lib. 20. de ciuitate Dei, Tunc (post extremum iudicium) figura huius mundi mundanorum ignium conflagratione preteribit, sicut factum est mundanatum aquarum inundatione diluuij. Illa itaque vt dixi conflagratione mundana elementorū corruptibiliū qualitates,

quę

quæ corporibus nostris corruptibilibus con-
 gruebant, ardendo penitus interibunt: atque ip-
 sa substantiâ eas qualitates habebit, quæ corpo-
 ribus immortalibus mirabili mutatione con-
 ueniant: ut scilicet mundus in melius innoua-
 tus, apte accommodetur hominibus, etiam carne
 in melius inuouatis. Quare creatio cæli noui
 & terræ nouæ, cuius etiam mentio fit Apocal.
 21. cap. est cælorum & terræ innouatio de qua
 scribitur Psal. 101. item 2. Pet. 3. De quo autem
 cælo hæc intelligenda sint, ex verbis D. Petri
 idem docet his verbis: D. Petrus côm memorans
 factum ante diluuium, videtur admonuisse quo-
 dammodo, quatenus in fine huius seculi mun-
 dum istum periturum esse credamus. Nam & il-
 lo tempore periisse dixit: qui tunc erat, mundum:
 nec solum orbem terræ, uolum etiã cælos, quos
 vtrique istos aereos intelligimus, quorum locum
 ac spaciū tunc aqua crescendo superauerat.
 Ergo totus aut penitus totus aer ille uetustus, quod
 cælum & potius cælos uocat: sed istos utque
 imos non illos supremos ubi sol, & luna, & sy-
 dera constituta sunt, conuersus fuerat in humi-
 dam qualitatem: atq; hoc modo quum terra pe-
 rierat, cuius terræ vtrique prior facies fuerat de-
 leta diluuiō. Qui autem nunc sunt, inquit, cæli,
 eodem verbo repositi sunt, igni reseruandi in
 diem iudicij & perditionis hominum impiorū.
 Proinde qui cæli & quæ terra, id est, qui mun-
 dus, pro eo mundo qui diluuiō periit ex eadem

APOLOGIA TIGVRIN.

„ aqua repositus est: ipse igni nouissimo reſerua-
 „ tur in diem iudicij, & perditionis hominum im-
 „ piorum. Nam & hominum propter magnam
 „ quandam cōmutationē, non dubitat dicere per-
 „ ditionem futuram, cum tamen eorum, quams-
 „ uis in æternis pœnis ſit manſura natura. Qua-
 „ rat forſitan aliquis, ſi poſt factum iudiciū mu-
 „ dus iſte ardebit, antequam pro illo cœlum no-
 „ uum, & terra noua reponantur, eō ipſo tempo-
 „ re conflagrationis eius, vbi erunt ſancti, quum
 „ eos habentes corpora in aliquo corporali loco
 „ eſſe neceſſe ſit? poſſumus reſpondere, futuros
 „ eos eſſe in ſuperioribus partibus, quo ita non
 „ aſcendat flāma illius incendiij quemadmodum
 „ nec vnda diluuij. Talia quippe illis inerunt cor-
 „ pora, vt illic ſint vbi eſſe voluerint. Sed nec ig-
 „ nem conflagrationis illius pertimeſcēt im-
 „ mortales atque incorruptibiles facti: ſicut virorum
 „ trium corruptibilia corpora, atque mortalia in
 „ camino ardenti viuere illeſa potuerunt. Ex
 „ his D. Auguſtini verbis apparet cœlum inno-
 „ uandum, hoc eſt aërem cui etiam cœlorum no-
 „ men tribuitur: ſuperiores autem cœlos non ab-
 „ ſumendos aut mutandos in illa conflagratione
 „ mundi. Cum autem aperte affirmet incorrupti-
 „ bilia illa ſanctorū corpora poſt reſurrectionē,
 „ quæ illic ſunt vbi eſſe voluerunt, neceſſario in
 „ aliquo corporali loco eſſe, facile ex hoc ipſo e-
 „ tiam ſi nulla alia eius ſcripta extarent, colligere
 „ poſſumus ipſum longe ariet de cœlo ſenſiſſe &
 „ docuiſſe

docuisse quam Vbiquistæ docere soleant. Ac quod ad cælum sydereum attinet, non repugnamus eorum sententiæ qui illud quoque renouandum & in melius transmutandum censent; iuxta illud, Ab initio domine tu terram fundasti, & opera manuum tuarum cæli sunt: ipsi inuereunt tu autem permanes: omnes ut vestimentum veterascent, & velut pallium circumuolues eos, & mutabuntur, quæ mutatio creatio dicitur, Emittere spiritum tuum & creabuntur, & renouabis facië terræ, Sed propterea non conficitur, eadem dici de mansionibus beatorum in cælis, quas pij doctores ab his aspectabilibus cælis distinctas esse constati consensu affirmant: multo minus verò sequitur nondum creatum esse cælum hoc beatorum, uti Andreas affirmat. Si enim beatorum mansio seu cælum in quo habitabunt beati nondum est creatum, quomodo dicit dominus, In domo patris mei multæ mansiones sunt? Sunt, inquit, non autem erunt vel adhuc creabuntur. Quomodo verò ouibus à dextra positus Rex ille Filius hominis dicit, Venite benedicti Patris mei, possidete regnum paratum vobis à iactis fundamentis mundi? Quod si recte de cælo interpretatur verba scripturæ Brentius, quæ oculus non vidit, auris non audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus ijs qui ipsum diligunt: non recte à Iacobo asseritur cælum adhuc creandum esse: quum hæc præparata dicat scriptura, non autem

APOLOGIA TIGVRIN.

adhuc paranda. Etsi verò non difficile nobis esset ostendere, quātam consolationem fidelibus adimat Iacobus Andreae, hoc suo nouo dogmate, quod ex vnico scripturae loco male intellecto extruere conatur, ac simul etiam indicate quænam absurda hinc consequantur, at tamen hæc iudicio lectorum relinquere malumus, potius quàm ipsius exemplo huiusmodi consequentias connectere. Cæterum quam bene hæc conueniant cū alijs scriptis D. Andreae, paucis indicabimus, vt videant moderati lectores, eum qui toties nos mendacij falso accusat, sibi ipsi nequaquam constare, & (dicamus enim quod rei indignitas postulat) ipsum potius totum ex mendacijs & calumnijs consutum esse. Primum fatetur Christum corporaliter in cælos ascendisse, & inde venturū ad iudicium. Ad hæc Christum iuxta modum gloriosi corporis esse in cælo, non quid non physico more loco circumscriptum, sed tamen proprietate substantiæ, finitū. Adducit etiam hoc loco Augustinum scribentem, satis esse vt credamus Christum esse in cælo, non autem quærendum esse, vbi aut quomodo in cælis sit, & quid ibi faciat. Indignatur nobis quod scripserimus eos negare cælum mansionem beatorum: & tamen constanter affirmare cælum, quod beatorum mansio est, nondū esse creatum. Quomodo igitur Christus corporaliter in cælos ascendit qui nondum sunt? Potest ne inde venire ad iudicandum, si demū sub

extremum

D. Andreae
sibi contradicit.

Cap. 5.

Contra Be
sam.

extremum diem creabuntur? Quomodo credere possumus Christum esse in cœlo quod nondum creatum est? Nam non puto ipsum dicere Christum in cœlos ita ascendisse, ut in syderum orbibus degat & inde venturus sit. Et cum duplicem ascensionem faciat, vnam corporalem & visibilem, & aliam diuinam, qua humanitas in vnitatem personę assumpta & a filio Dei ad dexteram eius collocata est, hæc non possunt dici de illa peculiari ipsorum ascensione, siue exaltatione humanę naturę, nam illa non est corporalis, neque corpus Christi in hoc cœlo & hac ascensione gloriosum aut definito modo circumscriptum agnoscunt. Dicant ergo nobis quodnam sit illud cœlum in quod Christus ascendit corporaliter, in quo pro more gloriosorum corporum degit, si hoc non est cœlum illud in quo sunt beatorum mansiones? aut si illud ipsum est, quomodo cœlum nondum creatum affirmant, in quod Christus ascendit, & in quo glorioso suo corpore degit? Vere igitur nihil nisi merę præstigię sunt, quoties iactant se simpliciter hanc historiam ascensionis ab Euangelistis tradita credere, ita enim vulgus hominum decipiunt, ne noua & absurda eorum figmenta deprehendant & detestentur.

Corpora nostra, inquit, spiritualia erunt, itaque alia ratio erit cœli in quo hæc erunt, quam cœlorum qui iam creati sunt: & sicut non intellegimus quid sit corpus spirituale, ita etiam cor

An corpora spiritualia nouo & spirituali cœlo opus habeant.

APOLOGIA TIGVRIN.

22 poris huius & cœlorum proprietates ignoramus : quare credamus vt Augustinus ait, Christum esse in cœlis, neque quæramus vbi & quomodo illic sit aut quid agat. Quis credat tantum doctorem, cui ingenium non deest, & in discipulandi ratione se diu exercuit, hoc argumento vsurum fuisse, nisi crederet vel nunquam nos illi responsuros, vel si id faceremus, neminem fore in suo theatro qui responsionem nostram lecturus esset? Quæ enim quæso est huius argumenti consecutio? Corpora nostra erunt spiritualia, ergo non erunt in cœlo creato, sed alia erit noui cœli ratio, quod scilicet spirituale erit. An verò cœlum nouum increatum erit, in quo post resurrectionem degent corpora nostra? Quod si per cœlos creatos intelligit aerem, aut solis & lunæ aliorumq; syderum orbes, scit nos non de his loqui, cum beatorum mansionem in cœlis esse dicimus, qui tamen omnibus his superiores sint. Angeli sunt spiritus, & tamen sunt in cœlo, nō quidem eo modo quo corpora quæ loco circumscribuntur, sed proprietate substantiæ ita definiuntur vt cum alicubi sunt, vbique fuerint, alibi non sint. Si igitur spiritus ipsi sunt in hoc cœlo, quomodo corpora spiritualia non possunt in eo esse, sed alio nouo & spirituali cœlo opus habebūt? Nescimus us ait, qualia sint futura corpora spiritualia: At scimus corpora nostra non mutanda in spiritualem substantiā, sed fore nihilominus corpora, quare non erunt in cœlo.

in cœlo incircumscrip̄ta, imo Augustinus, cuius
 uerba supra posuimus, aperte asserit ea neces-
 sario in corporali loco esse. Etsi corpora erunt
 spiritalia, non tamen sequitur eorum mansio-
 nes non esse corporeas: anima nostra spirita-
 lis est substantia, & tamen corpore continetur.
 Nescimus quale sit cœlum in quo erunt, sed nū
 propterea cœlum hoc nondum creatū est, quod
 ipse hinc probare conatur? Credendum est Au-
 gustino Christum esse in cœlo, at Augustinus
 loquitur de cœlo beatorum, quod cum D. And-
 reas nondum creatum esse perhibeat, quomo-
 do credam Christum in cœlo esse quod non-
 dum existit?

Ad dit postea nos dupliciter cū Christo post
 ascensionem eius in alio mundo esse: primum
 quemadmodum humana natura vna persona
 est cum diuinitate, vbi nulla loci & temporis ra-
 tio habetur. Deus enim extra tempus & in om-
 nibus locis est. Atque hoc modo Christo om-
 nia extra tempus & locum præsens sunt, & ip-
 se vicissim omnibus rebus præsens est. Hanc
 suam sententiā Lutheri auctoritate tuetur, quā
 prius scripturæ testimonijs munire debuerat.
 Deus quidem extra tempus & vbique est, sed
 non inde sequitur humanam naturam extra
 tempus & in omnibus locis substantialiter præ-
 sente esse, etiamsi vnica fuerit diuinæ naturæ:
 alioqui si propter vnionem debet extra locum
 statui, vt vbique præsens sit, debet etiam extra

Nos cum
 Christo in
 alio mundo
 esse.

“

“

“

“

“

A P O L O G I A T I G V R I N .

tempus poni, vt sit æterna. Et hanc ipsorū con-
 secutionem dudum confutauimus, producto
 etiam Augustini testimonio, qui negat conse-
 quens esse, vt quod in Deo est vbiq; sit vbi De-
 us est. Adhæc si vnio personalis efficit vt huma-
 na Christi natura sit extra tempus & in omni-
 bus locis, videant quomodo se à Marcionitarū
 errore tueri possint, neque enim vere Christus
 ætate profecit, & diuersis temporibus atq; lo-
 cis ea fecit & nostræ salutis causa pertulit, quæ
 de illo nobis tradidit euangelica historia, si sub-
 stantia humanitatis suæ extra tempus & locum
 fuit. Quomodo verò nos in alio mundo eodem
 modo sumus? nam si personalis vnio hæc con-
 tulit Christo, nos autem sumus non personali-
 ter Deo vniti, quomodo extra tempus & locum
 sumus? Dicat forte se non loqui de substantia,
 quod corpora nostra, aut etiam Christi corpus,
 tempore & loco non definiantur, sed se loqui de
 præsentia, quæ humanitati Christi omnia sunt
 præsentia, ita vt conscia sit diuinorum operum
 & conformi ipsius voluntate omnia fiant atq;
 hoc modo Christo omnia præsentia sint, & nos
 quoque cum Christo simus, ac rursus per ana-
 strophē Christus omnibus rebus præsens esse
 & omnia gubernare etiam secundum humani-
 tatem dicatur. Verum de hac præsentia non est
 inter nos cōtrouersia, etsi enim humanitati pro-
 pter lumen diuinitatis, in verbo cui vnita est,
 omnia sunt præsentia, sic vt cuncta cernat vt in
Deo

Deo sunt, & illi sunt præsentia, non tamen propterea ipsa humanitas singulis rebus substantialiter præsens est, cum nihilominus maneat finita natura: similiter gubernationis munus, quod scilicet humana natura non modo conscia est diuinorum operum, sed etiam conformi voluntate omnia gubernat, non efficit vt humanitas omnibus rebus substantialiter præsens sit. Nam vt Cyrillus docet, gubernat Christus omnia nõ carnis præsentia, sed deitatis virtute, qua adest non vt Deus verbum tantum, sed vt verbum incarnatum. At inter nos & aduersarios controuersia est de reali & substantiali atque corporali carnis & sanguinis Christi præsentia, qua carnem Christi pani ita præsentem faciunt, coniungunt atque alligant, vt vnà cum pane corpus Christi verum & substantiale manu ministri porrigi, & ore sumi, etiam ab impijs affirmant. Quare si de alia quàm de substantiali & corporali præsentia Andreas loquitur, nobis non aduersatur, neque Lutheri sententiam quã tuendam suscepit probat, sed potius fucũ facit & oculos vulgi perstringit, qui aliam præsentiam credunt & eandem à D. Andrea probari putant, cù ipse de longe alia præsentia loquatur.

Quoniam verò D. Andreas Lutheri auctoritatem nobis opponit, nos Zuinglij verba adiecimus, quibus Luthero, quem hoc loco laudat aduersarius, respondit, Cum enim is Zuinglio obieciſſet, non modo Christum in cœlis fuisse

APOLOGIA TIGVRIN.

tum temporis cum in terris versaretur, verum
 etiam Apostolos, & omnes credentes in Chri-
 stum, cum adhuc in terris mortales sunt, cum
 ipso in cœlis esse, ille ad hunc modum respondit:
 Si Lutherus Christum cum in terris ageret eo
 modo in cœlis quoque corporaliter fuisse dicit,
 quo nos etiam nunc hodie in cœlis sumus, quid
 quæso contentiones & lites serit? Sic enim non
 in hac modo sententia cum illo conueniemus,
 verum etiam in ipso disputationis nostræ capite om-
 ni disceptatione sublata vnanime cōsensu idem
 docebitur, hoc nimirum modo. Nos iam nunc
 corpore, anima & mente in cœlis sumus. (Nec
 enim puto Lutherum in ea esse sententia, ut in
 cœlis esse Cosmographice dictum velit, eo nimi-
 rum sensu, quo omnia corpora cœlis compre-
 henduntur) in Dei videlicet scientia, cognitio-
 ne, electione, prouidentia, &c. Interim tamen
 ipsa corpora nequaquam naturaliter vel essen-
 tialiter in cœlis sunt. Simili modo Christus quo-
 que tunc temporis in cœlo fuit, cum adhuc in
 terris viueret, tantoque magis, quod ipse vna cū
 Dei filio persona est: adhuc tamē non ipse Chri-
 stus corpore suo naturaliter & essentialiter in
 cœlis erat. Quid verò hoc contra nos pugnare
 potest? Non aliud certe, quam mellitum illud
 phar-macum est, quo simplicium quorundam
 labia oblinuntur. Agedum ergo, si hæc Luthe-
 ri est sententia, facile equidem in gratiam cum
 illo redire & ipsi assentire poterimus. Christi
corpus

corpus in cœna esse eo modo, quo corpora non
 extra iam nunc in cœlis sunt, non inuili agnosci-
 mus, & fatemur, in Dei nimirum cognitione,
 electione & prouidētia. Qui enim in cœna Chri-
 stum non agnoscit, ipsi non confidit, in ipsum
 non omnem animi sui fiduciam collocat, de ip-
 so denique non plenissimè & infallibiliter cer-
 tus est, quod veram humani generis infirmita-
 tem assumpserit, & hac nostros morbos & infir-
 mitatem sustulerit omnem, nos veros Dei filios,
 & cœlestium bonorum hæredes constituerit
 qui (inquam) hæc non certo agnoscit, nec etiam
 dignas agit gratias, is iudicium sibi manducat.
 Ad hunc ergo modum ipsum in cœna præsen-
 tem habemus: vt verò ipsum naturaliter, essen-
 tialiter & corporaliter habeamus, tam est im-
 possibile, quàm vt ipsum Lunæ corpus in pa-
 ropside aliqua nobis præsens sit, eo quod hanc
 suis radijs illuminet. Et periculum equidè est,
 ne qui se citra omnem animi hæsitacionem ip-
 sum in cœna corporaliter adesse credere iacti-
 tant, ingentes thesauros animo concipere quie-
 dem, quos tamen re ipsa propius inspecta, nec
 thesauros nec carbones esse depræhendant.

Secundo ait Christum corpore suo esse in
 cœlesti essentia, statu, natura, aut vita (in einem
 himmelischen wâsen) quæ non sit similis præ-
 senti vitæ. Hic verò neminem arbitror adeo
 delirare, qui præsentis vitæ futuram vitam & cœ-
 lestia gaudia similia esse dicat: sed num ideo sen-

APOLOGIA TIGVRIN.

quitur, Corpora in hac vita sunt in loco, ergo in altera non erunt in loco? Si ita argumētari licet, dicam, Corpora nostra hic sunt finita, ergo illic erunt infinita, Hic sunt corpora, ergo illic erunt spiritus. Si alicuius infirmitatis & corruptionis mentio fiat, recte ita argumentari licet, vt si dicā statum corporum in præfenti vita esse vt sint caduca, mortalia, crassa & stupida, quæque difficulter moueantur, sed aliam esse conditionem futuræ vitæ, tum enim fore immortalia, lucida & agilia corpora. Sed in his quæ ad substantiam corporis pertinent non ita licet argumentari: docent enim nos sacræ literæ corpora etiam gloriosa humani corporis substantialia proprietates seruare, & hinc recte conficit Augustin. necesse esse vt cū sint vera corpora, sint in loco: & alibi (v. dixi) Iacobus Andreæ scribit corpus Christi gloriosum definitiue in loco esse. Ostendat igitur nobis illum locū seu illud vbi, si cælum beatorum non dū est factū?

An cælum
allegorice
locus nomi-
natus.

Respondet deinde ad scripturæ testimonia quibus ostendimus cælum locum nominari, hæc ita intelligenda esse atque cum scribitur fore vt & edamus & bibamus in regno cælorum. Porro cum figuratarum locutionū hostes sint nostri aduersarij, adeo vt in cœna domini nullū tropum admittere velint, quem tamen vsitatus mos loquendi de sacramentis, & illorum analogia, atque fidei nostræ ratio exigit, quæ sit quod omnia quæ de cælo, de Christi ascensione in cælos, de

los, de beatorū mansionibus, de inferis & damnatorum loco scribuntur, per tropū exponunt, neque hic rationes afferunt, cur debeamus verba Christi quibus mansiones cœlestes locum nominat allegorice accipere? Cum dicimur esuri & bibituri in regno cœlorū: non tantum rei absurditas, sed ipsæ scripturæ hæc verba tropice accipienda esse docent: dicitur enim nos fore similes angelis: corpora item nostra ab omni corruptione libera fore: quare neque cibo neque potu egeant necesse est. Sed cur corpora nostra nō sint futura circumscripta & localia nulla ratio affertur: & circumscriptio nō est corruptio, sed ad naturam corporis pertinet, ita ut corpus nullum intelligere possimus nisi quod sit circumscriptum, & partes ut dicitur extra partes habeat. Quare cum naturam suam substantialem retineant corpora gloriosa, & ad hanc pertineat loci circumscriptio, nō video cur cœlestes mansiones non debeamus simpliciter iuxta scripturas locum nominare, & potius hic tropos querere.

Controversiam de cœlis corruptibilibus, & cœlesti conditione corporum nostrorum post resurrectionem, negat ad controversiam de cœna pertinere, quoniam non sit præsens pro modo gloriosi corporis: sed pro modo dexteræ Dei, propter personalem vñionem quæ sit longe altior ascensio, quam illa corporalis ascensio. Verum nos non contendimus de cœlis corruptibilibus

An questio
de cœlo ad
causam cœ-
næ pertineat.

APOLOGIA TIGVRIN.

D. Andreas
confundit
articulos
fidei.

libus, sed de beatorum mansione quam incorruptibilem esse docemus: quã ille negat creatam esse, Brentius verò vbiuariam facit. Meminerit etiam se dissentire à Luthero qui Christum iuxta modum gloriosi corporis in cœna presentem asserit. Cum autem personalem vnionem facit ascensionem, & quidem corporali altiore, articulos fidei confundit: aliud enim est dogma Filium Dei conceptum esse ex spiritu sancto & natum ex Maria virgine: aliud eundem post resurrectionem à mortuis ascendisse in cœlos, & sedere ad dexteram Dei. Quare quod nobis tribuit, de se iustius dicere potest, quod hæc confundat & ita præstigio quodam decipiat oculos vulgi. Nam quando mētio fit Ascensionis Christi in cœlum, pij omnes hætenus simpliciter intellexerunt illam ascensionem quæ nobis in Euangelica historia describitur: & D. Andrea simulat se nobiscum sentire: mox incipit loqui de ascensione qua Christi humanitas altior facta sit omnibus cœlis & vbiq; præsens existat: cum illi opponimus historiam ascensionis, aliam inquit esse hanc ascensionem, nempe personalem vnionem. Atque hoc modo personalem vnionem cum alijs articulis fidei confundit, & ea abutitur ad sua fragmenta stabilienda: non enim ex personali vnione conficitur humanitatem Christi ita euectam esse vt substantialiter vbiq; præsens sit, sicuti sæpe ostendimus, & suo loco rursus demonstrabimus.

Rursus

Rursus ex verbis Christi Matth. 18. Angeli eorum in cœlis semper vident faciem patris mei qui in cœlis est, colligit cœlum in quo sunt angeli tum cum in terra pijs seruiūt, non multum a terra distare: sed sophistica fide plus assumit quàm in ipsis Christi verbis proponatur, neque enim Christus asserit angelos in terris seruiētes simul in cœlo esse, sed faciem Patris in cœlis videre, neque enim ait *οἱ ἐν ὕψους*. Sed absque articulo ponitur, vt dudum Zuinglius contra Lutherum annotauit, qui eodem testimonio probare voluit angelos simul in cœlo & in terra esse. Nouum autem non est si quis è loco in aliū locum prospiciat, in quo tamen corpore præsens non est. Si enim Stephanus qui in cœlis corporaliter non erat, Christum in cœlis videbat, cur non angeli dum in terris Dei mandata exequuntur, nihilominus patrem qui in cœlis est videre possunt? Neque necesse est cœlum terræ coniungere, aut hec inter se confundere: si enim nos corporali visu ternimus sidera in firmamento, quanto magis puræ illæ & incorporeæ substantiæ Deum qui totus vbiq̃ue præsens est videre possunt, in ea maiestate quàm in cœlis demonstrat, munere interim suo in terra perfungentes?

Quoniam verò Patrum & totius vniuersitatis De Patribus
testimonia. consensum allegauimus, neque id simpliciter negare audeat D. Andreas, ne profus omnem pudorem exuisse videatur, respondet Patres

APOLOGIA TIGVRIN.

quidem credidisse esse cœlum in quo pij in æternum mansuri sint, sed non tam pueriliter atque Zuingliani de hoc cœlo cogitasse. Equidem de cogitationibus ex verbis & scriptis iudicandâ puto, ostendat igitur nobis quæ nam sint nostræ tam pueriles cogitationes quæ non cû Patrum orthodoxorum scriptis consentiant: id autem quoniam scit non posse à se præstari, alio confugit vt Patrum testimonia reijciat, ac inquit hæc eorum scripta, quæ nobiscum faciunt, humanas esse cogitationes, ideo dijudicanda iuxta Esaiæ testimonia à se cõmemorata. Equidem neutiquam ex eorum numero sumus quibus scripturas postponamus Patribus, aut eas ex his dijudicari velimus: sed rem indignam & nõ ferendam esse dicimus, quod tantum sibi sumit homo arrogans, vt e vno scripturæ loco non bene intellecto audeat nouû dogma extruere, & vnica exceptione omnium vetustissimorum interpretaciones, aliorum locorum scripturæ testimonijs confirmatas, reijcere. Adducit verba Isaiæ & ea prout sibi visum est interpretatur, adduxit D. Augustinus, si non eadem verba, eandem tamen sententiã ex Apocalypsi, & hanc collatione eorum quæ in Psalmis & in epistola D. Petri leguntur pie & religiose interpretatur: cum Augustino veteres consentiunt: cur ergo non potius Augustino scripturas per scripturas interpretanti crederemus, quam D. Andree, qui iuxta sui capitis somnia ea explicat?

Postremo

An Brentia
ni doceant
caelum Vbi
quarium;

Postremo loco huius capituli admodum nobis indignatur, quod tribuamus ipsis cœlum Vbi quarium, quod non tantum in terris, sed apud inferos quoque existat. Et quoniam artē calumniandi & criminandi optime tenet, ac nos suo pede metitur, hæc à nobis proferri ait, ut ipsorum doctrinā in odium apud auditores nostros adducamus. Ac denuo monet, ne falsum testimonium dicamus, mortis namque reum esse falsum testem. Ait etiam ex hoc unico facto agnoscentium esse, non duci spiritu mendacii. Sed Dei beneficio tam longe à calumnia absumus, quā D. Andreas à candore & veritate: non cupimus falsas opiniones illis apud auditores nostros asserere, neque etiam possumus: non enim ipsorum more causam hanc apud auditores nostros agimus, ut altera tantum pars audiat, sed ipsorum libri apud nos venales libere prostant, ac hortamur auditores ut eos legant, nostra quoque vicissim expendant, ac tū iudicent. Tanta autem est vis veritatis, ut nobis nihil periculi sine quisquam nostrorum scriptis ipsorum seducatur, imo plerique cum legunt, mirantur homines doctos & theologos tam absurda scribere, tam parum sibi in scriptis suis consistere, & modo affirmare quod olim negarunt, & rursus negare quod publicis scriptis olim affirmaverunt: sunt qui indignentur noua dogmata ab illis tanto cum scandalo papistarum quotidie proferri: non pauci dolent vicem ecclesiæ, quæ huiusmo-

APOLOGIA TIGVRIN.

di rixis & contentionibus misere dilaceratur, ac
 mirantur tantam maledicendi petulantiam &
 rabiem quandam, non cohiberi publica aucto-
 ritate: variaque pro hominum ingenijs de hu-
 iusmodi scriptis sunt iudicia: neque nos nostris
 concionibus si maxime vellemus, tantum odij
 illis conciliare possemus, quantum ipsi sibi a-
 pud bonos & moderatos homines qui vtriusq;
 partis scripta legunt, conciliant. Interea in suo
 teatro habent qui ipsis plaudant, eos scilicet,
 quibus non est liberum vtranque partem audire,
 aut si liceat, tamen ita conuicijs & calumnijs
 à nobis abalienati sunt, vt nolint nostras ratio-
 nes audire & legere: hi Vbiquistica omnia pro-
 bant, & iudices æquissimi, accusatoribus nostris
 tantum auditis nos damnant; causa nunquam
 cognita. Quod si non agnoscunt neque credunt
 cælum Vbiquarium, cur id suis scriptis publi-
 ce docuerunt? cur nunc ea non retractât D. Au-
 gustini exemplo. Certe hæc sunt non nostra sed
 Brentij verba; De maiestate pag. 159. Ibi post
 quam cælum corporeum negauit esse vbiq;
 sed suum habere à terra discrimen & distantiam:
 „ addit, Si loquendum est de incorporco & spiri-
 „ ruali cælo, non est cogitandum quod sit certus
 „ locus suis spatijs circumscriptus, supra omnes
 „ cælos, in quo sancti localiter & corporaliter stêt,
 „ aut sedeâr, aut deambulent, sed quod sit regnum
 „ cœleste, quod nec locis nec locorum interuallis
 „ sed maiestate Dei definitur, vt VBIQVNVQB
Deus ma-

Deus maiestate sua regnat, ibi sic incorporeum
 & spirituale illud cœlum de quo nobis in præ-
 sentia sermo est. Et ut Zuingliani iterum habes-
 ant quod pro ipsorum ingenio exagitare pos-
 sint, cœlum illud ea est condicione, ut in eo non
 tantum sancti homines, vetum etiam Satan &
 angeli eius inueniantur. Item superius. Reli-
 quum igitur est, quod Christus, isque totus vi-
 delicet, non diuinitate tantum verum etiam hu-
 manitate sua, commoretur tam in cœlo quam
 in terra, atque adeo vbiunque est Pater ipse, &
 domus, thronus, & dextera Patris. Et quia Chri-
 stus ascendit in cœlum, & habitat in cœlo, vide-
 tis ne omnes vere pii quam late pateat cœlum
 illud in quo Christus commorari dicitur? Item
 de corporibus sanctorum quærens vbi vitam de-
 gant, respondet, Erunt apud Christum, Vbi au-
 tem est Christus? apud Patrem. Vbi autem Pa-
 ter? Ibi est vbi nos erimus. Item de Mose & Elia
 qui in transfiguratione Christi apparuerunt in
 monte. Non, inquit, tunc primum descenderunt
 de cœlo, sed iam præsto adfuerunt & in cœlesti
 regno manserunt. Præsentiam autem suam hoc tem-
 pore & hoc loco patefecerunt: ut dici possit eos
 de cœlo descendisse, hoc autem nihil aliud sit quàm
 quod præsentiam suam reuelarint. Eadem fere repe-
 tit in sua Recognitione, ac nos, inquit intellectu
 verbo Dei captiuum non tradere, quia nobis ab-
 surdum videtur cœlum esse vbiq; item diabolos
 quoq; esse in cœlo. Itē. Falsum igitur est quod

Ibidem
 pag. 155.

pag. 157.

pag. 158.

pag. 182.

pag. 218.

APOLOGIA TIGVRIN.

21 Bulingerus dicit. Infernū nō esse penes nos in
 22 terris: sed vbiunque fuerint vel diaboli vel ho-
 23 mines damnati post hanc vitam, vel etiam tenē
 24 tati de æterna sui damnatione in hac vita, ibi in-
 25 fernus sit necesse est. Item in Colloquio Mul-
 brunnenſi aſſeruerunt, cælum electorum non
 eſſe locum quendam quo peruenire oporteat:
 ac cælū non eſſe extra ſed intra ſanctos. Imo De-
 um ipſum eſſe cælū electorū. Atque ne trunca-
 tas particulas ex Brētianis litris decerpimus, re-
 mittimus lectorem ad Brētiana ſcripta, in hiſ
 videbit ipſum cælum quod eſt ſedes beatitudinis
 noſtræ, cum regno omnipotentis, item ipſa fe-
 licitate confundere, & illud in terra, in aquis, in
 ære, in firmamento, in omnibus denique mun-
 di partibus repletive collocare. Hæc cum nos
 repetimus & reprehendimus, D. Andrea indignatur,
 & mendaciterq; calumnia nos accuſat
 quod ipſos diamis docere cælum Vbiquariū,
 quod ſit ſpaciū aut locus tam late patens quàm
 cælum, terra & inferi. Foramen Brentius hoc
 vrget, cælum eſſe vbiq; , negat quidem eſſe lo-
 cum, & in hoc ruruſus D. Andrea à Brentio diſ-
 ſentit, qui inquit cælum eſſe locum. Sed ſi cæ-
 lum ſedes beatorum vbiq; eſt: annōn eſt V-
 biquarium cælum, etiam ſi neget locum eſſe ſi-
 ue certum ſiue incertum? Scimus eos conditio-
 nem præſentis vitæ diſtinguere à conditione
 futuræ vitæ, & alium facere ſtatum & condi-
 tionem beatorum, alium damnatorum, ſed cū
quæſtio

quæstio sit ubi nam beati sedem felicitatis suæ habeant, & ubi nam impij pœnas daturi sint, hinc nempe in inferno, illi in cœlo: & cū rursus quæritur quid sit cœlum, quid infernus, non quale sit, ipsi negant esse certum locum, aut certum ubi, sed ubique ubi Deus gratiam suam exerit, cœlum esse, ubi seueritatem, ibi inferos esse, atq; ita in terris tam cœlum quàm inferos præsentissima esse, imo in domo Dei & in cœlo esse infernum. Quandiu igitur hæc asserunt, dicemus eos felicitatem quidem & damnationem distinguere, sed nihilominus cœlum, terras & inferos, ut ex ipsorum verbis manifestum est, confundere.

Sed quoniam D. Iacobus suam de cœlo sententiam exponit, eam quoque breuiter percurramus. Cœli nomē *non bonum* distinguit in tres significationes, quod primo aerē, deinde firmamentum in quo sunt stellæ, & postremo cœlestem conditionem & statum, *das himmelisch wâsen* significet, sicut Psalmo 115. Cœli cœlorū domino, terram autem dedit filijs hominum. De duabus prioribus significationibus nulla est controuersia, sed de tertia, nam nos cœli nomen simpliciter non metaphorice accipimus, cum oramus Pater noster qui es in cœlis. fiat voluntas tua in terra sicut in cœlo: item cum dicitur Filius hominis descendisse de cœlo, aut ascendisse in cœlum. In his enim & similibus locutionibus scripturæ de cœlo ut de cœlo & de

APOLOGIA TIGVRIN.

finito loco, seu vbi, loquuntur, & cœlum terræ
 opponunt: temerarium autem est, ne quid gra-
 uius dicamus, hæc omnia in allegorias transfor-
 mare. Neque tamen Deum cœlo includimus &
 circumscribimus, sed eius thronus in cœlo col-
 locatur, quoniam ibi maxime apparet eius glo-
 ria, & quoniam ibi parata est nostræ beatitæ-
 tis mansio, cum Christo & beatis angelis. At-
 tamen cum Deus dicitur habitare in cœlo, aut de-
 scendere, nō in cœli nomine sed in descendendi
 & habitandi verbo tropum agnoscimus, hæc
 enim infinitæ Dei maiestati non magis pro-
 prie tribuuntur quam humani corporis mem-
 bra, manus, pedes. Hanc autem nostræ beatitas
 tis sedem, non in aere aut firmamento collocæ-
 mus, sed in superioribus regionibus quas *in spæ-
 vtop* nomine etiam scripturæ vocant, cum enim
 firmamentum siue cœlum illud astriferum vlti-
 ma mundi pars sit, Christus autem in cœlos a-
 scendens mundum reliquerit, merito supra fir-
 mamentum & hos aspectabiles cœlos, quæri-
 mus cœlum illud ac sublimissimas & inenarra-
 biles regiones, in quas Christus supra omnes
 cœlos ascendens carnem suam circumscriptam
 intulit, & inde cum gloria illa sua venturum no-
 stris oculis intuebimur. Si quæras quale sit cœ-
 lum hoc seu quæ sit eius conditio, prophete ver-
 ba citata à Brentio proferimus, nec oculis videri,
 nec huius seculi auribus audiri, neque in hac
 vita mente nostra comprehendi posse quæ do-
minus

Cœlum ubi
 sit.

Quale sit
 cœlum.

minus à seculo ijs à quibus diligitur præpara-
uit. Sed cum scriptura summam istam gloriam
& felicitatem electorum, non appellet cœli no-
mine, nos quoque nolumus cœlum cum cœle-
sti gloria confundere. Quoniam verò nolumus
cœlum vbi quæritum agnoscere, sed ex scripturis
docemus & credimus cœlum beatorum, esse cer-
tam sedem & mansionem supra mundanos cœ-
los, ærem ac cœlum astriferum, ac simul docem-
us corpora beatorum cum naturam & pro-
prietatem veri corporis seruēt, locali & circum-
scripto modo in cœlis esse, ibi quid non audi-
mus, sumus stupidi, crassi, carnales homines, fa-
bricamus cœlum Mahumeticum & Talmudis-
cum, choreas in cœlo fingimus, & quid non, at-
que hæc manifestissima ipsorum mendacia pro-
meritis oraculis habentur: sed nos scilicet menti-
mur cum ea reperimus & quidem iisdem verbis,
quæ ipsi publice asseruere? Ac quoniam forte
iplos pudet veteris doctrinæ, num ideo menda-
ces sunt, qui ipsos tam absurda docuisse aut cre-
didisse asserunt? Atque equidem videtur D. An-
dreas aliquantum rursus recedere à Brentij opi-
nionem, nam exponens quid sit cœlum electo-
rum, inquit illud esse æternam mansionem, in
qua fideles habitaturi sint, quæ tamen adhuc sic
creanda: atque hanc mansionem pag. 68. locum
nominat, & alium inquit locum fore beatorum,
alium damnatorum: cum tamen Brentius per-
sinaciter negarit cœlum esse locum. Vnum hic

Andreas
dissentit
Brentio.

APOLOGIA TIGVRIN.

à D. Andrea quaerimus, si locus beatorum crea-
 bitur & nondum est, vbi nunc sit corpus Chri-
 sti? vbi sint corpora eorum qui cum Christo sur-
 rexerunt? vbi sint animæ beatæ, quæ etsi non
 localiter tamen definitiue in certo aliquo loco
 sunt? num dormiunt ad extremum vsque diem,
 vt quidam somniant? an sunt in hoc mundo, &
 ita comprobabimus figmenta Papiistica de ani-
 marum apparitionibus? an verò magis pie nos
 credimus & scripturarum auctoritate atque ve-
 teris ecclesiæ consensu nostram sententiam pro-
 bamus, mansionem beatorum extra hunc mun-
 dum paratam & creatam esse, quæ iam sit domi-
 cilium in quo cum Christo & qui à mortuis re-
 surrexerunt, & beati angeli, & beatorum animæ,
 iam nunc degant, & post resurrectionem assump-
 ptis corporibus omnes electi in perpetuum ha-
 bitaturi sunt? Ne tamen prorsus à Brentianis ve-
 stigijs recedat. Primum inquit, mansionem
 hanc esse cælum nouum & terram nouam: ne
 res in scripturis distinctas cælum & terram di-
 stinguere cogatur. Deinde bona illa quæ in no-
 uo cælo & noua terra fideles habituri sunt, in-
 quit verum cælum esse. Vterque credo ne pro
 Zuingliano habeatur, si cælum à cœlesti felici-
 tate non dico separet, id enim non facimus, sed
 tantum distinguat. Discrimen terrenæ & cœle-
 stis vitæ hoc ait esse, quod in cœlesti vita Deus
 erit omnia in omnibus: in terra extra hominē,
 hoc est extra eius substantiā, sunt ea quibus frui
 mur.

mur, sed in cœlesti vita omnia in quibus beatitas nostra posita est, intra in nobis habebimus, Deus enim qui in se omnia est, ita se singulis partefaciet, ut qui Deum inhabitantem in se habet, in eo omnia habeat, quare non opus est ut de loco in locum moueatur. Atque hoc argumento vult ostendere corpora beatorum non moueri in cœlo: & haud dubie huc etiam respicit quod Brentius hinc concludit, si Deus sit omnia in omnibus, eum cœlum nostrum & locum esse. Ac Deum esse omnia in omnibus, cum Pauli dictum sit, nemo inficiari poterit, nempe Deum esse nostram felicitatem, qui in futura vita absque ullo medio omnem beatitatem nobis conferat, ut à nulla re creata quicquam commodi quaerendum sit, non etiam erimus distracti ut caro concupiscat aduersus spiritum & spiritus aduersus carnem, sed omnia in electis suis erit Deus, qui vniuersis desiderijs nostris largissime satisfaciet: at tamen nihilominus naturam & substantiam rerum cum suis proprietatibus salutem manebunt, neque in Deum conuertentur. Non ergo licet inferre, Deus erit omnia, ergo erit locus & erit cœlum: ita enim si militer dicere possemus, erit corpus nostrum aut anima nostra. Ac si hoc modo argumentari velimus, sequeretur Deum esse omnium rerum naturam & substantiam, seu omnem substantiam rerum in Deum conuerti, quam absurdissimam opinionem non arbitramur aduersarijs probari. Si igitur hæc manifestatio & præsentia Dei omnia bon

APOLOGIA TIGVRIN.

na elargientis, & plena potestas cui nemo relinquitur, non tollit rerum naturas aut proprietates, & relinquit verum corpus, & verum cœlum, ita corpori quoque locum seu circumscriptionem non adimit. Nec sequitur, non opus habet beati motu aliquo ad beatitudinē aliunde querendam, igitur non mouentur, nam vt D. Augustinus scribit de Ciuitate Dei li. 22. cap. 30. Membra nostra que nunc per vsus necessitatis varios & motus distributa sunt, tunc proficient laudibus Dei; & harmonie corporalis numeri intrinsecus & extrinsecus per cuncta corporis dispositi, rationales mentes in tanti artificis laudem rationabilis pulchritudinis delectatione succendent; motus autem & status quicumque erit, sicut ipsa species decens erit. Quod si verba vniuersalia vrgerē velimus, Deus erit omnia in omnibus, ergo erit cœlum & locus, & propterea conficere, nō esse alias sedes beatorū que certus sint loci, similiter inferat alius, si omnia est in omnibus, cum in damnatis fore eorum infernum: Ac Deus quidem etiā absoluta potentia omnia gubernans pœnas sumit de impijs & satana, sed non propterea erit eorum infernus, Neque firmus ex hoc loco conficitur, beatos non fore in cœlo corporibus suis localiter, aut cœlum non esse locum, quam ex eodem olim quidam conficere voluerunt, impios aliquando saluandos fore, quando Deus erit omnia in omnibus.

De dextera Dei, an certus locus nominari possit.

Christum sedere ad dexteram Dei omnes in symbolo fidei profiteamur. Dexteram etiam Dei significare Dei potentiam & maiestatem non est controuersum inter nos. Neque hoc controuertitur Christum ita sedere ad dexteram patris, quod eandem virtutem & potentiam, honoré, maiestaté, & gloriam cū patre habeat. De eo auté controuersia est, quomodo humana Christi natura sedeat ad dextram Dei: hic dicimus humanitatem eius sublatam esse super omnes cœlos, ac præ omnibus creaturis excellentia dignitate & honore auctam esse, & apud Deum omnipotentem supremam dignitatem & gradum esse assequutam, atque ita sedere ad dexteram Dei in cœlis, hoc est tanta dignitate sic ornatum esse, ut in cœlis, manens humani corporis proprietate, suprema felicitate & beatitudine fruatur, ac ibi manens nihilominus una cum verbo conscia mente & consimili voluntate omnia regat. Atque hoc modo dicimus dextram Dei posse certum locum significare. Est enim hoc vocabulum anceps, & D. Augustinus scribit, dextram patris esse beatitudinem perpetuam que datur fidelibus. Item. Quid est autem Patris dextera, nisi æterna illa ineffabilisque felicitas, que peruenit Filius hominis, etiã carnis immortalitate percepta? Contra Serm. Arjanorum. Cum

Dextera Dei quid significet.

De Agone Christi & ad Consensum.

APOLOGIA TIGVRIN.

autem beatitudinis nostræ sedes ac domicilium non sit vbiq̄ue, & in hoc mundo non reperitur, Christus verò secundum humanitatē suam vna cum sanctis angelis & beatis spiritibus in ea regione viuentiū degat, dicimus iuxta hanc significationē dexterā Dei non tantū Dei potentiam & maiestatem, sed certum quoque locū significare: etsi enim Dextra ipsa prima significatione & absolute non est locus neque propriè locum significat, tamē complexū hoc sedere ad dexterā Dei, in cœlis, cum de humanitate Christi dicitur, non tantum excellentiā ad quam euecta est significat, sed ob coniunctionē huius articuli cū præcedente articulo, Ascendit in cœlos, & additam sæpe in scripturis loci notationem (voco autem locū certū Vbi) ac præterea ob veritatem humani corporis in Christo, certi loci significationē habet, quod Christus secundū humanitatem suam sursum in cœlis ad dextrā patris sedens nostrum caput, vester mediator & intercessor est. Hinc D. Augustinus Christi absentiam corporalē probat, ex sessione ad dexterā Dei, in epistola ad Dardanum.

Sedere ad
dexteram
Dei in cœ-
lis.

Christum autem in cœlis, hoc est in domicilio & sede beatorum certa, & à terris distincta atque separata ad dexterā Patris sedere probauimus ex historia beati Stephani, qui intentis in cœlum oculis vidit gloriā Dei, & Iesum adstantem ad dexterā Dei: & ait, Ecce conspicio cœlos apertos & Filium hominis adstantē ad dexterā
Dei.

Quomodo
B. Stephe-
nus uiderit
Iesum ad
dexteram
Dei.

Dei. Respōdet ridiculū hoc esse argumentū, &
 has esse carnales nostras cogitationes: sunt enim
 illi carnalia & ridicula, quæ simplicissime iuxta
 sacras literas affirmantur, si repugnent fictę Vbi
 quitati. Si, inquit, stellę omnes in firmamēto quę
 tam magnę sunt, non possunt videri, quomodo
 corpus Christi quod humani corporis mensu-
 ram nō excedit, & supra omnes cęlos ascendit,
 potuisset à Stephano videri? Verum num diu-
 nā vi fieri non potuit, vt ita beati martyris ocu-
 li roborarentur, vt cū possent an ea vsq; ad fir-
 mamentū acie sua naturaliter pertingere, ac in
 eo sydera cernere, tunc in summo discrimine, cū
 pro nomine Iesu erat moriēdū, vltra firmamen-
 tum vsque ad regiones beatorū extenderentur,
 ac ibi super omnes angelos, principatus & do-
 minationes, atque adeo super omnē creaturam
 viderent Iesum Christū in gloria Dei stantē ad
 dextram patris, vt se fortiter adiuuaret & conso-
 laretur? Num etiā cęlis illi apertis non fieri po-
 tuit vt corpus Christi, cuius claritas omnia sy-
 dera superat, ab ipso cerneretur? Neque necesse
 fuit vt eadē viderent Pontifices, quando & Pau-
 li comites vna cum ipso prostrati, vocē quā Pau-
 lus vere audiuit non audiuerunt. Atq; sicut non
 agnitus fuit Christus à duobus discipulis suis,
 quibus cum in eadem mensa familiariter sedes-
 bat, non propter metamorphosim aliquam, sed
 quia tenebantur eorum oculi: ita dati sunt ocu-
 li Stephano qui illuc vsq; penetrarent, qui Pon-

APOLOGIA TIGVRINÆ

tificibus non sunt dati. Nec frustra à Luca dicitur, oculos intendisse in cœlum vt gloriã Dei videret, nec frustra Stephanus ipse testatur, cœlos sibi esse apertos, vt Iesum conspiceret stantē in dextera Dei. Quod si fuit visio, qua in Spiritu vidit Christum à dextris Patris stantē in cœlis, vt D. Andreas vult, manet nihilominus nostrum argumentum, Sessionē Christi à dextris, non esse vbiq; sed in cœlis, cœlo inquã beatorum, quod non est vbiq; sed supra nos, & supra omnes aspectabiles cœlos. Nam haud dubie visio illa vera fuit, neque hic fuit vlla dispensatio: quū enim plenus esset Spiritu sancto, Christus se illi vere reuelauit, neque agebatur de re aliqua futura, quæ plerunq; figuris quasi in uolucris quibusdam teguntur, sed præsentē suã gloriã & maiestatem Christus illi conspiciendam exhibet, & in Spiritu ostendit se videndū, non in circumscriptū & vbiq; existentē, sed qui sursum in cœlis sit. Ac nostrum argumentū tam non infirmat D. Andreas, vt id potius confirmet hac sua interpretatione: si enim corporeū spectaculum fuisse diceret, poterat suo more dicere per dispensationē factum esse, quæ hic non habet locum. Recte igitur colligimus, Stephanus vidit Christum in cœlo stantē à dextera Patris: ergo sessio ad dexterā non constituit corpus Christi vbiq; præsens, sed sessio hæc est in cœlo: quod cœlū loc⁹ est supra nos & aspectabiles cœlos, vt docuimus, non autē nescio quid Vbiquariū. Ac
reuera

seuera tota nō tantū huius argumenti, sed totius
 quæstionis de dextera cōtrouersia, ab eo depen-
 det, an cœlum sit locus. Etsi autē D. Andreas cœ-
 lum locū vocat, tamen cœlum etiam cœlestē cō-
 ditionem significare ait, & hoc modo nostra ar-
 gumenta eludere conatur. Cū enim obijcimus
 Christum sedere ad dexteram Dei in COELIS,
 SVRSVM & in ALTO: Respondet cœlum hic
 significare cœlestem conditionem futuræ vitæ,
 quod Christus omni infirmitate deposita, cōsti-
 tutus sit in vsu diuinæ maiestatis: ac hanc ipsam
 maiestatem esse excelsum seu altitudinem ad quā
 Christus euectus sit: item altū idem esse atq; om-
 nia implere. Ac de maiestate Christi, quā Chris-
 to secundū humanitatem ab incarnatione tri-
 buunt, actu tamen post ascensionem declaras-
 se volunt, suo loco dicemus: nunc quam infirma
 sit hæc responsio & quam sibi non constet, in-
 dicabimus. Primum si sedere ad dexteram Dei
 est intrare cœlestem vitam & conditionem &
 deponere humanam infirmitatem, quomodo
 tribuunt Christo quod ab ipsa conceptione col-
 locatus sit ad dexteram Patris in cœlis: etsi enim
 distinguunt inter habitualem & actuaalem ses-
 sionem, si tamē corpus Christi habitualiter fuit
 infirmitatis expers, tum non vere pro nobis pas-
 sus & mortuus est, sed eius passio tantum fuit
 phantasma Martioniticum. Deinde ipse An-
 dreas mansionem beatorum nondum creatam
 nominat Das himmelisch wäsen/ quomodo ve-

D. Andreas
 pugnancia
 scribit.

A P O L O G I A T I G V R I N .

to dicit Christum hanc intrasse quando con-
 dit ad dexteram, cum nondum creata sit? Cum
 autem duas partes faciat cœlestis conditionis,
 primum mansionem fidelium, quæ est locus di-
 stinctus à damnatorum loco, pag. 86. deinde om-
 nia quæ fideles in hac mansione habituri sint:
 etsi dicat bona hæc possidere humanitatē Chri-
 sti, etiam nondum creata mansionē: tamen ne-
 cesse est ut locum ostendat humanitatis Christi,
 fateatur enim Christum glorioso corpore in lo-
 co esse, certe is nō alius erit à cœlesti mansionē,
 quam tamen ille nondum creatam contendit.
 Tertio si ascensione in cœlos collocatus est Chri-
 stus ad dextram patris, ita tamen ut nulla loci
 ratio hic habenda sit, sed tantū maiestatis: quo-
 modo venturus est inde ad iudicandum? num
 maiestatem quam ascensione declarauit rursus
 deponet? quod fieri nequit, cum hunc secun-
 dum aduentum maxime gloriosum fore scri-
 pturæ ostendant: si ascendendo in cœlos ad de-
 xtram Patris omnia impleuit, num veniendo
 rursus ad iudicandum omnia euacuabit? ascen-
 sio enim in cœlum, & aduentus è cœlo ad iudi-
 cium, inter se opponuntur in sacris literis. Qua-
 re si simplicitatem scripturarū sequi volumus,
 neq; omnia in allegorias transformare, oportet
 ut ita interpretemur sessionem Christi ad de-
 xtram Patris in cœlis, quod Christus cum Patre
 regnans humanitate sua in cœlos euecta ibi no-
 bis querendus sit in eo loco sedem regni sui ha-
 bens.

bens vnde ad iudicandum venturus est : atque
 hac ratione dexteram Dei quæ alioqui est infi-
 nita Dei potentia, locum quoq; significare dici-
 mus, locum inquam qui sedes & domicilium
 est corporis Christi. At vero manifesta est de-
 prauatio articulorum fidei nostræ, quod aduer-
 sarij concludunt Christi corpus ideo esse vbiq;
 quia secundū humanitatem sedet ad dextrā pa-
 tris in cælis. Quamuis enim verum sit dexterā
 Dei, Dei inquam essentiam & potentiam, esse
 vbiq; quam tamen inepte & friuole inde col-
 ligat, humanitatem quæ sedet ad dexteram Dei
 esse vbiq; alioqui tantum ad partem dexteræ
 sessuram, alibi ostendimus.

Patrum testimonia suo more eludit, ac negat
 eos nostra somnia probare : sed nos Dei gratia
 non nostra somnia sed verbum Dei prædica-
 mus è quo nostram doctrinam desumpsimus,
 neque scripturarum verba, neque patrum sen-
 tentias in alio nū sensum detorqueamus, neq; ali-
 ter sentimus quā loquimur, sed verba ita sen-
 sū scripturæ & veteris ecclesię libenter retinemus,
 ac iudiciū lectori Christiano relinquimus. Est
 autē hæc mere sophistica cauillatio, patres quos
 verbis nobiscum consentire negare non potest,
 nihilominus affirmare cum eadem doceant no-
 tamen probare nostram sententiam. Equidem
 si absque offensione posset, libenter omnes ve-
 teres damnaret, quos scit longe aliter docuisse
 & scripsisse de ascensione Christi & sessione

Patrum tes-
 timonia
 eludit.

APOLOGIA TIGVRIN.

ad dextram quam Vbiq̄istæ doceant, sed quia id facere non audet, fingit eos secum consentire, neq; tamen vllum huius consensius testimonium profert, neq; etiã proferre potest.

Quod autem concludit Dextram Dei esse in finitã Dei potentiam quæ cœlũ & terrã implet, & ad hanc collocatũ esse filium Dei, qui declarit potentiã suã miraculis per apostolos in suo nomine editis quæ Christus præsens operatus sit: hæc inquam non negamus, sed quæritur, vt sæpe diximus, an humanitas sessione ad dextrã patris vbiq̄ue substantialiter præsens facta sit, an vero Christus Deus & homo ita humanitate sua in cœlis ad dextrã patris collocatus sit, vt humanitas suam naturam & proprietatem seruans mateat circumscripta & finita, & non sit vbiq̄ue sed in loco in cœlo inquam beatorũ: hoc enim scripturę docent, & ecclesia perpetuo & constanti consensu semper credidit. Hoc constituto bifariam tribuitur humanitati sessio ad dextram Dei patris, vt Scholastici docuerunt, primo secundum vnionem personalem, quia humana natura non in se sed quia vna persona cum Verbo facta est, habet gloriã Deitatis & æqualitatem cum patre. Secundo quia humana natura iudicialiam potestatem accepit & beatitudinem maiorẽ supra cæteras creaturas, dicitur etiã hac ratione sedere ad dextram Dei in cœlis: & dexteræ nomẽ beatitudinem & sedem beatitudinis nostræ significat. Vtrunq̄e hũc modum

modum sessionis Scholastici, ut dixi tradūt, qui nequaquam inter se pugnant, sed Vbiq; potē-
steriorem negant: priorem mirabiliter trans-
formant, ut in expositione doctrinæ ipsorum
de personali vnione plenius perspicietur.

Quod autem ait Phariseos vidisse Christum
sedentem ad dexterā patris, quamuis non in cœ-
lis, quando viderunt miracula nomine Christi
facta, ex quibus viderunt potentiam Christi &
senserunt ipsum ad dexteram Dei sedere, quā re
se et etiā suis dogmatibus cōsentaneè affirmet,
ipse viderit: cū enim sessio ipsi sit diuina maie-
stas Christi supra omnes cœlos exaltati, & non
tantū vi & efficacia, sed re ipsa vbiq; secundum
humanitatem præsentis, videat ipse an Pharise-
is tribuere possit huius rei credulitatem. Quod
si incredulis tribuit quod videant Christū se-
dentem ad dexteram, qui tamen Christum non
videbant neque corporis neq; animi oculis; sed
tantum virtutem eius sentiebant, cur nullam a-
gnoscat veram Christi præsentiam, quando pi-
fide & spiritu Christum viuificantem præ-
sentem cernunt, nisi etiam substantiā corporis
sui præsentem credant?

De omnipotentia Dei.

CVM ab initio cōtrouersia huius sacramē-
tariae nostri docuissent, corpus humanū
in multis locis, vel vbiq; vel citra locum exis-
tere non posse, quod id naturæ ac definitioni

Quæstio
omnipotes-
tia.

APOLOGIA TIGVRIN.

corporis prorsus aduersetur: Deum autem etiam
 omnipotens est, non tamen posse, hoc est nol-
 le, ea facere quæ rei naturæ & definitioni repu-
 gnant, alioqui eodem temporis puncto aliquid
 vellent & non vellent, & aliquid probaret & non
 probaret: quod esset inconstantia non potens-
 tiæ: & hinc conclusissent Christi corpus, quod
 verum corpus humanum est ac suas proprieta-
 tes seruat, non esse vbiq; vel in multis locis præ-
 sens, neque absque loco existere vt aduersarij af-
 firmabant. Cum inquam hæc nostri assererent,
 mox cœperunt aduersarij nostros accusare, quod
 omnipotentiam Dei labefactent, neque credant
 Deum omnipotentem esse: & tamen ipsi negare
 non poterant quædam esse, quæ suo vitio &
 defectu fieri non possint, incolumi & salua ni-
 hilominus diuina potentia: præsertim cum hoc
 sacre scripturæ asserunt, quæ dicunt impossi-
 bile esse menti Deum, item Deum seipsum ne-
 gare non posse: & idem patres & Scholastici
 quoq; doctores fatentur. Quare cum vtriq; as-
 sertam cupiant Dei omnipotentiam, fateantur
 autem aliquid ab ea eximendum, non quidem
 eius defectu, sed rerum ipsarum quæ fieri non
 possint, in eo fuit status certaminis, nū id quod
 aduersarij affirmant, corpus humanū in multis
 locis, vel vbiq; vel citra locum existere posse,
 definitioni & naturæ rei repugnet & ex eorum
 numero sit quæ fieri non possunt. Sed inter ad-
 uersarios, Brentius in suis scriptis argumentum
 hoc

hoc de potentia Dei ita tractat, vt acerbissime
 nostros proscindat, quasi eam prorsus tollant,
 idque crebro ad fastidium vsque reperit. Hoc
 enim eius institutum fuit, nostros cum primis
 reddere quantum posset omnibus odiosos, in
 deo passim iactat nos omnipotentiam Dei la-
 befactare, nec Deum credere omnipotentem:
 quod certe nunquam contigisset, si potius ve-
 ritatis enucleandæ quam nos traducendi ac red-
 dendi odiosos rationem habuisset. Quoniam ve-
 rō etiam in suo testamento argumentum de po-
 tentia Dei repetit, coacti sumus ad illud respon-
 dere, & primū veterem calumniam depellere,
 qua aiunt nos negare Dei omnipotentiam, neq;
 hic extra oleas quod dicitur vagamur, multo mi-
 nus tergiversatione aliqua vitimur, sed vanis i-
 mnis calumnijs Brentij respondimus, qui toties
 publice asseruit nos Dei omnipotentiam negare,
 quod tamen vel ipse Andreas factum esse quo-
 dammodo fatetur, ac certamen esse vult non ab-
 solute de omnipotentia Dei, sed de Christi om-
 nipotentia. Cum enim in Christo duæ naturæ
 diuina & humana personaliter vnitæ sint, ac di-
 uina quoad suam naturam & essentiam omni-
 potēs existat, hoc in quæstione positū ait: Quid
 diuina omnipotens natura humanæ naturæ de
 sua omnipotentia cōmunicarit. Et si autem cō-
 munionis nomen nō videtur proprie hic acci-
 pi, p̄ participatione, vbi enim sunt duo extrema
 sum aliquod textū ab utroq; seorsū cōmuni

APOLOGIA TIGVRIN.

habent : omnipotentia autem non est proprietas distincta ab essentia Verbi, sed prorsus idē: tamen nos de verbo illis litem nō mouebimus: & communionem pro participatione accipiemus, & illi vt postulat aperte & rotunde respondebimus.

An humanitas Christi cum omnipotentia Verbi aliquā cōmunionem habeat.

Ac quoniam D. Andreas simulat nos tergiversari & nolle ad propositam quæstionem respondere, lectorem admonitum cupimus, illi sæpe diserte & rotunde à nostris responsum esse. Primum initio, cum definirent vnionem personalem communicatione reali & transfusione proprietatum diuinæ naturæ in humanam, & contenderent Christum non differre à sanctis hominibus, nisi illi secundū humanam naturā cōmunicatas dicamus omnes diuinitatis proprietates. Tum enim clare demonstratum est, non aliam posse & debere statui cōmunionem proprietatū quàm qualis est naturæ cōmunicatio. Nuper etiam, cū de omnipotentiae cōmunionem ambigū hanc quæstionem, nō disertam & rotundam, proposuisset, An humanitas Christi nullam cum diuina omnipotentia cōmunionem reipsa habeat, Theologi Heidelbergenses perspicue & rotunde illi responderunt, & à nostris quoque in hanc sententiam illi responsum est. Quæstio hæc est ambigua, nam per cōmunionem intelligi potest cōmuniō personalis, quod scilicet humana natura ab ea persona assumpta est & in illa sustentatur, quæ
Deus

Deus est & omnipotens; atq; hæc cōmunio dici forte potest etiam realis, quoniam vnio naturarum vera est & ineffabilis, & ea quæ naturarum sunt propria, re ipsa sunt huic personæ communia: sed quæ diuina sunt, in natura Dei Verbi, & quæ humana, in ipsa humanitate. Atque ita dicimus humanam naturam communionem habere omnipotentiae, sicut & Deitatis; sicut enim humana natura non in se est Deus vel diuinitas, sed homo est Deus; sic etiam in se non est omnipotens, sed pars personæ omnipotentis. Liceat enim quæso nobis exemplo veterum naturas in Christo partes personæ illius nominare. Rursus quæ de reali communicatione omnipotentiae proposita sunt ab aduersarijs, intelligi possunt de reali transfusione, quasi diuina natura suam omnipotentiam transfuderit in humanā, sic vt Christus homo, quatenus homo, seu secundum humanam naturam, sit omnipotens. Iuno quodam & communicatione factus: hanc communionem nos negamus. Quoniam realis illa transfusio proprietatū prorsus Eutychniana est, & veritatē humanæ naturæ in Christo abolet. Habet igitur D. Andreas responsionem non ambiguam sed claram & rotundam, nempe humanitati non esse communicatam omnipotentiam à Deitate vt ipsa humanitas sit omnipotens, sed per vnionē personalem humanitatē ita participasse omnipotentiam vt homo ille sit omnipotens: Nam

APOLOGIA TIGVRIN.

cum eadem ratio sit Deitatis & omnipotentia, ac Deus ipse sit ipsa omnipotentia, humanitati autem non comunicatur deitas, ut humanitas sit deitas, sed homo est Deus vnione illa ineffabili qua humanitas diuinitati in vnâ personâ iungitur & ab ea sustentatur, ut vna sit hypostasis Deus & homo: sic etiam omnipotentia non comunicatur humanitati transfusione quadâ vt humana natura fiat omnipotens: sed homo est omnipotens vnione illa ineffabili humanitatis cum omnipotentenatura. Sic etiam corpus humanum immortalitatem habet sicut & animam immortalem, non per transfusionem, sed per vnionem personalem. Neque sequitur id quod Andreas infert, negari Christum hominem omnipotentem esse, & illi nihil nisi titulum & nudum nomen relinquere: cuius manifesta calumnia quod ait nos affirmare humanam naturam nullam habere communicationem cum omnipotentia diuina natura. Cui enim communicationis nomen accepit & duobus modis accipitur (quod diligenter obseruandum est lectori, na hac ambiguitate explicata corruunt illa omnia quae proximis Capitibus tractat) & nos alterum negemus, alterum affirmemus, & veram communicationem melius & clarius quam ipsi explicemus, nihilominus tamen audeat affirmare, nos omnem communicationem omnipotentiae denegare humanae naturae. Haec autem communicatio quae fit vnione humanitatis cum omnipotentenatura, non transfusione proprietatum qua naturae exequuntur

Communio
 duplex.

quætur si non essentia saltem potentia, non est
 inane nomen, nisi quis vnionem naturarū dicat
 nomine tantum & non re ipsa factam esse, quod
 impium & Nestorianum est. Sicut autē homo
 ille Deus est, non humanitatis natura sed deitas
 , neque nomine tantum sed vere & essentialiter
 Deus est, quoniam Deitas non in eo vt in
 sanctis hominibus inhabitat, sed personæ illius
 pars est: ita idem homo non titulus tenus sed res
 ipsa omnipotens est, quoniam Deitas omni-
 tens non minus personæ ipsius pars est, quam
 anima & corpus eius. Atque hac ratione homo
 Christus plurimū à sanctis hominibus differt,
 non tantum amplitudine & excellentia dono-
 rum, ac officij ratione, sed sua hypostasi, quæ nõ
 tantum humana natura constat vt in ceteris ho-
 minibus, in quibus Deitas vt in templo suo in-
 habitat, vbi alius est qui inhabitat, & alius qui
 inhabitatur, sed hæc persona hominis Christi
 diuinitate & humanitate constat, diuinitate ita
 in hac humanitate inhabitante vt imperscruta-
 bili & ineffabili coniunctione siue vnione ipsa
 sit hypostasis singularis huius personæ Chris-
 sti. Ac quoniam abunde aliàs à nostris declar-
 ratum est, consecutionem hanc qua aduersa-
 rius vitur falsam esse, si humanitas Christi
 non est omnipotens, ergo homo Christus non
 est omnipotens: non arbitramur copiosio-
 rem confutationem huius Sophistices à nobis
 requiri.

A B O L O G I A T I G V R I N .

Calumniæ
D. Andreæ

Obsecramus autem hoc loco pios Lectores, vt hic denuo paulisper expendant, qua fide D. Andreas causam hanc aduersus nos agat. Primum negat certamen esse de omnipotentia Dei, sed de omnipotentia Christi: & tamen scit nos à Brentio accusatos, quod non credamus Deum esse omnipotentem: ac Brentij liber de Maiestate hanc calumniam ad fastidium vsque repetit. Deinde ait hanc esse quæstionem huius loci. Quid omnipotens & diuina natura humana naturæ de sua omnipotentia communicarit. Sed non ignorat primum certamen fuisse de Vbiquitate carnis Christi, quam partim argumento à potentia Dei partim ab vnione personalis desumpto asseruerunt. Inde realis communicatio & transfusio omnium proprietatum deitatis in humanam Christi naturam ab ipsis excogitata est: postremo vero nuper admodum D. Andreæ hanc latebram inuenit qua sui dogmatis absurditatem tegeret, quod humana natura cum diuinitatis cui coniuncta est proprietatibus reipsa aliquam communionem habeat: Hac autem ambigua locutione se haud dubie simplicibus imponere & oculos illis perstringere se posse existimat. Postea fingit nos tergiuersari, & nolle ad hanc quæstionem respondere, ideoque ea afferre de quibus non est controuersia, quæ scilicet à Deo fieri non possint, vt Deum non posse peccare aut mentiri, & vrget vt perspicue & rotunde respondeamus. Sed si nescit si
bi ad

hi ad hanc quæstionem à nostris responsum esse, non est forte mirū, quī enim cognoscere posset quid nostri scribant, cum veritum sit ne quis nostros libros emat, vendat, legat? etsi mirum autem non est, nam ita nunc fieri solet, est tamē res indigna & non ferenda, hominem Theologum, & qui sibi iudicium & censuram in omnes sumat, tam facile & temere pronuntiare de re sibi incognita. Nam si dicat forte, se tantū de nostræ responsione ad Brentij Testamentum loqui, nihilominus tenetur, quoniam illic à nobis responderetur ad notas & publicas criminationes & calumnias Brentij, neq; tum illud latibulum mit der that gemeinschafft haben D. Andree effoderat, sed illud in legatione sua Memmingensi inuenit. Proponit deinde nostrā responsionē, quæ si illi tam bone nota erat, cur tam vrget vt aperte & rotūde respōdeamus? Sed ma uult ipse pro nobis respōdere, vt lentētiā nostrā quam ipse fingit, nullis rationibus confirmatā proponat, è qua suo arbitratu ea cōficiat, quibus nos in odium adducere possit. Itaq; statim subiicit, nos homini seu humanæ naturæ nihil nisi titulum & nomē relinquere, quod Marię seu hominis filius nominetur quidē omnipotens, sed eum secundū humanam naturam tantū nudum nomen omnipotentiae habere, vere autē & res ipsa prorsus nihil. Hoc aut nunquā scripsimus, nunquā docuimus, nunquam credidimus, neq; quicquā tale legitima cōsecutione ex nostra do

APOLOGIA TIGVRIN.

Strina cōficitur: nisi forte Iacobo Andreae nihil est mirabilis illa & omnis creaturæ captū superas vnio diuinæ naturæ cū humana: nihil illi est officium Christi seruatoris: nihil illi est cōmunicatio duarū naturarū in omnibus operibus; vbi vnaquæq; cū cōmunicatione alterius agit quod suum est: nihil etiam illi sunt amplissima illa dona quibus humana natura ita in se ornata est vt omnes creaturas longo interuallo excellat. Atque cum semper docuerimus, & doceamus, atque firmiter credamus, Christum hominem siue Mariæ aut hominis filium, esse Deum verū & omnipotentem, quoniam non alius sed vnus & idem est Filius Dei & filius hominis, nihilo minus tamen impudenter gloriatur. & se confidenter iactat quasi conuicerit nos Christum filium hominis sua diuinitate spoliare: & homo leuis se vltro ad palinodiam offert si conuictus fuerit: atque cum toties soli Heidelbergenses (vt alios omittamus) vicini illius, & publico colloquio, & præterea tot scriptis in lucem editis ostenderint non tantum errores ipsius, sed etiam contradictiones manifestas, hoc est, aperta & luculenta mendacia, nunquam tamen erubuit, sed pro Sophistica sua lubricitate & loquacitate verba torquendo & aliter interpretando, aut impudenter ea quæ dixit & scripsit negando, se sperat posse elabi: idque facilius apud eos quibus nostras responsiones videre & audire non licet, nam si apud æquos iudi-

ces controuersia disceptaretur, & nostræ responsiones non minus quam eius criminatio- nes legerentur, facile inanis eius iactantia com- pasci possit.

Postremo asserit nos duos Christos facere, *Non faci- mus duos Christos* unum filium Dei omnipotentem, alterum fili- um hominis, qui cum hac omnipotentia nul- lam re ipsa communionem habeat. Atque hanc calumniam postea pagina tertia repetit, nos duos facere Christos, unum Deum, qui huma- næ naturæ insolubili vinculo coniunctus sit, attramen quoad naturam suam & proprietatē, nullam cum ea communionem habeat: alter- um hominem tantum, ornatum quidem ma- iori potestate gloria & honore quam cæteri sancti, sed qui nullam communionem habeat cum infinita maiestate, potentia & virtute Dei: verum ubi maiestas hæc homini tribuitur id non vere fieri sed tantum verbotenus, re ipsa autem nihil nisi verba esse. Atque hoc est argu- mentum quo nos D. Andreas Nestorianos & Machumetanos facere conatur, quod ex duo- bus mendacijs siue calumnijs consutum est. Pri- mum, quod ea quæ à nobis scribuntur de hu- mana natura Christi, ipse interpretatur à nobis dici de homine Christo. Cum nō ignoret longe aliud esse cū dicitur aliquid de humanitate in ab- stracto, aliud cū de homine in concreto aliquid prædicatur. Deinde, ait nos omnē cōmunionē, p- prietatū diuinæ naturæ cū humana tollere, quod

APŒLOGIA • TIGVRIN.

fallum esse paulo ante ostendimus. Rogamus igitur pios lectores vt vniuersam hanc ipsius sophisticen bene expendant, & obseruent quibus ambiguitatibus vratur, & quomodo controuersiam hanc studiò inuoluat. Cum autè huiusmodi certaminum præcipue in rebus sacris, finis esse debeat declaratio veritatis, non potest ille vir bonus haberi, qui ambiguis locutionibus & verborum æquiuocatione rem obscurare studet. Ac possemus plures eius fallacias & latebras commemorare, sed cum easdem Heidelbergenses Theologi, quos ob ipsorum insignem pietatem & eruditionem honoris causa nominamus, detexerint, & omnibus nisi qui in meridiana luce cæcutire voluerint, digito quasi demonstrarint, nolumus eadem repetere.

D. Andreæ
Nestorian.

Bene autem se habet, quod hoc argumento quo alios Nestorianismi cõuincere vult, seipsũ Nestoriano errori fauere prodit. Nos enim nõ facimus alium Filium Dei & alium Mariæ filium, sed vnum & eundem agnoscimus Dei & Mariæ filium, æternum & omnipotentem atque infinitum secundum diuinam naturam, & eundem in tempore initium habentem, finitæ naturæ atque potentiæ secundum humanitatem. Vos autem qui Filium Dei à Filio hominis assumptum scribitis, & alterum essentiali, hunc vero communicata Deitate Deum esse dicitis, propter immensitatem & infinitatem donorum Deo factum æqualem; duos facitis filios

In Apolo
gia ad thes.
Ingolstadt.

lios, & aperte Nestoriani estis. Atque cum hęc tuam confessionem proponis, Christum iuxta diuinam naturam esse ipsam omnipotentiam, iuxta humanam naturam habere omnipotentiam: Si de communicata omnipotentia loqueris & quę alia sit ab omni potentia diuinę naturę, necesse est aliam quoq; eius diuinitatem esse, nam eadem est ratio diuinitatis & omnipotentię: Sin loqueris de omnipotentia diuinę naturę, dicimus illam eodem modo haberi ab humanitate Christi, quo deitatem habet, quod scilicet humanitas sustentatur à diuinitate & pars est personę omnipotentis, itaque habet omnipotentiam, non in sua natura sed in sua persona, atque in natura Verbi, in cuius hypostasi omnipotente subsistit. Quod si fingis humanitatem in sua natura habere omnipotentiam Verbi, prorsus diuinitatem cum humanitate confundis: atque etiam duos facis Christos. Nam si humanitati non satis est in Verbi natura habere omnipotentiam vt homo Christus sit omnipotens, neque etiam satis erit humanitati in persona Verbi subsistere, sed vt propria omnipotentia ita quoque propria subsistentia seu persona illi tribuenda erit, qui fuit Nestorij error. Atque hoc necessario ex ipsorũ dogmatibus consequitur. Nam quoniam nullam agnoscunt vnionem personalem nisi quę per realem transfusionem fiat: sequitur, sicut diuinitas communicat huma-

APOLOGIA TIGVRIN.

nitati omnipotentiam, omniscientiam, omni
ni presentiam, quæ tamen alia sit à Verbi Om
nipotentia, omniscientia & omnipresentia, se
quitur inquam etiam personam à Verbo com
municari humanæ naturæ, vt aliam habeat per
sonam (vt Nestorius voluit) à persona Verbi:
alioqui non plenam habebit communionem.

C A P V T VII.

*Corpus Christi non esse ubique, sed in uno
loco, in cælo.*

DVo in hoc capite agit D. Andreas, pri
mum nos arguit quod statum controuer
sæ peruertamus, ac scribamus ipsos asserere
corpus Christi secundum naturam humano
rum corporum vbique præsens esse, quod nun
quam asseruerint: atq; in hoc loco se mirabili
ter iactat, atque nos plane conuictos putat. Se
cundo loco Lutheri verba subiicit ad explican
dum & probandum Vbiquitatem corporis
Christi. Nos Deo adiuuante eum qui nos men
dacijs accusat, in hoc ipso capite non semel sed
sæpius calumnia & mendacijs vsum esse con
uincimus, idq; tam clare & euidenter, vt omnes
sano iudicio præditi eius imposturas & fraudes
cernere possint.

D. Andreas
omittit id
quod præ
cipue con
trouertitur

Primum inquit de eo hætenus inter nos
fuisse controuersiam, An corpus Christi, quod
substant

substantia sua nostris corporibus excepto peccato simile est, hoc privilegij habeat præ reliquis sanctorum corporibus, ut eodem tempore diuina cœlesti & supernaturali ratione vere simul pluribus aut omnibus in locis in terra præsens esse possit, an vero hoc sit impossibile, quia si hoc fieret, Christi corpus non esset verum corpus humanum, sed tantum speciem quoddam, ac prorsus in spiritum mutatum esset. Atque hic prima fallacia ab eo committitur, quod id omittit de quo maxime controuertitur, an corpus Christi **ESSENTIALITER, SUBSTANTIALITER, REALITER, CORPORALITER** sit ubique, talem enim præsentiam corporis Christi in cœna asserunt, & huius stabiendæ gratia Ubiquitatem excogitarunt. Ac Brentius in libro contra Bullingerum asserit humanam Christi substantiam omnia implere: & ubicunq; est Christus Deus cum sua maiestate & omnipotentia, ubi etiam necessario Christum esse vna cum corpore & anima sua.

Deinde summa certaminis inter Brentiũ & nos ab initio hæc fuit: An corpus Christi in cœlis ad dexterã patris sedens seruet naturã humanorũ corporũ, ut simul & semel in vno tantum loco sit, an vero cõtra abiecta humani corporis proprietate, simul multis in locis aut etiã ubiq; substantia sua præsens existat. Itaque iniuriam nobis facit D. Andreas quod nos dicamus ipso

Pag. 107
& 127

Status cog
trouertitæ.

APOLOGIA TIGVRIN.

docere corpus Christi iuxta naturā & proprie-
 tatem humanorum corporum in multis aut om-
 nibus locis existere. Hæc enim sunt verba no-
 stra: Deinceps nobis expendendum est, an cor-
 pus Domini nostri Iesu Christi, quod ex beata
 virgine assumpsit, in gloria & exaltatione sua
 ad dexteram Dei, per Dei omnipotentiam ita
 deificatum sit, vt non amplius iuxta naturam
 humanorum corporum in vno loco sit, sed si-
 mul in multis locis & vbique, seu vndique in
 cælo & in terris existat: An inquam hæc sit vo-
 luntas Dei verbo ipsius patefacta, vt verum cor-
 pus Christi non circumscribatur aliquo cæli lo-
 co, sed vbiq; sit. Etenim nisi ostendatur hanc esse
 Dei voluntatem verbo eius expressam, quod
 Christi corpus omni circumscriptione careat,
 & vbiq; sit, frustra Dei omnipotentia
 prætenditur, vt quæ hic nihil probare possit.
 Cum igitur scribimus, quæri an corpus Christi
 non amplius iuxta naturam humanorum cor-
 porum in vno loco sit, sed simul in multis locis
 & vbique, facile intellegit Iacobus Andreæ, illud
 postorius non inferri vt proprietatem aut
 naturam humanorum corporum, sed potius vt
 aliquid contrarium. Si enim dicam exempli gra-
 tia Iacobus Andreæ non amplius iuxta morem
 Theologorum simpliciter, candide, & ingenuè
 nobiscum agit, sed calumnijs & mendacijs nos
 opprimere conatur: non hoc dico, Theologo-
 rum morem esse calumnijs & mendacijs vti sed
eum

Non queri-
 mus an se-
 cundum na-
 turā corpo-
 rē sit ubiq;.

tum contra quàm decet Theologum, calumniatorem & sophisticam agere indico. Et certe huius sophisticæ & calumniæ exemplū est quod paulò post pag. 78. denuo repetit, hanc quæstionem à nobis constitui, An corpus Christi iuxta naturam humanorum corporum sit in multis & omnibus locis : vbi fraudulenter omittit, quod nos addidimus, An iuxta naturam corporis non amplius sit vno loco simul, sed vbiq̃. Aduersatiua enim particula satis ostendit quis sit quæstionis sensus, nempe, An Christus retineat humani corporis proprietatem in cælis ad dexteram Dei sedens. Etenim aduersariorum aliqui apertè docuerunt Christum ascensione sua in cælos abiectis hanc proprietatem humani corporis, ita vt corpus eius in cælesti maiestate & spiritali mundo non amplius habeat suam circumscriptionem, neque certo loco contineatur, hinc illæ disputationes exortæ sunt, quibus probare voluerunt, loco circumscriptum esse, inter accidentarias proprietates corporis numerari debere : item circumscriptionem loci esse imbecillitatē quandam corpoream ac carnalem deformitatem & ignominiam. Contra nostri ostenderunt circumscriptionem ad naturam corporis pertinere, seu substantialem eius proprietatem esse, cū autem Christus ad dexteram Dei sedens naturā & proprietatē humani corporis non exuerit, cōsequens esse, vt corpus eius substantia sua nō possit esse vbiq̃.

Omittit
fraudulenter
nostra verba.

Aduersarij
docuerunt
Christi corpus
nō amplius esse
circumscrip-
tum.
Brentius
recognit.
pag. 60.

APOLOGIA TIGVRIN.

Duplex mo-
 dus corpo-
 ris Christi.

Non ignoramus ipsorum latibulum, nempe duplicem esse modum corporis Christi, priorem quo consideratur iuxta naturam humani corporis, alterum quo consideratur quatenus in vnam personam à filio Dei assumptum est, quo modo Christum corpore suo vbique præsentem esse volunt, sed hic illis ostendendū erat, quia de substantiali corporis Christi præsentia quæstio est, vel Christum in gloria & maiestate sua abiicisse veri corporis naturam & proprietatem: vel si eam seruat, non tamen hæc esse contradictoria, corpus Christi substantialiter in loco esse, & idem substācialiter vbique esse. Breuius alicubi prius illud ostendere conatus est, corpus Christi in sua gloria non esse circumscriptum: posterius D. Andregasserit, qui scribit hæc inter se nō pugnare, Christum corpore suo esse in vno loco, & Christum corpore suo esse vbique. Etenim naturaliter & essentialiter esse in vno loco, personaliter verò esse vbique. Sed quia scit controuersiam fuisse de substantiali & essentiali præsentia carnis Christi, vt se in latebras abdere possit, duplicem eius facit essentiā, naturalem & personalem, quo possit dicere corpus Christi essentialiter vbique esse, essētia scilicet personali. Sed hæc omnia nihil sunt nisi mera verborum sophismata, nouæ & ambiguæ locutiones. Nā primū cum humana natura nō habeat suā propriā personam, sed in hypostasi Verbi subsistat, non potest illi tribui personalis essentia, nisi id ita accipiamus, humanitatem cum di-

unitate vnā esse personam, quæ non humani-
 tatis sed hominis est essentia personalis. Sed in-
 de non sequitur humanam naturam substantia-
 liter vbique esse, quia diuina natura cum qua
 vna persona est, vbique existit, sed hoc tantum
 hinc cōficitur, personā cuius ipsa pars est, vbique
 esse, quo sanè modo alias testati sumus persona-
 lem præsentiam à nobis non damnari, sed tamē
 hanc locutionem vt obscuram & ambiguā nos
 omittere, ac malle perspicuè & vsitate loqui. De
 inde errat D. Andreas, quod nos arbitratur hu-
 manam tantum naturam corporis Christi con-
 siderare, & nō etiam eiusdem maiestatem. Nos
 enim Dei beneficio veram maiestatem corpo-
 ris Christi & agnoscimus, & prædicauimus lon-
 ge fidelius quā ipsi vnquam fecerint. Illam au-
 tem quam ipsi fingunt præter scripturas com-
 municatam Deitatem, & proprietatum Deita-
 tis in humanam naturam transfusionem, quæ
 nihil aliud quā naturarū cōfusiō est, nequaquā
 agnoscimus. Quod adde addit, nos negare huma-
 nam Christi naturā cū maiestate diuinitatis ali-
 quā vere & re ipsa cōmunionē habere, superiori
 capite cōfutauius, & apertā calumniā esse o-
 stēdimus, quā tamē aduersariū nō pudet hoc lo-
 co & sæpe deinceps repetere. Neq; aliter statuē-
 dum est de eo quod subiicit, nos tantum proba-
 re Christi corpus iuxta naturam humanorum
 corporum non esse vbique, ideoque nostra
 refutatione non egere. Nos enim ex scripturis

A P O L O G I A T I G V R I N .

ostendimus corpus Christi in gloria & ad dexteram Patris sedens, retinere hanc proprietatem humani corporis ut sit circumscriptum & in vno loco, non autem ubique praesens: Bona autem conscientia Brentium & omnes Ubiquistas accusauimus, & adhuc coram ecclesia Dei reos peragimus, qui docent illud ipsum finitum & circumscriptum corpus seruatoris nostri ubique praesens esse, ubicunque diuinitas praesens est, neque tam stulti sumus, ut dicamus id fieri ex natura humani corporis, imò hoc nomine ipsos semper accusauimus & accusamus, quod hac sua Ubiquitate veritatem humani corporis tollant, nam si substantialiter vno in loco est, (quod ipsi quoque confitentur) non potest idem substantialiter ubique esse, quocumque modo id fieri dicatur. Modus enim Dexteræ Dei quem toties inculcat, non est nouus aut diuersus modus praesentiae, quaestio enim tantum est de substantiali praesentia, sed causam praesentiae indicat. Cum enim humana natura per se iuxta proprietatem & naturam humani corporis non possit substantialiter ubique praesens esse, dicunt sessione ad Dexteram Dei hanc maiestatem accepisse humanitatem Christi ut ubique praesens sit. Sed cum loquantur de ubiquitate qua substantialiter praesens sit, non indicant nouum modum, voce enim substantialiter modus indicatur praesentiae. Quare cum ad modum Dexteræ confugiunt, necesse est ut ostendant hanc esse

volun-

Modus
dexteræ.

voluntatē Dei, vt sessione ad Dexteram corpus
 Christi contradictorias proprietates habeat, ac
 simul eodemq; tempore sit circumscriptū, & in
 circumscriptum, atque vbiq; præsens, seruet
 humani corporis mensuram & proprietates, &
 nihilominus contra humani corporis naturam
 substantialiter vbiq; existat. Si Dexteram modum
 corporis indicaret, sicut modus clarificati cor-
 poris non retinet infirmitates humanæ naturæ
 quas ante resurrectionem & ascensionem ha-
 buit, quod Christus vere esuriit, sitiit, delassatus
 fuit, dolores sensit & demum mortuus est, sed
 has tollit, ita vt corpus glorificatum ab omni in-
 firmitate & corruptione liberum sit: ita modus
 Dexteræ, si verus corporis modus esset, non sta-
 tueret contraria in eiusdem corporis substan-
 tia, sed ea quæ tantæ maiestati aduersantur quæ
 hac sessione corpori Christi tribuunt, tolleret,
 & ita humanitas Christi ad Dextram Dei col-
 locata non amplius esset vlllo modo circumscri-
 pta & finita, sed prorsus diuinitati exequaretur.
 Quis autē non videt talem modum corporis ab-
 olere & tollere veritatē humanæ naturæ? Si autē
 aduersarij modo Dexteræ non intelligunt sub-
 stantiale præsentiam, qua corpus absolutū actu
 primo præsens existat, sed loquuntur de effici-
 entia & operationis præsentia, quod humani-
 tas Christi ita collocata sit ad Dextram Dei, vt
 diuinitas omnia volente & consentiente hu-
 manitate gubernet, & omnibus rebus non sub-

APOLOGIA TIGVRIN.

stantia sed *in p[ro]p[ri]a* sua p[re]sens sit, quid contendunt de eo quod nemo nostrum negat? & quoniam longe aliter olim scripserunt, & hodie adhuc obscure & ambigue loquuntur, abijciant quæso Sophismata, neque pudeat eos aliquando errasse, dent gloriam Deo, consulant paci & tranquillitati, & hanc suam sententiam tandem rotunde clare & perspicue exponant.

Quomodo
Lutherus
Vbiquita-
tem afirma-
uit.

Porro quod scribit Lutherum ab initio docuisse corpus Christi non esse terreno aut clarificato modo iuxta naturam humanorū corporum in omnibus locis, sed iuxta modū dexteræ Dei ad quam humanitas Christi collocata est, ipsum in omnibus rebus & super omnia esse, itaque nos Luthero falsam opinionem affingere quod docuerit hæc iuxta naturam humani corporis fieri. Respondemus controuersia cum Luthero non tam de Vbiquitate corporis Christi fuisse, quam de p[re]sentia eius substantiali in pane & vino Cœnæ dominicæ, cuius asserendæ gratia, etsi aliquando Vbiquitatis mentionem fecit, disertè tamen alibi docuit Christum iuxta modum & naturam glorificati corporis in Cœna p[re]sentem esse definitiuo modo, idq; in confessione maiori aduersus Zuinglium & Oecolampadiū asseruit, & itè repetijt in cōfessione breui, quam paulò ante obitum suum edidit, in qua nulla fit Vbiquitatis mētio, sed ita (inquit) docet Papistæ, ac non tantum Papistæ sed ecclesia Christi, nosq; cum illa, corpus Christi non esse

esse localiter in loco sed definitiuè. Itaque Iacobus Andreae à Luthero dissentit, quando negat Christum ratione clarificati corporis in Cœna præsentem esse: eadem enim est multipræsentiæ & omnipræsentiæ ratio. Deinde quo ad ipsam Vbiquitatem non prorsus cum Luthero cõsentit, Lutherus enim in maiori confessione scribit repletium modum Vbiquitatis soli Deo proprium esse, atq; hoc supernaturali modo hominem Christũ ubiq; esse, ubi Deus est, ita vt hoc modo omnia vndiq; Christi plena sint etiam secundum humanitatem. Brencius verò triplicè statuit Vbiquitatem, Localem, repletiuam & personalem: solum autem Deum inquit, naturæ suæ esse ubiq; vbiquitate repletiuæ, humanitatem autem in vnitatem personæ à filio Dei assumptam, ubiq; esse personali vbiquitate. Vide at hic Christianus lector quam bene se Lutheri autoritate D. Andreas tueatur, qui id quod Lutherus affirmat, ipse negat, neq; hoc ignorantia quadam ab eo factũ est, sed malitiosa fraude, vt Lutheri autoritate suam Vbiquitatẽ defendat. Simili improbitate & impudentia nos ait Lutheri verba peruertere, & illi ascribere quod docuerit corpus Christi ubiq; præsens esse iuxta naturã humanorũ corporũ: quod si etiã hoc scripissimus, an propterea à nobis Luthero fieret iniuria? Cũ enim doceat Christũ ratione gloriosi corporis in cœna multis in locis præsentẽ esse, an nõ ratione humani corporis glorificati

De Person.
Vnionē
pag. 11.

A P O L O G I A T I G V R I N .

camen multipræsentiam statuit, quæ perparum ab omnipræsentia differt: sed nos hoc neque de Luthero neq; de Brentio affirmavimus, ac malelitiose Andream verba nostra interpretari & fraudulentè aliqua omittere, ex his quæ supra adduximus quivis æquus Lector facile animaduertet.

Quoniam vero conqueritur nos odiose admodum articulum hunc de Ubiquitate urgere, & nostris mendacijs apud omnes dogma hoc inuisum facere, ut ita nostrum errorem tegamus & in obliuionem abducamus, & ob hanc causam Lutheri verba adscribit, quibus ille suspicionem crassæ & corporalis præsentia Christi in Cœna auertere conatur, & Ubiquitatem corporis Christi probare: nos quoq; vicissim ea quæ Zuinglius & Oecolampadius Luthero responderunt adijciemus. Facile quidem erat hic ea commemorare quæ Lutherus crassè admodum de præsentia corporis Christi scribit, & his præterea adijcere toties confutatas aduersariorum aduersus nos calumnias, de nudis signis, de omnimoda Christi absentia à Cœna, atque alia huius generis, sed hæc toties repetita Lectori obtrudere noluimus. Atque cum Iacobus Andrea in hoc ipso capite primo dolose ea verba omiserit quæ ad explicationem quæstionis maxime faciebant: deinde nostris verbis alienum sensum affinixerit, omittens ea, in quibus quæstionis vis posita est, & calumniam quam

D. Andrea
doli in
facta in
hoc capite.

2

3

quam inde confinxit toties repetat : cum con- 4
 trouersiam studiose ambiguis verbis inuoluat:
 præterea luculento mendacio nos calumniatur 5
 quod humanæ naturæ omnem communionem
 cum diuina maiestate Christi adimamus: & po 6
 stremo Lutheri autoritate abutatur, ea illum
 negare fingens quæ ab ipso affirmantur, & con-
 tra illa alibi negans quæ hic Lutherus affirmat:
 tamen adeo omnem pudorem abiecit, ut post
 tot calumnias & mendacia nos in fine Capituli
 manifesti mendacij accuset, & spiritu mendacij
 impelli scribat, quia Brentium dicimus nouum
 cœlum confinxisse ignotum Patriarchis, Pro-
 phetis, Apostolis ac veteri ecclesiæ. Sed cū ipse
 toties in tam breui capite falsi conuincatur, iu-
 dicent pii quantum fidei illi tribuendum sit. At
 que huic quidem homini qui omni pudore
 caret, & conscientiæ sensum amisisse videtur, fa-
 cile est talia aduersus innoxios spargere, non au-
 tem tam facile erit illi eadem apud æquos iudi-
 ces probare, apud quos tum demum nos men-
 dacij conuincet, quando probauerit sacras lite-
 ras & Veteris ecclesiæ doctores descripsisse cœ-
 lum Vbiquarium, in quo sint ipsi etiam inferi,
 ipsi diaboli, non tantum homines beati simul
 & damnati, tale enim cœlum Brentium descri-
 bere ipsius verbis adductis ostendimus. Atque
 cum tam impudenter neget ea quæ publicis scri-
 ptis contestata extant, sperans scilicet se Sophis-
 ticus artibus & noua aliqua interpretatione

APOLOGIA TIGVRIN.

posse elabi, nos iure accusationem quam nobis intendit in illum retorquere possumus, & ex eius tot manifestis calumnijs, mendacijs, sophismatibus concludere, ipsum duci & impelli spiritu mendacij & calumniæ, atque contentionis.

Quoniam verò Lutherus tria argumenta præcipue vrget: primum ab omnipotētia diuina qua Christus corpore suo præter corporalē & localem modum, alijs quoq; modis præsens esse possit: alterum à dextera Dei quæ ubiq; est, ad quam Christus sedet: postremum ab unitate personæ: ad singula hæc Zuinglij & Oecolampadij responsiones subiiciemus. De primo igitur sic scribit Oecolampadius: Porro inter omnia ista hoc vnū in primis vrgeri incipit Lutherus, vt demonstramus Deo non alia ratione illud possibile esse, quam vt duo corpora in vno & eodem loco sint simul, et secl̄ clarum ac euidentis scripturæ testimonium habere gloriatur. Vbi rursus sic respondemus: Iam ante idem illud abundè demonstratum est, cum videlicet cum fidei analogia prorsus pugnet, cum corpori Christi omnino contrariū sit, eò quod veri corporis mensuram ipsi adimat, ac idem illud citra omnem loci dimensionem in mundum introducat. Quod si hanc regulam statuere revelimus, quod nimirum Deo illud impossibile esse demonstrandū sit, iam idem illud omnes heretici postulare poterūt, vt nimirū quencunq;

cunq; scripturæ locum falso & erroneo sensu ci-
tauerint, contradicentes sibi Deo illud impossi-
bile esse demonstrare compellant. Ad fidei sim-
plicitatem nos respicere conuenit, ac tum demum
iudicium proferendum est. In hac permanere
& consistere, nec aliqua parte rationis nostræ
sententiam sequi, sed cum modestia aliquid sci-
re oportet.

Ad argumentum autem à Dextera Dei sum-
ptum sic respondet Zuinglius: Attentis ergo a-
nimis & vigilantibus studio hæc obseruate, Princi-
pes sanctissimi. Cum enim illud nobis demon-
strandum esse dicit, quod nimirum dextera Dei
certus aliquis & circumscriptus locus in cælis
sit. Nisi enim id possimus, Christum quoq; cor-
pore suo ubiq; esse clamitat. Hæc, inquam, di-
cendo, vel dexterae vel corporis Christi vocabu-
lo oculos nostros perstringere conatur. Qua-
propter syllogismum ipsius totum in formam
redigemus: si quomodo fucum ipsius possi-
mus deprehendere.

Dei dextera est ubique.

Corpus Christi est ad dexteram Dei.

Ergo corpus Christi est ubique.

Maiorem huius syllogismi propositionem
falsam aut vitiosam esse dicere non possumus.
Dei enim dexteram, id est, virtutem, poten-
tiam & robur ubique esse, certò constat. Ad
minorem ergo transeundum erit, si quid

APOLOGIA TIGVRIN.

viri; fortassis in illa latere possit. Atqui hoc loco Pauli locus sese nobis offert, qui in priori ad Thessal. epist. cap. 4. ait, Et sic semper cum Domino erimus. Vbi cum Domino esse longe alia ratione dicitur, quàm qua ipse vbi que est. Alio quin nostra quoque corpora vbi que esse, fateri cogeremur. Quapropter, cū creatura apud Deū esse dicitur, nequaquam eo sensu illud debet intelligi, vt eam iuxta diuinitatis maiestatem in infinitum quoq; extensam esse credamus. Si enim illud admittere velimus, iam quam nos creaturam dicimus, non creatura, sed ipse Deus esset. Solus enim & vnicus Deus infinitus & immensus est. Sic enim de illo Iob cap. 9. pronunciat. Extendit cœlos solus. Et cap. 23. Ipse enim solus est, & nemo auertere potest cogitationem eius. Porro natura hæc & conditio, qua VBIQUE EST, omnipotentiæ fons & prima, quod dici solet, scaturigo est. Si itaque creaturam vbi que esse vere diceremus, ipsa certè omnipotens ille esset, & proinde creator, nō creatura amplius. En principes sanctissimi. Hi errores omnes & absurda ista ex hac ratiocinatione sequerentur, si videlicet sic argumentari institueremus, Dei dextera est vbi que; Ergo Christi corpus vel humanitas vbi que est. Error itaque omnis in hoc versatur, quod cum Christum ad dexteram Dei esse dicimus, primo loco, quod humanam naturam attinet, nimis incaute colligendo nobis ipsis imponimus. Cum enim Christus duas in sese

se se naturas habeat, iuxta diuinam quidem nõ inepte & vere dicere possumus, Christus est ad dexteram Dei: Dextera Dei est vbique: Ergo Christus est vbique. Verè, inquam hoc dicitur: sed iuxta diuinam naturam. Quod si hic Lutherus clamitet: Atqui vtraq; natura simul vnã & eandem personam, quæ indiuisa est, constituit. Iam & illud ipsum vere dicere fatebimur. Num autem idcirco sequetur, quod quæ vnus naturæ propria sunt, in alteram quoque conuenire, & ad eam referri debeant? Imò inquit Lutherus: Dicimus enim & bene dicimus: Deus est pro nobis mortuus: Deus à mortuis resurrexit. Hic nos ad hunc modum respondemus. De hisce & alijs huius generis locutionibus iam ante abundè satis disputatum est, vbi nimirum demonstrauimus, omnes eas loquendi formulas hac vna ratione consistere posse, quod nimirum is, qui passus est, mortuus est, & flagellatum iectus sustinuit, simul etiam Deus est: non autè, quod idcirco ipsa quoque Deitas aliquid passa sit.

Porro ad argumentum ab vnione desumptum idem sic respondet: Hic autem illud à Luthero scire cupimus, quid nam secunda illa verborum istorum parte innuere vel dicere velit (de primis enim nulla omnino nobis est controuersia) cum videlicet extra hunc hominem nullum omnino Deum esse pronunciat? Quæro enim num Deus tunc quoque fuerit, priusquam Chri

APOLOGIA TIGVRINÆ

stus homo fieret? Sic enim arbitror. Ergo Deus
 tunc temporis extra humanam, illam naturam,
 quam postea demū assumpsit, Deus fuit. Quod
 si verò se de ea conditione vel tempore loqui di-
 xerit, quo hominem iam assumpsit, iam illud
 mihi expediat velim, quid nam per vocabu-
 lum **EXTRA** velit intelligi? Si dicere volēt
 diuinam naturam non latius nec vltius, quā
 humanitatem ipsius, extendi (huiusmodi e-
 nim verbis & quæstionibus hic omnino uten-
 dum est,) iam illud sequetur, vt Christus neces-
 sariò omnia scierit, ordinarit, potuerit, &c. At
 qui hic iam propria ipsius verba (quæ in supe-
 rioribus producta sunt) contradicere videbitur.
 Si enim Deus vbique est, & iuxta Lutheri
 sententiam humana quoque natura vbique
 est, illud omnino sequetur, vt omnia videat, po-
 ssit, ordinet & administret. Sed & illud seque-
 tur, quod non alibi quàm in cruce passus sit, a-
 libi vero gaudere & læticia fuerit affusus. Quod
 si verò Lutherus vocabulum **EXTRA** sic
 accipi voluerit, vt Deum nusquam esse intelli-
 gamus, vbi non homo sit, iam nos quoque ean-
 dem cum illo sententiam sequimur. Deus enim
 ubicunque tandem sit, homo est, nec vsquam
 homo esse desinit. Sin autem hæc ita à nobis ac-
 cipi velit, vt Deus nusquam locorum esse dica-
 tur, quin humanitatem quoque ibidem verè esse
 credamus, grauissimè errat, quemadmodū hæc
 tenus abunde satis demonstratum est. Et si
Diale-

Dialecticorum regulas obseruare velimus, nunquam huiusmodi conuersionem facere licebit: Deus homo est, vbicunque tandem sit: Ergo humanitas quoq; est, vbicunq; Deus fuerit: Nec etiam illud sequetur: Ludouicus rex est, vbicunq; tandem sit: Ergo regnū quoq; & regina est, vbi Ludouicus fuerit. Cū enim ipse captiuus tenetur, regnū nō eo in loco est, in quo ille captiuus delitescit. Hæc in eū duntaxat vsum dicimus, ve cæci isti & plusquam miseri cuculli, qui hūc Lutheri librū tanti facere consueuerūt, tandē se longe stultiores, quā ille malus sit, esse videāt. Huiusmodi enim loquēdi formulis vitur, vt vel palpati, nedū videri possit se totū in hoc esse, vt verborū fūco & præstigijs elabi possit. Quis enim vnquā sic locutus est: Extra hominē hunc Deus nullus est? Pugnādo enim vincere & armatus ē circo vel palæstra discedere conatur, quocūq; tādem locorū deueniat. Hoc miser isti & stolidi homines videre nolunt. Vnde videre est, hanc illius propositionem, qua extra hominē hunc Deum nullum esse dicit, non puerilem modo, verum etiam falsam & blasphemam esse.

Porro cum responsionis nostræ terminus in infinitum extendendus esset, siquidem omnibus istius erroribus sufficienti & digna responsione vellemus occurrere, illud iam tandem cuiusuis studio & diligentia committimus, vt post declarationem hanc nostram tam dilucida, quavis per sese oculis apertis rem peni-

APOLOGIA TIGVRIN.

ius inspiciat. Vnde non quicquam aliud vltimus de his dicturi, pauca duntaxat Lutheri verba sibi inuicem contraria hic apponemus, quibus positis vela colligentes in portum festinabimus. Sic autem idem ille in sua ista confessione pronunciat:

„ Et vilis certe paruique pretij Christus ille
 „ meo iudicio foret, qui non nisi vno in loco duntaxat
 „ vno & eodem tempore diuina simul & humana
 „ persona esset. Videte quæso, Principes sanctissimi,
 „ nouã & monstri plenam inuisitari sermonis
 „ simul & sententiarum generationem. Quis enim in
 „ ea est sententia, vt Christum vno duntaxat in loco
 „ vnicam personam esse dicat? Nonne & nos Deum
 „ vbiq; hominem esse manifestis verbis fatemur? Et
 „ vbiunque Deus est, ibidem Deum quoque hominem
 „ esse testamur? Hoc vnum verò excipimus, quod
 „ nimirum homo ille quem Christus assumpsit, non
 „ vbiunque locorum sit corporaliter, in quibus Deus
 „ est. Nam cum in cruce moreretur, nequaquam
 „ corporaliter simul etiam in cælis erat. Interim
 „ tamen hæc sententia nostra personam nullo modo
 „ scindit aut viciat. Quod ipsum Pauli exemplo
 „ non ineptè dicere licebit. Hic enim nihilominus
 „ Pauli persona erat salua & integra, etiamsi mens
 „ in tertium cælum abrepta peregrinaretur. Deinde
 „ aliud quoque huius generis exemplum è nobis
 „ sumere licebit. Apud Deum certè erimus: is
 „ omni gaudio, lætitia & voluptate vera nos replebit,
 „ sic

sic ut illis ad satietatem vsque æternum frui pos-
 simus: interim ipse vbique erit, nos verò nequa-
 quam: illum tamen qui vbique est, nos quoq; in-
 tuebimur, qualis nimirum ille est. Sic enim
 Ioãnes Apostolus in sua Canonica ca. 3. inquit
 Charissimi, nunc filij Dei sumus: sed quod futu-
 ri sumus, nondum apparuit. Scimus autem, quò-
 niam si apparuerit. SIMILES BI BRI-
 MVS, QVONIAM VIDEBIMVS
 BV M, SICVTI B ST. Tertium exemp-
 lum, quod similiter nostris oculis expositum
 cernere possumus, Solis est. Hic fulgore & ra-
 dijs suis vniuersum terrarum orbem illuminat,
 nec vnus duntaxat regionis est vel hominis, sed
 omnium simul, & omnibus quoque sufficere
 potest. Quartum illud est, quod singuli nostrum
 totum Solis corpus conspicerè possumus, cum
 illud tota terra maius sit. Nec etiam opus est, ut
 vnus quisque nostrum apud Solem vbique sit:
 interim tamen omnes illo, quantum nobis suffi-
 ficere potest, fruimur. Quapropter cum hæc pe-
 nes nos deprehendere possimus, iam ad Chri-
 sti humanitatem ascendamus, necesse est. Dili-
 gentiori consideratione obseruemus quò pa-
 cto ipse, qui Deus est omnia penetrans, & ho-
 mo qui in summum subuectus fastigium ad de-
 xtram Dei cõsider, omnia per diuinitatem (quæ
 ipsi in vnã personam vnita vel coniuncta est)
 videat, seipsum videlicet, Deum & hominem, &
 hominem in diuinitate, adeo ut post clarifica-

APOLOGIA TIGVRIN.

tionem nihil prorsus oculos ipsius latere possit. Post hanc enim pronuntiabat, dicens, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terris: quod omne per diuinitatem illi contigit. Antea quædam illi incognita erant. Quemadmodum verò, cum homo sit, omnia tamen videt: sic non idcirco iuxta humanitatem vbique est, quemadmodum supra demonstrauius. Et ut personam illud diuidat vel scindat tantum abest, ut illud quoque non magis hominem scindat, quod ratione & scientia vniuersum mundum hunc comprehendit, videtque, cum interim corpus ipsius vix minimum aliquem teluris locum occupet. Atque hætenus Zuiniglius.

C A P V T V I I I.

De personali vnione utriusque nature diuine et humane in Domino nostro Iesu Christo.

IN hoc capite responsionis nostræ ad Brentianum testamentum, doctrinam nostræ Ecclesiæ de vtriusque nature vnione in Christo paucis & perspicue exposuimus ad repellendam Brentianam calumniam, qui ait nos veram de hac re doctrinam peruertere, & blasphemica dogmata asserere: hanc nostram doctrinam cum D. Andreas confutare & damnare non possit, scribit nos personalem vnionem tantum confiteri, quasi scilicet aliud quiddam & con-

& contrarium sentiamus, quod ipse tantus vates & cordium inspector tantum norit, ac proximo quidem capite conatur ostendere doctrinam nostram pugnare cum vera doctrina de naturis in Christo: hic tantum interpretationem verborum Pauli ad Philippen. 2. nouam & à verbis Pauli alienam affert, de qua pauca nobis scribenda erunt. Primum autem scribit nos verba Pauli pervertere, qui dicamus Deum assumpsisse formam serui, Paulum enim de Christo loqui, quod nomen Deum & hominem in vna persona significet, & hic præcipue hominem, cum enim Christus non secundum diuinitatem, sed secundum humanitatem vnctus sit, cum etiam secundum humanitatem & propter humanitatem Christum esse. Sed hæc eius ratio infirma est, in Christo enim non tantum spectatur humanitas vncta, verum etiam diuinitas qua humana natura vncta est, & cum alibi scribatur Christum ante Abrahamum fuisse, & idem dicatur potentia & sapientia Dei, num dicemus hæc de eo dicta esse secundum humanitatem & propter humanitatem? sic in hoc Pauli loco Christus dicitur fuisse in forma Dei, hoc est, talis qualis est verus essentialiter Deus: nisi enim formam Dei pro diuina natura & essentia accipiamus, non potest dici æqualis Deo patri, communicata enim Deitas, & illæ creatæ proprietates diuinitatis in humana natura eam non faciunt Deo

Locum ad
Philip. re-
cte à nobis
ciatum.

APOLOGIA TIGVRIN.

æqualem. Hic ergo Deus verbum æqualis Deo patri, ac verus Deus seipsum exinanivit assumpta forma serui, Deus enim non in se dicitur exinanitus, sed forma serui accepta, quatenus est incarnatus siue manifestatus in carne ac homo factus, et quidem infirmissimus excepto peccato. Quod autem obijcit Andreas, si forma serui significet humanam naturam, Christum nunc quoq; in gloria seruum fore, ambiguum est: humana enim natura serua dicitur comparatione diuinitatis, natura enim finita & creata infinite æternæ & creatrici deitati conferri non potest: ac sicuti humana natura etiam in gloria est creatura, neque tamen propterea cum creaturis vanitati obnoxia, ita eadem etiam in se considerata serua dici potest: Et Augustinus inquit, Christum in forma serui sedere ad dexteram patris. Dicitur etiam Christus non tantum assumpsisse serui formam, verum etiam accepta hac serui forma similis factus hominibus, se humiliasse & obediens fuisse vsque ad mortem crucis, hoc est, infirmitati humanæ naturæ, & miseræ atq; seruili conditioni sese subiecit nostri causa verus homo factus. Ab hac autem seruitute liberatus est, non tantum eo modo quo nos per ipsum liberabimur, quando omnem corruptionem exuemus, sed a Deo in summam, vt Paulus scribit, sublimitatē elatus est, Dominus ac Christus factus, vt iam omnes res creatæ illi seruiant. Per formam autem Dei diuinam naturam, &

pes

per serui formam, humanam naturam non tantum veteres intelligunt, Cyrillus, Chrysostomus, Ambrosius, Hieronymus, Augustinus, sed recentiores quoque omnes eodē modo Pauli verba interpretantur, & Brentius ipse ante hanc controuersiam non aliter hunc locum explicauit. Atq; hæc est simplex interpretatio cōsentiens verbis Apostoli, qua argumentū Pauli efficacius redditur & illæ antitheses Pauli hic propositæ conseruantur & illustrantur. Et quoniam Ecclesia orthodoxa semper ex hoc Pauli loco æternam diuinitatem & æqualitatem cum patre Christi seruatoris probauit contra Arrianos, Samosatēnianos, atque alios hostes glorię Christi, iudicent pij lectores an Vbiquistæ qui alijs Arrianismum obijciunt, vero studio glorię eius ducantur, quando tantum contentionis studio firmissima testimonia scripturarū eneruare conantur, atque ita scientes & volentes nouis Arrianis arma suppeditant ad oppugnandam Ecclesiam? Certe huiusmodi argumenta ad verbum penè ex ipsorum, non nostris libris descripta, nunc in Vngaria illi iactant, qui Christum non ante fuisse dicunt quam ex Virgine nasceretur. Si nos hoc modo cum Arrianis colludemus, Deus bone, quomodo tandem nos Doctor iste tractaret, qui nos quamuis voce & scriptis publice Arrianismum oppugnantes nihilominus Arrianos facit? Sed hæc est nostra condicio, vt illi liceat impunè calumniari & con-

Vbiquistæ
Samosatēnians uis
sternunt.

A P O L O G I A T I G V R I N .

uiciari, omniaque suis sophismatibus inuoluer
re, Arrianas que theses probare & confirmare,
interea hi soli mendacij & Arrianismi spiritu du
cuntur, qui veritate duce illius fraudes & impo
sturas inuestigant & detegunt.

C A P V T I X .

*Distinctione duarum naturarum in Chri
sto, unitas personæ Christi non soluitur
aut separatur.*

Vetus hæc est consuetudo improborum ho
minū, vt alios de his criminibus accusent,
quæ ipsi patrarūt, si fortè hac ratione seipos su
spicione & culpa liberare possint. Id ipsum Iac
obus Andreæ cum sæpe aliàs in hoc suo libro,
tum in hoc ipso capite studiose obseruat. Nam
ab initio nos mendacij accusat, quod inscriptio
ne huius capituli conemur ipsos in suspensionem
vocare quasi naturas non distinguerent, ac nos
propter naturarum & proprietatum distin
ctionem Nestorianos vocarent, nullum autem
ai esse inter nos certamen de discrimine natura
rum & proprietatum, sed hoc esse caput con
trouersie, An humana natura cum propieta
tibus diuinæ naturæ re ipsa communionem
aliquam habeat. Verum ille nos aut valde obli
uiosos

uolos aut stupidos existimat, quibus credit se hæc persuadere posse: extant eorum libri in quibus hoc præcipuè contendunt, humanam Christi naturam ubique esse, ubicunque sit eius diuinitas & ni hoc concedatur, nullum discrimen statui inter Christum & Petrum, atque vnionem personæ solui: huic doctrine nostri se opposuerunt, & docuerunt, ubicunque præsentem esse soli diuinæ naturæ conuenire, ideoque humanam in Christo naturam non esse ubicunque, ubicunque est diuinitas, sed manere certo loco circumscriptam: illi contra nos Nestorianos esse dixerunt, qui diuidamus naturas in Christo negata ubiquitate carnis Christi. Huic igitur criminationi hoc capite respondimus, & ostendimus etiamsi diuinitas sit ubicunque, humanitas non sit ubicunque, personam tamen Christi non solui, quia vnio ita facta est, vt ea salua naturarum proprietates distinctæ maneant: ubicunque esse, proprietatem esse diuinæ naturæ, circumscribi autem & in loco esse, humanæ naturæ esse proprium, & eodem modo scripturas distincte de naturis in Christo loqui, neque tamen personam Christi soluere: similiter orthodoxos olim Nestorianismi accusatos ab Eustychianis, quod naturarum proprietates distinguendo diuinitatem ubicunque, humanitatem non ubicunque esse docerent: atque hæc est summa responsionis nostræ. Cum autem nihil magis vulgatum sit in Brentij libris quam negari

A P O L O G I A T I G V R I N .

veram vnionem, si humanitas non vbiq; status-
 tur præsens vbi diuinitas adest, & contrariū as-
 serentes Nestorianismi accusentur, nos certè nõ
 à statu controuersia discelsimus, docentes eos
 qui contrarium asserunt, nihil aliud facere quã
 vt discrimina naturarum & proprietatum sal-
 ua conseruent, quod certe vnionem non tollit.
 Fatentur quidẽ aduersarij se discrimina natura-
 rum & proprietatum in Christo salua retine-
 re, sed ea affirmant, ex quibus mere Eutychnã
 proprietatum confusio sequitur, id quod non
 nos tantum, sed multi etiam alij publicis scri-
 ptis ostenderunt.

An huma-
 nitas cõmu-
 nionẽ habe-
 at cū pro-
 prietatibus
 diuinitatis.

Porro status controuersiaẽ quem hoc loco
 proponit Andreas, nuper admodum ab ipso
 constitutus est, antea enim ad comprobandam
 vbiq; uitatem asseruerunt, realem communica-
 tionem & transfusionem omnium proprietat-
 um diuinã naturã in humanam naturam.
 Ab hoc autem propugnaculo vñ veritatis de-
 pulsi & deiecti, hanc lascebram excogitarunt,
 quod humanitas aliquam saltem communio-
 nem habeat cum proprietatibus diuinã natu-
 rã. Et si autem ad hanc quæstionem supra re-
 spondimus, quia tamen toties eandem repe-
 tit, & in ea sibi admodum placet, nos quoque
 aliqua de hac re addemus. Dicimus itaque tam
 falsum esse, quam quod falsissimum est, quod
 D. Andreas toties de nobis affirmat, nos om-
 nem prorsus communionem humanitatis cum
 pro-

proprietatibus diuinæ naturæ abnegare. Nam cum in Deo proprietates & essentia vnum & idem sint, atque Dei omnipotentia, omniscientia, omnipræsentia, & quicquid huiusmodi proprietatum est, sint ipsa essentia, eadem etiam est communio proprietatum, quæ & essentia. Hanc autem habet communionem humanitas cum diuinitate verè & re ipsa, quod duæ hæ naturæ ineffabili copulatione seu vniõne in vnã personam, siue in vnã hypostasin vnitæ sunt, neque tamen humanitas facta est diuinitas aut est Deus, sed homo ille, quia in sua hypostasi diuinitatem humanitati vnitam habet, est & dicitur Deus. Similiter humanitas copulata diuinitati omnipotenti & omnipræsenti, ipsa quidem non fit propterea omnipotens aut omnipræsens, sed homo est omnipotens & omnipræsens. Nomen hominis totam personã complectitur, quæ verè Deus & verè homo est. Humanitatis autem nomen alteram tantum naturam huius personæ significat, tribuitur autem personæ quicquid naturis proprium est, sed non ita naturæ vni ascribi potest alterius naturæ proprietate qua ab alia differt, aliàs enim proprietate & differentia hac sublata naturæ confunderentur. Non autem propterea sequitur humanitatem nullam cõmunionem habere nisi titulo tenus cum diuinitate & eius proprietatibus, nisi re ipsa attribuantur humanitati quæ de homine dicuntur.

APOLOGIA TIGVRIN.

guntur, nam etsi humanitas non dicitur Deus,
 cum tamen homo sit Deus, non ideo nulla est
 communio humanitatis cum diuina natura.
 Nam quod duæ hæ naturæ in vnam personam
 coniunctæ sunt, non est res inanis & nudus ti-
 tulus, sed ipsa humanitas Christi hac ratione su-
 pra omnes creaturas euecta est, huic enim so-
 li datum est vt cum diuinitate vnam personam,
 vnum Christum faciat. Deinde humanæ huic
 naturæ datum est imperium in omnes creatu-
 ras, quæ Christo etiam secundum humanita-
 tem subiectæ sunt & inserviunt: ipsa etiam hu-
 mana natura in se sapientia, iustitia, sanctita-
 te & gloria ac potestate supra omnes angelos
 & homines ornata est. Non igitur nomen tan-
 tum inane habet. Et quamuis ea quæ de ho-
 mine dicuntur, non similiter dici possint de
 humanitate nihilominus tamen verè de ho-
 mine dicuntur, idque ideo, quia humanitas verè
 & re ipsa non nomine tantum cum diuini-
 tate in vnam personam copulata est. Quod si
 per communionem intelligitur realis commu-
 nicatio & transfusio omnipotentia & alia-
 rum proprietatum diuinæ naturæ in humanam
 naturam, qualem hæcenus docuerunt Vbi-
 quæ, aperte fateamur hanc communionem
 à nobis improbari, quæ nihil aliud est nisi na-
 turarum confusio. Nam si cōmunicatione rea-
 li omnipotentia humana natura est omni-
 tens

tens: vel hæc communicata omnipotentia distinguenda est ab omnipotentia Dei Verbi qua essentialiter omnipotens est, ac tum alia erit in Christo etiam Deitas ab essentia Filij Dei, & sic homo Christus non verè & re ipsa Deus & omnipotens erit, sed tantum participatione quadam: Vel communio hæc realis intelligitur de ipsa essentia Verbi, ut ea quæ humanitas vult & potest, Verbi voluntate & potentia velit & possit, atque hoc modo omnipotentia illa humanitatis quoque essentia fiet, & quod absurdissimum est, ipsissimæ naturæ confundentur: vel si dicantur inconuertibiliter distinctæ manere, & tamen humana natura Verbi potentia agit & operatur, tum proprietates & actiones utrinque communes, & quasi à communi natura progredientes constituuntur: qui fuit Monothelitarum error.

Probat deinde communionem humanitatis cum diuinitate similitudine animæ & corporis quæ vnum hominem constituunt, sic etiam Deum & hominem vnum esse Christum: inde conficit veram esse communionem proprietatum utriusque naturæ, sic ut quæ Deitati propria sunt, humana natura cum ipsa communia habeat, non nomine tantum, sed verè & re ipsa. Hæc autem ut & alia ab ipso ambigüe dicuntur: ac similitudinem quidem animæ & corporis quæ vnum hominem constituunt,

Similitudo
animæ &
corporis.

APOLOGIA TIGVRIN.

qua Athanasius vtitur, nos non reijcimus: ipsi
 vero in Mulbrunensi colloquio hanc simili-
 tudinem extenuare & reijcere conati sunt: cæ-
 terum non probamus quod ex hac similitudi-
 ne alibi concludunt, vt anima omnes suas vires
 & operationes per suum corpus exequitur, ita
 etiam diuinitatem omnia facere per humani-
 tatem & cum humanitate sua, atque hanc aiunt
 esse rationem vnionis personalis. Hic autem
 primò negamus assumptum, mens enim quæ
 præcipua humanæ animæ facultas est, suas
 operationes non perficit per corpus, id quod
 Philosophi multis disputant, ad quos Vbiqui-
 stas remittimus: quamuis enim nobis aliquan-
 do obiecerint quod philosophicis rationibus
 vtamur, nunc tamen ipsi vix alia præsidia suæ
 causæ habent. Quod si maxime concedatur il-
 lis hoc assumptum, non tamen inde conficie-
 tur diuinitatem omnes suas vires & operatio-
 nes per assumptam humanitatem exequi, in-
 gens enim est dissimilitudo inter diuinitatem
 Christi & animam humanã: humana enim ani-
 ma finita & ratione naturæ suæ circumscripta
 est, itaque corpori vnita non est etiam extra
 corpus, ideoque quandiu corpori coniuncta
 est non alibi nisi in ipso operatur, etiam ea quæ
 absque corporis ope agit, diuina autem natu-
 ra infinita & incircūscripta est, & vnita huma-
 næ naturæ in vnã personam, ab ea non in-
 cluditur aut circumscribitur sicut anima à
 corpore,

corpore, sed intra & extra illam manet & effi-
 cax est: quod si per omnia par ratio operan-
 di statuenda esset, consequeretur diuinitatem
 Christi res cognoscere per assumptā humanita-
 tem sicut anima per sensus exteriores & interio-
 res, quod omnino dicere absurdū est. Adhuc si
 diuinitas omnia facit per humanitatē, per hanc
 etiam Christus seipsum à mortuis suscitasset,
 & per eandem humanam naturam sustenta-
 ret, cum tamen scripturæ doceant ipsum om-
 nia sustentare verbo omnipotenti, & Deum ip-
 sum à mortuis suscitasse: quare hac similitudi-
 ne non id conficitur quod aduersarij volunt.
 Ac quod de communionem dicit aduersarius,
 sano sensu sepe iam à nobis exposito recipimus,
 ac probamus eam quam subiicit explicatio-
 nem: sicut humanitas assumpta à filio Dei il-
 lius propria caro & propria humanitas est, ita
 etiam Filium Dei cum omni sua maiestate as-
 sumptæ humanitati proprium factum esse. Ve-
 rum ut humanæ naturæ proprietates filio Dei
 attribuuntur in concreto, ita ut Deus dicatur
 passus & mortuus, non autem ipsa diuinitas,
 quia illa persona quæ verè & Deus & homo
 est passa est, non in diuinitatis suæ, sed in car-
 nis suæ natura, quæ tamen caro diuinitati ar-
 cana & insolubili copulatione vnita & coniun-
 cta est vti propria filij Dei caro: ita etiam om-
 nipotentia aliæque proprietates diuinitatis
 sunt humanitati propriæ factæ in concreto non

APOLOGIA TIGVRIN.

in abstracto, vt homo sic sit omnipotens, non in humanitatis suæ sed in diuinitatis seu Verbi natura, quæ tamen diuinitas humanitati coniuncta, constituit huius hominis personam: sed quod ad naturas ipsas attinet sicut diuinitas non moritur nec patitur, sed Deus & Dominus gloriæ crucifixus & mortuus est, ita etiam humanitas non potest omnia, sed homo ille est omnipotens: ac sicut mors non pertinet ad diuinitatem & tamen ad Deum pertinet, & illi propria est in carne sua: ita etiam omnipotentia non pertinet ad humanitatem nec illi inest vt forma aut vt accidens, sed tamen est propria hominis, vt homo ille omnipotens sit, non in carnis suæ sed in Verbi natura. Atque hæc quæ diximus de omnipotentia, similiter intelligenda sunt de alijs proprietatibus diuinæ naturæ. Quod autem non omnia de humanitate dicuntur quæ de homine, hæc ratio est, quod homo ille substantiæ vnione siue personaliter duplici natura præditus est, vna quidem sua propria, altera vero diuina: quare quæ vtriusque nature propria sunt de illo dicuntur, & diuinæ proprietates vere ipsi tribuuntur, quibus tamen non in sua ipsius natura sed in ea in qua hypostatice subsistit præditus est: Humanitas autem vnam tantum naturam significat, de qua ea solum dicuntur quæ huius nature propria sunt.

Quod

Quod autem D. Andreas asserit nos præ-
 sentiam carnis Christi, & eius viuificam vim,
 atque omniscientiam humanitatis Christi alia-
 que huiusmodi negare, atque ideo etiam in Cœ-
 na Domini homines à corpore & humanitate
 Christi ablegare ad Spiritum sanctum & eius
 virtutem, quod Christi spiritus sua gratia &
 virtute in Cœna Domini cum panè & vino ad-
 sit, atque hæc efficiat, non autem corpus Chri-
 sti, de quo sentiamus perinde atque de alicuius
 sancti corpore, nisi quod aliquanto altius
 glorificatum sit: atque ita nos ore confiteri
 tantum vnionem personalem humanitatis cū
 filio Dei, interea asserere nullam esse realem
 communionem humanæ naturæ cum essen-
 tiali maiestate omnipotentis & virtute filij
 Dei, sed tantum esse *ἀνωγειν* seu communica-
 tionem *ἰδιωμάτων*, quæ nihil aliud sit quam nos-
 trinum permutatio, ita vt diuinitas humani-
 tati de sua maiestate nihil nisi nomen com-
 municet. Hæc inquam omnia satis vt arbitror
 ex his quæ supra attulimus confutata sunt, &
 qui nostra legerint facile perspicunt, quam par-
 tim malignè nostre interpretetur, partim ea no-
 bis affingat quæ nunquam scripsimus aut cogi-
 tauimus: sicuti etiam mox pari fide subiicit nos
 asserere diuinitatem ita sibi habere suam mai-
 estatem vt humanitas nihil cum ea cōmune ha-
 beat, & vt ea absq; humana natura vtatur: supra

Calumnias
 & falsæ ad-
 uersiones.

APOLOGIA TIGVRIN.

Diuinitas
 an' absq; hu-
 manitate
 aliquid a-
 gat-

autem sæpe diximus nos constanter asserere cõ-
 munionem quæ constat copulatione ineffabili
 humanitatis cum diuinitate. Quod vero ait di-
 uinitatem sua maiestate absque humanitate vti,
 si ita accipiatur vt diuinitas Verbi agat & ope-
 retur absque humanitate, vt non coniunctam
 habeat humanitatem in eadem persona, & ope-
 ratio illa non sit totius personæ, hoc est, Verbi
 incarnati, constanter negamus nos hoc docere
 aut docuisse. Sed si ita intelligatur agere & vti
 maiestate absque humanitate, vt non omnia o-
 pera maiestatis suæ per humanitatem tanquã
 instrumentum aliquod efficiat, fatemur id nos
 docere idque ex sacrarum literarum sententiis
 quamuis ea ipsa quæ diuinitas non per huma-
 nitatem operatur, nihilominus non absque hu-
 manitate faciat. Quod autem nobis hic Allæo-
 sin obiicit, quam alibi ad inferos vsque detru-
 dit & tamen Allæosin idem esse fatetur cum *κοι-
 νωνία ἰδιωμάτων*, gaudemus eum Zuinglij causam
 eum veteri Ecclesia coniungere, quæ cõmuni-
 onem *ἰδιωμάτων* docuit, neque eam fecit realem,
 qualem Vbiquistæ nostra demum ætate finxe-
 runt. Non autem arbitramur hoc eorum figmẽ
 nostra confutatione egere. Nam non tan-
 tum fratres nostri in Geneuensi & Heidelber-
 gensi Ecclesia, verũ etiam doctissimi Theologi
 celeberrimæ Vuittebergensis Academiæ hanc
 eorum realem *ἰδιωμάτων* cõmunionem pub-
 lico scripto grauissimẽ confutarunt.

Allæosin.

Porro

Porro in eo quod addit, Verba Christi absque tropo accipienda esse, aut si tropo vti libeat, synechdochen adhibendam esse, iterum animi sui malignitatem prodit. Si enim simpliciter accipienda sunt verba Christi, quo iure & auctoritate ea per synechdochen interpretari iubet? Cū Deus dicitur passus & mortuus, an hæc simpliciter accipienda sunt, & iuxta Andreanā Theologiā quod de concreto dicitur, de abstracto etiam dicendum erit? Itaque erit simplex sensus, diuinitatem Christi passam & mortuā esse, quod cum videat Iacobus Andreæ non posse sine impietate asseri, quamuis simplicitatem retinendam iactet, necessariò tamen tropum synechdoches adhibendum fatebitur: & pari modo hic agunt atque in explicatione verborum cœnæ domini, vbi tropos omnes detestantur, & tamē in illorum interpretatione velint nolint coguntur tropis vti. Cur autem potius vtendum synechdoche quam allæosian non synechdoches vsus latius patet, & ijs quoque rebus conuenire potest quæ longissimè à se inuicem distantes nullo modo vnitæ sunt, nullamq; omnino proprietatem communem habent? & tamen verum vsum synechdoches nostri quoq; docuerunt ex Veterum sententia, & inter alios frater noster honorandus Theodorus Beza in doctissimis suis annotationibus Noui Testamēti, in 3. cap. Euangelij Ioānis. Nam quod Iacobus Andreæ subiicit in synechdoche non naturam pro-

APOLOGIA TIGVRIN.

natura accipi, sed personalem cōmunionem in-
dicari, annon in synechoche pars pro toto & to-
tūm pro parte accipitur? Cum igitur dico Deus
est passus & mortuus, duplex est synechoche,
illa enim persona que diuinitate & humanitate
cōstat ab altera tantū parte diuinitate nomē ha-
bet, & hæc est prima synechoche, qua pars pro
toto ponitur. Rursū cū dico, Deus passus est, pati,
quod est humanæ naturæ, tribuo Deo, quod est
propriū diuinitatis nomen: neq; tamē hoc Deo
tribuo in ipsa diuinitate, seu in ipsa natura, sed
in concreto, in persona, siue in toto, quia totum
hoc quod est Deus, ipsa persona in quā Christi
quæ non tantū diuinitate sed humanitate simul
& diuinitate constat, passa est, sed tantum in al-
tera sui parte hoc est humanitate: atq; hæc est al-
tera synechoche que quod partis est toto tribu-
itur, quod tamen totum à parte altera nomen
habet. Atque hoc modo necesse est ut suam sy-
nechochen explicet, quemadmodum & nos
alloosin & idiomaton communionem expli-
camus: atque hoc quod Iacobus Andreæ ne-
gat, id quod vnius naturæ est, dici de persona,
sed potius de natura in persona, minus con-
gruit cum synechoche quā cum alloosin aut
idiomaton communionem. In synechoche es-
nim quod vnius naturæ, hoc est, partis est, di-
citur de toto, id est, de ipsa persona. Atque pa-
rum sanē differunt, si sophistica remoueat,
id quod vnius naturæ est de altera dici in con-
creto

ereo siue in persona, aut quod vnius naturæ
 proprium est de persona dici, quæ est pura &
 simplex synechdoche: quam cum solam Iacobus
 Andreæ probet, quia tandem constantia eius
 explanationem simplicem & perspicuam re
 iicere audeat? Cur tamē alteram phrasin præferat
 non est obscurum. Cum enim dico omnipotens
 tiam seu vbiuitatē quæ diuinitatis propria est,
 tribui humanitati in persona, bifariam intelligi
 potest, vel quod ipsa humana natura in se partā
 ceptā facta sit omnipotentia & omnipræsentiæ,
 postquam diuinitati in vnam personā vnita est,
 vt iam ipsa humanitas sit omnipotens & omni
 præsens facta. Atq; talem communionem om
 nipotentia & aliarum proprietatum per re
 lem transfusionem humanitati datā hactenus
 Vbiuitatē docuerunt. Vbi intelligi potest hoc
 datum humanitati in persona, vt quamuis hu
 manitas ipsa sua essentia non sit omnipræsens
 aut omnipotens facta, tamen in sua quasi esse
 sentia personali hæc habeat, quia personalit
 ter vnita est & subsistit in Verbo omni
 tente & omnipræsente. Quod enim huma
 nitas illa subsistit & homo est, aliud habet
 hic homo esse personale quam cæteri homi
 nes, illorum enim humanitas per se subsistit,
 hæc humanitas assumpta à Verbo in eius
 persona suam subsistentiam habet, ita vt iam
 homo hic non possit dici & nominari, quin si
 mul etiam intelligatur Deus in quo subsistit.

APOLOGIA TIGVRIN.

Et rursus Deus verbum assumpta carne non potest intelligi & nominari, vt non etiam in eadem persona intelligatur & nominetur homo ille quem assumpsit. Et hoc est quod Veteres dixerunt totum Deū hominem, & totum hominem Deū esse. Quicquid igitur dicitur de diuinitate, id etiam dici potest de humanitate in persona seu concreto, hoc est, de homine illo, qui Deus & homo est, vt diuinitatis propria est omnipotentia & omnipræsencia, & propterea dicitur homo ille præsens & omnipotens quia ad essentiam personæ eius pertinet omnipræsencia & omnipotentia, non quidem in humanitatis natura, sed in natura diuinitatis, quæ est pars huius hominis. Hoc autem de nullo alio homine dici potest, etsi enim Deus essentia sua & donis suis in sanctis hominibus inhabitat, non tamen diuinitas arcano illo & ineffabili modo illis vnita est, vt vnum quiddam & singulum & indiuiduum sint cum Deo in ipsis habitante. Atque hæc est communio quam nos asserimus. Cum autem hæc in nostris scriptis aperte doceamus, quemadmodum & Veteres eadem docuerunt, nulla fraude vtimur, cum dicimus Christum hominem omnipræsentem omnipotentem atque omniscium esse: Et si queratur quæ sit cõmunio humanitatis cum diuina omnipotentia & maiestate, non hæsitamus vt Andreas nugatur, & dubitamus quid respondendum sit, neque nos sententiæ nostræ puderet, sed

Non tergiversamur, sed aperte fidem nostram protestamur.

sed difertè dicimus, sicuti ipsa diuinitas humanitati verè & re ipsa ineffabili modo vnita est ad vnius personæ essentiam constituendam, vt homo Deus sit, non autem humanitas sit diuinitas aut Deus, ita etiam omnipotentiam, omnipræsentiam omnesque diuinitatis proprietates humanitati communes esse, non ex æquatione naturarum & proprietatum, sed copulatione in vnam hypostasin seu personam Christi: atque ita ingenuè profiteamur humanitatem neque ipsam omnipotentiam neque omnipotentem esse, participare tamen omnipotentiam Verbi per vniõnem personalem non per transfusionem. Hominem autem Christum verè & re ipsa omnipotentem esse fatemur, quoniam omnipotentiam quæ est diuina essentia Verbi, in sua essentia habet vt partem essentiæ suæ, hoc de humanitate dici non potest, diuinitas enim non est essentia humanitatis, sed essentia huius personæ. Quando verò phrasès scripturarum per allœosin aut communicationem idiomatèn interpretamur, ac ostendimus quid cuiusque naturæ proprium sit, quomodo item quod vnius naturæ est, alteri tribuatur, nequaquam ab omni communione diuinarum proprietatum humanitatem excludimus, multo minus Christum abnegamus, cum fontem huiusmodi attributionum ostendamus esse vniõnem naturarum in vnam hypostasin verè & re ipsa factam, propter quam & Deus homo &

Allœosin
quomodo
explicamus.

A P O L O G I A T I G V R I N .

homo Deus & omnipotens dicitur vere & proprie in persona, etsi improprie si naturas sigillatim consideremus : atque hoc modo Veteres omnes communicationem proprietatum interpretati sunt, quos tamen propterea nemo bonus unquam Christum abnegare dixit. Quare speramus neminem quoque fore qui nos tanti criminis damnet, neque dedignamur iudicium non tantum doctorum hominum sed simplicium quorumvis Christianorum, qui non tantum adversarii calumnias, sed nostra quoque scripta viderint & legerint, illi enim facile videbunt summam nobis fieri iniuriam in Bregiano Testamento, quod doctrinam de personali unione duarum naturarum in Christo, & maiestate hominis Christi, oppugnemus, figmenta quidem Bregiana & nova dogmata quæ nuper Jacobus Andreæ fabricatus est, nos oppugnare fatemur: Sed orthodoxam doctrinam ex scripturis desumptam & in veteri Ecclesia receptam, vlla in parte à nobis violari nemo sane ostendere poterit

Similitudo
oculi

Penè præterieramus hoc loco similitudinem qua D. Andreas utitur, Oculus hominis (inquit) mediam fere cælorum partem complectitur, hanc autem vim habet non ex sua natura qua corpus est, sed ab anima, cum qua personaliter est unicus, ut iam non anima tantum sed oculus cum anima & anima per oculum videat: ita quod corpori Christi attribuitur

ur

tur ut simul in omnibus locis præsens sit, id
 non habet ex natura corporis, verum ex diui-
 nitate filij Dei, est enim Dei corpus, quare pro-
 pter diuinitatem ea illi attribuentur quæ alio-
 qui nulli neq; homini neque angelo verè ascri-
 bi possunt. Atque ita iterum è Philosophia præ-
 sidia causæ suæ quærit D. Andreas, ac simili ar-
 gumento antea quoque Brentius probare vo-
 luit corpus vnum posse esse in multis locis,
 quod vnus oculus multos homines compre-
 hendat, ad quod illi Martyr noster grauiter res-
 pondit pag. 117. sui Dialogi: atque hac simili-
 tudine effici quidem potest corpus vnitum rei
 incorporeæ, habere cum illa actiones aliquas
 communes, & ea efficere quæ alioqui non pos-
 set facere, sed inde non efficitur id quod Iaco-
 bus Andree vult, corpus diuinitati coniun-
 ctum omnipræsens fieri aliasque proprietates
 diuinitatis accipere. Anima cernit per ocu-
 lum, sed tamen ipsa substantia oculi non con-
 iungitur illis rebus quas videt, illi autem con-
 cludere volunt Christi humanitatem omnibus
 rebus substantialiter præsentem esse, et ope-
 ratio oculi eius substantiam non tollit, Vbi-
 quitas vero naturam corporis tollit, & contra-
 dictionem manifestam implicat, ut scilicet
 personali vnione corpus alioquin circumscri-
 ptum & in loco existens, fiat incircumscri-
 ptum simul & vbi que præsens. Atque hæc si-
 militudo aduersarij illud toties inculcatum à

APOLOGIA TIGVRIN.

Brentio argumentum soluit: is enim contendit
 vñionem personalem solui nisi vna quæquæ na-
 tura vnita ibi existat vbi est altera, Oculus (in-
 quit) personaliter vnitus est animæ, atque ita nõ
 tantum anima sed oculus cum anima, siue ani-
 ma per oculum videt, Esto. Sed adde etiam, ocu-
 lus non est vbi que vbicunque est anima, anima
 enim in manu, in pede & in alijs membris est
 tota in toto, & tota in singulis partibus: item
 anima non omnes suas actiones per oculum per-
 ficit, hinc autem conficitur corpus Christi diui-
 nitati vnitum esse multis ab ea donis ornetur,
 non tamen ex vnione hac necessario effici vt
 corpus Christi sit vbicunque est eius diuinitas,
 aut vt diuinitas omnia per corpus operetur.

*Falsæ glori-
 ationes &
 triūphi D.
 Andreæ.*

Tandem in fine huius capituli ad locũ de cœ-
 na domini digreditur, ac inquit, suam doctrinã
 de persona Christi & cœna eius, veritati huma-
 næ naturæ nihil derogare, ac nihilominus cla-
 rum ac simplicem verborum cœnæ sensum re-
 tinere. Hoc si tam verò præstitisset quam falsò
 iactat, non adeo contentiosi sumus, quin facile
 in eorum sententiam transiremus, sed quam be-
 ne ipsorum doctrina cum sacris literis & vete-
 ris Ecclesiæ doctrina consentiat, iudicio Christi-
 ani lectoris committimus. Addit deinde nostrũ
 errorem ita detectũ esse, vt facile Dei beneficio
 omnes ipsum agnoscere & sibi cauere possint.
 Nam in articulo de persona & maiestate Christi
ita

ita nos crasse loqui ut merito omnes pii à nostra doctrina abhorreant. Verum qui sunt hi errores, quorum nos egregius hic Doctor conuicit? nos eandem doctrinam de persona & maiestate Christi retinemus, quam ante annos 50. Ecclesijs nostris proposuimus, quam etiam Lutherus ipsam in conuentu Marpurgensi approbavit: retinemus non modo sententiam sed etiam phrasas veteris Ecclesiæ, adeo ut nos damnare non possint aduersarij, quin simul Veteres damnent, quod in quibusdam satis impudenter facit nos iste doctor: neque tamen vel Lutheri vel Patrum authoritati innicimur, sed scripturis sanctis, quarum testimonijs nostra abunde satis confirmauimus. Quæ verò sunt tam crassa dogmata à quibus omnes abhorrere debeant? nunc duplicem diuinitatem statuimus in Christo, quemadmodum vos fecistis? num vnquam docuimus in homine Christo creatam diuinitatem, omnipotentiam, omniscientiam? num naturas in Christo separamus & illarum proprietates confundimus? an verò doctrinam & articulos fidei nostræ de incarnatione & ascensione in cælum nouo sensu interpretamur & inuicem permiscemus? hæc certè si faceremus, quorum vos conuicti estis, meritò homines à nostra doctrina abhorrent. Quod nam igitur illud est caput tam horrendum doctrinæ nostræ? Verba (inquit) testamenti Christi mutatis & peruertitis, interpretando ea, Hoc est corpus meum, id est, hoc

APOLOGIA TIGVRINÆ

significat corpus meum. Item dicitis humanam naturam cum diuina maiestate tantum in titulos tenus communionem habere. Verum hanc vanissimam calumniam sæpe iam cōfutamur: ad alterū vero caput respondemus. Si hæc verborū Christi interpretatio ipsa peruertit, & illis aliquid sensum affert, tum veteres penè omnes eiusdem nobiscum criminis rei erunt, quos similiter verba Christi interpretari sæpe numero ostendimus: imò seipsum vnà nobiscum damnat D. Andreas, qui in hoc ipso libro hanc interpretationem probat, panem esse corpus Christi, id est, significare corpus Christi aut eius figuram esse, modo ne dicatur figura absentis corporis. Commemorat deinde fundamenta nostræ sententiæ, sed ea fide quam hætenus in commemorandis nostris præstitit: præcipua enim argumenta, & illa omnia quæ ad confirmandam nostram sententiã sæpe protulimus & ipsi non sunt ignota, omittit, & duo tantum profert: primum quod corpus Christi seruet naturam & proprietatem veri corporis ac circumscriptum sit, neque possit in pluribus locis simul præsens esse: deinde, quod Christus corpore suo è mundo exiuerit & in cælos ascenderit. Attulimus autem hæc argumenta vnà: cū multis alijs ad confutandam Papiasticam aduersarij opinionem de reali, substantiali & corporali præsentia corporis Christi in cæna Domini, acque hætenus quidem Dei Beneficio firma perstiterunt: neque enim aduersarij potuerunt

Nostra argumenta non bona fide adducit.

sunt ostendere corpus Christi circumscriptio-
 nem abiicisse, et si id probare conati sunt: ne-
 que etiam firmum permanit alterum eorum
 figmentum, idem corpus natura sua circumscri-
 ptum visibile & sensibile esse, ac rursus modo
 dexteræ Dei esse incircumscriptum, inuisibile,
 insensibile. Nam hanc Dei voluntatem esse nul-
 lo argumento euerunt, nisi quod subinde so-
 phistarum more, id quod in questione est argu-
 menti loco sumunt, Christum velle in cœna cor-
 pus suum substantialiter omnibus in locis ad-
 esse ubi cœna Domini peragitur. Frustra etiã re-
 pugnantibus scripturis & consensu veteris Ec-
 clesiæ, omnia loca de absentia corporis Christi
 nobis extorquere conati sunt, quod his tantum
 negetur visibilis & localis præsentia: qua ipso-
 rum interpretatione verbis scripturæ vis affertur,
 paralogismus accidentis committitur, veritas hu-
 mani corporis in Christo labefactatur. Iactat de
 inde se retinere simplicem sensum verborum Domini,
 quod falsissimum esse & nos aliquoties ostendi-
 mus, & idem multi alij fecerunt. Nullã hic (inquit)
 humanã esse additionem. Scilicet verba Christi
 sunt, corpus ipsius verum, substantiale, naturale in-
 cum, sub, iuxta panem & vinum corporaliter & sub-
 stantialiter, realiter, admirando & supernatura-
 li modo, incomprehensibiliter & inuisibiliter
 præsentia esse, hominum manu porrigi, homi-
 num ore sumi: et tamen idem corpus Christi eo-
 dem tempore ubique terrarum in maxima
 quaque & minima re, & in quouis, etiam

Falso glo-
 riatur de
 simplicitate
 re verborum

APOLOGIA TIGVRIN.

pane, quouis cibo præiens esse, hic tamen tantum distribuit; hæc enim illa est simplicitas quæ seruant aduersarij. Fatemur eum his verbis non uti hoc loco, sed quis nescit hæc vbique in eorum scriptis occurrere, & ab ijs inculcari, neque alio sensu & interpretatione verba Christi ab illis accipi? Tam bene verò sibi conscius est Iacobus Andreas de simplicitate verborum, ut in Mulbrunensi colloquio vix potuerit adduci ad disputationem de vero intellectu verborum Domini, & contenderit in hac cõtrouersia frustra disceptari de Cœna Domini, cuius tamè verba tam simplicia & clara iactat, nisi prius cõtrouersia de vnione personali & omnipræsentia corporis Christi explicata fuerit. Præterea hoc ipso loco ita versutè suam sententiam proponit, ut non indicet aut indicare audeat quid ostendat pronomen demonstratiuum H O C.

- ” Verba (inquit) Christi, Hoc est corpus meum,
 ” hic est sanguis meus, in simplici sensu retineamus, et credimus quod ipsum sit verum corpus
 ” & sanguis Christi. Quid igitur est hoc IPSVM quod credit esse corpus Christi? an corpus ipsum credit esse corpus? an panem esse corpus Christi? an id quod porrigitur in & cum pane, corpus Christi esse credit? Hic tergiuersione vitur, neque ignorat in quas angustias coniectus sic à doctissimis viris Heidelbergensis Scholæ, cum in Mulbrunensi colloquio, ut acta testantur, cum etiam publicis eorum scriptis quibus

bus nodum satisfecit : & tamen iactat hanc suam doctrinam claro Dei verbo inniti, consolari & pacare conscientias, cum in his decantatissimis verbis, **HOC EST CORPUS MEVM** nondum inter ipsos conveniat quoniam demonstratio referatur, cum Lutherus ad panem referat, alij identicam propositionem faciant, Iacobus Andreæ per locutiones à plenis loculis & cantharis petitas hanc propositionem explicare contendat. Et cum eorum sententia & interpretatio innitatur falsæ opinioni Papisticæ animo conceptæ, his verbis omnino statui realem præsentiam corporis Christi, quam firma conscientia huic innitantur, vel hinc apparet, quod vnius Lutheri, cuius summa est autoritas, tres diuisæ interpretationes ex scriptis illius supra à nobis allatæ sunt. Quæ bene etiam sibi consent Vbiquistæ, facile deprehendet quicumque scripta eorum diuersa inter se contulerit. Vere autem de illis affirmari potest quod de Luthero scribit Zuinglius, Ille enim (inquit) firmiter credo ipsum per omnem vitæ suæ tempus nunquam ne in animum quidem induxisse, vt corpus Christi vbique esse diceret, donec contentions æstu eò adductus est: in qua tam miserum, dubium, varium & sperneruque trepidantem sese exhibet, vt cum referre mihi videatur, qui omnibus bonis alicuius, postremo quoque patrimonij sui portionem huic commisit. Atque vtinam aduer-

Aduersarij
incerti sunt
de sua doctrina.

APOLOGIA TIGVRIN.

sarij nostri Lutheri pietatem in hac re potius
 quam dicēdi vehementiam imitari voluissent;
 is enim cum in ipso ardore contentionis sacra-
 mentariæ arguimento Vbiquitatis vsus fuisset;
 postea tamen animaduertens quid ex hoc dog-
 mate sequeretur, quod scilicet eo labefactaren-
 tur præcipui articuli fidei nostræ; nunquam de-
 inde id repetijt & vsit, quāuis in asserenda cor-
 porali præsentia firmus permanerit. Cæterum
 nostra doctrina sicuti arenæ non innititur, vt
 falso asserit aduersarius; ita animos non facit du-
 bios & incertos, sed veram & solidam consolā-
 tionem adfert, quam omnes pij spiritu & fide
 manducantes corpus Christi in seipsis sentiunt.
 Et hoc ipsum confirmant millia multa marty-
 rum qui in Italia, Gallia, Belgico, Angliā vitā &
 sanguinem suum in ter cruciatis & tormenta æ-
 cerbissima magna patientiā constantē profu-
 derunt. qui si vel in hoc vnico dogmate propius
 ad Papistas accessissent & cum aduersarijs no-
 stris saltem compationem probassent, ma-
 gna odij & tormentorum parte se se leuare pos-
 cuissent. Etsi autem hæc piorum hominū sup-
 plicia multi Vbiquistarum vident, & non des-
 sunt qui eos diaboli martyres appellare aude-
 ant. scimus tamen in conspectu Domini præ-
 ciosam esse ipsorum mortem; qui suo tempore
 ipsorum persecutores & horum gratulatores &
 instigatores iudicabit.

CAPVT X.

De maiestate & gloria Christi.

Quoniam ea quæ de maiestate Christi scripsimus, D. Andreas, saluo pudore (si modo aliquis in eo feliquus est) reprehendere non poterat, quod proximum erat in eo nos reprehenderit, quod non exponamus quoniam modo Christus in possessione huius gloriæ constitutus sit, quod tamen præcipue inter nos controuertatur. Hoc autem quod falso de nobis affirmat, duabus calumnijs probare contendit: primo, quod dicamus Christum secundum humanitatem nihil cum diuina maiestate nisi tantum nomen commune habere: quod cum supra ostenderimus falso ipsum affirmare, non est quod denuo hoc eius mendacium, præsertim sæpius reperitum, confutemus. Secundo, inquit, Zuingliani ut aliquid dicant & simplicibus imponant, asserunt maiestatem hanc in ipsa incarnatione cum humana natura perpetuo & insolubili vinculo unitam esse. Atque hoc est omne id aut quod de personali unione & maiestate hominis Christi scribitur. Nos vero Iacobe Andrea, quod non ignoras,

Duplex est
 iunctio D.
 Andreae,

APOLOGIA TIGVRIN.

aliter quam tu referas scripsimus, nempe in hæc verba, Hæc maiestas (Deitas seu diuina maiestas) in ipsa statim incarnatione humanæ naturæ vinculo indissolubili vnita est; neque hæc maiestas noua quædam & creata diuinitas est, sed vnica essentialis & æterna diuinitas, quæ humanam naturam suscepit & se illi coniunxit, non exæquatione aut commixtione, sed vnione duarum naturarum **IN VNAM PERSONAM**: vt supra satis ostendimus. Cum igitur aperte hic explicemus nos non loqui de quauis vnione, sed de vnione duarum naturarum in vnã personam: & præterea remittamus ad superiorẽ expositionem personalis vnionis, quæ capite 8. tractatur, quam etiam reprehendere & confutare non es ausus, qua fronte, quo ore ausus es nos calumniari quod tantum insolubilem coniunctionem duarum naturarum asseramus? & cum simili calumniæ genere contra virum doctissimum Theod. Bezam fratrem nostrum vsus sis, & humaniter reprehensus de hac falsi specie, nihilominus pergas eodem modo nos quoque calumniari, quid aliud facis quam quod impudentẽ tuam maliciam prodis? Itaq; quod nobis obijcis, sanctos vnum esse cū Christo. Ioan. 17. ac prouide si personalis vnio & maiestas sit tantum insolubilis vnio aut copulatio, Petrum quoque & Paulum Deum dici posse: nihil ad nos pertinet, qui diuinam maiestatem non tantum insolubilitè humanitati copulatã esse

esse, sed in vnam personam vnitam esse diximus, & vnionis huius rationem ex veterum sententia explicauimus, hoc autem de nullo sanctorum dici potest, in vnam personam cum diuinitate vnitum esse.

Verum non contentus priori calumnia Doctor noster eandem denuo repetendo amplificat, & ait, nos humanam Christi naturam diuinæ maiestatis cõmunionem personali spoliare, atque illi nudum nomen & titulum relinquere: quod tamen falso de nobis dici clarum & manifestum est. Secundo addit nos humanitati nullam aliam gloriam ascribere, nisi quam post resurrectionem demum assecuta sit, quod denuo falsum esse ostenditur nostris verbis, quibus manifestè docuimus hanc esse summam gloriam & maiestatem humanæ naturæ, quod in vnitatem personæ à filio Dei assumpta est, atque hanc in ipsa incarnatione illi obtigisse. Tertiò adiecit, nos de ea gloria & maiestate loqui cuius alius hominis absque humanæ naturæ corruptione aut abolitione capax sit, atque ita ex filio hominis magnum quidem Dominum facere, qui hominibus atque angelis in cælo & terra potentior sit, sed quia infinitæ omnipotentæ Dei non sit capax, tantum per Allæosin omnipotentem vocari, ita vt sit permutatio nominum, nulla autem re ipsa cõmunitio diuinæ maiestatis. Verum hic denuo in eundem lapidem impingit, quod idem esse putat filium hominis omni-

Aliud est
homini
quid tribu-
re quæ hinc
maneat.

7 APOLOGIA TIGVRIN.

tentem esse, & humanitatem esse omnipotentē. In ipsa cuiusvis hominis persona duę sunt naturę, anima & corpus, & quicquid alterutri proprium est de homine dicitur, sed non ideo quicquid de homine dicitur, id ipsum dici potest de natura altera separatim: homo est mortalis, itē est sapiens, sed non propterea anima mortalis, aut corpus sapiens dicitur. Vulgo hoc facile animadvertitur in hominis exemplo, quia nomen *hominis* non à partis nomine derivatum est, sed simpliciter totam hypostasim complectitur, sed cum de Christo loquimur, nomen hominis aut Dei ab altera parte personę deductum est, atque manet firma hæc regula, ut quicquid naturę alterutri propriū est, de persona dicatur, sed nō inde consequitur, quicquid de persona dicitur, id de natura à qua nomen personę derivatum est, dici posse, ac si id non liceat in abstracto dicere, ne in concreto quidē id fas esse. Corā qui subinde nobis obijciunt hominē Christum nomine tantum omnipotentē esse, nisi etiā humana natura sit omnipotens, Nestoriano more videtur eius hypostasim separatā ab hypostasi verbi considerare, ita enim vere locū haberet id quod hic affirmant, sed cū hoc falsum & impiū sit, & humanitas ita in verbo subsistat & sustentetur, ut hoc ipsum quod homo est in verbo habeat, in quo & cum quo tantū vnū quiddam & singulū est, atq; ita non nisi cū verbo hominē hunc personam

sonam esse & subsistere agnoscamus, necesse est omnino verè & propriè de homine dici, quicquid vtriusq; naturæ propriū est, quādo homo hic significat personā quæ verè & propriè consistat duabus naturis. Cum aut de natura humane Christi loquimur, duplicem illi gloriā & maiestatem attribuimus, vnā quidē quā habet vnionis gratiā, quod cum filio Dei vnā est persona, & vna eademq; adoratione cū verbo adoratur: Item quod in hac natura humana filius Dei humanū genus redemit, & hanc in cœlos euectam ad dexterā patris collocavit. Hæc inquam sunt huius naturæ insignia quasi privilegia quæ ex vnione cum Verbo habet, atque hæc tanta est gloria vt eam verbis explicare satis non possimus, huc etiam pertinet quod quicquid de diuina natura dicitur, homini Christo attribuitur. Sed præterea sunt aliæ prærogatiuæ humane naturæ, quas in se habet diuinitus illis donata & ornata, atq; ad hunc locū pertinet illa gloria in quam humana Christi natura post resurrectionem à mortuis & ascensionem in cœlos supra omnes alias creaturas euecta & glorificata est: de hac diximus ita data esse omnia filio hominis vt interim humana natura nō aboleatur. Certū enim hoc est & pijs omnibus confessum, filiū Dei in cœlis & ad patris dexteram sedentē, humanā naturā semel assumptam integrā retinere. Neq; tamē propterea humanā naturam ab omni participatione proprietatū Dei excludim⁹.

Duplex gloria huius nature.

APOLOGIA TIGVRIN.

Quamuis enim proprietatum Dei, quæ infinitæ sunt, humana natura in se capax non existat, tamen quia cum filio Dei seu diuina natura personaliter vnita est, hæc habet eo modo quo ipsam diuinitatem, quod scilicet homo verè Deus omnipotens, omniscius est, omnibusq; Dei proprietatibus ornatus, non quidem in humanitatis suæ natura & essentia, sed in verbi natura & personæ suæ essentia.

Aduersarij
utriusq; na-
turæ verita-
tem labefactant.

Porro qui diuinas proprietates re ipsa in humanam naturam transfusas esse volunt, humanitatem Christi abolent: neq; enim verè est humana natura quæ suis proprietatibus omnibus spoliata contrarias in se suscipit, & infinita, in circumscripta, inuisibilis, & insensibilis facta & in diuinam naturam quodammodo transmurtata est. Atq; cum nos damnat, qui scribimus humanam naturam ea gloria & maiestate ornata quæ ipsam naturæ veritatem non corrumpit & abolet: necesse est vt contrariam sententiã prober, maiestatem talem datam humanæ naturæ quæ ipsam corrumpat & abolet. Deinde hæc doctrina vera diuinitas hominis Christi abnegatur: hætenus enim semper pij omnes crediderunt & confessi sunt, Christum hominem verè & naturam Deum esse, propterea quod nõ alius, sed vnus & idem sit filius Dei & filius hominis. Itaq; qui nostra græte Christum hominem non æterna Deitate Verbi, sed cõmunicata quadam Deitate Deum esse volunt, non tantum veteres hæreses renouant, verũ nouos Samosatenarios qui in

qui in Vngaria & Polonia æternam filij Dei generationem & Deitatem impugnant, in suo errore confirmât, atq; hoc dogmate Iesum Christum soluunt, & propterea Antichristi sunt.

Alterû deinde est, quod in nostra de maiestate Christi confessione Iacobus Andææ arguit, nos pugnantia scribere: hæc enim esse verba nostra, Non igitur nos negamus (vni immerito & iniuste insimulamur atq; accusamur) Christo omnem potestatem in cælo & in terra datam esse, & ipsum iuxta vtranq; naturam mundum gubernare, & nos redimere atq; iustificare, item carnem eius esse viuificatricem, & cum verbo cui humana natura in vnâ personam inseparabiliter vnita est, vna eademq; adoratione esse adorandam. Hæc enim omnia liberè & ex animo confitemur, quæ admodum etiam orthodoxi Patres Christianæ ecclesiæ, à qua nullo pacto nos separamus, cuncta hæc ante nos confessi sunt, & scriptis suis confirmarunt, quos in hac causa sequimur, neque quicquam ipsi innouamus aut ab alijs innouatum approbamus. Ista igitur vult pugnare cum eo quod supra scripsimus, filio hominis omnem diuinam gloriam & maiestatem & omnia in vniuersum data, quorum humana natura absque sui abolitione capax est. Hinc enim ait confici, humanam naturam omnipotentiam Dei non esse capace quam finita sit, & cum Deus omnipotentia sua cælum & terram regat, hæc inter se pugnare, quod dicimus Christum secundum vtranq; naturam cælum

Non scribimus pugnantia.

APOLOGIA TIGVRIN.

Quomodo
 Christus se-
 cundum ut-
 ranq; natu-
 ram mun-
 dum regat.

et terrā regere, & humanam Christi naturā cum
 omnipotentia Dei nullā re ipsa cōmunionem
 habere. Verum vt Christus secundū vtrāq; na-
 turam cœlū & terrā regat, nō necesse est vtrāq;
 naturam in se omnipotentē esse, vt falso aduer-
 sarius ait, qui infinitam omnipotentiam Dei vult
 transfundi in humanam & finitam naturam, vt
 hoc modo cœlū & terram regat: sed satis est hu-
 manam naturā omnipotentī naturæ in eadē hy-
 postasi cōiunctam esse. Dicimus itaq; Christū,
 hoc est, illam personā quæ verus Deus & verus
 homo simul est, omnibus rebus adesse, cœlumq;
 et terram regere, idq; secundum vtrāq; naturā:
 filius enim dei post assumptā humanam naturā
 vbiq; est & agit, vt Christus, hoc est, vt perso-
 na quæ simul Deus & homo est, adest & agit: re-
 git itaq; Christus mundum sua diuinitate vbiq;
 præsens non tantum efficacia & potentia, verū
 etiam essentia: agit autem hæc omnia sciente &
 cōsentiente humana seu assumptā natura, vt ita
 actio sit totius personæ: atq; hoc modo humana
 quoq; natura in gubernatione rerum singularū
 præsens adest, nō quidem substantia, sed potens-
 tia, virtute, efficientia, operatione atq; actu se-
 cundo. Hæc cum in scriptis nostris perspicue
 doceamus de humana Christi natura, iudicent
 pii & Christiani Lectores, an nostra doctrina se-
 cum pugnet, an verbotenus tantum Christū se-
 cundum vtrāq; naturam mundū regere fatea-
 mur, & carnem eius viuificā esse atq; vna cum

Verbo

Verbo adorandā, de quorū altero supra scripsimus, alterū tam perspicuum est vt nō egeat longa expositione. Si enim aduersarius vult humanam naturā propter cōmunicatam deitātē in se adorandā esse, aut hominē cū verbo adorandū, Nestorianus est. Sin agnoscit vnū eundēq; esse Christum Deū hominemq; in quē credimus & in quē baptizati sumus, & ideo eundē vna adoratione adorandū esse, idem certe dicit quod & nos quoq; docemus: neq; hic exigitur trāsfusio diuinarum proprietatū in carnē, sed vnio cum diuinitate in eandem personam, quam si cōmunionis nomine intelligit, falsissimum est quod dicit nos docere humanam naturam nullā vere & re ipsa cōmunionē habere cū diuina natura.

Postremò rationem concordiaē ineundae ostendit: si enim fateamur Christū omnia regere secundū vtranq; naturam, necesse esse ait vt illi quoq; tribuamus modum aliquē quo secundum humanā naturam in gubernatione cœli et terre præsens adsit, vnde etiā conficiatur in cœna si militer præsente esse in dispensatione corporis et sanguinis sui: non autem iuxta modū & naturā humanorū corporum Christū præsente esse, sed iuxta naturā dexterę Dei, ad quam Christus solus collocatus est secundū humanam naturā, & in eam maiestatem euectus vt cœlum & terrā impleat & omnibus creaturis præsens omnia gubernet: hanc inquit esse simplicem doctrinam Christianę fidei, cui qui contradicat, non esse verē Christianū hominē, hac autē doctrina

Ratio ineundę concordiaē.

APOLOGIA TIGVRIN.

bene cognita facilem esse rationem controuersæ de cœna Domini. Nos quoque fatemur, si in his rebus quæ propositæ sunt consentiamus, non difficulter in cæteris rebus consensionem aliquam statui posse. Quomodo autem gubernationem tribuamus Christo Deo hominiquè paulo ante expositum est: Similiter etiam qualem præsentiam agnoscamus. Cæterum aduersarij hætenus affirmarunt Christum secundum humanam naturam substantialiter, essentialiter, corporaliter præsentem esse, quam præsentiam nos impugnauimus & impugnamus. Cum enim Christi corpus etiam in gloria substantia sua finitum & circumscriptum sit, & ita substantialiter & corporaliter in cælo præsens existat, non potest idem corpus substantialiter ubique præsens esse, modus enim dexteræ Dei non efficit ut idem simul sit & non sit, verum sit & non verum sit: ac dextera Dei nõ hic alium modum præsentis facit, sed alia est causa præsentis. Similiter quod dicitur inuisibiliter & insensibiliter & ineffabili quodammodo adesse, id quidẽ varietatẽ ostendit in eo quod adest, quàm diu tamen statuitur substantialis præsentia, modus non mutatur. Ac scio quidem viros bonos & doctos ita interpretari aduersariorum opinionem quod re ipsa parum aut nihil à nobis dissentiant: cū enim duo sint modi præsentis, primus substantialis, qua res aliqua in sua substantia præsens adest actu primo, & alter modus quo

Præsentia
actus secundus

Nota

in fine

quo res etiã si sua substantia absens sit, nihilominus actu secundo hoc est, Virtute, efficientia & operatione præsens est: de hoc posteriore modo aduersarios loqui existimant, & hunc esse modum dexteræ Dei, quod scilicet humana natura ad dexteram Dei collocata, in eam maiestatem sit euecta vt vnà cum Verbo omnia gubernet, non ipsa quidem sua substantia omnibus præsens, sed efficientia & operatione, quod Verbum incarnatum omnia regit volente & cõsentiente humana natura. Nam alioquin inquirunt si humana natura simul actu primo & secundo, siue substantia & operatione vbique præsens esset, tum & humanæ naturæ veritas tolleretur, & illa exæquaretur diuinitati, quæ substantia & potentia sua vbique est. Si enim dicatur diuinam naturam hæc ex se habere, humanitati autẽ hæc maiestatem cõmunicatam esse, modus præsentia non mutatur hoc ipso à se aut aliunde habere: nisi igitur ostendat alium aliquem modum, omnino similem faciunt præsentiam diuinitatis atque humanitatis, atque ita naturas confundunt. Cum autem aduersarij constanter negent se humanitatem ita vbique præsentem facere vt diuinitas vbique est, existimant viri boni eos tantum per modum dexteræ actus secundi præsentiam Christi humanitati tribuere, idque eò magis quod noua loquendi forma à Scholasticis sumpta, corpus Christi personaliter vbique esse aiunt: quam quidam ita interpretantur, hu

APOLOGIA TIGVRIN.

manam naturam vbi que esse personaliter, quia
 ea non in se subsistit sed in Verbo, illa autē per-
 sona à qua sustentatur & cuius est pars quædā,
 vbi que præsens est. Quod si aduersarij in hunc
 modum sentirent, non difficilis esset ratio con-
 cordiæ alicuius ineundæ, ac tum reiecta opinio
 ne substantialis & corporalis præsentia carnis
 Christi in cœna, inter homines pietatis & glo-
 riæ Christi studiosos & à contentione alienos,
 facile conueniret de simplici, vero ac proprio
 sensu verborum Christi, sed hætenus aduersarij
 iactarunt se retinere ac defendere sententiã Lu-
 theri: Lutherus autem hanc sententiam proba-
 uit, panē & vinum quæ in altari ponuntur, post
 consecrationem non solū sacramentū sed etiã
 verum corpus & sanguinem Domini nostri Ie-
 su Christi esse, & sensu aliter non solum in sacra-
 mento sed in veritate manibus sacerdotū tracta-
 ri frangi & fidelium dentibus atteri. Hæc enim est
 Romanæ Ecclesiæ sententiã, quam Lutherus nõ
 semel in suis scriptis & in illa breui confessione
 quam paulò ante obitum edidit, approbavit.
 Præterea quis nescit Lutherum subinde docuif-
 se, panē substantialiter esse corpus Christi? Item,
 Verū & naturale corpus Christi in, cū & sub pa-
 ne naturaliter, & substantialiter, realiter, corpo-
 raliter, ineffabiliter tamē & insensibiliter, inuisi-
 biliter, & supernaturaliter præsens esse, & manu
 ministri porrigi, ac manducari non tantum spi-
 ritualiter verum etiã orakiter & corporaliter.

&

& nescio quo non modo? nunquam enim illis in hac re aduerbiorum copia deest. Quam diu igitur aduersarij hæc retinent & approbant, frustra gloriuntur & falso iactant se simplicem sensum verborum Christi in cœna retinere, ac verè & constanter de illis affirmabimus bona conscientia, ipsos humanis additionibus implicare negotiū cœnæ Domini. Verè etiā produnt se spiritu mendacij ducti, quādo tam impudenter negant ea quorum proprijs scriptis cōvincuntur.

Quod si diuersitas interpretationū argumēto est, eos qui ita sentiunt, errare, neque verā & certam sentiētiā tenere, necesse est vt seiplos dānent: cuius enim manifestum est non pugnare has interpretationes, panem esse figurā aut symbolum corporis Christi, aut panem significare corpus Christi, verborū enim varietas & diuersitas non statim parit sentiētiarum dissonantiā cum vna & eadem sentiētia alijs atque alijs verbis exponi possit. Nos autem manifestè ostendimus Lutherū contrarias interpretationes affecte, probat enim alibi pontificiorum sentiētiā, quibus tamē panis iā panis esse desijt & in corporis substantiā cōuersus est: rursus cōtendit panē hūc reuera & substantiāliter panē simul & substantiāliter corpus Christi esse, itē corpus Christi esse sub pane, itē corp⁹ Christi in pane cōtineri. Idē Luth. docuit Christū ratione gloriosi corporis in cœna definitiue & corporaliter adesse, sed id ipsū lac. And. negat, et fatetur Christū ratione

Contrarias
interpretationes.

11 APOLOGIA TIGVRINA

corporis in cœlis tantum esse. Præterea Lutherus ita interpretatur verba Christi, quod vi verborum & institutionis Christi adsit substantia corporis Christi quæ ante in pane non fuerit, & ut ita corpus per verbum aduehatur quodam modo in panem, contra Vbiquistæ contendunt corpus Christi ante etiam adesse, sed tamen in pane cœnæ certa quadam ratione dispensari, Lutherus in verbis cœnæ demonstrationem Hoc, ad panem & poculum refert, ut de pane dicatur, esse corpus Christi: & hæc sit explicatio verborum Domini: Hic panis est corpus meum, contra Vbiquistæ hoc pertinaciter negarunt in colloquio Mulbrunensi, Schegkius vult præsentiam corporis definiri in sacramento his verbis: Hoc est corpus meum quod pro vobis traditur: & ait somnare eos qui volunt corpus absolutum de pane prædicari, cum id intelligendum sit ratione additi prædicati, Quod pro vobis traditur. Contra Flaccius docet his verbis, Hoc est corpus meum, absolutam substantiam sacramenti describi, addita autem prædicatione, quod pro vobis traditur, usum eius indicari. Rursus Lutherus & plerique qui eum sequuti sunt, contendunt nullum prorsus tropum in verbis cœnæ admittendum esse. Contra Iacobus Andreae agnoscit in his verbis esse synechdochen. Cum igitur tam varia affirmant aduersarij & tam diuersas interpretationes verborum Christi proferant, quæ sese mutuo euertunt, verè hoc ipsorum

rum auditoribus accidit vt magis incerti ex eorum concionibus discedant, quam venerint, præsertim cum docendo & scribendo non tam suam sententiam rationibus confirmant, quam sese conuitiando & maledicendo aduersarijs ad rabiem vsque oblectent. Itaque verus & salutarius vsus huius Sacramenti apud vulgus hominum paulatim in obliuionem venit, & sensim Papisticæ opiniones animis hominum inseruntur, ita vt existiment se perceptione huius Sacramenti, & illa orali manducatione corporis Christi, quam sibi persuaaserunt, etiam absq; fide solida & vera pœnitentia remissionem peccatorum & salutem adipisci.

CAPVT XI.

Conclusio huius controuersie de personali vnione diuinæ & humanæ nature in vna inaliuisq; Christi personâ.

HOc caput etsi prorsus nullâ merebatur responsionem, tamen ne quid forte dissimulare videremur, nolimus id prorsus intactum præterire. Concluseramus hoc loco nostram confessionem de personali vnione decreto Chalcodonensis Concilij, ac protestati eramus nos ex animo profiteri cuncta quæ hoc decreto continentur, idque non in falso & peregrino sensu, sed vt verba sonant, & vt illa interpretati sunt

APOLOGIA TIGVRIN.

B. Vigilus & Theodoretus, qui etiam ipse Concilio magna cum laude interfuit. At Iacobus Andreas nos inquit retinere quidem verba Concilij, sed illis alienum sensum affingere, id hinc constare quod doceamus humanam Christi naturam cum maiestate & proprietatibus diuinæ naturæ nullam communionem habere, vbi autem nulla est communio, ibi non posse vnam personam esse, quemadmodum Concilium docet. Sed hoc argumentum siue potius calumniam sæpe refutauimus. Et si communionis nomine intelligit realem communicationem & transfusionem proprietatum, satis aperte demonstratum est hanc non constituere vnam personalem: & dicat de hac communiōe quicquid velit, nunquam poterit neque ex huius concilij, neque ex aliorum Veterum, multo minus ex scripturarum sententia ostendere, aliam esse communionem proprietatum quàm naturarum. Sicut igitur duæ naturæ eam communionem habent (vt ipsius more loquamur) quod ineffabili & insolubili vinculo in vnam personam coniunctæ sunt, vt neutra per se separari subsistat, sed ambæ vnum quiddam & singulum sint, vna persona quæ vere est simul Deus & homo: ita etiam similis est proprietatum communiō, quæ non fit transfusione sed copulatione in eandem personam: ita vt proprietates in suis naturis distinctæ quidem manent, omnes tamen verè & proprie de hac persona

Vera communiō pro
 prietatibus.

persona prædicentur. Sicut etiam in hominē
 anima ratiocinatur & numerat, corpus videtur,
 tangitur, vulneratur, & tamen vtrunque
 de homine dicitur qui animo simul & corpore
 constat, de anima autem non dicitur eam videre
 aut tangi aut vulnerari, neque de corpore
 id sapere, ratiocinari, numerare: ac interim
 manet vera unio animæ & corporis quam
 his quod vnus est, de altero non dicatur. Sed
 si iuxta aduersarij sententiam ea est communio,
 vt quæ vni naturæ propria sunt absque
 vlla figura de altera dicantur, tum dicendum
 erit animam mori, quando corpus moritur:
 & corpus inuisibile esse, quia anima non cer-
 nitur: quod quam absurdum & à sana ratione
 dissentaneum sit, omnes facile animaduertunt.
 Itaque cum constituamus veram & personalem
 unionem diuinæ & humanæ naturæ in Christo,
 qua diuinitas & humanitas in vnâ
 hypostasi conuenerunt, seruata vtriusque
 naturæ proprietate, sicut etiam anima
 & corpus vnum hominem faciunt, retinemus
 vtiq; veram & genuinam Chalcedonenfis
 Concilij sententiam. An autem aduersarij eandem
 retineant & naturas verè distinguant, qui
 transfusione proprietatum diuinitatis humanam
 naturam illi exæquant, id iudicio pij Lectoris
 relinquimus. Et hinc quoq; apparet quā
 sincerè & ex animo cupiant veram & simplicem
 sententiam huius Concilij retinere, quod

APOLOGIA TIGVRIN.

Theodoretum virum sanctum & absque con-
trouersia doctissimum qui huic concilio inter-
fuit, & illius sententiam in scriptis suis diligen-
ter explicuit, non verentur Nestorianum, hoc
est, hæreticum nominare, ac simili petulantia
Vigilium Martyrem, qui eiusdem concilij sen-
tentiam contra hæreticos publico scripto defen-
dit, per contumeliam Dormiliū nominat. Nos
autem Dei beneficio tam à separatione naturarum
& personæ diuisione, quam ab abnegatio-
ne Christi longissimè absumus, ac multò longi-
us, quam ipsi à Nestoriana separatione natu-
rarum, & ab Eutychna proprietatum confu-
sione absint.

**Maieestas
Christi.**

Cæterum quod in responsione ad Brentianum
Testamentum pios lectores monuimus, denuò
hic repetendum putamus, ne nomine di-
uinæ maiestatis quòd falsò tribuunt Vbiquita-
ti, sibi oculo perstringi patiantur. Nam scriptu-
ræ sanctæ & orthodoxorum patrum testimo-
nijs constat, corpus Domini nostri Iesu Christi
etiam in gloria non esse vbique. Hæc enim est
vna inter præcipuas differentias naturarum, quas
concilium Chalcedonense integras seruari vult,
quod diuina Christi natura vbique est, huma-
na autem finita & loco circumscripta, vt Vigil-
us & Theodoretus diserte docet. Aduersarij ve-
rò quasi nulla alia maieestas sit hominis Christi,
& Vereres maiestatem Christi hætenus ignora-
rint & prædicare neglexerint, Vbiquitatem cor-
poris

poris Christi nomine maiestatis ornant, ut quis
 quis nouo huic ipsorum dogmati contradixe-
 rit, maiestatem Christi oppugnare videatur. In-
 terim dum hanc suam maiestatem asserunt, ve-
 ram hominis Christi maiestatem qui natura
 Deus est, & simul etiam carnis eius veritatem
 nouo hoc suo dogmate obscurant & labefas-
 cant.

CAPVT XII.

*De Arrianis & homicidij atque menda-
 cij spiritu.*

CVM initio certaminis sacramentarij Lu-
 therus ubi quitate corporis Christi asserere
 re coepisset, mox Zuinglius qui videret quorsu
 hac tenderent, Lutherum grauius monuit ne
 talia asserendo Martioniticam haeresim reno-
 uet. Si inquit in hac tua sententia contumacius
 perseverando illud asserere perrexeris, quod ni-
 mirum Christi Iesu humanitas essentialiter &
 corporaliter praesens sit, ubicunque diuinitas
 fuerit, eo loci Deo volente te redigemus, ut vel
 vniuersam noui Testamenti scripturam nega-
 re cogaris, vel Martionis haeresim agnoscere.
 Hoc inquam bona fide nos praestituros esse pol-
 licemur. Sed meliora de te speramus Luthere:
 quod nimirum infirmitatem tuam agnitorus
 sis, & omne illud deserturus, quod nimio contem-
 nis.

APOLOGIA TIGVRIN.

tionis estu inflammatus commisisti, dum tanta cum incommoditate de humana Christi natura differere non es veritus. Ac Lutherus breui postea re ipsa edoctus est quo tendat Vbiquitatis assertio, quando videt Schuenckfeldiũ eandem vbiquitatem asserendo Eutyichianã doctrinam ab inferis reuocare: ideoq; fere nullã deinceps vbiquitatis mentionem fecit. Postea tamẽ Brentius & qui eum secuti sunt, non tantũ publice vbiquitatem corporis Christi docuerunt, sed eandẽ, excogitata reali cõmunicatione proprietatum, qua humana natura exæquatur diuinitati, comprobare conati sunt. Postquã verõ complures viri pij & docti, & celeberrimæ Academię Heidelbergensis & Vuittembergensis, atque ex papisticis Ingolstadiensis publicis scriptis demonstrarunt Nestorianam & Eutyichianam, & multas præterea alias hæreses ipsorum nouo dogmate confirmari & renouari, grauius hac accusatione commoti se quidem purgare ab hoc crimine conati sunt, priora sua scripta commoda interpretatione excusantes, sed quia tam multa adeo clare contra veteris ecclesiæ doctrinam asseruerant, eandem accusationem alij nihilominus vrgere cœperunt, & eos pro damnatis habere nisi publice retractarent hæreses quas ante asseruerant: id homines ambitiosi ferre non potuerunt, quare vt se aliquo modo vlciscerentur vicissim aduersarios suos Arianismi & Machometanismi publice magna acerbitate damnare

damnare ceperunt: quo iure autem & quam ve-
re id faciant mox viderimus.

Postquã igitur Doctor noster Arii & Nesto-
rij sententiã exposuit, ubi sane & frigide, de
inde infert: Quaro inquit à vobis Tigurini, &
in vniuersũ ob omnibus Zuinglianis, Si Deus
cum omni quod est, in sua natura & proprietati-
bus, cũ assumpra humana natura nullo modo
re ipsa & vere quiquam commune, sed prorsus
omnia ab humana natura separatim habet, ni-
si quod nature inter se copulatæ sunt, quomodo
vere aliter loqui potestis quam Nestorius locu-
tus est? Equidem fateremur nos conuictos es-
se & reos, si ea assereremus quæ nobis tribuit, sed
nos omnẽ cõmunionem negare & separatio-
nem vel naturarum vel proprietatum statue-
re adeo manifeste falsum est, vt tam impuden-
tem calumniam refellere nos quodammodo pude-
at, quam tot publica scripta nostra mendacij ar-
guunt. Quod si non aliunde tamen ex Vigilij
verbis quæ ipsorum reali transfusioni pro-
prietatum diuinitatis in humanitatem oppo-
suimus, satis illi constare poterat nos nequa-
quam ea dicere quæ falso nobis tribuit. Sunt
autem hæc Vigilij verba, quæ denuo hic appo-
suimus ex eiusdem secundo libro. Quia enim
Verbum cũ carne ita est inexplicabili modo ve-
nitũ, vt ipsũ Verbũ caro dicatur, licet Deus nõ
sit caro, quia non est in carnẽ mutatũ, & vt caro

Non nega-
mus omnẽ
cõmunionẽ
proprietati-
tatum.

APOLOGIA TIGVRIN.

22 dicatur Deus, licet non sit in Deitatis naturam
 23 mutata, sed Verbum propter carnem suam ho-
 24 mo sit: & caro propter Verbum Deus sit, & quic-
 25 quid est proprium Verbi, sit commune cum car-
 26 ne, & quicquid est proprium carnis, sit commu-
 27 ne cum verbo, quomodo verbum & caro vnus
 28 est Christus & vna persona. Idcirco propter hęc
 29 communionem, quam salua naturarum pro-
 30 prietate personę vnio præstat, & Verbum cū
 31 carne, id est Filius hominis legitur descendisse
 32 de cælo, cum solum Verbum sine carne descen-
 33 derit, & Deus legitur sepultus, & in monu-
 34 mento tribus iacuisse diebus, cum sola caro se-
 35 pulsa est.

Non faci-
 mus duos
 Christos.

Porro quod subiicit nos Nestoriano more
 duos Christos facere, vnum Deum, qui cum hu-
 mana natura nihil commune habeat, nisi quod
 ineffabili vinculo huic vnitus sit: alterum ho-
 minem maiori potestate & gloria præ cæteris
 sanctis ornatum, sed qui cum diuina maiestate
 nihil commune habeat, ac se ubi hęc illi tribua-
 tur, id verbis tantum fieri per Allœosim, hoc in-
 quam eadem fide qua alia de nobis asserit, nos
 enim Dei beneficio ab hac impietate tam absum-
 mus quam Iacobus Andręæ à veritate: ac nisi
 ex nostris scriptis hęc probarit, nos aperte ip-
 sum coram vniuersa ecclesia calumnię & mendacij
 spiritu agi asseremus. Nos nunquam alium
 Christum Deum, aut Dei filium, & alium
 hominem & hominis filium docuimus: sed v-
 num

num & eundem Deum hominemque prædicamus, & eum qui homo est omnia quæ Dei sunt, & eum qui Deus est omnia quæ hominis sunt habere docemus: Naturas quidem distinguimus, vnicuique secundum scripturas & veteris ecclesiæ doctrinam tribuendo quod suum est, at propterea vñionem personæ non diuellimus, sed scimus vere & proprie de persona dici quæ sunt propria vtrique naturæ. Vtitur autem impostura, quod quæ nos de humanitate Christi dicimus, fingit nos de homine Christo docere: humanitatem negamus omnipotentem, hominem vero Christum omnipotentem constanter credimus: & quæ sit differentia harum prædicationum in concreto & in abstracto sæpe ostendimus. Imo si de ipsa humanitate loquamur, communicationem quidem talem quæ fiat reali transfusione proprietatum diuinæ naturæ in humanam negamus, interim quicquid est proprium verbi credimus commune cum carne, ea communione quam vñio personæ præstat, sicuti modo verbis Vigilij exposuimus.

Quoniam vero tantopere cupit nos Nestorianismi damnare: age ostendamus illi qui nam ætate nostra Nestorij hæresim renouent. Nestoriani erroris summa est, quod naturas in Christo in duas subsistentias, & personas, & filios separauit, quas voluit coniunctas esse secundum authoritatē, habitū, æquiocationē, honoris æqualitatem. Ac à Maxentio dānatur Nestoria-

Aduersarios nostros esse Nestorianos.

Dial. 2.

A P O L O G I A . T I G V R I N .

- num dogma, talis cōiunctio seu vnio qua aliter
 in altero, Deus in homine inhabitare dicitur: At
 Recog. pa-
 gina 40.41
 22 Brentius scribit, filium Dei assumpsisse filiū ho-
 23 minis in vnā personam, vt eū ita impleat vt
 24 cōmunicet cum eo omnē suam potentiam, sa-
 25 pientiam, scientiam, felicitatem & præsentiā.
 Recog. pa-
 gina 17.
 26 Item Filium Mariæ & Filium Dei, qui est in fi-
 Recog. pa-
 gina 43.
 27 lio Mariæ duas fieri personas, si humanitas non
 28 vbiq; sit vbi est diuinitas. Est autē summa Bren-
 29 tianæ doctrinæ, eandem esse inhabitationē Filij
 30 Dei in Filio hominis, quæ est in cæteris sanctis,
 31 sed hoc solū differre, quod alijs certa tantū &
 32 finita dona, huic autē omnem suam potentiam
 33 cōmunicet. Hæc autem sententiā vt Nestoriana
 34 damnatur à Cyrillo Anathematismo V. Simili-
 35 ter damnat Cyrillus Anathematismo IX. Nesto-
 36 rij sententiā, quod Christus homo aliena vir-
 37 te spiritus sancti glorificatus sit & miracula fece-
 38 rit: & tamen idem docet Brentius. De miraculis
 Recog. pa-
 gina 47.
 39 enim quæ D. Petrus fecit, sic scribit: E didit hæc
 40 21 miracula potentia diuina, eaq; non longè absen-
 41 22 ti, sed omnino præsenti. Non igitur ne hac qui-
 42 23 dem ratione discriminē est inter Christū & Petrū.
 43 24 Item de resurrectione: Dicit Christus resurrexit
 44 25 à morte, sua ipsius virtute, Petrus autem aliena.
 45 26 Imò sicut Christus excitatus est diuina virtute,
 46 27 eaq; non absenti, sed omnino præsenti, nec mi-
 47 28 nus ipsi quàm Christo intimè præsenti, eaq; to-
 48 29 ta præsenti, quod vbiq; est diuinitas, ibi sit
 49 30 tota. Quare ne hac quidem ratione dici potest,
 50 31 quod

quod Christus non autem Petrus sit Deus. Expendant item Lectores pij an non cum Nestoriano errore consentiat, quod duplicē Deitatem in Christo statuunt: de quo mox plura scribemus. Nolumus singula excutere, sed hæc simpliciter pijs iudicanda proponimus, à quibus hæc quoq; obseruari & expendi cupimus, quod ubi que in suis scriptis Vbiq; concretæ & abstracta nomina indifferenter vsurpant, vnde plerumque prorsus Nestoriano more loquuntur, ac illis humanitas & homo quatenus partem quandam Christi significat, sunt synonyma idem aliquid significantia, quæ fuit Nestorij opinio, ut etiam Schegkijus contra Simonij testatur: quare prorsus Nestorianum est, quod tamen toties repetit Brentius, hominem aut filium hominis assumptum à Filio Dei in suam ipsius personam: item quod D. Andreas scribit, filium Dei cõmunicasse filio hominis quem in vnitatē personæ assumptæ infinitam suam potentiā: item hominem Christū parem cum filio Dei maiestatem habere, &c. Contra theses Ingolstadiensium.

De maiestate pag. 81.
87. & 88.

Altera accusatio quod Machometanismo vitam sternamus ex priore dependet, quare cum illa abunde confutata sit, non est quod in hac refellenda laboremus, præsertim cum id iam præstitit collega & Pater noster honorandus D. Bullingerus. Cæterum iudicio aliorum relinquimus æstimandum, quoniam spiritu ducatur D. Andreas, qui Alcorani verba tam benigne inter-

Andreas Alcoranum excusat, & nos dicit.

APOLOGIA TIGVRIN.

pretatur, & cum ille absurda opinione in Deo fingat animam, quæ illi aliud quid est ab essentia Dei, Doctor noster ex eo diuinitatē Christi astruit, quam tamen ibidem Alcoranus negat. Azoara enim quinta, è qua posterius testimonium Doctor noster protulit, eos falsarios vocat qui Christum Deum & adorandum asserunt, quod alibi etiam affirmatur. Animā quæque datam Christo Deus ad se reducturum se ait vsq; ad diem publicæ resurrectionis. Sed hæc Doctor Andreas excusat, & Alcorano tribuit quod Christum Deum asserat, nos autem qui Christi veram & æternam Deitatem prædicamus, & contra novos Arrianos & Samosatena nos viua voce & scriptis defendimus, coram ecclesia impudentissime calumniatur, quod Filiū Mariæ Deum esse negemus, quod est falsissimum; sed quia hominem Christum natura Deum & verum Deum prædicamus, neque alium sed vnum & eundem Dei & Mariæ filium credimus, ideoque nullam homini Deitatem communicatam tribuimus, quæ sit plenitudo donorum alia ab essentiali deitate Verbi, qualem illi tribuit Andreas, qualē etiam fingunt qui nunc in Transyluania Machumetanismo viam præparant, ob hanc causam Machumetanismi immerito ab ipso damnatur, sed iudicet Dominus inter nos & ipsum.

Posthæc distinctione spiritus & personæ Bren-
tiam accusationem mitigare conatur, cum
nanq;

nanque de spiritu nostro locutum esse, qui huc
 spectet vt Arrianismum renouet, idq; olim Lu-
 therum de nobis prædixisse. Verum Luthero
 temporis Zuinglius & Oecolampadius re-
 sponderunt, neq; ille hic quicquam vaticinatus
 est, sed metuere se dixit ne hac interpretatione
 verborum Christi admissa, quod panis sit figu-
 ra corporis Christi, ea quæ de Christo dicuntur
 alij detorqueant & figuram esse interpreten-
 tur: quem eius metum inanem esse hi quos mo-
 do nominauimus ostenderunt: neque enim si
 Sacramenta iuxta eorum naturam, & fidei ana-
 logiam, collatione aliorum locorum adhibita
 sic interpretamur, inde sequitur quemuis lo-
 cum vbi nullus tropus est, & analogia fidei re-
 pugnat, sic interpretandum esse. Atque si in cœ-
 næ verbis non est concedendus tropus, ne alij
 ea quæ de Christi diuinitate scribuntur tropice
 interpretentur, tum nullus prorsum tropus ad-
 mittendus erit in sacris literis, quandoquidem
 vno tropo concesso alibi, idem periculum erit:
 quam autem absurda sit hæc sententia, norunt
 qui vel mediocriter in interpretatione scriptu-
 ræ versati sunt. Quod autem nostra ætate qui-
 dam negarunt diuinitatem Christi, falsam cau-
 sam profert D. Andreas nostram de Commu-
 nicatione idiomatum doctrinam, imò Serue-
 rus, Gribaldus, Gentilis, Gonesius, Blandrata,
 Franciscus Davidis, & alij huius factionis du-
 ces doctrinam de Communicatione idiomata

VI APOLOGIA TIGVRIN.

Antitrinita
garijs utam
sternit An-
dreas.

tum odio prosequuntur, & in suis scriptis detestantur, neque nobiscum sed cum Iacobo Andrea verbis & re consentiunt, hominem Christum esse & nominari Deum, non quia Deus sit in ipso, sed propter plenitudinem diuinitatis, hoc est, plenaria Dei dona quae fidelibus ex parte tantum dantur, huic autem homini omnia data sunt. Quoniam vero moris est D. Andree ea quae publice affirmavit rursus absque omni pudore negare, apponam hic Brentij & ipsius verba de Homine Christi diuinitate. Sic igitur scribit Brentius in libro de Maiestate Christi pag. 91. Voco autem in praesentia (sicut & suis locis supra) diuinitatem Christi, non eam quam filius Dei in se ab aeterno habuit, sed quam tempore incarnationis filio hominis communicauit, seu ut Augustini verbo utar, participauit. Alia enim est diuinitas communicans seu participans, alia communicata seu participata, sicut alius est donator, aliud donum ipsum. Iacobus autem Andreae. Nunquam (inquit) diximus, nunquam scripsimus, nunquam credidimus, Maiestatem communicatam homini esse idioma Dei, id est *ἰσότης* subsistentis Verbi. Item commemoratis locis aliquot scripturae Matth. 28. Ioan. 3. Psal. 110. Eph. 1. Heb. 2. Col. 2. subiicit. Haec cum sint testimonia illustra quae docent, cur homo Christus dicatur Deus, non quia Deus sit in ipso (qui in omnibus creaturis est non modo natura, sed etiam secundum subsistentias, sicut supra demonstratum est) sed quia

Contra the-
ses Ingolst.
pag. 40.

Pag. 15

quia in assumptione carnis dedit huic homini
 omnem potestatem in cœlo & in terra, ornavit
 eum omniscientia & sapientia, communicavit
 ei omnia dona spiritus sancti, collocavit eum su-
 per omnem principatum, dedit ei nomen super
 omne nomen, quod nomen est Dei nomen. Et
 hoc est hominem quoq; esse Deum. Nam de æ-
 terna diuinitate filij, qua in se est, hic nihil dispu-
 ramus, &c. Brentius in Recog. pag. 47. super
 verba Pauli Col. 2. Et addit corporaliter, hoc est
 non vmbra-liter sicut in alijs creaturis. Nulla
 enim est creatura tam abiecta, cui non commu-
 nicetur aliquid Deitatis, & in qua Deus non
 adumbret quippiam suæ maiestatis & proprie-
 tatis: In homine autem Christo non adumbratur
 aliqua tantum pars Deitatis, sed Deitas ab-
 soluitur in eo perfectissime, hoc est, communi-
 catur ei omni sua plenitudine, &c. Idem libro
 de Maiestate in explicatione verborum Pauli
 Philippen, secundo, inter alia sic scribit: Ostem-
 dimus supra quod etsi aliquoties vocabulum
 formæ accipitur pro rei essentia, & Christus
 est secundum spiritum sanctificationis (sicut
 Paulus Roman. 1. loquitur) verus ab æterno
 Deus, tamen in hoc Pauli loco vocabulum for-
 mæ Dei accipiendum sit pro proprietatibus,
 conditionibus, & ornamentis deitatis, quibus fi-
 lius hominis, quem filius Dei in vnam personã
 assumpsit, propter personalẽ vnionẽ decoratus
 est, Homo igitur Christus habuit ab initio incar-

APOLOGIA TIGVRIN.

Cont. the-
ses Ingol-
stad. pag.
29.

22 nationis hanc participatam sibi diuinitatē (vt
 22 Augustinus loquitur) aut æqualitatem Dei
 22 (quemadmodum Paulus ait) vt esset vere om-
 22 nipotens, omniscipiens, omnijustus, & omnia
 22 præsens. Hoc enim est hominem esse Deo æ-
 22 qualem. Iacobus autem Andreæ Disputat (in-
 22 quit) eo loco Apostolus de donis, quibus alij a-
 22 lijs præferebantur, & præstare existimaban-
 22 tur: quorum arrogantia hominis Christi exem-
 22 plum opponit, cui non quædam dona ad men-
 22 suram data sunt, sed sine mensura, hoc est, im-
 22 mensa & infinita: propter quam immensitatem
 22 & infinitatem donorum Deo sit factus æqualis.
 22 Item pag. 22. Datus est ergo homini Christo, siue
 22 Christo secundum humanitatem, & nõ ad men-
 22 suram, id est, non dimensus, ergo immensus &
 22 & infinitus, ita ut Christus homo siue secun-
 22 dum humanitatem, infinitam potentiam, sapi-
 22 entiam, iustitiam, sanctitatem & præsentiam
 22 infinitam habeat: hoc enim est dari spiritum
 22 non ad mensuram. Et hæc est plenitudo Deitatis
 22 tis, id est, donum spiritus non ad mensuram,
 22 non ipsa natura aut substantia spiritus sancti,
 22 aut *ἀόρατος*, sed donum inquam, homini Christo
 22 collarum. Item pag. 25. Et vt vno verbo dicam,
 22 cum hominem Deum esse dicimus, nihil aliud
 22 per hoc intelligimus, quam quod homo ad dex-
 22 terem Dei sedeat, quod sedere ad dexteram
 22 est hominis diuinitas, quæ aliàs nulli creaturæ
 22 contingit. Plura in hanc sententiam & alibi
 Brentius

Brentius scribit, & in actis Mulbrunensis colloquij leguntur. Cum his conferantur quæ noui Samosatreniani scribunt in libello ad Comitem Gasparum Bekes, De mediatoris Iesu Christi hominis diuinitate æqualitateque: qui editus est Albæ Iuliæ 1568. Ac primum quidem ingenue fatemur eos in hoc ab Ubiquitarijs dissentire, quod vnā tantum in Christo naturam agnoscunt. In eo tamen conueniunt quod docent hominem effusione donorum fieri Deum. Nam quia scripturæ Christum (quem ipsi hominem tantum natura agnoscunt) Deum esse testantur, in eo laborant vt asserant hominis diuinitatem, siue hominem Deum factum esse, & ad hoc probandum, septem rationes adferunt. 1. Ideo Deum esse quod sit & dicatur proprius Dei filius, conceptus vtpote de spiritu Dei in utero Virginis, & per eundem spiritū declaratus Filius Dei & Deus. 2. Eundem Christum hominem Deum esse censemus, quia dedit illi Deus nomen quod est super omne nomen, id est, nomē Dei saluatoris. 3. Dicimus ob id Christum hominem Deum esse, quod omnis plenitudo diuinitatis in illo corporaliter inhabitat. 4. Quia data illi fuit à Deo omnis potestas in cælo & in terra. Quis vero Christum factum esse omnipotentem negabit? 5. Quia Deus vnctus dicitur, & Spiritum Dei accepit absque mensura, constitutusque fuit in regem regum, in dominum dominantium, in

Samosatenianorum
uerba.

APOLOGIA TIGVRIN.

,, sacerdotem vnicum ac pontificem, quæ præ
 ,, rogatiuæ alteri nemini competunt. 6. Quia
 ,, Deus eundem ab angelis adorari voluit, & vt il
 ,, li omne genu flecteretur. 7. Ideo Deum esse
 ,, credimus, quod soli homini Christo datum sit
 ,, vt habeat vitam in semetipso, & vt quicquid fa
 ,, cit pater ipse similiter faciat. In eodem libello
 ,, cap. 7. Hanc Pauli mentem fuisse censemus
 ,, (Philip. 2) quod Christus cum esset in forma
 ,, Dei, id est omnia regens verbo virtutis suæ, &
 ,, paterna potestate donatus, omnium dominus,
 ,, & expressa Dei patris imago factus, non est ar
 ,, bitratus rapinam se esse in sublimi illa Dei for
 ,, ma, sed ea, & omni potestate quam habebat spo
 ,, liatus, formam serui induere voluisse. Quia vero
 ,, idem est dicere Paulo, esse in forma Dei & æqua
 ,, lem Deo, veluti & Heb. 1. esse characterem & ex
 ,, pressam substantiæ patris imaginem, ideo voluit
 ,, & æqualitatis mentionem hic facere, rem totam
 ,, disertius declaraturus. Nam si nulla ratione Chri
 ,, stus æqualis esse potuisset, quomodo eundem in
 ,, forma Dei, & vere humiliatum fuisse dicere
 ,, mus? Ideo enim proprie dicitur humiliatus,
 ,, quia erat ad æqualitatem exaltatus, & in Dei for
 ,, ma constitutus. Hic omittimus illorum somnia
 ,, qui dicunt, etiamsi Christus se humiliare noluis
 ,, set, quod rapinæ nota quoque caruisset, cum esset
 ,, natura Deus sicut pater: Paulus enim non de in
 ,, uisibili aliquo filio Dei æterno, qui verè humili
 ,, dari nulla ratione potuit (iuxta Sophistarum de
 ,, liria)

liria) sed de homine Christo loquebatur, de quo
 ait, Qui cum esset in forma Dei, & æqualis po-
 tentiæ efficacia, id est cum esset ad dexteram pa-
 tris euectus, noluit illa abuti maiestate & potē-
 tia, sed ad vilissimi hominis speciem se demisit,
 vt patris sui gloriam mandatis ipsius obediēdo
 celebraret, &c. Item Franciscus Davidis in libro
 contra Petrum Carolinum, Vocabulū corpus,
 inquit, opponitur vmbri veteris testamenti,
 in quibus ex parte ac sub vmbri virtus Deitas
 splenduit & emicuit: & explicatur ad Hebrę
 os 10, quod significet non in parabolis vel exē-
 plis sed re ipsa. Plenitudo deitatis accipitur pro
 donis diuinis quibus Christus exædificatus est
 sine defectu, vt omnes nos ex ipsius sapientia
 participaremus & implemur: significat ple-
 naria Dei dona quæ ex parte etiam fidelibus
 dantur: Idem in disputatione Albana. Non est
 mirum si Christus Dei filius tantopere excellat,
 quia ita visus est Deo patri, vt omnis plenitu-
 do in eo inhabitaret, & per plenitudinem pro-
 cul dubio omnium diuinarum virtutum cum
 lum intellexit. Item Matthæus Gribaldus in e-
 pistola de Deo & Dei filio. Vnde prodijt illa sar-
 tago loquendi per communicationem idioma-
 rum nisi ex impia & sophistica illa scholastico-
 rum academia? Quid enim aliud est per com-
 municationem idiomatū loqui, quam impro-
 prie & abusive, vt quod vni proprie conuenit
 alteri improprie tribuat? &c. Atq; hæc quidem

Franciscus
Davidis

APOLOGIA TIGVRIN.

sunt Antitrinitariorum & nouorum Samosatenianorum verba, cum quibus si quæ ante ex Brentio & Iacobo Andrea adscriptimus conferantur, facile apparebit, quinam Arianismo & Machometanæ impietati quæ diuinitatem Christi negat, viam sternant. Etsi enim Vbiquitarij à Samosatenianis in eo differunt quod Verbum substantiale carnem assumpsisse fatentur, ac ramentum cum cõmunicationem idiomatum tollant, & doceant humanitatem effusione donorum spiritus sancti, quæ dona sint forma Dei & plenitudo deitatis, ita ornatam, vt Christus homo propterea secundum humanitatem Deus & Deo æqualis sit communicata quadam deitate, & scripturas hoc modo interpretentur de Deitate humanitati communicata quæ alia sit ab æterna diuinitate Verbi, hæc sua doctrina, fundamenta iaciunt quibus impiam suam doctrinam Antitrinitarij superstruunt. Quare non est quod nos accusent, & culpam Arianismi in nos transferant, cum ipsi tam sua uiter cum illis colludant.

Et quamuis aliqui ex nostris ecclesijs egressi ad Arianos defecerint, non tamen ecclesiæ nostræ Arianismi damnandæ sunt, cum hæc sit cõditio veræ ecclesiæ vt ex ea mali homines prodeant, & ab ea in qua nunquam vere fuerunt secedant sicut ex vera & catholica ecclesia proderunt & ab ea defecerunt Ebion, Cerinthus, Sabellius, Paulus Samosatenus, Arius & alij heretici,

retici: neq; tamen propterea quisquam bonus
 vererem ecclesiam hoc nomine damnauit, aut
 spiritum eius quicquam cum hæreticis com-
 mune habere asseruit. Cum superioribus annis
 Staphylus & alij è Papiſtarum numero Luthe-
 ranis obijcerent Anabaptiſtas variasq; alias hæ-
 reſes ex Lutheri ſchola prodiſſe, clamabant om-
 nes hanc eſſe iniquiſſimam calumniam, ſe nihil
 cum his commune habere, ſed eos damnare, &
 nunc eodem argumento & pari calumnia nos
 opprimere ſtudent, et earum hæreſum nos reos
 peragunt, quas ſcriptis & viua voce quotidie
 oppugnamus. Quamuis autem ipſi ſpiritum
 noſtrum Arrianiſmi damnent, nos tamen certi
 ſumus Dei beneficio, ſpiritum noſtrum ex Deo
 eſſe, & haftenus pro gratia nobis diuinitus con-
 ceſſa, Dei gloriæ miniſterio noſtro inſeruire ſtu-
 duimus, quod ſi his quæ bene à nobis dicun-
 tur, organa Satanæ abutuntur ad ſuas impieta-
 tes confirmandas, num propterea nos damnan-
 di ſumus, cum ipſas ſcripturas ad ſui erroris pa-
 trocinium detorqueant? Iniquè igitur ſpiritum
 noſtrum damnat Lutherus, eiſq; iniuſtâ ſen-
 tentiam iniuſtè approbat Brentius, ac videant
 ipſi quo ſpiritu ducantur, qui Satanæ ſpiritum
 nobis tribuunt, & doctrinâ noſtram ex ſcriptu-
 ris depromptam, calumniantur tam impuden-
 ter, quaſi à Satana prolata ad abolendam ve-
 ram Chriſti agnitionem, quod cum redargu-
 ant noſtræ conciones, libri, & piorum infinita

APOLOGIA TIGVRIN.

martyria quæ pro confessione veræ fidei sustinuerunt, videant an nõ hac calumnia contradicant Spiritui sancto? Atque ipse Iacobus Andreae cum eadem repetat, & nouis maledictis accumularet, nos aperte Turcis peiores nominans, ac atroces has calumnias & publica atque manifesta mendacia, admonitus contra suam haud dubie conscientiam non cesset spargere, sciat sibi graue iudicium Domini quod nobis aliquoties minatur, subeundum, in quo falsi testimonij & calumniæ pœnas luat.

Nostri cum possent se ulcisci de Lutheranis, id non fecerunt

Brentium fateatur nostrorū erga se humanitatem prædicasse, sed id non pugnare cū admonitione Testamenti, nam illic loqui eum quid expectandum sit si Zuingliani vincant & imperium obtineant. Verum Domine doctor de hoc ipso respondimus, nostros cum facultatem & potestatem haberent lædendi aduersarios, non tamē ea abusos esse, sed ipsos humaniter excepisse & beneficijs prosequutos fuisse. Quum enim in felici bello Germanico ministri ex multis vrbus eiecti nusquam in imperio consistere possent, omnibus territis & consternatis victoria Caroli Imperatoris, & ad nos tanquā in asylū confugerent, difficile scilicet fuisset se de illis vlcisci, & hoc facto gratiam non leuē apud Imperatorem inire. At Serueti mortē nobis obijcit Andreas quæ amplissimus senatus Geneuensis capite dānauit: quod si scit quas & quantas blasphemias

Serueti mors.

mias

mias publicis scriptis disseminarit, & tamen im-
 purum & blasphemum hominem defendit, ta-
 ceat in posterum & ne obijciat nobis Antitrini-
 tarios, quorum patrem ipse tantopere tuetur.
 Videat etiam quo nam modo ea suspicione se
 liberare possit, quam ex argumentorum & scrip-
 torum similitudine boni viri de ipso concepe-
 runt quod cū Antitrinitarijs colludat: est enim
 non leuis benevolentiae indicium, quod ipsi
 illius hominis mors dolet, quem nemo bonus
 vnquam vel viuum vel mortuū probauit. Sini
 vero doctrinam Serueti ignorat, & tot blasphe-
 mias quæ ipsius libris continentur non legit,
 nae temerarius est, qui tam facile causa nondum
 cognita sententiam fert, & amplissimas atque
 honestissimas respublicas iniqui iudicij cōdem-
 nat. Sed non tantum Serueti sed omnium hære-
 ticorum patrocinium non immerito suscipit,
 qui omnes fere hæreses veteres aliqua ex parte
 renouat, ac contendit magistratui non licere gla-
 dium aduersus hos stringere: de qua quæstione
 nihil hic agemus, cum separatim copiose expo-
 sita sit, & quantum instituto nostro sufficit ad
 hoc ipsum R. Pater noster D. Bullingerus illi
 responderit. Falso nobis tribuit quod omnes à
 nobis dissentientes hæreseos condemnemus, &
 ex falsa hypothesi male concludit, Lutheranis
 nihil nisi cædes & persecutionem à nobis ex-
 pectandam esse, si eius rei facultatem nancie-

Nostri enim
 quam perse-
 cuti sunt
 Lutherana
 hos, sed illi
 nos;

APOLOGIA TIGVRIN.

sciamur. Nam sicut ante ostendimus, nunquam
 hoc nostri fecerunt, etiam cum impune & tu-
 to id facere possent. Præterea cum in eadem fi-
 dei professione nobiscum consentiant duo cla-
 rissima regna Angliæ & Scotiæ, non potest vli-
 lum huius tyrannidis exemplum in illis pro-
 ferre, sed nos contra ostendere possumus, quot
 millibus exulum inter quos etiam complures
 Lutherani fuerunt, tutum hospitium præbue-
 rint. Sed non eandem benignitatem peregrin-
 norum ecclesia olim Londini collecta apud Ger-
 manos inuenit, qui asperrima hyeme cum vxor-
 ribus & liberis non potuerunt hybernandi lo-
 cum impetrare. Et quid de nostris Lutherani
 statuunt, Vuestphalus publico scripto testatur,
 scribens, magistratus gladio nostros coercens
 dos esse. Angli quoque exules, partim nobilitate
 generis, partim doctrina, omnes autem pieta-
 te clarissimi viri, nullum in Germania exilij sui
 tempore consistendi locum habuissent, si ma-
 gistratus politici consilia ministrorum eccle-
 siæ sequi voluissent; & cum alicubi à magi-
 stratu hospitium tutum impetrassent, nihilo-
 minus à ministrorum insidijs, conuitijs & con-
 tumelijs liberi & tuti esse non potuerunt. Quid
 vero opera & studio Iacobi Andreae complures
 boni viri in Vuirtenbergico agro & alibi
 passi sint, non ignoratur, & Deo volente eius ar-
 tes quotidie magis deteguntur.

Postremo

Postremo de mendacij spiritu docet Iacobus Andreae, si quis semel mendacij conuictus fuerit & in falso deprehensus, huic nullam in posterum fidem habendam esse, propterea quod Spiritus sanctus non mentiatur. Nos igitur hanc ipsius regulam seruantes demonstrabimus, ipsum prorsus indignum esse, cui vlla fides habetur, quippe qui non semel, sed saepius manifesti mendacij conuictus teneatur. Ac primum in eo quo nos mendacij accusat, ipsum eius criminis damnabimus, nepe quod falso ait nos Capernaiticam manducationem carnis Christi illis tribuere. Equidem nunquam illis tribuimus quod corpus Christi particulatim & in frustra comminutum comedant, idque sensibilibus & visibilibus praesens, sed illam manducationem corporis ineffabiliter & inuisibiliter praesentis diximus Capernaitice ab ipsis asseri, quoniam Capernaitarum more imaginantur ipsam substantiam carnis Christi ore & dentibus manducandam: quid autem de hac doceant ipsorum verbis exponemus. Lutherus igitur in cuius verba omnes iurarunt, sic scribit in Confessione maiori: Quare non recte faciunt Suermeri & glossa Decretorum, vbi Nicolaum Papam reprehendunt, qui Berengarium ad hanc Confessionem coegit, vt diceret se verum Christi corpus dentibus atterere. Vtinam vniuersi Pontifices tam Christiane omnia fecissent, atque hic Papa Berengario quoad hanc confessionem fecit. Nam

A P O L O G I A . T I G V R I N .

21 utiq; sic se habet, quisquis panem hunc edit &
 22 mordet, edit & mordet id quod ipsum verū cor
 23 pus Christi est, ac non tantum merum panē, vt
 24 Vuiclephus docet, &c. Hęc Lutherus. Verba au
 25 tem confefsionis Berengarianæ hæc sunt: Panē
 26 & vinum quę in altari ponuntur, post consecra
 27 tionem nõ solūm sacramentum, sed etiā verum
 28 corpus & sanguinē D.N. Iesu Christi esse: & ser
 29 ualiter non solū sacramentū, sed in veritate ma
 30 nibus sacerdotū corpus Christi tractari, frangi, si
 31 deliū dentibus atteri. Porro Glosa addit: Nisi sa
 32 nē intelligas verba Bereng. in maiorem incidēs
 33 hæresim, quā ipse habuit, & ideō omnia referas
 34 ad species ipsas, nam de Christi corpore partes
 35 non facimus. Cū igitur Glosam reiiciat Luth
 36 rus, & simpliciter affirmet vt confefsio Beren
 37 garij habet, non solūm sacramentum, sed verū
 38 Christi corpus sēualiter manibus tractari, fran
 39 gi, & dentibus atteri: iudicent lectores, an spiri
 40 tualiter, an verō crassē et carnaliter de tanto my
 41 sterio aduersarij loquantur. Neque Lutherus
 42 hoc quod in seruore certaminis sacramentarij
 43 scripsit vnquā retractauit, imō in ultima confel
 44 sione paulō ante mortem edita repetit, se Papi
 45 starum sententiam probare: alibi etiā in suis
 46 scriptis satis crassē de corporali manducatione
 47 loquitur, quæ tamen loca nunc præterimus,
 48 quōd ea in responsione patris nostri honoran
 49 di Domini Bullingeri copiosē recensentur. Hoc
 50 tantū addemus, Doctorem Andream in A

polo

De consecr.
 dist. 2. cap.
 Ego Bereng.

pologia ad theses Ingolstadianas scribere, has Pag. 53. 54.
 propositiones *δὲ τοῦ μαζῶν* differre. Christus a-
 dest in Cœna corporaliter, & Corpus Christi a-
 dest in Cœna corporaliter. In posteriore enim
 propositione per vocabulum Corporaliter, di-
 mensiones intelligi: vt dicatur secundum longi-
 tudinem & latitudinem, & altitudinem in cœ-
 na adesse, quod nemo, inquit, nisi absurdissimi
 quidam ex scholasticis dixerunt. Meminerit
 autem doctor Andreas, propositionem hanc,
 quam ipse vt absurdam damnat, sæpius à Lu-
 thero vsurpata, vnum tantum & alterum lo-
 cum adijciam ex Defensione verborum cœnæ,
 Accipite, comedite, &c. Secundo deinceps lo-
 co mihi cupio explanari, quid si in Cœna car-
 nem Christi corporaliter manducem, eo ta-
 men modo, vt simul etiam spiritualiter come-
 dam, an non mihi concedatis quod caro Chri-
 sti in Cœna aliquid proficit? Quo pacto fiat i-
 stuc? Hoc modo fiet, Ego corpus Christi cum
 pane manducabo corporaliter, & simul etiam
 in corde credam, quod sit corpus quod pro me
 datur in remissionem peccatorum, vt verba
 sonant Hoc est corpus meum quod pro vobis
 datur, quod vos vocatis spiritualiter mandu-
 care. Item, Impij solum corpus Christi sine ver-
 bo, solo ore, absq; corde, tantum corporaliter &
 non spiritualiter manducant. Itē, Os manducat Pag. 401.
 corpus Christi corporaliter. Itē, Nostra corpora Pag. 413.
 physice percipere Eucharistiā corporis Christi.

APOLOGIA TIGVRIN.

83 Item Os & stomachum corpus Christi manducare. Item, Præsto enim & coram adsunt verba.
 84 Hoc est corpus meum: quæ continent & nobis exhibent corpus Christi corporaliter. Postremo in breui Confessione scribit Lutherus nostros Marpurgi concessisse Christi corpus & sanguinè adesse in Cæna Domini, sed non corporaliter verum spiritualiter: Ipse vero suam fidem his verbis exponit. Sic vero docent Papistæ: imo non Papistæ sed sancta Christi ecclesia, & nos cum illis (nam Papa ut diximus sacramentum non instituit) **CORPVS CHRISTI** non esse localiter in sacramento (ut stramen in sacco) sed definitiue: hoc est vere adesse, non ut stramen in sacco sed **CORPORALITER** & vere adesse. Cum igitur Iacobo Andrea auctore crassa præsentia significetur hac loquendi forma qua dicitur Corpus præsens esse corporaliter, & nos ostenderit Lutherum docere, corpus Christi in cæna adesse corporaliter, exhiberi corporaliter, ore manducari corporaliter: iudicent lectores an Aduersarij faciamus iniuriam quando scribimus eos crassam & carnalem præsentiam & manducationem carnis Christi asserere.

11) Præterea falso an vere accusemus Aduersarios, quod carni Christi tribuant creatam deitatem quæ alia sit ab æterna Deitate, similiter piorum iudicio relinquimus æstimandum, qui si expendant quæ superius ex Brentij & Andreae libris

libris adscriptimus, facile de hac controuersia pronuntiare poterunt. Et si enim non separant carnem à Verbo (neque nos hoc de illis affirmauimus) tamen dum non aliam agnoscunt præsentiam diuinitatis in assumpta carne quàm in alijs hominibus, neque aliam inhabitationem in Christo secundum humanam naturam quàm in Petro & alijs sanctis, nisi quod communicatione proprietatum differat, quarum nonnullæ sanctis Filio autem hominis vniuersæ communicantur, qua donorum cõmunicatione homo Deus & Deo æqualis factus sit: certe hac cõmunicatione & transfusione propriam & peculiarè Deitatè in humana natura statuunt, quantum eam à Verbo non separent.

Præterea aliquoties nos accusat mendacijs D. Andreas, quod eos dicamus ex ascensione Christi in cælum facere quandam disparitionem: quod dicamus eos asserere corpus Christi vbique præsens sicut diuinitas præsens est: quod tribuamus illis cælum vbiquarium, in quo sit infernus & ipsi dæmones: verum nos hæc vere de illis affirmasse testimonijs ipsorum prolatis ostēdimus, quare turpiter ea negat Andreas que Brentius suus publice docuit & affirmauit. Postremo multa de nobis falso asserit, & ea nobis tribuit quæ nunquam scripsimus aut docuimus. Ait nos Christum iuxta humanam naturam nullo modo præsentem agnoscere. Item tantum statuere præsentiam carnis Christi quæ co

Pag. 23. 24.
& 25.
Pag. 34.

APOLOGIA TIGVRIN.

- Pag. 24. 28
& 29. gitatione nostra fiat. Docere corpus Christi spiritaliter præsens esse: sed voce spiritualiter, indicari Spiritum sanctum tantum præsentē esse.
- Pag. 52. 54. qui ea quæ humanitatis Christi sunt faciat: atq; ita homines à corpore Christi ad Spiritum sanctum ablegare. Verba Christi, inquit, nos in dispensatione mysteriorum ommittere, & alia in eorum locum substituere. Nullum discrimen à nobis constitui inter Christi & aliorum sanctorum ascensionem. Christum ita ascendisse in cælos iuxta nostram sententiam, vt secundum carnem nihil nobiscum negotij habeat. Nos duos Christos fingere, Christum hominem spoliare sua omnipotentia, ac illi nihil nisi nudum nomen & titulum relinquere. Afferere humanam naturam in Christo nullam prorsus communionem habere cum diuinæ naturæ proprietatibus. Falso ipsis tribuere quod corpus Christi iuxta naturam humanorum corporum vbiq; præsens esse doceant. Sæpe etiam nos ait scripturas peruertete, Patrum testimonijs alienum sensum affingere, non audere libere nostrā sententiam profiteri, sed fugere lucem. Nos esse Nestorianos, Arrianæ hæresi, & Machometang iniquitati viā sternere: imo Turcis peiores esse. Porro hæc omnia falso de nobis asserere D. Andrea luculente & euidenter in nostra responsione ostendimus. Quare si iuxta ipsius sententiam is spiritus mendax est, qui semel mentitus fuerit, necesse est Iacobum Andreae plenum esse spiritus

se spiritu mendacij & ab eo totum regi & impelli, qui tot luculenta & publica mendacia de nobis spargit, & singulas ferè sui libri paginas insigni aliquo mendacio aut calumnia contaminavit.

CAPUT XIII.

An Zuingliani fucatis verbis Augustanæ confessioni sese ingerant.

QUæ in hoc capite D. Andreas scribit, nõ regent longa responsione, nos enim quos nominatim hoc libro impugnat, nunquã Augustanæ confessioni subscripsimus, aut eius auctoritate nostrã sententiam defendimus. Quamvis enim verba Augustanæ confessionis bono sensu accipi possint, ac nusquam oralis manducationis mentionẽ faciunt, quia tamẽ vidimus plerosq; qui Augustanam confessionem profitentur, in eorũ interpretatione dissentire, nostra confessione contenti, Augustanam ipsis disceptandam reliquimus. Cæterum quidam è fratribus nostris cũ viderent verba Augustanæ confessionis bono sensu accipi posse, eã approbarunt, atq; dixere se cũ Augustana confessione prorsus consentire, quatenus illa cum sacris literis consentiat. Cũ enim verba sint ambigua, existimarunt neminem esse qui sibi defendendam existimet eorum sententiam cum sacris literis pugnantem: atque huius sui facti rationes firmas attulerunt, cum alij tum gravissimi Theologi Heidelbergensis Academię, in responsione

*Tigurini
nunquam
Augustanæ
confessionis
subscrips-
erunt.*

APOLOGIA TIGVRIN.

sua Vuirtembergensium declarationi & confessioni opposita anno 55. 66. Cum autem horum argumentis nondum satisfecerit D. Andreas, facile eius *opiniões*, quas in hoc capite effudit, contemnere possumus. Nam quod Calvinum sanctæ memoriæ ipsorum confessionis fuisse aliquid quando scribit & postea incertum de fide sua fuisse fingit, quia ad Philippi testimoniū & iudicium in hac causa prouocatur, futilius est quàm ut responsione egeat. Num enim ideo quia Calvinus certus de Philippi sententia ad illius iudicium & testimonium prouocauit, eumque arbitrum quasi huius controversiæ constituit, ipse propterea nullam certam in hoc dogmate fidem habuit, aut vnus hominis auctoritate fides eius subnixæ fuit? Vnde vero probabit Calvinus vnquam probasse Vbiquitatem corporis Christi & eiusdem oralem manducationem? Quod si eorū confessionis fuisse ideo contendit, quia Augustanam confessionem probauit, cur eundem & clarissimum virum Iohannem à Lasco tantopere damnat, quod Augustanæ confessioni addita eius interpretatione subscripserunt? neque enim ostendere potest vnquam alio sensu Calvinum confessionem Augustanam probasse quàm eo quem discrete in scriptis suis explicauit & constanter ad exitum vsque vitæ professus est.

Quis nam
hominum
auctoritate
nitantur.

Porro quod nobis imputat nos non verbo Dei sed humana auctoritate niti, id sciat sibi dictum

ctū esse D. Andreas, ipse enim cum suis Augu-
 stanā confessionē Principum authoritatem qui
 huic subscripserunt, acta in conuentibus Imper-
 rij, pacem religionis, subinde in ore habet, hæc
 iactat, his cōfidit & nititur. Quas autem turbas ^{Fraternitas}
 dederit his ipsis in locis, in quibus omnes sibi ^{oblata.}
 subscripsisse gloriatus est, res ipsa declarat. Post
 remò ne videatur vllò modo cōcordiæ studere,
 nobis ingentis criminis loco obijcit quod ipsis
 fraternitatem obtulerimus. Verum cogitet
 hoc Marpurgi factum esse, vbi inter præcipuos
 Doctores de cæteris capitibus religionis nostræ
 conuenit, atque hoc tantum controuersum
 mansit, Virum verū corpus & verus sanguinis
 pani & vino corporaliter insit. Existimarunt
 enim nostri cum consensus initus esset in præ-
 cipuis alijs partibus cœnæ Domini, & tantum
 controuersia maneret de modo præsentia, quæ
 tamen non crassum & localem Lutherus a se
 affirmari dicebat, posse hac controuersia non-
 dum sublata nihilominus fraternitatem & con-
 cordiam seruari. Neque enim hanc dissensionē
 tanti esse cuius gratia Ecclesiæ scindi debeant,
 actum certe fuerunt viri eruditi, qui existima-
 runt verborum potius quàm rerum controuer-
 siā esse: Lutherū enim etsi vratur crassioribus
 loquendi formulis, re ipsa tamen non dissensisse
 a nostris, cæterum noluisse explicatius loqui
 aut semel vsurpatas formulas mutare, partim ne
 ne videretur nuda signa constituere, partim ne

APOLOGIA TIGVRINÆ

mutatione hac vniuersam suam doctrinam in
dubiū reuocaret, nos re in medio relinquimus.

*Vbiquitas
non est ob-
lata frater-
nitatis.*

Nam

Quæ igitur iam de fraternitate & cōcordia
diximus, ad eos pertinent, inter quos tantum
controuersia fuit de modo præsentia corporis
Christi in sacra cœna. Marpurgi enim vbi hæc
acta sunt nemo Vbiquitatem asseruit, nemo no-
uas has interpretationes Vbiquitarianorum de in-
carnatione Domini, de ascensione eius in cœlos,
et sessione ad dexterā dei patris agnouit aut pro-
tulit. Itaque aperte testamur noua illa vbiquitari-
orū dogmata ex Nestoriana & Eutythæa hæresi
pugnata in ecclesia ferri nō posse, neq; nos tales
pro fratribus unquā agnouisse aut agnoscerē
posse, nisi aliter & melius sententiā suā explicēt.
Porro quod nobis obijcit, si dissensio hæc frater-
nitatē nō tollat, nos grauissimē culpandos esse,
qui eius causa tam periculosum tumultū in Ec-
clesia excitauerimus, & in exilium expellamus
quos pro fratribus agnoscimus, denuo respon-
demus, nos nō esse huius tumultus authores, sed
eos qui se veritati opposuerunt, fraternitatē ob-
latā reiecerūt, concordia aliquoties inita viola-
runt, Possumus etiam illi ostendere pios & do-
ctos ministros Mēminge, Goppingæ & alibi o-
pera Iacobi Andreae cū vxoribus & liberis in e-
xilium eiectos, de nobis autē nihil tale affirmare
potest saluā veritate. Nos contra multo plures
ex ules hospitio nostro benigne vsos, illi vicis-
sim opponere possemus.

Postremo

Postremo petimus à D. Andrea ut nobis ostendat, quò iure ipse sibi vendicet Augustanā confessionem, nam primū nulla fit Vbiquitatis mentio in ipsa Confessione aut eius Apologia, neq; vllis argumētis inde sumptis probari potest: adhuc in repetitione Augustanæ confessionis anno 51. scripta, & in Francofordiensi recessu Principū anno 58. ita explicatur Augustana confessio ut huic nullo modo obtrudi possit vbiquitas aut oralis manducatio. Deinde quod ad articulos attinet de incarnatione Christi, seu de personali vnione, itemq; de ascensione, Augustana confessio cum doctrina hactenus recepta, quam etiam Papistica Ecclesiæ retinuerunt, cōsentit. At Vbiquistæ nouam prorsus doctrinam de his dogmatibus proponunt, & non minus cum Pōtificijs quàm nobiscū de his dissentiunt. Quapropter cum vbiquistæ neq; in articulo cœnæ Domini, neq; in doctrina de incarnatione sententiam Augustanæ confessionis retinuerint, falso de illa gloriantur, & ipsi sese fucatis verbis huic ingerunt, ideoque cum in manifesto mendacio deprehensi sint, quo spiritu ducantur re ipsa ostendunt.

D. Andrea
falso gloria-
tur de Au-
gustana con-
fessione.

CAPVT XIII.

Conclusio de Brentiani Testamenti clas-
sico.

Brentius in suo Testamento posteaquam asseruit Zuinglianos si vincant, orthodoxos

APOLOGIA TIGVRIN.

Iarronum more persecuturos & oppressuros
 esse, & quamuis simulent se recte sentire & ea-
 dem verba cum recte sentientibus vsurpent, nul-
 lam tamen illis habendam esse fidem, neque vl-
 lam compositionem cum illis faciendam, des-
 mum subiicit: Oro (inquit) per Dei gratiam, vt
 omnes qui iuuare possunt, iuuent: & qui pro-
 hibere possunt, prohibeant vt Zuinglianorum
 spiritus in recta & vera Christi ecclesia nullum
 locum & sedem habeat. His verbis diximus
 Brentium quodammodo classicum aduersus nos
 canere, hoc Iacobus Andreae ferre nequit, atq;
 adeo vehementer nobis irascitur, vt etiam vetera
 & obsoleta Papistarum maledicta aduersus nos
 repetat. Primum, inquit, Zuinglianus spiritus
 iubet homines comburere & capite multare,
 quod haeretici sint & diuinam maiestatem blas-
 phemarint. Hoc de quibus dicat nisi de Serueto
 & Valentino Gentile, quorum hic Bernae ca-
 pite multatus, alter Geneuae cobusatus fuit, ani-
 maduertere non possumus. Neque enim Lu-
 theranorum quisquam a nostris in exilium pul-
 sus, nec in capitali supplicio affectus fuit. Quod
 si de his loquitur, tum necesse illi est, vt vel o-
 stendat eos non fuisse impios & blasphemos,
 aut non licere pio magistratui blasphemos ho-
 mines iuxta mandatum diuinæ legis capitali-
 ter punire. Si igitur Seruetum defendendum su-
 scipit, ostendat nobis eos non blasphemare,
 qui ex propria Dei substantia & quidem ex tra-
 duce

De Serueti
 & Gentilis
 supplicio.

duce omnes creaturas esse affirmant, ac diabolū
 ipsum substantialiter Deum esse: qui æternam
 Deitatem filij Dei negant: qui Christum cōno-
 tatiuum Deum vocant: qui sacrosanctam Trinā-
 ritatē vocant cerberum tricipitem, tria phantaf-
 mata, imaginarios Deos tres, & illusiones dæ-
 moniorum. Præterea cum præcipua dogmata
 fidei nostræ Seruetus non tantum oppugnet,
 sed etiam conuictijs proscindat, & nugis contra-
 minet, sciat Iacobus Andræ omnia hæc sibi de-
 fendenda esse, si eum à blasphemiæ crimine li-
 berare voluerit. Similiter Valentinus Genti-
 lis non tantum periurij reus fuit, verum etiam
 blasphemiarum, quibus sacrosanctam Trinita-
 tem passim in scriptis suis aspergit, vt iam non
 dicamus de calumnijs, quibus insontes ecclesias
 onerat, ac hæreseos crimine traducit: item de im-
 posturis, quibus suos errores fucato texit, ac ipse
 è discrimine euadens, alios capitalibus periculis
 obiecit. Siquidem D. Andreas vel tam apertas
 blasphemias horum hominum excusare & ele-
 uare conatur, vel in genere existimat blasphemie
 crimen non esse supplicio dignum, videas
 quam opinionem de se in animis hominū con-
 citet: non deerunt enim forte aliqui suspicaces
 homines, qui existimabunt eum præter mon-
 strosa dogmata, quæ hætenus peperit, plura a-
 lia portentosa opinionum absurdarum & blasphemiarū
 clā alere. Et si qui forte mirius eius dicta
 interpretabuntur, dicent eum non tam doctri-

APOLOGIA TIGVRIN.

nam horum probare, quam calumnijs & imposturis eorum, quibus nostras Ecclesias onerant & vexarunt, delectari, quasi domesticis artibus, quas hactenus etiam ipse diu exercuerit.

Secundo loco nobis obijcit quod nostri suos ad bellum hortati sint, pollicentes se aduersarium globos tormentarios manibus suis excepturos esse. Scimus equidem quædam huiusmodi Papistas olim de Zuinglio sparsisse, sed dudum ita confutati sunt à nostris, ut ne ipsi quidem vllam huius rei mentionem deinceps fecerint. Possemus autem viuos testes in medium adducere, qui bello Germanico in castris Protestantium celebrem quendam concionatorem huiusmodi voces in concione iactantem audiuerunt, sed mox meticulosus & miser homo tantum scopeti sonitu territus, è curru in quo stans concionabatur decidit. Quod si testimonij fidem merentur Papistæ, tum criminationes & conuitia, quid non possemus vicissim Andrea nostro ex Aduersariorum suorum scriptis obijcere? Si ipse Papistis credit nos calumniantibus, permittat nobis ut vicissim etiam his credamus quæ de ipso scribant, præsertim cum multi nequam quam Papistæ, plæraq; vera esse affirmant quæ de illo dicuntur.

De seditionum auctoribus.

• Terrio inquit Zuinglianum spiritum sub prætextu & nomine Euangelij subditos contra ordinarium magistratum concitare, & seditiones excitare. Graue quidem crimen si verum

rum esset, sed longe grauior & non ferenda calumnia quando id ipsum falso nobis obijcitur, vt certe nunquam probare poterit hanc suam accusationem. Videmus quidem cum hic ad Gallos fratres nostros respicere, qui arma contra regem suum sumpserint, sed illa causa maior est & grauior quam quæ paucis hic à nobis disceptari possit. Hoc tantum dicam, Gallorum causam quam ille seditionis nomine damnat, probatam fuisse iudicio multorū Illustrissimorum Principum Germaniæ: imò pace facta Regem ipsum non tantum ignouisse nostris, verum etiam eorum voluntatem approbasse publico edicto pacificatorio, quod deinde violatum à Papistis renouandi belli occasio fuit. Sed si nulla causa est propter quam inferiori potestati licet arma contra superiorem sumere, neque inferioribus concessa est aliqua legitima defensio contra atroces superiorum iniurias, quomodo Illustrissimos & Illustres Germaniæ Principes, & amplissimas Germanici imperij ciuitates excusabit & defender, quod bellum aduersus Catolum v. gesserunt? Certe eo tempore cum ipsorum causa ageretur, longe alia fuerunt Germanorum Theologorum iudicia, id satis declarat Iusti Menij liber de legitima defensione, qui eo tempore editus & magno omnium applausu exceptus fuit. Verum quia pij Principes complures hoc bello occubuerunt;

APOLOGIA TIGVRIN.

ac non pauciores postea per insidias cæsi sunt, ex euentu iudicat conatum horum infelicem et propterea etiam iniustum fuisse, immemor vulgati versiculi, quo damnantur, qui ab euentu facta iudicanda existimant. Nam quod patientiam Christianorum in ferenda cruce commendat, eorundemque constantiam in persecutionibus, quibus sæpe multi ad fidem conuersi sunt, nemo improbat. Neque martyrum patientissimum & constantissimorum exempla nobis deesse sunt, sed non propter hanc quæ à singulis requiritur patientiam, principibus suum ius admittitur, quo minus consulant hominibus suæ fidei commissis, & regni libertatem defendant. Facile autem est D. Præposito degenti in summa pace & omnium rerum affluentia, & longe extra teli iactum constituto, de patientia & constantia se magnifice factare, & insultare his qui fortunas suas vitamque & sanguinem religionis causa discrimini tot iam annis exposuerunt, qui è principibus exules, ex liberis captiui, è diuitibus pauperes facti sunt, dum interea temporis nostri isti Præpositi & Abbates Euangelici, titulo & prætextu verbi Dei è mendicis diuites fiunt, & iam ferè ad principum fastum aspirant.

Sed denuo cum Andrea nostro ad Brentij Testamentum reuertamur: noluisse eum (inquit) classicum canere, sed tantum ecclesiarum ministros excitare ne patiantur hostem malum semen in agrum suum serere, ac magistratum simul

Classicum
Brentij.

simul excitare, non ut cæde & incendio, sed de-
 centi seueritate idem faciat: neminem hacte-
 nus cuiuscunq; religionis fuerit, ab ipsis cæsum
 fuisse. Verum nos non obieciimus illis cædes,
 sed ipsum his verbis ad arma vocare diximus,
 ut publico concursu & auxilio causam suam
 tueri possit, & nostros eicere & suo loco depel-
 lere. Itaque quamuis neminem occiderint, ta-
 men quæ Memmingæ, Goppingæ & alibi fa-
 cta sunt, ubi pios & idoneos ministros eiecer-
 runt, & inhumaniissime tractarunt, ostendunt
 nos recte sententiam Brentij interpretatos esse.
 Quod autem addit se Papistarum tyrannidem
 improbare qui simplices Christianos à Zuing-
 glianis seductos, & non melius edoctos gla-
 dio persequuntur, Brentium non excusat. Nam
 eo ipso videtur approbare persequutionem &
 exilia ministrorum Ecclesiæ, cum tantum
 simplici plebi ab alijs seductæ parci vult. Por-
 ro quod iactat honorem & beneuolentiam hu-
 manitatisque officia nostris fratribus à Bren-
 tio exhibita, tum demum credemus hæc vere
 ab ipso commemorari, si aliquod huius rei te-
 stimonium produxerit. Certe nobilissimus &
 doctissimus D. Iohannes à Lasco, nulla huius-
 modi officia Theologorum Vuirtembergens-
 sium sensit, cum hospitij quærendi causa ad Il-
 lustrissimum Principem venisset. Vere autem
 dicere possumus hæc carnali quodam affectu à
 Brentio scripta esse, quod in propria causa hæc

APOLOGIA ● IGVRIŃ.

ret & illi diffideret. Nam quam crassum sit hoc nouum Vbiquistarum dogma, quam alienum à scriptura sacra, & Veteri Ecclesiæ incognitum, abunde satis non tantum à nostris, verum etiam à Lutheranis & Papistis demonstratum est. Itaque cum toties conuicti & admoniti in suis erroribus perseuerent, ac partim Principum potentia, partim sophistarum argutijs quasi latebris quibusdam se defendant, apparet ipsorum causam non esse ex Deo, ideoque consistere nõ posse, sed fore vt tandem magno ipsorum malo nisi resipiscant, concidat.

Quoniam verò D. Andreae visum est librũ suum concludere repetitione confessionis suæ de cœna Domini, & anathematismis quibus contrarium sentientes damnat, placuit nobis hoc quoque loco doctrinæ nostræ summã subiicere, qua exposita, quid de eius anathematismis sentiendum sit quoque indicabimus. Primum igitur verba Christi, quibus cœnam sacram instituit, iuxta morem in sacramentis omnibus vsitatum accipimus & intelligimus: Christus enim his verbis ritum sacrum Ecclesiæ sue instituit, quo voluit in recenti memoria conseruari maximum beneficium mortalium generi à se præstitum, nempe quod tradito corpore & effuso sanguine omnia nobis peccata nostra condonauit, ac à morte æterna & potestate Diaboli nos redemit, ac pascit nos sua carne & potat suo sanguine, quæ vera fide spiritualiter percepta

Summa doctrinæ nostræ de cœna domini.

cepta alunt nos ad vitam æternam : & hoc tantum beneficium renouatur toties quoties cœna Domini celebratur, dixit enim Dominus, hoc facite in mei commemorationem. Obsignatur etiam hac sacra cœna, quod reuera corpus Domini pro nobis traditum, & sanguis eius in remissionem peccatorum nostrorum effusus est, ne quid fides nostra vacillet, iuxta morem autem omnium sacramentorum externo ritu visibiliter per ministrum representatur, & veluti oculis contemplandum subiicitur, quod intus in anima inuisibiliter per ipsum spiritum sanctum præstat, foris offertur panis à ministro, & audiuntur voces Domini : Accipite edite, hoc est corpus meum, accipite & diuidite inter vos, bibite ex hoc omnes, hic est sanguis meus. Ergo accipiunt fideles quod datur à ministro Domini, & edunt panem Domini, ac bibunt de poculo Domini: intus interim opera Christi per spiritum sanctum percipiunt etiam carnem & sanguinem Domini, & pascuntur his in vitam æternam. Etenim caro & sanguis Christi verus cibus & potus est ad vitam æternam Et Christus ipse quatenus pro nobis traditus & saluator noster est, illud præcipuum cœnæ est, nec patimur quicquam aliud in locum eius substitui. Verumtem hæc rectius intelligantur, animaduertendum est in sacris literis, duplicem constitui manducationem corporis Christi, vnâ que spiritualis est & Ioan. 6. cap. describitur: nominatur autem hæc

APOLOGIA TIGVRIN.

Spiritualis, non quod essentia corporis Christi
in spiritum mutetur, sed quia id nobis non cor-
porali modo, sed spiritualiter cōmunicatur. Si-
cut enim corpora nostra reficiuntur, roboran-
tur & in vita conseruantur cibo & potu corpo-
rali, quē corporeo modo ore nostro sumimus:
ita carne Christi pro nobis tradita & sanguine
eius pro nobis effuso reficiuntur & roboran-
tur animæ nostræ, & ad vitam æternam conser-
uamur, non quatenus corporaliter eduntur &
bibuntur, sed quatenus spiritualiter nobis à spi-
ritu Dei communicantur, dicente Domino: Et
Panis quem ego dabo, Caro mea est, quam da-
bo pro mundi vita. Ite, Caro (nimirū corpora-
liter manducata) non prodest quicquam, spiri-
tus est qui viuificat, & verba quę loquor vobis,
spiritus & vita sunt. Et sicut oportet cibum ed-
dendo in nosmetipsum recipere vt operetur in
nobis, itamq; in nobis efficaciam exerat, cū ex-
tra nos positus nihil nobis prodest: Ita necesse est
Christum fide recipere vt noster fiat, viuatque
in nobis & nos in ipso. Dicit enim: Ego sum pa-
nis vitę, qui venit ad me non esuriet, & qui cre-
dit in me non sitiet vnquā. Item, Qui ederit me,
viuet & ipse propter me, ac manet in me & ego
in ipso. Hinc autem manifestum est, nos per spi-
ritualē cibum non intelligere spiritum sanctum
multo minus imaginarium nescio quem cibū,
sed ipsum Domini corpus pro nobis traditum,
quod tamen percipiatur à fidelibus non corpo-
raliter,

raliter, sed spiritualiter per fidem.

Altera deinde est sacramentalis manducatio corporis Domini qua fidelis non tantum spiritualiter & interne participat corpori & sanguini Domini, sed foris etiam accedendo ad mensam Domini, accipit visibile corporis & sanguinis Domini sacramentum, quod mystica ratione, qua signo nomen rei signatæ tribuitur, corpus Domini nominatur. Et si autem fidelis prius dum credidit, viuificum alimentum percipit & ipso fruitur adhuc, non tamen ideo nihil accipit, dum sacramentum quoque accipit. Nam in continuatione communicationis corporis & sanguinis Domini pergit, adeoque magis magisque incenditur, & crescit fides, ac spirituali alimonia reficitur, dum enim viuimus, fides continuas habet accessiones, & qui foris vera fide sacramentum percipit, idem ille non signum duntaxat percipit, sed re ipsa quoque fruitur. Præterea idem ille institutioni & mandato Domini obedit, lætoque animo gratias pro redemptione sua totiusque generis humani agit, ac fidelem mortis dominicæ memoriam peragit, atque coram Ecclesia, cuius corporis membrum sit, attestatur. Ob signatur item percipientibus sacramentum quod corpus Domini non tantum in genere pro hominibus sit traditum, & sanguis eius effusus, sed peculiariter pro quouis fidei communicante, cuius cibus & potus sit ad vitam æternam. Cæterum qui nulla cum fide ad hanc sacrâ Do

A P O L O G I A ● T I G V R I N .

mini mensam accedit, sacramento duntaxat cō-
 municat, & rem sacramenti, vnde est vita & sa-
 lus, nō percipit. Et tales indignè edunt de men-
 sa Domini. Qui autem indignè edunt de pane
 Domini & de poculo eius bibunt, rei fiunt cor-
 poris & sanguinis Domini, & ad iudicium sibi
 edunt & bibunt. Nam cum vera fide non acce-
 dant, mortem Christi contumelia afficiunt, &
 ideo damnationem sibiipsis edunt & bibunt.
 Atq; hæc nostra cōfessio cum verbis Domini,
 alijs scripturæ locis, sacramentorum cōmuni ra-
 tione & analogia fidei consencit. Simplex enim
 genuinusque sensus verborum Domini est, Pa-
 nem quem accepit fregit, & discipulis dedit, esse
 se corpus Domini: cum autem panis nō
 possit esse substantialiter panis, & simul sub-
 stantialiter esse corpus Christi, sequitur eum sa-
 cramentaliter esse corpus Christi, quia est si-
 gnum & figuræ corporis Christi. Sicut autem
 in Sacramentis duæ res sunt, cœlestis & terrena:
 ita etiam duo sunt modi manducationis seu per-
 ceptionis, & quamuis à Deo res cœlestis simul
 cū terrena & visibili offertur, impij tamen, quia
 destituuntur instrumento, quo res cœlestis su-
 mitur, tantum signum externum sumunt.

● Qui autem aliter sentiunt & tertium genus
 manducationis faciunt, quo verum & natura-
 le corpus Christi ore corporis percipiatur, pri-
 mum à simplici verborum Domini sensu rece-
 dunt, nolunt enim panem corpus esse Domi-
 ni, sed

ni, sed cum pane inuisibile corpus Christi manducandum dari. Deinde contra omnium aliorum Sacramentorum rationem, realem coniunctionem, & nouam quandam ac sacris literis incognitam vnionem signi & rei signatæ fingūt, & vt alia omnia omittamus, eam interpretationem verborum Christi afferunt, qua humanæ naturæ veritas in Christo tollitur. Etenim tribuunt talem omnipresenciam corpori Christi qua illud diuinæ naturæ exæquant, & ideo veri corporis proprietate spoliāt. Etsi enim effugere conatur distinctione modorū, quod diuinitas per se vbiq; præsens sit, humanitas cōmunicata omnipræsentia, tamen hæc distinctio nō diuersum modū, sed diuersam vbiq; uitatis causam ostēdit. Lōge aut̄ aliud est querere, quare aliquid sit præsens, vel quid & quomodo sit præsens. Si aliquis spōte domū ingrediatur, alter vero illic deportetur, vterq; eodē modo præsens est substantia scilicet sua, etsi causa præsentia sit diuersa. Quare cū vtranq; naturam in Christo vbiq; præsentem statuunt, substantia sua seu actu primo, item potentia, efficientia, operatione seu actu secundo, & quidē ambas sine accessu & sine recessu, sine extensione, siue multiplicatione sui, vt scilicet neutra in loco aut circūscripta sit, sed vtraq; incircūscriptè, insensibiliter, inuisibiliter, incomprehensibiliter vbiq; præsens existat, annō eundē modū præsentia in vtraq; natura statuunt, nisi præterea, quod nōdum fecerunt, demonstrans

APOLOGIA TIGVRIN.

modum aliquem præsentia diuinitatis, qui nõ
 competat humanitati. Dicunt præsentiam hu-
 manitatis esse ineffabilem & incomprehensibi-
 lem, dicunt modum esse spirituale & coelestem,
 esse modum maiestatis & dexteræ Dei, esse di-
 uinum modum, annon autê hic modus est præ-
 sentia diuinitatis? Lutherus in confessione ma-
 iore scribit, repletium modum præsentia so-
 lius Deitatis proprium esse, & tamen postea ad-
 dit, humanitatem Christi propter vnionem per-
 sonalem eodem modo vbiq; presentem esse. Bren-
 ciani alicubi repletiuam & personalem Vbiqui-
 tatem distinguunt, attamen Brentius in libro de
 Maiestate pag. 99. scribit, repletiuam & perso-
 nalem præsentiam sub vna repletiuâ posse com-
 prehendi, se tamen duas species fecisse, alteram
 qua sola diuinitas, qualis fuit ante incarnatio-
 nem Christi, alterâ, qua humanitas vnâ cum di-
 uinitate, qualis est post incarnationem Christi,
 comprehenderetur. Quare cum talia scribât de
 Vbiquitate carnis Christi, etsi verbis negent, re-
 ipsa tamen naturas exæquant & confundunt.
 Dum enim humanam substantiam retinere vis-
 dentur, & tamen suis proprietatibus essentiali-
 bus spoliata, proprietatibus Deitatis in eam
 transfusis ornant, duas substantias earundem
 proprietatûet eiusdem naturæ inducunt. Quod
 si dixerint, se non statuere Vbiquitatem corpo-
 ris Christi substantialem siue actu primo, sed
 tantum potentia & operatione siue actu secun-
do,

do, cum quo contendunt, quis enim hoc negat? Quod si simul & eodem tempore contradictoria de corpore Christi verè dici posse contendunt, ut illud sit circumscriptum simul & incircumscriptum, visibile & invisibile, finitum & infinitum, probent nobis hanc suam novam Theologiam, & ostendant, Deum simul aliquid velle & nolle, aliquid simul verum & falsum esse. Nam quod ad verba Cœnæ recurunt, & his probare volunt, Deum velle corpus Christi quamvis finitum & locale, nihilominus omnibus in locis, ubi Cœna celebratur, realiter præfens esse, verbis Domini vim faciunt, & paralogismo petitionis principij, ut in omnibus ferè argumentis, utuntur. Cum enim dicat panem esse corpus suum, nondum inde confectum est, substantiale & naturale corpus realiter pani coniunctum esse, cum panis alio modo sacramentaliter possit esse corpus Christi. Et cum omnino extra controversiam sit, Christum velle salvas manere proprietates sui corporis, cur illi eam interpretationem verborum Christi inducunt, quæ tollit veritatem corporis? aut saltem receptæ fidei contradictoria affirmat? Sed hæc sæpe copiose à nobis exposita sunt.

Veniamus iam ad Anathematismos & solumina illa quibus novus hic Pontifex nos prosternere conatur. Primum damnat Zuingliano in hereticam & peruersam interpretationem verborum Christi, Hoc est, signum vel figura ab-

Anathema
istius D. An
dræ.

APOLOGIA TIGVRIN.

sentis corporis, cuius loco spiritus sanctus præ
sens ea efficit & administrat, quæ de corpore
Christi dicuntur. Verum non nostram doctri-
nam, sed suum figmentum Anathemate ferit. Nos
enim etsi aperte affirmamus, corpus Christi non
esse substantialiter in Cœna præsens, nihilomi-
nus id operatione præsens agnoscimus, ac ver-
ram illius communionem, quæ spiritu & fide

An agni-
sus non fue-
rit mutau-
dus nisi
Christi san-
guis subst.
detur in coc-
na.

fiat, constantè credimus. Porro obiectioni, quæ
è Luthero affert, non fuisse mutandum esum a-
gni Paschalis, si non in Cœna ipse sanguis Chri-
sti, sed eius tantum symbolum detur, nos respon-
sionem Oecolampadij opponemus, qui Luthe-
ro in hæc verba respondit: Non equidem ob-
scurum est, quam ob causam veteris Testamen-
ti sacrificia & ceremoniæ cessare & aboleri de-
buerint. Si enim adhuc nostro quoque tempo-
re in vsu essent (nisi forte Christus illa instau-
rare voluisset & innouare) Christum quoq; ad-
huc semel offerri aut immolari oporteret. Sanguinem illum (inquam) peregrinum & innocen-
tem adhuc oporteret effundi. Ceterum illud
nequaquam decere potest, vt Christum immo-
lari demum oportere dicamus, cum sufficiens il-
le in peccatorum expiationem sanguis iam olim
effusus sit. Illud verò longè vtilius & comòdius
est, vt signa nobis ob oculos versentur, quæ nos
iam saturatos esse ostendant, quibus etiam gra-
tias agamus Domino, quod hæc omnia sic im-
pleta sint, vt nulla posthac sanguinis effusio
desyderet

desiderari à nobis possit. Sed nec illud unquam
 admittimus, quod quæ in veteri lege tradi-
 tæ sunt ceremoniæ, quæ non citra sanguinem
 transigebantur, & viuientia animalia contine-
 bant, nostris hiscè clariore & euidentiores fue-
 rint. Pauciores enim erant ex eorum nume-
 ro, qui sub veteris Legis traditionibus vixe-
 runt, qui intelligere possent, quo pacto Chri-
 stus Saluator per Paschalis agni celebritatem
 vel aliarum ceremoniarum administrationem
 significaretur: nec enim tam clari & expressis
 verbis docebatur, quod huiusmodi sacrificia ad
 Christum referri deberent. Quæ ratione ergo
 Vetus Testamentum nouo clarius & diluci-
 dius fuisse dicemus? Iam enim expositione ce-
 remoniarum simul adhibita multis, imò infi-
 nitis modis certius cognosci potest, quod Chri-
 stus pro nobis immolatus sit, quàm olim cum
 verbum istud tam euident non sit, etiam ad-
 deretur. Adhuc ipse Christus lux est & veritas,
 nec ceremonijs idè illud potest tribui, quæ quan-
 tum in ipsis est, non minus obscuræ essent, quàm
 quæ in veteri Lege traduntur, nisi per exposi-
 tionis verba quæ illis addi consueuerunt, clario-
 res redditæ, Christum quoq; clariori & euiden-
 tiori significatione denotarèt. Num vero panis
 fractionem & poculū Cœnæ eò minoris facere
 debemus, quod in pane vita nulla insit, & in po-
 culo sanguis nullus contineatur? Quin ergo uò

APOLOGIA TIGVRIN.

„ baptismum quoque vilipendimus & reprehensum
 „ dimus, eò quod circumcisio aliquam quoq; carnis
 „ nis portionem, baptismus verò adhaerentes dicitur
 „ taxat carni sordes auferre potest. Cur non illud
 „ potius respicimus, quæ nam in pane virtus sit,
 „ qua vitam nostram sustentat? Vtrum quæso iuxta
 „ xta significationis mysterium nobilius & præstantius
 „ esse dicemus? An quod vitam suam amittens alteri vitam
 „ largiri non potest, vel quod gaudium suum & lætiti-
 „ am amittit, & alteri quod eandem dare non valet? an
 „ quod alteri cuiuspiam vitæ simul & gaudij causa esse potest? Illud
 „ haud dubiè nobilius esse iudicari debet, quod vitam
 „ simul largitur, & gaudij certi causa est. Panis ergo
 „ & vinum, si significationem eorum respicias, alteris
 „ illis longè nobiliora & excellentiora erunt. Horum enim
 „ ingenium, natura & usus est, ut ad vitæ sustentationem nos alant,
 „ in vita conferant, & per potum omnem animi molestiam
 „ pellendo gaudium novum in nobis exuscitent. Vnde non
 „ sine eximia quadam dignitate cœlestem illum & uiuificum
 „ panem nobis repræsentant. Adhæc num illud similitudinis
 „ formam & naturam tollere potest, quod panis non viuus,
 „ nec poculum sanguinolentum est? Immeritò igitur Christi
 „ typus est serpens ille æneus in deserto suspensus,
 „ immeritò item per granum tritici in terra putrescens,
 „ & botrum quæ speculariores à Mose missi ex hastili
 „ suspensum gestarunt, idem ille nobis significatus est. Non
 „ ergo

ergo opus est, vt in hac re Christum literas deum docere instituamus. Hic enim lucis abun- de satis est, sed ijs duntaxat quibus oculi sunt ad videndum idonei.

Secundo damnat pestilentem eorum errorē qui asserunt indignos, hoc est, infideles, impios & hypocritas, tantum panē & vinum in cœna Domini accipere. Si hic panem & vinum op- ponit naturali corpori Christi, damnat Augu- stinum & veteres qui negant impios verū Chri- sti corpus sumere: sin panem intelligit vulga- rem, & mystico pani qui tropice corpus Chri- sti dicitur opponit, nemo illi contradicit: doce- mus enim non vulgarem panem sed panem domini etiam impios edere, & ideo quia hunc indigne manducant, sibi iudicium manducare.

Tertio damnat & reijcit carnales cogitatio- nes de tanto mysterio, quod superat humanam rationem, & fide in simplici verbo Dei apprehendendum est. Vtinam vero porsus ex ani- mo cogitationes huiusmodi excutere posset, & de sacramentorum ratione ex simplici doctri- na verbi Dei non ex opinione præiudicata Lu- theri, & ex reliquijs Papistici fermenti iudi- caret.

Quartum anathematismū cur proferat nesci- mus, cum sciat nos constāter asserere Christum retinere verum corpus cum suis proprietatibus substantialibus, nisi forte hac damnatione vult se liberare suspitione, quod non tollat veritatē

APOLOGIA TIGVRIN.

humanae naturae : sed cum idem corpus eodem tempore velit humani corporis proprietatem habere modo gloriosi corporis : & modo dexte re eisdem id rursus exuat, & diuinitati exequet, iudicent lectores pij an non se hoc anathemate feriat. Modus enim Dexteræ Dei non facit con tradictoria simul vera, neque tollit contradictio nem, non enim præsentia mutat, est enim vtro bique quæstio de substantiali præsentia, quam non mutat Dextera, sed vt causa huius affertur.

Quinto loco damnatur extensio corporis Christi per omnia huius mundi loca, à qua eos nunc abhorrere gaudemus, cum aliquando ca scripserint, quæ huiusmodi præsentiam affirma re videntur.

Sextus Anathematismus eos Nestorianos & hæreticos facit, qui docent filium Dei ita sibi vniuisse assumptam humanitatem, vt diuinam suam naturam & omnipotentiam & infinitam sapientiam atque virtutem non habeat cum ea personaliter verè & re ipsa communem, sed huic nihil nisi nudum nomen & titulum communi cet. Si autem hic agit de communione in vna persona, scit nos docere vnione personæ, id quod Dei proprium est, commune factum esse assumptæ humanitati, & id quod humanae nat uræ proprium est, Verbo commune esse : non quod hæc separatim tribuatur naturis, sed quod omnia quæ naturis propria sunt, personæ com municantur, vt Theodoretus scribit, & prædis cantur

cantur de persona, in qua ambæ naturæ confis-
sunt. Sin loquitur de reali trãssusione propieta-
tũ diuinę naturę in humanã, qualẽ hactenus diu
asseruit, ostendat eam prius ex Sacris literis, &
purget se ab hæresibus: quas ex noua hac doctri-
na consequi doctissimi viri demonstrarunt, &
tum demum eos damnet, qui suæ opinioni con-
traducunt.

Postremo loco ad inferos vsq; deijcit Allœo-
sin Zuinglianam, quæ cũ nihil aliud sit, quã
doctrina quæ alio nomine communicatio idio-
matum nominatur, qua ad conseruandam na-
turarum proprietatem in eadem personæ vni-
tate, cuique naturæ quæ propria sunt, attribu-
untur, & locutiones in concreto enunciatae, in
abstracto explicantur, quem admodum Cyrila-
lus & veteres docuerunt, non potest allœosinã
damnare, quin simul Veteres damnet, & neces-
sariam in Ecclesia doctrinam ad tollendam sepa-
rationem Nestorianam & confusionem Euty-
chianam, obscuret & tollat.

Atque hæc est summa anathematismorum
D. Andreae, in quibus, quemadmodum solet,
malitiosè nostra interpretatur, sua dissimulat,
& tantum hoc agit vt nos in odium adducat.
Quod autem ipsius confessionem attinet, pri-
mum dicimus eũ etsi verba retineat, non tamẽ
eorum simplicem sensum retinere, & in eorũ ex-
plicatione ipsũ cũ suis hactenus humanis addi-
tionibus vsos. Cum enim Christus panẽ quem

APOLOGIA TIGVRIN.

porrigit, corpus suum esse dicat, illi interpretatur in, sub, & cum pane substantialiter dari corpus, non autem panem suo modo esse corpus: deinde humanæ naturæ veritatem & eius proprietates verbis quidem confitentur, re ipsa tollunt: docent etiam carnalem & corporalem manducationem corporis Christi, quæ ore corporis fiat. Hæc autem etsi inuisibilis & supernaturalis dicatur, tamen quandiu naturalis caro ore corporis edi asseritur, est aliquo modo Carnaitica manducatio. Corpus Christi non statuant præsens iuxta naturam humanorum corporum, imò eam Ubiquitatem affirmant, quæ naturam & proprietatem humanæ naturæ abolet, neque tamen ex sessione ad dexteram aut vnione personali sequitur, quandoquidem confiteri coguntur, salua vnione personali Christum non fuisse corpore suo vbique præsentem, & antequam ad dexteram patris humanitate sua Christus confederit, Cœnam instituit. Illam autem præsentiam, qua humana natura à diuinitate assumpta, efficientia & operatione præsens est, fatemur neque fide nostra effici, neque incredulitate impediri, sed de ea non fuit hæcenus quæstio, sed de substantiali præsentia et manducatione carnis Christi, quæ cum sola fide manducetur, impij ipsam quidem carnem Christi non manducant, sed panem qui est corpus Domini mysticum sibi ipsis ad iudicium sumunt.

Quæ-

Quapropter si concordia aliqua constituen- Quomodo
concordia
iniri possit.
da est, hoc ante omnia agendum erit, ut articuli
fidei nostræ, quos Vbiquitarij noua interpre-
tatione in controuersiam vocarunt, bene expli-
centur, & verus ac orthodoxus eorū sensus reti-
neatur. Nam nisi hoc fiat, etiāsi aliqua de cœna
Domini concordia iniretur, firma esse non pos-
set. Hoc autē fundamento iacto, si depositis affe-
ctibus præiudicijs, & falsa opinione de hominū
authoritate pia & moderata collocutio de cœ-
na Domini instituat, non desperamus tole-
rabilem aliquam concordiam iniri posse.

Cæterū quod à nobis petit, ut ipsis apud au-
ditores nostros testimoniū perhibeamus, quod
nō doceant carnalē præsentiam, & Capernaici-
cam manducationem carnis Christi, id tum fa-
ciemus, ubi aliter quàm hactenus docuerint, &
vetera sua scripta retractarint. Nos quidem au-
ditores nostros hortamur, ut Brentianam do-
ctrinam ex Brentianis & Andreanis scriptis co-
gnoscant, ac quamuis eorum Iacobum Andreg
non pudeat, multos tamē audiuius viros pios
& moderatos, quibus dolet, & quos pudet à mi-
nistis Euangelij tam absurda dogmata magno
cum impedimēto Euangelij & infirmorum of-
fensione spargi. Poteramus vicissim D. Andream
obtestari, ne pergat nos Arrianismi & Macho-
meranismi accusare, & tot alias calumnias con-
tra suam ipsius conscientiam de nobis spargere,
(si modo aliquis sanæ conscientia sensus in eo

APOLOGIA TIGVRIN.

superest) sed quoniam ipsum omnem pudorē absterfisse videmus, & paratum quiduis dicere & fingere, dummodo nusquam errasse videatur, has eius calumnias in posterum non magis quam canum latratus curabimus.

De appendice testimoniorum Philippi Melanchtonis.

CVM in fine Responfionis nostræ ad Testamentum Brentij aliquot paginae vacarēt, adiecimus testimonia quædam desumpta ex libris D. Philippi Melanchtonis, id fraudulenter à nobis factum esse Doctor noster affirmat, ut ita persuaderemus hominibus Philippū in causa Cœnæ Dominicæ consensisse cū Zuinglianis. Sed Andream suo pede nos metiri, & cum omnia fraudulenter & sophisticè agat, idem de alijs statuere, hinc apparet. Primū quod in Latina editione ejusdē Responfionis nostræ, eadem testimonia omisimus, quæ facile illic quoque obtrudere potuissemus, si tam anxie Philippi auctoritate aliquos in nostram sententiam perducere cogitabamus. Deinde nullum ex eius scriptis testimonium de Cœna Domini protulimus, sed tantum de ascensione Christi in cœlum & communicatione Idiomatum. Postremo quod auctor in dubio ponit, id nos ita manifestum puras

Melanchtonem nobiscum consensisse.

putamus, ut nulla probatione egeat, Philippum scilicet nobiscum consensisse in doctrina de cœna Domini, id enim non tantum testatur ipsius scripta, epistolæ ad Illustrissimū Principem Electorem Palatinū Rhēni, &c. & ad clarissimum medicum D. Ioannem Cratonem, sed ipsius quondā discipuli postea vero hostes atrocissimi publicis scriptis affirmant, ipsum suffragari Sacramētarijs, & perfide ad ipsos defecisse: imo ne ipse quidem Andreas aperte hoc negare aut contrarium de ipso affirmare audeat, sed potius id ipsum confirmat. Scribit enim non nullos è discipulis Philippi quibus forte plenus suam sententiā Philippus patefecerit, conatos esse Zuinglianū errorem (sic ipse nominat) hominibus persuadere. Atque his vitio vertit quod distinxerint inter Lutheri scripta didactica & contentiosa, quæ in ipso certamine controversiæ Sacramētariæ ediderit. Quod tamē non nouū est, sed veteres ea quæ à magnis viris non satis cōmode scripta fuissent, hoc modo excusare soliti sunt: hæc illis excidisse dū vehementius contra aduersarios contendunt. Sic Athanasius Epistolam Dionysij Alexandrini episcopi, quæ Arianzæ hæresi patrocinari videbatur, excusat, quod scribens contra Sabellianā hæresim, quæ tum à quibusdam episcopis provinciæ ipsius defendebatur, eius refutandæ studio longius progressus sit, ac dum ostendit veram distinctionē Patris & filij, visus sit separationē &

Scriptis
Polemicis
minus tri-
buendum.

APOLOGIA TIGVRIN.

disimilitudinem naturarum inducere: verum Athanasius ea quæ studio contradicendi Sabelianis ab eo incommodius dicta fuerant, excusat, & interpretatur adductis alijs ipsius scriptis quæ extra contentionis feruorem ab eo edita fuerant. Eodem modo viri doctissimi, Theologi scholæ Vitebergensis, cum viderent Lutherum in ardore certaminis Sacramentarij, quædam de Vbiquitate corporis Christi scripsisse, quæ veram & simplicem doctrinam de duarum naturarum immutabili & inconfusa vnione in vnâ personam labefactare viderentur, Lutherum defenderunt, & veram ac scripturis, & patribus, & sibi ipsi consentientē de hac re sententiam, ex alijs Lutheri scriptis didacticis, copiosè & perspicue exposuerunt. Quoniam verò damnarunt Vbiquisticę doctrinæ monstra, irascitur illis D. Andreas, & eos Zuinglianos & Sacramentarios facit, cum tamen non de cœna Domini, sed de Vbiquitate corporis Christi, et reali transfusione omnium proprietatũ diuinitatis in humanitatem, controuersia inter ipsos fuerit. Atque non potest ferre, vt commoda interpretatio-
ne Lutherum excusent, ne sibi pugnantia asseruisse videatur, cum tamē ipse oblique discedat à Lutheri sententiâ: Nam Lutherus in postremis suis scriptis, ait, se probare Papistarum sententiam, quod corpus Christi in cœna adsit Definitiuę: etsi autem Coryphæi Papisticę sententię Guimundus & Lanfrancus hunc modum improbant,

Vbiquitæ
discedunt à
doctrina
Lutheri.

probant, quod eo statuatur impanatio corporis Christi, nihilominus is Luthero placuit, & eum defendit passim in suis scriptis, in quibus docet Christum verbo se alligasse panem, ac verbis cœnæ dominicæ panem & corpus Christi fieri vnâ substantiam: sic vt panis forma seu figura, longitudo, latitudo, color, sit figura corporis Christi, ita vt non sit panis amplius, sed corporis Christi forma, quam is suo corpori dedit his verbis, Hoc est corpus meum. Sed hūc modum præsentiae Brentius Magicam Papistarum consecrationem nominat: ac Iacobus Andree negat corpus Christi modo glorificati corporis esse in multis locis: ac si corpus Christi verbis cœnæ in panem afferatur, & nō ante præsens sit, tum oportere vt omni momento ascendat & descēdat, & ab vno loco in alterū feratur. Deinde Vbiquitatē quam alicubi Lutherus docet, hi longē alio modo quā ipse affirmant: Lutherus enim inquit esse Repletiuū modum præsentiae, qui solius diuinitatis proprius sit, & hoc modo humanitatē Christi propter vniōnē personalem cum diuinitate vbiq; præsentem esse, Brentiani verò distinguunt inter Vbiquitatem Repletiuā & Personalem, atq; aiunt humanitatē Christi personaliter vbiq; præsentē esse: deinde conātur indicare aliū modū Vbiquitatis quō diuinitas, et aliū quo humanitas præsens sit, quamuis nondū verā distinctionē ostenderit: Lutherus autē hic nullū discrimē ponit, sed modo Vbi-

APOLOGIA TIGVRIN.

quiritatis Repletio qui diuinitatis proprius est, ait humanitatem Christi vbiq; esse. Quare cum Aduersarij à Lutheri sententia discedāt, & nihilominus eius auctoritate defendant nouā & absurdam suam doctrinam, de cōmunicata Deitate & effusione omnium proprietatum diuinitatis in humanam naturam, cur non licuisset Lutheri discipulis præceptorem suū defendere, & ea quæ minus cōmode dicta sunt, quæq; etiam Vbiquistę non simpliciter sequuntur, ex perspicuis scriptis ipsius Lutheri interpretari?

Quod si omnia Lutheri scripta pro oraculis habēda sunt, & ab eius sententia & verbis de carne Domini non licet deflectere, videant quomodo primum defendant ea quæ feruente certamine Sacramentario scripsit, nam vt aliquoties in hac nostra Apologia ostendimus, contrarias & inter se pugnantes opiniones de modo præsentia corporis Christi affirmat diuersis locis suorum scriptorum. Quod si hæc aliquo modo excusare & conciliare poterunt, quid facient didacticis scriptis Lutheri, quæ ab ipso ante hanc contentionem edita sunt? multa enim olim ipse Lutherus scripsit & docuit, quæ nunc ab eius discipulis tanquam hæretica & Zuingliana damnantur. Pauca huius generis locis notatis indicabimus. Primum verba Christi Ioannis 6. Caro nihil prodest, interpretatus est olim de ipsa carne Christi, & eius corporali atque orali manducatione, quod scilicet hæc nihil profit. In
 concione

Lutherus
 multa scripsit
 quæ nunc Zuingliana
 dicuntur.

concione super Euangelium Ioannis 6. habita anno 1523. Item in Postilla maiore, in Die corporis Christi. Præterea in concione in Dominica Septuagesimæ super cap. 10. primæ epistolæ ad Corinth. Secundo verba Cœnæ ante ortâ controuersia docuit esse verba gratiæ & promissionis, in quibus Christus carnem suâ & sanguinẽ suũ fidelibus offerat & det, quemadmodũ in Baptismo salutem. In sermone Latino de confessione & Sacramento altaris. Tertio verba Pauli, Panis quem frangimus, nonne communicatio est corporis Christi? tribus in locis de spiritali communicatione sanctorum & eorum uisione cum Christo, utpote membrorum Christi cum capite, olim interpretatus est. In sermone Germanico de Sacramento & fraternitatibus. In sermone de Confessione & Sacramento, & in Postilla maiore de perceptione Sacramenti.

Si igitur omnia scripta Lutheri probant & sequuntur Aduersarij nostri, cur nos damnant quando eodẽ modo, quo Lutherus, verba Christi & Pauli interpretamur? Cur pia est sententia Luthero eam proferente, at ubi nos idem dicimus, peruertimus verba Christi, & hæretici illis sumus? Si uero hic à Lutheri sententia discedũt, & eius auctoritate teneri nolunt, cur nõ liceret nobis quoque à Lutheri sententia discedere, ubi scripturis suam opinionem & sententiam confirmare non potest? Dicunt Lutherum ipsũ aliter postea docuisse & scripsisse,

APOLOGIA TIGVRIN.

Fatemur, sed hoc ipso eius inconstantiam arguunt. Cum enim illi Dei beneficio in hac causa sacramentaria veritas illucescere cœpisset, hæc que citauimus, ante exortã cõtrouersiam pie & sancte scripsit, errores Papistarum redarguit, & verum vsum mysteriorum docere cœpit: postquam vero ex pacto quasi & stipulatione facta cum Carolo studio contendere cœpit, genus doctrinæ in hac causa mutauit; & quod maius est ipsa Pauli verba postea aliter transtulit quã ante fecerat, *Ein Brot ist es / so sind wir vil ein leyb*, atque non dubitauit verbis scripturæ vim inferre, tantum vt corporalem presentiam & distributionem corporis Christi asserere posset: sed quam laudem hoc factum mereatur, pijs iudicandum relinquimus. Si Oecolampadius aut Zuinglius tale quid fecissent, Deus bone quanta vehementia contra eos detonasset, & fulminibus suis vsq; ad inferos detrusisset. Equidem maluissemus hæc silentio præterite, quoniam vero Aduersarij Lutheri auctoritate nos opprimere conantur, & omnia illius pro oraculis habent: eos vero, qui se Lutheri discipulos profitentur, sed dure & incommode ab eo dicta mitigare conantur, & verenda patris sui tegere cupiunt, damnant & hostium more persequuntur, cogimur scriptorum eius mentionem facere, & eius infirmitatem & inconstantiam in hac causa ostendere: qui non tantum simplex doctrinæ genus quo ab initio detectis multis erroribus

Papi

Papistarum vsus est, mutauit, sed ne in asserenda quidem substantiali præsentia carnis Christi certam & solidam doctrinam secutus est, ac modo Papistarū sententiam probauit, postea Vbiquitatem corporis Christi asseruit, eadem rursus relicta definitiuo modo carnem Christi presentem esse docuit: & nunc panem esse corpus Christi scripsit, vnamque esse substantiam corporis Christi & panis, mox in cum & sub pane dari corpus Christi docuit. Hæc varietas sententiarum arguit eum non certum fuisse de sua sententia, neque super petram ædificasse: quare pios & fideles omnes hortamur ne huius viri alio qui magni auctoritate sese patiantur seduci, sed hominum auctoritate seposita expendant non quis sed quid dicatur, & testimonia sacrarum literarum atque argumenta que vtrinque proferrantur examinent diligenter, & ita demum statuāt quid sibi sequendum sit. Quod si fecerint, facile etiam statuere poterunt de Lutheri scriptis quid in his probandum sit. Nam quod quidam negant aliquod esse discrimen inter didactica & Polemica siue contentiosa scripta, illi sane impudenter faciunt, ac quia ipsi auctoritate viri obcæcati discrimen hoc fortè non aduertunt, alios secum cæcutire volunt. Cæterum de colloquio quod Lutherus cum Melanctone habuit de cœna Domini, nos quidem nihil scripsimus, at Theologi Heidelbergenses se id testibus fide dignis probaturos

Colloquii
Luth. cum
Melanct.

APOLOGIA TIGVRINÆ

dixerunt, quibus certe plus fidei tribuendum est quam D. Andreae toties mendacij conuicto. Num vero vates est Doctor noster, qui sciat omnium sermones & colloquia? An falsum est Philippum hæc de Luthero amicis suis cōmemorasse, quia id D. Andreas negat? & illi neganti id de quo præter opinionem suam nihil afferre potest, potius fides habenda erit, quam clarissimis viris amicis Melanchtonis, qui sancte affirmant se hæc ex ipso Melanchtone audiuisse?

Tandem ad id accedit Doctor noster, cuius potissimum causa Appendicem testimoniorum Philippi reprehendendam suscepit, ac animi sui gaudium prodit, quod Melanchtonis discipuli, quos inquit Zuinglianum errorem clam disseminasse, meritas pœnas luerint. Eum quidem nos, qui à Saxonia longissime absumus, de hac causa vt non bene nobis cognita nihil pronuntiare possumus: neque hic de facto Illustrissimi Principis electoris sententiam ferre volumus. Attamen iniquissimum iudicium D. Andreae silentio præterire non possumus: laudat pium zelum magistratus, qui punierit discipulos Melanchtonis, clam (vt ipse affirmat) Zuinglianam doctrinam spargentes: at magistratum nostræ Confessionis propter supplicium de Serueto & Gentile sumptum damnat, & ex facto hoc probat Zuinglianum spiritum latrocinij auctorem esse: cum tamen omnibus

nibus

nibus constet ambos & præcipue Seruētum, in publicum euomuisse horrendas & antehac inauditas blasphemias contra sacrosanctam Trinitatē. Vides quanta sit æquitas in doctore theologo. Cogitet autem Iacobus Andreae qui nunc aliorum calamitati insultet, eum qui gaudet in contritione alterius non fore immunem, ut Solomon sapientissime monet. Eri enim ea præsidia sibi comparasse videtur, quibus ab omni fortunæ insultu tutus & securus esse possit, habet tamen suum iudicem iustissimum, cui factorum & dictorum rationem reddet; & quis scit an forte instet tempus ut artes eius, imposturæ, mendacia, calumniæ detegantur, ut iusto iudicio excidat potentum fauore & gratia, atq; illis præsidijs quibus maxime nunc nititur? Nam Iacobum Andreae non bonitati causæ, sed hominum potentiæ confidere, ipsemet cum aliâ tum in fine libelli sui ostendit, ubi magistratus monet, caueant, ne vsqua proponatur Zuingliana doctrina: existimat enim se hac ratione facilè victoriam adepturum, si quid uis impune de quibus vis fingat, nemini autem liceat audire vel legere nostram defensionem, qua falsæ ipsius criminationes cõfutantur. Sed nos omnes homines cuiuscunque ordinis fuerint, denuo oramus, ut eam æquitatem in hac causâ nobis præstent, quæ in ciuilibus causis seruari solet, etiam si Iudæus aliquis aut Turca accusatus fuerit, ut non ante sententiam fe-

Respon-
sionem nostrâ
cognosci
debet.

APOLOGIA TIGVRIN.

rant quàm vitanque partem audierint. Equidem si tales essemus quales nos fingit Iacobus Andreas, merito nullus in ecclesia Christi locus nobis concedendus esset: sed Dei beneficio ab erroribus & hæresibus quas nobis tribuit longissime absumus. Quod si optimæ fidei homo esset, tamen nullius tanta debet esse auctoritas ut ad eius accusationem quisquam inauditus damnetur: postquam vero toties mendacij & calumniæ conuictus est, iniquissimum foret tot ecclesias ad eius accusationem & testimonium condemnare nostra responsione inaudita & incognita. Et quamuis hætenus sedulo hoc egerint Aduersarij nostri, ut omnem nostris libris aditum præcluderent, hoc ipso indicantes se propriæ causæ diffidere, neque dubitamus iisdem rationibus nunc quoque conaturos nos opprimere, nihilominus speramus non defuturos passim per Germaniam viros bonos & moderatos qui nostra quoque legere & expendere non dedignabuntur. Hos autem oramus, ut si quid videamur vehementius contra Aduersarium nostrum scripsisse, veniam dent iusto dolori & indignationi non iniquæ. Nam Iacobus Andreae non tantum nos cœuitijs proscindit, & impostores, præstigiatores, irrisores, adultores, mendaces, & spiritu mendacij plenos, qui non possumus verum dicere quin mentiamur, falsos testes, calumniatores, latrones, seditionum & tumultuum authores, hæreticos, Nestorianos, & homines

Turais

Cœuitia &
 calumnie
 Andreæ cœ
 tra nos.

Turcis peiores vocat, sed nostram quoque doctrinam contumeliosissime infectatur, tam vocat nouam, crassam, erroneam, carnale figmentum, pueriles cogitationes, somnia, ridiculam opinionem, peruersionem scripturarum, hæresim & errorem damnarum, laruam diaboli maledictam: calumniatur nos quod nullam habeamus fidem, nullam veram agnitionem Christi, quod duos Christos faciamus, abnegamus Christum, & sua omnipotentia spoliemus, articulum fidei de ascensione falso explicemus, verba Christi peruertamus, patrum testimonia in alienam sententiam detorqueamus, doctrinam de vnione personali ore tantum confiteamur, interim omnem communionem diuinitatis cum humanitate negemus, atque ita Ariani & Machomerani viam sternamus. Hæc inquam, & alia plura cum falso de nobis scribat D. Andreas, & singulis fere paginis libri sui ad fastidium vsque repetat, ac simul vbi que bonis viris negotium facessat, & pacem ecclesiarum turbet, coacti sumus non tantum nostram innocentiam asserere, sed etiam illius fucos, imposturas, mendacia & calumnias detegere, vt viri boni quorum multos simulato pietatis studio, & magnificis gloriationibus decepit, tandem ambitiosum sophistam agnoscant. Præterea omnes qui hanc nostram Apologiam legunt, rogamus ne offendantur crebra quarundam rerum repetitione: scimus quidem repetitiones huius

APOLOGIA TIGVRIN.

modi lectori fastidium afferre: sed quia nobis propositum fuit ordine ad singula Aduersarij obiecta respondere, & ille sæpe admodum eadē inculcat, necesse nobis fuit sæpius quoque ad ea respondere ne quicquam studiose omittere & subterfugere videremur.

Postremo singulos qui veritatis studio tenentur, & pacem ecclesiarum ex animo quærunt, obtestamur, vt cognita Aduersarij nostri accusatione & nostra etiam defensione, singula diligenter examinent, & ad lydium lapidem sacrarum literarum probent, hoc enim si fecerint, vis debent qui nam falsam & hactenus inauditam doctrinam ecclesiæ proponant, & contentionū atque hæresum auctores sint, à quibus merito sibi vt à lupis rapacibus cauere debeant. Interea quoque vnà nobiscum precentur Deum patrē domini nostri Iesu Christi, vt veritatis lucem quotidie nobis magis illucescere velit, & compressis arrogantium & ambitionosorum hominū conatibus, tandem pacem aliquam ecclesiæ super hoc tristi certamine miserè conquassatæ & afflictæ pro sua immensa bonitate largiatur. Amen.

HEINRYCHI
BULLINGERI AD

D. IACOBI ANDREAE
SUGGESTIONEM,
RESPONSIO.

IN qua calumnijs, & ab aduersario ad totas
nobis intentatum crimem mendacij, res-
ponderetur, simul & synceritas doctrinae in-
nocentiaeq; nostrae asseritur, ac B. Theodosi-
retus non Nestorianus, sed orthodoxus fuisse
& esse ostenditur. Sed & alia nobis sug-
gesta & obiecta diluuntur ac confutantur.

I E S V S.

*Hic est Filius meus dilectus, in quo placata est
anima mea, Ipsum audite. Matth. 3. 17.*

HENRY CH.
BULLINGBROOK

D. D. 1700

1700

1700

1700

1700

1700

1700

1700

1700

1700

1700

HEINRYCHI BULLINGERI AD

D. IACOBI ANDREAE

Suggestionem, Responſio.

QVI Iacobum Andream, antagoniſtam meum, mihi deſcribunt, idem de eo dicere ſolent, quod plures alij, qui eum propius nouerunt: hominem ſcilicet eſſe arrogantem, ambitioſum, proteruum, garrulum, negotioſum vel potius curioſum rerum nihil ad ſe pertinentium inſpectorem. Ego verò etſi numiſta ſic ſe habeant non multum morer, ex riuſtamen ſcriptis abunde conſtare puto, inquieti ingenij hominem eſſe, qui de ſeipſo magnificè ſentiat, & inexhauſto ſuæ loquacitatis profluuiſe ſuaque omnia iactet, non ſine iniqua & ſtolida eorum, quos ſibi aduerſari ſentit, diffamatione.

Nā vt de eius Suggestione, qua apud me minimè opus erat, in præſenti dicam, eam in hanc ferè ſententiam exorſus eſt: Inter alios, quos mei Memmingæ habitii ſermones in rabiem egerunt, bonus quoque ille ſenecio Heinrichus Bullingerus, ſe audiri voluit. Bonum ſenecionem me dicit, ſucata nimirum commiſerationis ſpecie de-

BULLINGERI RESPON.

Virum senile mihi exprobrans, quo deceptus iam prouectæ ætatis homo meam quoque vocem in hoc contentionis Sacramentariæ theatro iterum audiri voluerim. Sed agnosco Sophistis vsitatum stratagema, quo causæ quam agunt diffidentes, aduersarium apud lectores siue auditores in contemptum adducere student.

Iaco. Andree iactantia

- At hæc dicendo, simul mirificis verborum ampullis suas virtutes iactat, se eum virum esse
1. dicitans, qui Zuinglianorū venas rectè secare,
 2. & secando ad viuum vsq; penetrare norit. Nos ipsos enim nō absq; querimonijs fateri, multos pios & bonos suis illis, quos apud Memmingenses habuit, Sermonibus, & quos nos garrulitatis nomine baptizemus (voluit nimirum magnus ille Sacramentorum propugnator, ne non semper sibi similis esset, Sacramentario tropo in reseria scurrilitate) turbari. Itaque spem bonam esse, nostros quoque homines tandem apertis oculis abominabiles nostræ doctrinæ errores intellecturos esse. Addit præterea, se reuera negotijs multis distineri, & quidem pluribus, quam
 4. quibus obeundis sufficiat. Gloriatum item, se nobis nimium garrulū fuisse, ut qui nostræ scholæ mysteria effuriuerit, nostrosq; iam pridem damnatos errores ita detexerit, ut ad eorum mentionem pij omnes iam procul dubio exhorrescant.
 5. Minatur denique, se ne in posterum quidem cessare velle, neque passurum ut pace & otio fruamur. Quo loco Christi admonitionem adducit, qui

qui diabolum ex sua sede expulsam hinc inde
circuire dixit, & quieris locum quærere, eo autè
non inuento, illuc vnde eiectus est, reuerti. Sed ^{6.}
& ex Theologo vœnator factus, se vulpium
cauernas suffumigare posse gloriatur, vt nos ex
his extractos in scholam nostris moribus dig-
nam deducat.

Quæ cum ego legerem, planè mihi videbar *Responso.*
agyrram quendam circumforaneū, quales Ve-
netijs Ceretani, & Francoforti in nundinis vidē-
tur, qui theriaca & prius ignota semina siue
pharmaca venum exponunt, quorum vires &
mirificas in eijciendis vermibus alijsque mor-
bis curandis effectus magna vocis contentione
& indefessa linguæ volubilitate prædicant, vt
rei nouitate attonitos & hiantes simplicium ru-
sticorum animos fallant, & eosdem pecunijs
emungant.

Vt enim ^{1.} cum artis medicæ ignari & va-
nissimi impostores sint, de suis tamen pharma-
cis nihil non cum sibijs suis tum alijs pollicen-
tur: Ita noster ille seipsum vanissima persuasio-
ne deludit, dum se in venarum sectione tam
periculum chirurgum esse arbitratur, vt iam pri-
dem ad viuum vsque penetrarit. Felix, si Dijs
placet, dum hac sua persuasione penes se in si-
nu suo gaudet. At nos eius sectiones adeò nihil
læserunt, vt animus noster adhuc in Christo læ-
tus exultet, in quo vno nobis vitam veram at-
que perfectam scimus & credimus repositam.

^{1.}
Vt ventas
secare &
ad viuum
penetrare
nōrit lac.
Andreas.

BVLLINGERI RESPON:

Joan. 6.
Col. 2.

esse, & (vt Paulus ait) ita absconditam, vt periculum nullum sit, ne hanc agyrra iste impudens scalpello suo hebeti & obtuso aliò deriuata e aut quocunque modo nobis surripere possit.

Gal. 1.

2.

Olim sanè Paulus mirabatur, Galatas tam citò in aliud Euangelium à recta Veritatis via translatos fuisse, Ex eo tamen nemo cordatus & verè pius colligebat, seductores illos, quorum loquentia illi decepti fuerant, Veritatis causam tueri, & per illos Pauli errores detectos, auditores verò posthac apertis oculis Paulinæ doctrinæ abominationem intellecturos esse. Quoad verò nostros homines, qui nos docentes quotidie audiunt, ij oculos iam pridem aperuerunt, & facillè perspiciunt, tetros illos errores, qui nobis à maleuolis imputantur, nunquam ex nobis prodijisse, & proinde non nostros, sed eorum potius fœtus abortiuus esse, qui illos ex suo cerebro confictos nobis maliciôsè affingunt. Quapropter si quam fidem & existimationem apud nostros aduersarius ille noster obrinere velit, aliter res suas instituat, & longè alijs atq; solidioribus scriptis quàm hactenus ab ipso prodierint, eam sibi parerè necesse est.

Negotio-
143

Cum verò ipse fateatur, se pluribus negotijs distineri, quàm vt omnibus obeundis sufficiat, immerito iniuriam sibi abs me factam esse queritur, qui ipsum hominè dixerim negotiosum, & rerum alienarum inspectorem. Etenim vulgò fertur illum ceu Visitatorè & Inquisitorè generas

generale hinc inde per Ecclesias procul distitas
vagari: Quod quanto cum fructu faciat, aliorum
est iudicium, quibus eius profectioes melius
quam nobis cognitæ & perspectæ sunt.

Garrulum verò hominem esse, in quo plus
sit loquentiæ quam eloquentiæ, res ipsa loqui-
tur, & (quod proverbio dicitur) opus probat
opificem. At se à nobis garrulum ideo dici scri-
bit, quod nostræ Scholæ mysteria siue arcana
detexerit. Id verò pro suo more finxit. Nec enim
Scholas habemus eiusmodi, in quibus arcana
aut mysteria cælentur, quorum nos pudeat, ne-
que sacra colimus Eleusina, quæ in vulgus effa-
ri nefas sit. Scholæ item nostræ sunt Ecclesiæ,
quæ omnibus patent. Sed & ad Scholas nos-
tras liber est omnibus accessus, ut quæ veritatis
Scholæ & Ecclesiæ sunt. Neque alicui nostrum
graue videtur, si quæ in illis tradimus, publicen-
tur. Hoc solum monemus nostrum Antagoni-
stam, ne pro Innata garriendi libidine, quic-
quam quasi ex nostris Scholis peritum effutiat,
quod neque à nobis vnquam dictum aut scrip-
tum est, neque ex ore nostro à quòquam audi-
tum: sed ut veritati tandem assuescat, neque ex
suo cerebro mendacia affingat: ne denique so-
phisticis suis fallacijs ex nostra doctrina conse-
quentias impudenter colligat non minus abur-
das quam falsas, quæ ex illa colligi nulla cum
ratione possunt. Nec enim pro nostris agnosce-
re possumus, quæ nostra non sunt, sed ex eius

4.
Garrulus est
mysteriorum
Scholæ no-
stræ præco.

BVLLINGEM RESPON.

officina, quem totum odij & inuidiæ spiritus fascinavit, prodierunt, & ad quorum nudam mentionem piorum aures atque animi exhorrescunt.

5. At quantum cõijcere possum, minis suis nos perterrefieri posse sperat, quando bellum nobis denunciat *ἀεὶ οὐδὸν*, & se nunquam passurum ait, ut per ipsum pace et quiete fruamur. Atqui iam pridem assuevimus Thrasonum eiusmodi & Pyrgopoliticum minas audire, quibus cum sæpius certamina sustinuimus. Multos quoque ex illorũ ordine, cùm quiescere non possent, Deus noster vel inuitos quiescere coegit. Vivit is & regnat nunc quoque, & in æternum regnabit. Huic sit laus & gloria in æternum.

Nec est, quod nobis hoc loco Domini nostri Iesu Christi doctrinam obijciat de diabolo, qui expulsus redire cogitat. Nam licet Satanæ machinationes (ut Paulus ait) non ignoremus, et aduersus illas pijs omnibus perpetuò vigilandum & orandum esse fateamur, ne is possessionem amissam reciperet, in Deo tamen Opt. Max. nobis spes est inconcussa, quem assiduis precibus oramus, ut qui iam inde ab initio reformationis Ecclesiam nostram pro immensa sua bonitate & misericordia seruauit, ut qui olim per Verbum eius inde eiecti & fugati fuerunt dæmones, in hunc vsque diem cum suis superstitionibus & abusibus procul à nobis exulent, ne que eò vnquam redire aut pedem apud nos ite-

rum

Minæ Iac.
Andreas.

Diabolus
expulsus re
dire cupit.
Matth. 12.

2 Cor. 2.
1. Pet. 5.

rūm figere potuerint: nos in posterum quoque contra insidiosas communis nostri hostis, diaboli, machinationes atque iniustam vim clementer custodiat ad sui nominis gloriam & animarum nostrarum salutem sempiternam. Amen.

At si tātas iras Venerabilis hic noster Doctor serio concepit, pugnaeque tam avidus est, ut pacem colere aut quiescere non possit, non poterit certē hinc inde discurrenti occasio deesse, qua caueat, ne diabolus in ea loca, ex quibus iam olim piorum Christi seruorum opera eiectus est, rursus irrepat: qua deniq; illum ex illis locis eiiciat, quae in hunc vsque diem quietus tenuit. Curet autem, dum hoc agere videri vult, ut Ecclesiarū paci ex animo & verē consulat, easdem in pace retineat, neue noua doctrinae aut rituum portenta inuehendo lites serat, & infelices magis turbet, ne denique turbas det viris bonis & innocētibus. Videt enim actiones omnino, imō hominū cogitationes nouit Deus iudex iustus, & doli scelerumque ultor acerrimus, cuius ὄμνηστικόν esse gentium quoque poetae non ignorauerunt.

Quanta autem cum laude & gloria ingeniosus ille & indefessus paedagogus noster Sacramentarios & Zuinglianos in Scholam ipsis dignā pertraxerit, iam pridē quantumuis stupidus sensisset, si quis sensus veritatis, aut saltem pudor aliquis in ipso esset reliquus, ex vltima fratrum nostrorum obseruandorum, qui Heidelbergae decant, responsione: qui Venatorem istum, dū

Zuinglianos
nos in Scho-
lam pertra-
xit Andr.

BVLLINGERI RESPON.

Vulpes sul-
fumigat.

vulpium Zuinglianorum cauernas plus quàm sulphureis calumnijs suffumigare conatur, ita tractarunt, vt igne, quem ex humentibus & malè dispersis Sibyllæ folijs excitarat, per saluberrimos Scripturarum latices extincto, illius rextia & casses vnà cum venabulis omnibusque alijs instrumentis venatorijs in fumū abierint, qui simul & infelicis illius oculos prorsus excæcauit, & nares patulas oppleuit, vt ne nunc quidem sternutare desinat.

Morsus ser-
pens.

Cæterùm nõ multo post, quod ad me solum spectabat crimen, pro suo more sophistico ad cõmunem nostrarum Ecclesiarum doctrinã transfert. Cùm enim anno superiori ad Septem accusationis capita, quæ nobis imputantur, responderem, inter alia scripsi: Esse quendam negotiosum, garrulum & inquietum hominem, qui magna cum grauitatis ostentatione Alcoranū Machumeticum protulerit & ille ira percitus, hunc serpentis morsum esse ait, ex quo omnibus constet, quàm letale virus sub Zuinglianorum doctrina lateat.

At si quid ego peccaui dum ista scriberem, id certè mihi soli imputari, non ad communem omnium nostrũ doctrinam extendi, neque hæc propter meum delictum virus serpentinũ dici debebat, cùm iam inde ab initio sana & salutifera fuerit. Num verò tam grauiter abs me peccatum est, quòd nomen eius tunc consultò calauerim, quod absque negotio & omni verborum

Cur nomẽ
eius nõ ex-
pressum.

borum circuitione vno dicto exprimi poterat.
Atqui ista non de alio, quàm se vno dicta fuisse,
ipse facilè intellexit: neque periculum erat, ne
quod ille in publico fecerat, cuiquam alij imme-
renti imputaretur. Perinde ergo hoc fuit, ac si
eius nomen expressissem. Quid, quòd alij quo-
que idem factitarunt, qui cum me præsent, ad
eius tamen scripta, non expresso eius nomine,
responderunt. Quod qua ratione illi fecerint, &
num indignū putarint, qui nominaretur ab ip-
sis, nolo dicere.

At hanc subdolam simulatæ mansuetudinis
speciem fuisse ait, ne quis me vindictæ cupida
te accensum esse diceret. Atqui res ipsa loquitur,
me cum illa scriberem, nihil simulauisse, quan-
do quod res erat simpliciter & perspicuè sum e-
locutus. Neque ideo calumniator dici mereor,
qui quod multi alij me priores de illo prædica-
runt & quod eius facta abunde testantur, dixe-
rim hominem esse negotiosum, garrulum, & in-
quietum.

Quod si verò hoc ei dolet, quòd non solum
eius nomen proprium verum etiam magnificos
illos & ampullosos ambitionis fastu turgentes
DOMINI PRAEPOSITI & CAN-
CELLARII titulos præterierim, quibus ille
in suorum scriptorum frontispicio studiosè uti
solet, nolim hoc mihi à quoquam vitio verti.
Nam etsi de titulis cum nemine mortalium con-
tendere libeat, tamen adulari quoque nescio: ne

Num man-
suetudinem
simulando
ipsum dissi-
marim.

Titulorum
pontificio-
rum fastus.

BVLLINGERI RESPON.

Luc 12.
Matth 23.
1. Col. 4.

que improbare possum bonorum virorum sententiam, qui sub initium reformatæ religionis Christianæ primos huius instauratores rectè docuisse atunt, Ecclesiarum ministros humilitatis & modestia seiplos commendare, non autem Pontificiorum præsulum pompas & fastum ambiciosum imitari debere. Et fuerunt tunc temporis, qui cum antea titulis magnificis & dignitatibus amplissimis essent ornati, spontè tamè sese ad exempli Christi imitationem demiserunt, procul abiecta ambiciosorum titulorum & dignitatum soli fastui seruientium supellectile, quæ hodie quidam Euangelicæ veritatis professores, vt milites nimia prædæ aviditate accensi, nõ absque scandalo colligunt, & tanquam non scorti illius Babylonici spolijs sese ostentant, Nolo tamen in præsentia de hac re plura dicere.

Nos non
Turcos
esse aut Ma
humesanos

Verum tamen, si hanc sui nominis suppressionem, quæ nullo cum crimine coniuncta fuit, Antagonista noster tanti momenti esse arbitratur, vt mihi implacabiliter irasci debeat, qualem obsecro nos æstimare debemus ab illo nobis factam iniuriam, qua nulla Christianis hominibus atrocior fieri poterat: qua nimirum nos inuitos & reluctantes ex Christianis Turcas facere satagit? Quid enim est viros bonos & innocentes calumniari, si hoc non est? At ne nunc quid cessat improbus ille, quin nos, quoad fidè, Turcis deteriores esse dicat, vt qui Christo non plus quàm Mahumet tribuamus, qui in suo Alkora-

no scripserit, Deum a^{no}mam suam Christo propriam donauisse. Et sanè miror, circulatorum istum præstigarum eiusmodi, quibus simplicium oculos fascinat, non pudere. Etenim ut faciat quod nobis malè sit, impij Mahumetis verba tam benignè interpretatur, quasi is de Christo non minus honorificè, quàm nos, senserit: nimirum ut (quod modò diximus) præstigijs verè circulatorijs imperitorum mentes decipiat. Ut enim præstigiatores species rerum fingunt, quas spectantium oculis fascinati obijciunt: Ita aduersarius iste noster ex Alkorano, ceu circulatoria mantica, nescio quid profert, quo suæ calumnix fidem faciat, eaque nos tradere fingit, quæ nobis ne per somnium quidem vnquam in mentè venerunt. Quid enim ad nos, quod impius Mahumet in suo Alkorano de anima Dei dixit? Aut quid nam nouus iste impostor ex eo aduersus nos vult colligere? Nam quicquid tandem Mahumet de anima Dei in suo Alkorano, & ex hoc præstigijs ille Doctor nugeatur, nos tamen illa absurdè, impiè & absque omni Veritatis Scripturarum sacrarum autoritate dici ingenuè testamur.

Enimuerò, si de Mahumete dicendum sit, extant in Alkorano eius alij non obscure loci, quibus hoc ipsum, quod Iacobus Andreae contra nos adduxit, prorsus negatur, aut saltem alio sensu ab illo seductore dictum fuisse, docetur. Nam Deo filium esse, disertè negat, neque Dei filium

BVLLINGERI RESPON.

esse ait eum, qui ex Maria natus est: imò tetrū & execrabilem errorem esse scribit, si quis dicat Deum habere filium. Azoaras, in quibus ista leguntur, in mea de septem accusationis Capitib. respōsione assignavi. Quæ igitur iniquitas est, nos ijs accensere, qui tam horrenda, tam impia, tam blasphema proferūt? Quæ fronte item quæ druplator ille Mahumetis causam tam plausibilem facere studet, quasi is Christo, quem alibi ita impiè proscindit, magnum & diuinum quid tribuat? Quo ore denique, nos Turcarum similes, aut etiam his deteriores esse dicit, qui à Turcarū portentosis traditionibus tam longè absumus, quàm procul Oriens ab Occidente distat? Quis verò non dicat, impudenter illum Sophistam non minus malitiosè quam impudenter cum Deo & hominibus ludere?

Tigrini
ministri cō
tra Turci-
cas super-
stitiones
scripserūt.

Theod. Bi
bliander.

Cogit sanctū hic nos sua improbitate, ut vel inuiri de illis gloriemur, quæ mallemus dissimulare. Etenim Tigurinæ Ecclesiæ ministri, non minori studio, quàm vlli alij nostro sæculo, aut etiam plus alijs, in confutandis Mahumeticis & Turcicis abominationibus laborarunt. Nam anno Christi 1542. Scholæ nostræ professor Theologus, Theodorus Bibliander P. M. magnis impensis & laboribus Alkoranum Turcicū vnā cum huius confutationibus & pluribus alijs scriptis ad euertendos Turcicæ sectæ errores vtilissimis, pro Christianæ fidei defensione euulgauit. Eodē tēpore collega noster dilectus, Rodol-

Rodolphus Gualtherus Cantacuzeni Constantinopolitani regis libros ex manu scripto Græco exemplari in Latinum sermonem transtulit. Cum ergo toti mundo constet, nos toto nostri ministerij tempore Mahumeticæ sectæ & Turcicatum abominationum aduersarios fuisse, & easdem etiamnum hodie à nobis pro virili oppugnari, pudere profectò debebat (liquidem in perfrieta fronte aliquis pudori locus esset) Magnificum istum Doctorem tam flagitiosi mendacij, quo nostram innocentiam, quæ iam pridem toti orbi perspecta est, sophisticis suis præstigijs obfuscari aut contaminari posse arbitrarur, si ipse nos eos esse dicat, qui nec fuimus vnquam, nec sumus, neque vnquam erimus. At quia ad impudentem istius hominis audaciam & effrenam calumniandi libidinē nuper, vti par erat, responderunt dilecti & obseruandi fratres nostri Heidelbergenses Theologi, unà cum Iosia Simlero nostræ Scholæ Theologo professore, hæc modò dixisse sufficiat.

Rod Gualtherus.

Transcramus nunc ad spectandum triumphum, quem Magnificus Doctor Præpositus Memmingæ de M. Eusebio Klebero egit, quem in hac sua Suggestione, vt antea quoque in suis apud Memmingenses habitis Sermonibus, non sine fastu & insolentia iactat. Est autem Kleberus, vt boni quique testantur, vir pius, eruditus, fidelis, idemque Memmingensi Ecclesiæ non minus fideliter quàm piè per annos aliquot sec

Triphus
Iac. And.
Memmingensis.

BVLLINGERI RESPON.

uierat: quâdo Iacobi Andreae insidiosis artibus inde eiectus, & cum vxore dilecta dulcissimâque liberis solum vertere coactus est. Quo loco nō absque ratione aliquis miretur Iacobum Andreg, in quo tantus est Christianæ sympathiæ ardor, tamque egregium pacis fouendæ studium, vt cum blasphemio sacrosanctæ Trinitatis conculcatore, Serueto, aliter, quàm diuinæ & Imperatoris leges iubent, agendum fuisse sentiat, nō potuisse, aut saltem voluisse aliquam rationem excogitare, qua Klebero, viro pio & orthodoxo vereq; Christiano prospiceretur, ne in exilium abiret. Verumtamen causam suam Kleberus ipse aget, quem abunde instructum esse audimus, vt sibi factas calumnias diluat & confutet. Interim non dubito, eandem huius viri sortem fuisse, quæ D. Ioannis Frisij fuit, Bretranæ in Palatinatu Ecclesiæ nunc ministri: qui anno 1570. simili inhumanitate, tempore incommodissimo, cum vxore & liberis Goppinga, vbi Christum syncerè docuerat, in exilium eiectus fuit: idque non aliâ ob causam, quàm quòd viro pio & erudito portentosum Vbiquariæ Theologiæ figmentum cum suis connexis æque absurdis non posset probari, ideoque Zuinglianus & proinde exilio dignus esse iudicaretur. Sed stat sua cuique dies, & cessent licet homines, non dormitat tamen Dei iudicium.

Tig. minâ
fri nō sunt
blasphemi.

Non tamen sufficere videntur, quæ hucusque diximus nostro Antagonistæ, nisi totus ira ex-
candescens

candescēs furiosi apri instar fulmineos dētes in nos, qui Tigurinae Ecclesiae ministri sumus, acuat. Nam nos hanc quoque blasphemiam tuetur scribit, vt Christum, quoad assumptam hominis naturam, cum Dei omnipotentia verè & realiter communicare negemus. Et huius blasphemiae primum authorem fuisse clamat Zuingliū cum sua Alloxi, qua neget verè & propriè dici, Deum mortuum, aut Hominem omnipotentē esse factum: sed ista per nomenclaturam permutacionem debere exponi. Atqui Zuinglium tale quid vnquam docuisse aut scripsisse, nos constanter negamus. Etenim nota satis sunt, quae in sua Confessione ad Imp. Carolum V. disertè ita scripsit: Filius Dei moritur, is certè qui pro personae unitate & simplicitate & Deus & homo est, sed pro humanitatis tantummodo ratione moritur. Itē: Propter personae unitatē verè dicitur, Et filius Dei passus est, Et Filius hominis dimittit peccata: nam & is qui Filius Dei & hominis vna persona est, pro humanae naturae proprietate passus est: & is qui Filius Dei & hominis vna persona est, pro diuinæ naturae proprietate peccata dimittit. Quomodo dicimus hominem esse sapientē, cum tamen ex corpore nō minus quam animo constet, & corpus à sapientia sit alienissimum, imò scientiae & intelligentiae venenum ac remora. Et rursus eundem dicimus esse vulneribus conscissum, cum solum corpus recipere vulnera possit, animus minimè. Hic nemo dicit,

Filius Dei
mortuus.

BVLLINGEſI RESPON.

ex homine duas personas fieri, cum utrique parti suum tribuitur: & rursus nemo dicit, naturas confundi, cum de toto homine id prædicatur, & propter personæ quidē unitatē totius est, sed propter partium proprietatem vnus tantum, &c. Et tandem hūc locum concludēs Zuinglius addit: Ad hunc ergo modum nō solus sentio, sed sic senserunt tam de ipso numine quā de personis, de quæ assumpta natura, orthodoxi omnes siue prisci siue neoterici: sic sentiunt, qui veritatem etiamnum agnoscunt. Et hanc suam sententiam Zuinglius in sua ad Lutherum responsione prius amplius declarauerat.

Christi humanitas cū diuinitate communicat.

Quòd vero aduersarius noster ait, nos negare, humanitatem Christi aliquam cum diuinitate habere communionem: ad id respondemus, humanitatem Christi non esse diuinitatem, neque diuinitatem esse humanitatem, sed vtramque naturam in sua essentia impermixtam & illęsam permanere. At ex eo nequaquam sequitur, nullam omnino esse veram inter duas hæc naturas communionem: Et qui nos ita sentire aut docere aiunt, eos nobis iniuriam facere dicimus. Exstant enim libri nostri, quibus nostram de hac re sententiam iam pridem abunde declarauimus: Non enim, quòd etsi naturæ istæ non confundantur aut permisceantur, neque vna idem fiat quod altera est, eas tamen vnā eandemque personam constituere, & æterno atque indissolubili vnionis vinculo esse vnitas: adeò vt licet vtræque

que in ista personæ unitate suas proprietates seruet, nihilominus tamen homo Christus Deus verus sit, & idem ille Christus, qui Deus verus est, homo quoque sit verus: Vnde sequitur, vnū illum Christum, non diuisum, qui omnipotens æternusque Deus est, pro nobis mortem subiisse, et vnicum æternumque esse humani generis Seruatorē. Cæterum de hac naturarū cōmunionē, fratres nostri Heidelbergenses & Iosias Simlerus noster in libro de præsentia Christi, & nunc in communi nostra Apologia sic responderunt, vt plura iam addere non sit opus.

At præ alijs aduersarij nostri stomacho aduersatur Allæosis, cuius primum authorem atq; inuentorem esse clamat Zuinglium. Quo loco nō possum non mirari, homines non vulgares, qui aliquam doctrinæ & eruditionis existimationē sustinent, in causa tam facili & expedita tantopere tumultuari. Etenim insanit hęc tantum non Doctor noster Prepositus, & Allæosim, ceu infelicem aliquem & abortiuum fœtum, ad inferos vsq; præcipitem dat. At si Zuinglius ipse audiat ab auribus paulò purgatoribus, eum in tota hac causa non aliud sensisse patebit quàm quod iam antea omnibus sæculis senserunt orthodoxi Christianæ Ecclesiæ doctores. Quàmuis enim ille Allæosis vocabulo vratur, eo tamē nō aliud (vt ipse fatetur) quàm Idiomatū vel proprietatū communicationem intelligit.

Etenim cum Lutherus, quem Doctor noster

Allæosis
Zuinglijs

BVLLINGERI RESPON.

Alloësis
eadem com
Idiomati
cōmunicat
ione.

sibi imitandū proposuit, simili iræ intemperie aduersus Alloësim fureret, ira ei Zuinglius respondit: Cū Lutherus Synecdochen à veteribus vsurpatam fuisse agnoscat & fateatur, cur quæso illud indignius fert, cur nobis succenset, quod alieno nomine commodiori non nihil nos utamur? Quo ore nos incensit ac corripit, quasi hæretici nobis pestilentiores nunquam exorti sint, cū interim Synecdochen apud veteres in vsu fuisse, proprio suo ore fateatur? An verò de solo ac nudo nomine furore tanto tantisque clamoribus insanire & debacchari conuenit?

Alio item in loco idem sic scribit: Vtraque natura in Christo Iesu adeò propriè & certò continetur, vt vtrisque suam proprietatem & ingeniū Deus referuare voluerit, sic nimirum, vt vtraque ex actionibus simul & passionibus suis liquidò sentiri ac deprehendi possit. Atqui hoc illud miraculum est, quod iuxta Prophetæ vaticinium (Psal. 117.) in oculis nostris operatur Dominus. Iuxta diuinam enim naturam omnia potestati ipsius sunt subdita. Matth. 28. Ioan. 13. Iuxta humanam Rom. Imperatori subditus est. Luc. 2. Iuxta diuinam nouit omnia. Ioan. 16: Iam cognouimus, quòd omnia scis, nec opus est tibi, &c. Iuxta humanam verò inquit Mar. 13: Cæterum de die illo ac tempore nemo nouit, ne angeli quidem qui in cælo sunt, nec ipse Filius, sed solus Pater, &c. Et paulò post: Iuxta diuinā cum Patre in cælis est, ab æterno in æternū omnis doloris, omnium

omnium affectuum denique expers, & immortalis. Ioan. 3. Iuxta humanam sitit, esurit, meruit, flagellatur, in crucem suspenditur, moritur. Ince-
rim utraq; natura simul, quarum singulae in ip-
so essentialiter & reuera proprieque sunt, vnum
duntaxat eundemque Christum constituunt, ve-
rum Dei & Mariæ Virginis Filium: qui ab æter-
no generatur apud Patrem suum cœlestem sine
matre, in temporis autem plenitudine ex matre
generatus est sine patre corporeo, &c. Hęc Zui-
lius, qui in scriptis suis hanc causam tanta cum
simplicitate & perspicuitate tractat, vt quisquis
illa legerit, mox intelligat, illum non nouam, sed
eamdem cum veteribus & orthodoxis Ecclesiæ
doctoribus doctrinam tradidisse.

Cæterum tantum non cogor suspicari, Docto-
rem hunc nostrum quoad hanc causam de vtra-
que in Christo natura & personæ Christi vnita-
te atque Idiomaticum communicatione, non mag-
nificere veterum Patrum doctrinam: adeo, vt de
illo idem dici possit, quod de Nestorio in sua hi-
storia scripsit Socrates: Cùm naturalem quandã
haberet facundiam, eruditũ se putabat, ac Inter-
pretum libros legere dedignabatur. Elatus enim
propter facundiam veteribus non accuratè in-
cumbear, sed præstantiorem se omnibus iudica-
bat esse, &c. Verumtamen vtur ista sese habeant,
sitque Antagonista noster quantumuis erudi-
tus & loquacissimus mortalium, illud tamen lue-
re clarius constat, Allœosim, siue Idiomaticũ com-

Contemp-
tus veterũ
Patrum.

BYLLINGERI RESPON.

municationem, quā ille odio plus quā nouerō
 cali persequitur, iam inde ab initio apud omnes
 Scriptores orthodoxos in vsu fuisse, qui Scriptu-
 ræ sacræ de duabus in vna Christi persona natu-
 ris locutiones, iam olim per Idiomaticum com-
 municationem interpretati sunt. Norunt hoc &
 fatebuntur, quotquot in illorum libris vel me-
 diocriter sunt versati. Quorū sententiæ (vbi nimi-
 rū secundū Scripturas sacras pronuntiarint)
 ego malim insistere, quā mille Doctorum no-
 uitiorum placitis, quos insolens suæ scientiæ &
 loquentiæ fiducia inflat & contumaces facit

Iustinus
 Mart.

Iustinus Martyr (qui vt ipse in sua ad Antoni-
 nū Piū Imperatorē apologia annotauit, vixit cir-
 ca annū Christi. 150) in libro de expositione fidei
 diligenter docet, vt cuique in Christo naturæ,
 quod ipsi proprium est, tribui debeat: & inter
 alia vocabulo *παράνομος* idest alternatim vtitur, à
 quo *ἀπολογία* non multū abludit.

Ioan. Da-
 masc.

Ioannes Damascenus item de fide orthodoxa
 lib. 3. cap. 4. in eadem causa tropo *ἀντιδότης* vtitur
 id est alternationis, vel alternæ attributionis pro-
 pter hypostasis identitatem. Atqui serò demum
 Damascenus iste floruit, sub annum Christi vi-
 delicet 700. Quod ideo annotamus, vt videat
 Lector, adhuc eo tempore orthodoxos in Eccle-
 sia doctores ad hunc modum de Christo piè &
 religiosè locutos fuisse. Atqui facillimè inter se
 cōciliari possunt, Allœosis & Antidosis, siquidē
 peruersorum hominum calumniæ cessent, &
 simpli-

simplicitati potius studere, quàm cōtentionum
libidini indulgere libeat.

His absolutis dicit Iacobus Andreae nequae
quam opus esse, vt sigillatim ad meum de septē
accusationis Capitibus libellum respōdeat, cūm
in sua Confutatione illi abunde responderit. Ad
quae ego respondeo: Primum, sperare me, candi-
dos Lectores, qui meum & illius scriptum absq;
præiudicio diligenter contulerint & æqua lance
exponderint, reuera intellecturos esse, illum vte-
cunque confidenti loquacitate sua vendiderit, no-
stra tamen, quae in libello illo septem Cap. pro-
posuimus, adhuc firma rataque consistere, neq;
per illum vlla ex parte esse labefactata. Deinde
cūm illius Confutatio, cuius nomine tam inso-
lenter triumphat, per communem nostram Apo-
logiam prostrata & euersa sit, confido commu-
nem quoque nostrarum Ecclesiarum doctrinā
eadem opera probè defensam & ab eius calum-
nijs vindicatam esse. Quapropter ego quoq; bre-
uiter ad ea modò respondebo, quae in sua Sugge-
stione ad me potissimum pertinent.

Principio de nonnullis nostrae fidei socijs lo-
quitur, quos nostri nominis pudere, & hoc testi-
monium ipsis perhibere ait, quòd nemo vnquā
eis carnalem corporis Christi praesentiam obtru-
dere conatus sit. At nos istis, quae dicit Doctor
noster, non multū fidei tribuere possumus, neq;
scimus qui nam illi sint nostrae fidei socij, quos
nostri nominis pudeat. Et vniam nobis dabit

Ad quae de
inceps re-
spōdeatur.

Quosdam
nostri nomi-
nis pudere.

BVLLINGERI RESPON.

Dominus Præpositus, non temere eius verbis credendum esse putemus, qui toties iam falsi convictus est, cum hæc eius verba hoc etiam loco bilingua sapiant & fellis plena sint. Fateor autem libenter carnalem corporis Christi præsentiam à nemine nostris aduersarijs obtrudi potuisse, nisi ipsi ita de illa scripsissent, ut ipsorum verba aliter intelligi non possent: sicuti paulo post amplius dicitur.

Disputatio
Beruensis.

Quæ de Bernensi disputatione scribit, tam friuola sunt, ut cum ea legerem, me cæcum de coloribus differentem audire putarem. Neque enim tunc inter partes vlla vnquam conuentio facta fuit, quomodo disputari, aut vnde argumenta peti deberent: Sed amplissimus inclitæ Bernensium Reipub. Senatus ex Christiani magistratus officio, matura et graui deliberatione habita, disputationem illam indixit, & ipse disputandi modum atque leges veteres Christianas præscripsit. Testimonij loco adducere possem Senatus consultum ea de re factum, in quo inter alia etiam hæc verba leguntur: Statuimus & decreuimus, ne in hac disputatione vllis alijs præterquam Veteris & Noui Testamenti Scripturis (quæ vulgo Biblicæ dicuntur, & Dei Verbum continent) locus detur: ut item purum Dei Verbum hinc adducatur, idemque nullis Doctorum, quicumque isti fuerint, interpretationibus violenter detorqueatur aut explicetur: sed Scripturæ Biblicæ mutua locorum collatione exponantur, declarentur, conciliantur, & si quæ loca obscuriora sunt, clarior

clarioribus illustrentur. Iudiciū præterea huius
causę nulli hominum, sed scripturę soli permitti
mus, vt nimirum, hæc sui ipsius iudex sit, quę so
la norma, regula, fundamentum & vnicus Chri
stianę fidei iudex est: super quã quotquot Chri
sti nomine censentur, fidem suam extruere, & se
cundum eius canonem eandem debent dirige
re, procul remotis humanarum traditionum fig
mentis & humanę sapientię argutijs, aut pro
prij animi placitis & intentione, &c.

Atqui in hodiernum vsque diem hoc no
strum fundamentum est vnicum, hæc Ecclesiarū
per Heluetiam constitutio atque sanctio est, ne
quid in fidei causa recipiatur, quod Veteris &
Noui testamenti autoritate non potest proba
ri. Istud verò in Bernensi disputatione magna
cum diligentia & bona fide obseruatum fuisse
constat. Ego certè me istorum testem oculatum
possum dicere, qui coram audiui diuersarię par
tis homines interdum Patrum & Doctorum Ec
clesię testimonia adducere: quibus respondeba
tur, ea ex Patribus proferri debere, quę isti ex
Scripturis sacris docuissent, & quę sola apud om
nes autoritatem mereretur: interea autem me
minissent, soli Verbo Dei hunc honorem debe
ri vt ipsi vni absque omni contradictione creda
tur. Adhęc D. Ioannes Oecolampad. incompa
rabilis eruditionis atque pietatis vir, & in Pa
trum scriptis (quod nemo eruditus ignorat) exer
citatissimus, suum in hac re officium omnibus

In fidei cau
sa solę scrip
turę audiã
tur.

D. Ioan.
Oecolampad.

BVLLINGERI RESPON.

deferebat, quod ex Veterum atque orthodoxorum Patrum libris de propositis quaestionibus respondere vellet omnibus, qui ipsum in hospitio suo priuatim conuenire dignarentur.

Num à con-
uentione
Bernen. dis-
putationis
recesseri-
mus.

Cæterum obijcit nobis Antagonista noster, nos ab hac quæ in hac Bernensi disputatione obseruata fuit, cõuentione siue lege nimis procul recessisse. Nec enim nos in hac nostra de persona Christi disputatione solis Scripturis insistere, sed doctrinæ nostræ fundamentum in doctorum Ecclesiæ & Patrum autoritate collocare, ex quorum testimonijs perperam detortis ingenia volumina confarcinauerimus, ex quibus si quæ ex Patribus descripta sunt auferantur, exiguus futurus sit locorum sacræ Scripturæ numerus. Nos verò illi respondemus, nos à Bernensis disputationis Actis ne latum culmum quidem discessisse. Et quoad me, sicuti illis, cum disputatio illa haberetur, propria manu subscripsi: ita eadem aduersus omnes, qui illa oppugnare voluerint, solius Dei clementia fretus, defendere & tueri animus est. Huius enim conclusionibus atque Actis omnibus doctrinam verè Christianam atque orthodoxam contineri certò persuasus sum. Dico præterea nostrum hunc Pyrgopolinicum, quando nos ab illa nimis procul recessisse scribit, præcipiti iræ atque odij affectu abreptum non rectè numeratis passibus spacium illud æquo longius extendisse, adeò vt ipse simul à veritatis meta nimis procul ad mendaciũ deflexerit, & nobis non
minue

minus hoc loco quàm multis alijs iniuriam atrocem facere. Etenim quod paulò ante dixi, etiam hodie in nostris Ecclesijs non alijs, quàm vtriusque Testamenti testimonijs fides habetur. Neque ignorare potest quadruplator ille (cùm iam ante non semel ad hanc objectionem responderimus) qua ratione aut quo instituto Patrum aut veterum Ecclesiæ doctorum testimonia adducamus: nimirum, si quod dicunt, & quod nos ipsorum autoritate confirmare volumus, ex Scripturis desumpserunt, & earundem autoritate probarunt. Quod si fecerunt, fidem illis habemus, non vt Patribus aut hominibus non vulgaribus, sed vt Dei seruis, qui ex Dei Verbo locuti sunt. In eo autem illorum admonitioni obtemperamus, qui non alia conditione sibi credi volunt. Nota sunt enim quæ D. Augustinus in Epistola 19. ad Hieronymum sic scribit. Ego solis eis Scripturarum libris, qui Canonici appellantur, didici hunc timorẽ honoremq; deferre, vt nullum eorum authorem scribendo aliqui errasse firmissimè credam. Alios autem ita lego, vt quanta libet sanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi vel per illos authores Canonicos, vel probabili ratione, quod à verò non abhorreat, persuadere potuerunt, &c. Et hæc quidem nostra semper fuit sententia, & hodie etiam est. Deinde cùm Scripturis Patrum quoque testimonia allegamus, vt hac ratione non interruptum sed perpe-

Qua ratione Patrum testimonia adducamus.

BVLLINGERI RESPON.

tuū modum & consensum doctrinę fidei in Christi Ecclesia demonstramus: utque appareat, nos non primos esse, qui hoc aut illud dogma ex nostri cerebri fabrica protulerimus, sed eandem doctrinam etiam priusquam nos essemus, apud eos receptam & vsitatam fuisse, quos vetus Ecclesia pro orthodoxis doctoribus agnouit. Atqui hoc illud telum est, quo aduersarij nostri letaliter vulnerantur, quando ipsi noua figmenta proferunt, neque ex eruditę vetustatis monumentis quicquam proferre possunt, quàm errores illos, quos sancti Patres iam olim suis scriptis confutarunt. Pręterea Patrum testimonijs propter eos vtimur, qui horū autoritate magis quàm Scripturis mouentur, vt hac ratione illos quoq; Christo lucrifaciamus.

Num reli-
ctis Scrip-
turis, Pa-
trum testi-
monijs ni-
tamur,

Quòd si Iacobus Andreae in veterum Patrum scriptis diligentius esset versatus (qualem reuera esse oportebat eum virum, qui se ipsum in tam sublime fastigium extulit, vt omnes prę se despiciat) neq; Lutheri solius libros (quibus nos quoque quem merentur honorem non derogamus) supra Patrum eruditorum & sanctorum labores cum fastidioso horum contemptu extolleret: si denique præcipitis animi motum tantisper frenauisset, quoad cogitasset aliquando accuratius, quorsum illius verba tenderent, nunquam profecto hoc temerarium dictum effuriuisset. Nos in doctrina de persona Christi, non modò non insistere solis Scripturis, sed ferè sola Patrum & Ecclesię

electi doctorum autoritate niti. Etenim si nos à Scripturis recessimus, quando nostræ doctrinæ de persona & naturis Christi fundamenta ex Patribus desumpsimus, utique ipsi quoque Patres in eiusdem doctrinæ assertionem à Scripturis sacris recesserint necesse est.

Quid ergo dicemus? Num verò noster ille Antagonista tam ferox, eandem cum communi hoste nostro Cochleæ cantilenam, iisdem quibus ille usus est numeris, decantare volet? Etenim huius tenebrionis & suorum complicum non minus impium quàm futile figmentum est, in Scripturis non extrare ea, quæ Ecclesia de Trinitatis mysterio, de Christi item persona & naturis credenda esse tradiderit. At hoc commentum ego ante annos 30. publico scripto confutavi, & solidis argumentis docui. Sanctos Patres quæcûque de articulis hisce tradiderunt, ex Sacræ Scripturæ libris deprompsisse. Quòd si verò nõ idem cum Cochleæ & huius socijs Iacobus Andreae sentit, si denique (quod virum orthodoxum decet) fatetur, Patres hæc fidei Christianæ mysteria ex Sacrosancto & infallibili dei Verbo hausisse, cui soli fides debet haberi, sequitur certè irrefragabili consequentia, neque nos à Scripturis recessisse, sed harum vestigijs adhuc constanter insistere: patet item vel ipso Iac. Andrea teste, quam de Christi persona & huius connexis tradimus doctrinam, ex Dei verbo esse desumptam. Clamat enim ille, nos doctrinæ nostræ funda-

Cochleæ
Scripturæ
Sacrae hostis.

BVLLINGERI RESPON.

menta in Patrum scriptis collocata habere. Si ergo hi secundum Scripturæ regulam de Christo rectè sentiunt atq; docent, utiq; nos quoq; rectè sentire & docere constat.

Patres suã
de Christo
doctrinã ex
Scripturis
sumpserunt.

Cæterum, si (quod modò diximus) Magnus Dominus Doctor Patrum scripta diligentius legisset, facilè comperisset, ne ipsos quidem vnquam tales videri voluisse, qui de Christi mysterijs aliter, quàm secundum Verbi Dei normã senserint & docuerint. Nam vt ex multis pauca huius mei dicti testimonia adducam, Iustinus

Iustinus.

Martyr in Expositione fidei sic scribit: Siquidem apud Ecclesiæ alumnos non ad humanas rationes & cogitationes dirigendæ sunt res diuinæ, sed ad sensum & voluntatem Spiritus oratio interpretatioque accommodanda. Atqui eo loco Iustinus de hac ipsa causa, quæ hodie inter nos controuertitur, disserit. D. Augustinus verò contra

D. Augusti.

Maximinum Arianorum episcopum disputans Lib. 3. inter alia hæc dicit: Nunc neque ego Nicenum, neque tu debes Arminense tanquã præiudicaturus proferre Concilium. Nec ego huius autoritate, nec tu illius detineris. Scripturarum autoritatibus, non quorumque proprijs, sed vtrisque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet. Similiter

Theodores
cos.

Theodoretus Cyri episcopus (quem noster ille Doctor præ alijs hostiliter odit, vt postea dicemus) aduersus omnis generis hereses disputaturus, sub primi dialogi initium ait: Velim ne tu
humanis

humanis rationibus Veritatis inquisitionē per-
mittas, sed Apostolorum & Prophetarū, & qui
eos secuti sunt sanctorum vestigia inquiras. Leo
item Rom. episcopus epist. 41. Chalcedonensis
Concilij decretum Sacræ Scripturæ fundamen-
tis ita inniti testatur, vt de eius fide nemo dubita-
re possit. Ex quibus iam luce clarius patet, ortho-
doxos Ecclesiæ doctores suam de Christi perso-
na eiusq; naturis doctrinam ex Scripturæ Sacræ
fontibus hausisse, & super harū fundamentum,
nō super hominū placita, imò ne super Concilio
quidem celeberrimorū decreta exēdificasse.

Leo Romæ
Episcopus.

Quod verò Iacobus Andreæ nos Patrum tes-
timonia in alienum sensum detorquere calum-
niatur, hoc ei (qua est linguæ volubilis agilitate
instructus) facilius est dicere, quàm argumentis
& rationibus idoneis probare. Nec enim hoc abs-
se verè dictum esse, vnquā demonstrabit. Enim-
verò sanctissimus Christi Martyr. THOMAS
CRAMERVS, Cantuariensis Archiepiscopus,
IOAN. item OBCOLAMPADIVS, Basilien-
sis Ecclesiæ minister, & IOACH. VADI-
ANVS Sangallensis Reipublicæ Consul, atq;
PETRVS MARTYR in nostra Schola
Theologiæ professor (quorum omnium anime
iam in cælis cum Christo viuunt) veterum Pa-
trum de Cœna Domini sententias atque testimo-
nia diligentissimè quæsitæ & collectæ toti mun-
do legenda & examinanda proposuerunt: neq;
(quantum mihi hætenus videre & audire contig-

Patrum tes-
timonia à
nobis non
peruertit.

Thomas
Cramerus
Ioachimus
Vadianus.

BVLLINGERI RESPON.

Philipp. Melanthon.

git) quisquam adhuc prodijt, qui quam in hac causa communi Ecclesiæ præstiterunt, operam, falsi arguere aut aliqua saltem ratione illi fidem derogare potuerit. Quin imò postremus in hac causa D. Oecolampadij liber tantam apud pios & doctissimos viros auctoritatem meruit, ut Philippus Melanthon ab eo tempore, quo ille æditus est, nobis & doctrinæ nostræ æquior factus, nobiscum familiarius agere cœperit, & tandem literas quoque ad nos dare sit dignatus, quibus nos pro amicis & fratribus dilectis agnoscit.

Ne verò Antagonista noster rursus pro suo more Mendacij spiritum ex sua cauea eductum contra nos proritet, ex oprimi illius doctissimis quæ viri literis, quas ad me plures dedit, vnas modo hîc adscribere lubet, ex quibus, quàm amico erga nos & Ecclesiâ nostras animo ille fuerit, quiuis intelleget. Etenim anno 1545. Martij die 25 in hæc verba ad me scribebat.

Melanthonis de doctrina Bullingeri iudicium.

Inspexi pleraque quæ ædidisti ac degustavi, sed Enarrationem Ioannis ferè totam perlegi. Nam cum de multis sententijs mecum sæpe conferat quidam meus amicus, qui hic Ioannem interpretatur, subinde ad tuum scriptum redeo, te quoq; consulens. Amo enim Ecclesiam, & semper sensi iudicia Ecclesiæ magnificienda esse. Ideo & veterum & recentium sententias confero, ut simplicem, nativam, propriam Ecclesiæ doctrinam & ipse teneam, & alij tradere possim. Ac sæpe testatus sum, placere mihi Enarrationem tuam,

tuam, & quod vera dicit & *ὀμωρα* veræ Ecclesiæ Dei, & salutaria. Multi interpretes alienorū operum ita expatiātur ac decurrāt à suis authoribus, vt nihil dicant aut pauca *ἄπο* *ἐν* *Θ*. Tua enarratio immoratur proposito argumento, & id illustrat. Quare nō solūm pro codice misso, meo nomine tibi gratias ago, sed etiā publico nomine pro ædificatione, teq; quod facis, adhortor, vt de Ecclesia bene mereri pergas ædendis pijs vtilibus & moderatis lucubrationibus. Oro autem de Epistolis, si quæ scribuntur ex his regionibus horridiores ab aliquibus, silentio obrutatur res. Nos tamen reliqui foueamus consensum & animorum coniunctionem inter nos, nec magis diuelli Ecclesias nostras sinamus. Non tam, inquit Basilius, sinistra opus est dextera, quàm Ecclesiæ cōcordia docerium. Facilius accendi & retineri bonorū studia, & maiori gravitate disciplina quamiscunq; defendi potest, si doctores, & in docendo consentiant, & inter se mutua beneuolentia coniuncti sint. Ideo quantum possum astringere nostrā coniunctionem, non dissipare velim. Hec simplici & candido animo scribo, teq; rogo vt de tua voluntate rescribas. D. Pellicano veteri meo amico salutem opro. Bene vale, die 25. Martij, quo ante annos 5504. Adam cōditus est. Ante annos 1545. conceptus est Christus, & ante annos 1511. crucifixus est Christus. Typographo pro missis Biblijs ago gratias.

Vidit quæ scripsi in cap. Ican. 3. & 6.

Philippus Melanthon.

BVLLINGEBI RESPON.

Tam probè viro optimo & doctissimo, Philippo Melanthoni cum nostræ Ecclesiæ doctrina, & mea, qui huius minister sum, cōueniebat, & hanc suam fraternam erga nos voluntatem ad finem vsq; vitæ suæ, quem felicissimum attigit, constanter coluit & seruauit.

Atqui non ignoro, quantas iras noster ille Doctor visis his Philippi Melanthon. literis aduersus me animo suo concepturus sit, & qua intemperie tumultuaturus, dum (quod olim inter Centauros & Lapithas factū fuisse, Poetæ scribunt) illi furor arma ministrat: quàm deniq; indignis modis tractaturus sit de communibus studijs & religione optimè meritum virum Phil. Melanthonem. Nam furoris sui specimen iam nunc in sua Confutatione præbuit. Quod & alij quidam factitarunt, homines nimirū ingratisimi, quos Philippi auctoritas promouit, & qui in bonis literis exiguos progressus facturi fuissent, nisi huius præceptoris fideli & indefessa opera essent vsi. Sed roribuet procul dubio istis omnibus Deus iustus, nam, quæ ingratis debetur, mercedem: Philippi autem honor & gloria in Ecclesia coram Deo & pijs omnibus æternū florebunt.

Amentes & ingrati discipuli.

Ingentium voluminum confarcinatores.

Dicit præterea aduersarius, nostros doctores ex Patrum scriptis ingentia volumina confarcinauiffe. Quod ab illo dici, ego non miror. Quia enim eius stomachus, quem ex noxiorum affertuū & bilis redundantia enata cruditas totum

corruo

corrupti, doctissimorum atque pijsimorum ser-
uorum Christi (de quibus modò diximus) san-
ctos vtilesque labores non potest concoquere,
quid mirum, si ex illis dolores sentiat acutio-
res, quàm ferendo sit, cum quæ illi scripserunt ne-
que rationibus idoneis confutare, neque etiam
ex animo expuere possit, quem vel inuitus ex il-
lis concepit, purioris doctrinæ gustû? Ideo quod
vnũ restabat homini vano & propriæ conscien-
tiæ testimonio conuictò, illos contumelioso con-
sarcinandi vocabulo in contemptum adducere
voluit. At quid opus erat de nostrorum Scripto-
rum voluminibus dicere, cum nos aduersariæ
partis hominum codices tantum nõ elicellarios,
non tam molis magnitudine quàm ineptis rap-
sodijs fastidiosos, sæpe etiam innumeris diablo-
rum myriadibus horribiles illi possemus expo-
brare? Sed valeant illi, quos omnes, ij & eruditi
indignos iudicant, in quibus legendis occupa-
tur, nedum vt in illis confutandis bonas horas
malè collocent.

At simul hoc loco maior nostri Doctoris ra-
bies erumpit, qua sanctissimum Dei seruum,
Theodoretũ, non minori impudentia quàm va-
nitate Nestorianum, id est hæreticum fuisse cla-
mat, atque eidem non absq; contemptu coniu-
git Vigilium, sanctum Episcopum & marty-
rem. Quo sane exemplo disco, patienter feren-
dum mihi esse quicquid conuictiorum os illud
impudens & temerariũ aduersus me & nostros

Iac. Ande.
Theodore-
tũ dicit hæ-
reticum.

BVLLINGERI RESPON.

omnes expuit. Cùm enim eò vsque progressa sit prophana istius hominis impudentia, vt ne Sanctis quidem Dei seruis, quorum animæ iam in cælis cum Christo viuunt, parcendum esse putet, quò minus horribile hæreseos crimen illis intendat, nos certè, qui cum illis minimè sumus conferendi, patienter ferre conuenit quas in nos effundit calumnias & opprobria. Veruntamen quæ aduersus Theodoretum, sanctissimum Dei seruum ille deblaterat, prorsus dissimulare neq; possum neque debeo.

Theodoretum non fuisse Nestorianum.

Theodoretum Nestorianum fuisse dicit, eam fortassis ob causam, quòd hoc nomine Iustiniano & nonnullis alijs suspectus fuerit. At quis historicarum veterum non omnino rudis ignorat, hoc ipsum multis etiam alijs præter omne meritum accidisse, vt aliquibus suspecti fierent. Constat item inter Cyrillum & Theodoretum aliquam dissensionem fuisse obortam, ex suspitione potius sinistrè concepta, & quòd se mutuò non rectè intelligerent, quàm aliqua de causa iusta & graui. Argumentum huius infallibile est, quòd non multò post re vtrinque rectius cognita alius alij reconciliatus est, sublata prorsus omni dissensione. Fatemur præterea in Synodo Ephesina II. quam (quòd armis res gereretur, & qui illic conuenerant cædes atq; sanguinaria consilia agerent) veteres *λησπικὸν*, id est, latronum concursum dixerunt, Theodoretum ex episcopatu iniuste deiectum fuisse; At idem pos-
stea in

stea in frequentissimo celeberrimoq; Concilio Chalcedonensi magna cum laude & gloria est in integrum restitutus. Testantur hoc Concilij istius Acta & veteres historiæ: quod ipsum Philippus Melanthon quoque in laudatissimo illo suorum Chronicorum opere diligenter annotavit. Adhæc Leo, tunc temporis Romanus Episcopus, ad Theodoretum epistolam scripsit, quæ ordine 41. habetur, qua illum non solum ab omni hæreseos macula immunem, sed insuper tam Nestorij quam Eurychetis hæreses ab illo validissimis argumentis confutatas esse, apertè testatur. Sed aliorum testimonijs nequaquam opus est, cum quos ipse Theodoretus contra omnes hæreses scripsit, libri eius innocentiam ab omni suspitione hæreseos abunde vindicent. Nam ipsam Nestorium eiusque hæresim libri quarti capite penultimo grauitè confutat & damnat. Scripsit præterea dialogos tres de Christo vero Deo & Homine aduersus omnes falsas doctrinas & hæreses, & quidem eas imprimis, quæ illo viuente grassabantur. In quibus primo veram sanamque de fide Christiana doctrinam proponit, illustrat atque defendit: simulque ex vetustissimorum Patrum scriptis demonstrat, hanc ipsam doctrinam iam ante in Ecclesia traditam fuisse. Et ista quidem ordine tam commodo tantaque cum perspicuitate atque diligentia tractat, vt nemo tam simplex sit & rudis, quin causam

Theodore.
contra Nestorianos
scripsit.

BVLLINGERI RESPON.

hanc totam ex eius scriptis plenè & perfectè possit cognoscere. Etenim in secundo Dialogo Beati Cyrilli sententiam contra Nestorium allegat, quæ vel sola sufficere potest, vt illius innocentiam aduersus nostri Doctoris Andreae maledicentiam asserat.

M. Ioan.
Conradus
Vlmerus-
ecclesiastes
Schaphus.

Dialogos iste nuper ad propagandam & illustrandam Veritatis & fidei Christianæ puritatem, in Germanicum Sermonem transtulit eruditus & fidelis Christi seruus, M. Ioannes Conradus Vlmerus, Schaphusianæ Ecclesiæ minister. Quos si quis legerit, facile depræhendet, qua de causa Iacob. Andreae odium istud implacabile aduersus Theodoretum conceperit. Nam etsi hic ante annos plus mille scripserit, ita tamen causam istam, quæ hodie controuertitur, tractauit, vt qui eius libros legit, illum ex professo aduersus eos scripsisse putet, qui hodie nobis litem mouent.

Brentius
cōtra Theo-
doretum.

Cæterùm aduersarius noster huius odij virus, quo Theodoretum insectatur, magna ex parte ex Brentio hausit, qui non minus odiosè eius scripta confutare instituerat, magno quidem cum conatu, sed euentu planè ridiculo, perinde ac si muscæ elephantem morsu suo conetur interficere. Sed tunc quoque Theodoreti causam pro gratia mihi à Domino concessâ aduersus Brentij machinationes defendi.

Omitto nunc breuitatis causa, quæ alij pij & docti

docti viri de Theodoro tradiderunt: Cyri in Syria Episcopum fuisse, quæ diœcesis ecclesias particulares, siue parochias, octingentas complectebatur, quibus omnibus ille magno cum fructu fidelissimè præfuit. Idem totum fere Vetus testamentum vnâ cum omnibus D. Pauli epistolis, commentarijs suis illustravit: Libros præterea plurimos conscripsit, partim historicos, partim theologicos contra gentes & hæreticos, qui tunc Ecclesias passim turbabant. Quare laboriosa & fidelis tanti viri industria meliorè gratiam merebatur, quàm arrogans iste Doctor Tubingensis, quæ eius confidentia atq; temeritas est, illi rependat. Sed dicat iste quod lubet, in memoria tamen æterna erit iustus, ab auditione mala non timebit.

Quàm parum honorificè autem idem Antagonista noster de S. Vigiliò sentiat, vel ex eo apparet, quòd hunc cum Theodoro coniungit, quem hæreses crimine modò diffamavit. Audio præterea Patrem istum sanctissimum ab eo non absq; contumelia & scurriliter potius quàm Theologicè Dormilium vocari: nimirum quòd in fidei causa ipsi dormitauisse, nec aliquid laude dignum præstitisse videatur. Atqui ex historijs constat, Vigiliũ ante annos mille Tridentinum Episcopum fuisse, & illic loci propter fidei veræ confessionem à barbaris idolorũ cultoribus occisum, martyrij coronam meruisse. Itaque Christo Domino, cui credidit, nõ doctrina modò, sed

De S. Vigilio Episcopo & Martyre.

BULLINGERI RESPON.

fanguine quoque suo testimonium perhibuit. Scripsit autem libros quinque pro Concilio Chalcedonensis defensione: In quibus perinde ut Theodoretus, primum doctrinae suae fundamenta ex Scripturis petita iacit: deinde iisdem Patrum sententias subtexit. Scripsit etiam alia nonnulla, & imprimis Eutychianos confutavit: quae haud dubie praecipua causa est, quod eius scripta aduersario nostro Iacobo Andreae tantam nauseam mouent. Nam ut rem dissimulet, sentit tamen, illum in huius causae assertionem nequaquam dormitauisse, sed vigilantior rem fuisse, quam ut ipse possit ad eius argumenta respondere.

Corpus
Christi non
est omni-
praesens.

Etenim postquam in quarto libro Pater ille de hac nostra controuersia multum diuque disputauit, tandem non minus grauius quam perspicue disputationem suam concludit: Apparet vnum eundemque Christum vtriusque esse naturae, & esse quidem vbi que secundum naturam diuinitatis suae, & loco contineri secundum naturam humanitatis suae: creatum esse, & initium non habere: morti subiacere, & mori non posse: Quod vnum illi est ex natura verbi, qua Deus est: aliud ex natura carnis, qua idem Deus homo est. Igitur vnus Dei Filius, idemque hominis factus Filius, scribitur loco per naturam carnis suae, & loco non capitur per naturam diuinitatis suae: mortuus est natura carnis suae, & non est mortuus natura diuinitatis suae. Et istis mox disertè infert: Haec est fides &

des & confessio catholica, quã Apostoli tradiderunt, martyres roborauerunt, & fideles nunc vsq; custodiunt. Hęc omnia Vigilij sunt. Discant aut ex his Vbiquarij Theologi, aut saltem digitis suis palpent, quid de ipsorum doctrina pij sentire debeant, & quã procul illa absit à piæ & erudite vetustatis consensu. Et hæc quidem de eximijs Iesu Christi seruis, Theodoreto & Vigilio, annotare libuit, vt aduersario nostro responderem, qui occasione ex Bernensi disputatione arrepta horum mentionem fecit nimis inuidiosam.

Redeamus ergo ad eius Suggestionem, quam numeris ad marginem appositis distinxit, vel potius temere consignauit. Nam cum hoc illum fecisse viderem, arbitrabar illum aliquid aduersus me serium & quod alicuius momenti foret addendum, ideoque numeros istos ad septem illa accusationis Capita, quibus ego responderam, debere referri. Sed dum rem propius inspicio, nõ (quod prouerbio dicitur) pro thesauro carbonem, sed prorsus nihil præter vanissimi blateronis verba inania quidem, multa tamen bilis & fellis amaritudine redundantia, ad hæc Sophisticis fallacijs & effugijs subdolis fucata, inueni. Ex quibus conijcio, infelicẽ illum intra semetipsum turbatum, ne sibi ipsi quidem satis constare, atque me ne omnino sileat, constituisse aliquid saltem consuere, quo simplicium & rudium oculos perstringat siue fascinet, vt Zuinglianos abs se dignis modis tractatos putent, cum reuera nihil

Denumeris
in Andr.
Suggestio-
ne margina-
libus. /

BVLLINGERI RESPON.

præstiterit. Quia enim isti rem eò adduxerunt, ut nostrorum librorum lectione aliqui principes interdixerint, pauciores iam sunt, qui quæ aut qualis sit nostra doctrina, intelligant. Atqui facile fuerit homini locutuleio & subdolo simpliciore & rerum ignaros vanis persuasionibus fallere, ut quæ fidem omnino nullam merebantur, pro veris recipiant. Iterum ergo dico, quod iam ante bis abs me dictum est, legantur quæ so quæ ex nobis prodierunt scripta, aut saltem vnica illa mea ad septem accusationis capita Responsio cum Iacobi Andreae scriptis diligenter conferatur, nec dubito certa diuinæ gratiæ fiducia fretus, homines pios & cordatos facile intellecturos esse, firma adhuc & rata consistere ea, quæ illic proposuimus, neque præstigiatoris istius nebulis vel minima ex parte esse labefacta. Sed ad eius capita, quæ numeris marginalibus ille consignauit, accedamus.

Ioan. Cap.
6.

Sub numero secundo, se in sua Confutatione demonstrauisse dicit, qua ratione caput Ioannis Sextum ad Dominicæ Cœnæ negotium rectè transferri possit, qua item ratione id fiat perpetuum. Sed intellexit iam nunc, opinor, ex communi nostra Apologia, quàm procul à scopo aberrauerit hac sua persuasione confidenti & iactabunda.

Nos personam Christi non diuidero.

Deinde, quæ ego in tertio meæ Responsionis Capite dilucidè exposui de vna eademque Iesu Christi persona & duabus in ea distinctis naturis,

ris, ea ille ad numerum secundum transtulit, si-
 mulque sciens volensque iniuriam nobis facit no-
 trocem: quando nos Christi personam diuidere,
 & inter naturas non solum distinguere, sed eas-
 dem à se mutuo diuellere calumniatur. Etenim
 si legantur quæ in 3 & 4 meæ Responsionis Ca-
 pite scripsi, luce clarius parebit, illum pro suo mo-
 re mendacium dixisse, & nobis doctrinam affin-
 gere, quæ nunquam à nobis tradita, sed potius
 nostræ contraria est. Quod ipsum ex nostra quo-
 que Apologia communi Lectores intelligent.
 Et sanè non possum non vehementer mirari, tan-
 tum virum, omni pudore tam improbè abster-
 so, ea nobis audere affingere, à quibus nos quàm
 alienissimos esse non ignorat. Sed arroganti sua
 confidentia deceptus iam pridem sibi ipsi persua-
 sit, eos omnes, qui de persona Christi & eius na-
 turis nõ per omnia idem sentiunt & loquuntur
 cum Brentio illo suo (qui nouum & prioribus
 sæculis inauditam de his differendi rationem ex-
 cogitauit) licet eadem, quæ olim prisce & ortho-
 doxi Ecclesiæ Christianæ doctores tradiderunt,
 sentiant & loquantur, eos (inquam) omnes qui
 Brentizare nolunt, perperam sentire & loqui, ne-
 que eam humanæ naturæ Christi maiestati tri-
 buere, quæ ei ex iure debeat. Ea autem persua-
 sione siue præiudicio fascinati isti homines, mox
 suas illas Consequencias Sophisticas colligunt,
 quibus omnes ab ipsis dissentientes pro impijs
 & à fide Christiana alienis damnant. Tanta de

BVLLINGE●I RESPON.

niq; est istorum confidentia tamq; præsumpti-
sa temeritas, vt seiplos non stulta modò, sed cæca
& stolidi superbia supra piam & orthodoxam
vetustatè extollant. Itaq; illorù figmentis aures
præbeat, si cui lubet bonas horas malè collocare.

Dei Filius
passus est:

Præterea sub eodem secundo suo numero non
minori cum perfidia scribit, nos Dei Filium ab
humanæ naturæ passionibus excludere, & perin-
de loqui, ac si non Dei Filius, sed sola eius huma-
nitas nos redemerit. Zuinglio enim hanc impiã
& blasphemam heresim visam fuisse, si quis, Dei
Filius pro nobis mortuû esse dicat. Sed ad hanc
calumniam iam ante abunde respondimus. Con-
stat denique neque Zuinglium, neq; nos de re-
demptore nostro Iesu Christo & redemptionis
nostræ negotio vnquam tam impiè sensisse, aut
etiamnum sentire. Etenim Dei Filium verum &
æternum pro nobis passum & mortuum esse,
nosq; suæ passionis & mortis merito redemisse,
Zuinglius ingenuè & disertè confessus est. Quia
verò Iesu●Christus in vna eademq; indiuisa
persona vtrinq; naturam, diuinam scilicet &
humanam, integras atque illæsas seruat, in ea il-
lum passum fuisse dixit, quæ passibilis erat: non
autem in ea, quæ & impassibilis & immortalis
est. Id verò non ex suo ore, sed cum Petro Apo-
stolo dixit, qui Christum carne passum esse scri-
bit. Sed & veteres doctores de Christi passio-
ne & morte nunquam aliter locuti sunt. Et ipse
Zuinglius, cum ad Lutheri Confessionem re-
sponderet,

1. Pet. 4.

sponderet, sententiam suam abunde declarauit atq; defendit. Scripsit item de hac re grauiter & solidè singularis doctrinæ & eruditionis vir, Christianus Hesiander in eo libro, cui titulus est: Refutatio dogmatis de fictitia Carnis Christi omnipræsentiæ, in Cap. An Deus dicatur in unitate personæ passus.

Simili transpositione Iacobus Andreæ sub tertium suum numerum refert, quæ ego Cap. secundo scripsi, & ibi rursus eiusdem spiritus, quem sibi familiarissimum habet, instinctu siue motu nos accusat, Quòd carnem Christi negemus carnem esse viuificam. Atqui eodem illo Capite ego in hæc verba scripsi: Qua ratione verò aduersarij nostri de nobis audent dicere, nos Christi carnem verè viuificam carnem esse negare, cum ex animo credamus & simul ingenuè atq; dilertè prædicemus, ipsum Dominum dixisse: Amen Caro Christi viuifi ca est. amen dico vobis, nisi manducaueritis carnem Filij hominis, & sanguinem eius biberitis, non habetis vitam in vobis? Et quæ ibidem sequuntur. Ioan. 6. Enimvero de Christi carne & sanguine, non vt de hominis vulgaris carne & sanguine loquimur, sed vt de carne & sanguine, quæ æternus Dei Filius vt sibi propria assumpsit in personæ suæ in diuise unitatem. Quo sensu ille seipsum declarat, dicens: Ego sum Panis ille viuus, qui è cælo descendit: Si quis ederit ex hoc pane, viuet in æternū, &c. Præterea eodè loco D. Cyrilli de viuificatione Christi carne testimoniū adduxi, & quæ huius

BVLLINGERI RESPON.

Patris de illa fuerit sententia docui. Rursus igitur hoc etiam loco nostra innocentia satis (vt spe ro) perspecta erit Christianis Lectoribus, qui si mul quàm perfricta fronte & quàm temere aduersarius noster nos & nostram doctrinam calumniatur, intelligunt.

Nos Christiano non nudum diuinae maiestatis titulum tribuere.

Sub quarto suo numero, infelix rursus ad Alcorosim, quam nondum concoquere potuit, naufragat. Sed de illa iam ante diximus, quemadmodum ad illam quoque eius calumniam respondimus, qua pro suo more nobis affingit, nos Christo Domino nihil præter titulum siue nomen Diuinitatis tribuere: cum nihil huius simile neque ipse, neque quisquam abus in nostris scriptis vnquam repererit, neque etiam reperire possit. Cæterùm quoad hunc etiam articulum innocentia nostra in præ Responsionis Capite 3. & 4. & insuper in nostra communi Apologia prolixè defenditur.

Præparatores ad Alcoranum.

Nuper Sycophanta iste nos Mahumetanos Turcas & Turcis deteriores esse dixerat: nunc verò nescio qua de causa moderatius loquens, nos ad Alcoranum Turcicū viam sternere ait. Attramen hinc quoque non minus quàm antea mendacium de nobis dicit, quod in sui cerebri officina infelix ille Vulcanus fabricauit. Neque hinc plura dicere opus est, quando iam ante ad hanc calumniam satis respondimus.

Nos Christianis non eripere præcipuam consolationem.

In quinto etiam suo numero, nihilo integrior, sed futili & subdola calumniandi petulantia ad huc

huc sui similis, veterem querimoniam repetit, qua nos Christianam Ecclesiam præcipua & omnium efficacissima consolatione, quam illa ex Christo Seruatore suo & eius carne atq; sanguine percipere soleat, spoliare vociferatur. Interim dolo malo vitur improbus, quando calumniã istam Responsione illa mea, cui ipse hanc suam Suggestionem opposuit, perspicue & grauius confutatam esse, dissimulat. Illic enim ex ipsius Iesu Christi verbis, quæ ille Ioan 16. protulit, absque carnis & sanguinis eius abnegatione, abunde docuimus, quæ potissima sit & efficacissima Christianorum hominum consolatio.

Deinde eadem mentiendi prurigine irritatus, nos sentire & docere scribit, Christum tunc nunc quidem ad dextram Patris omnia scire, & proinde eum etiam nunc à Deitate edoceri & per incrementa discendo proficere. Id verò auditu horrendum esse clamat. At nos auditu horrendum esse respondemus, tantum virum, qui tam eximiã de seipso existimationem concepit, qui denique in suis scriptis Mendacij spiritum nunquam non crepat, ut illum inuitis nobis affricet, tam paruam, adeoque nullam veritatis rationem habere, ut omni pudore absterfo & fronte plus quam meretricia illud in nos effutire & insuper publico scripto diuulgare audeat, quod ab ipso falsissimè ac mendacissimè confictum esse, res ipsa loquitur: quod ipsemet quasi in *avropôpô* depræhensus fatenti cogetur, Etenim quisquis paruam illum meam

Christus ad
dextrâ Dei
nôuit omnia,

BVLLINGERI RESPON.

Responsionis libellum, de quo hîc agitur, perlegerit, mox videbit, à nobis ne an illius parte stet veritas.

Verumtamen non grauabor hoc loco repetere, quod Doctor iste vanissimus fraudulentè dissimulat, & spero repetitionè hanc Lectori candido non fore iniucundam. Ita enim ad istam calumniam tunc respondimus: Terriò, aduersarij nostri sua immani petulantia intolerabilè nobis iniuriam faciunt, quando illos non puder de nobis affirmare, nos de Christo sentire, quòd supra in cœlis agens ignoret, & neq; videat neque audiat dolores atq; passiones, quibus sui in hoc sæculo exercentur. Atqui nos cum Scripturis sentimus & fatemur, Christum ad se vocare omnes qui laborant & onerati sunt, idq; cum dulcissima & consolationis plena promissione, quod eos curis omnibus exonerare & refocillare velit. Rursus ipse Dominus in Euangelio ait: Quicquid petieritis in nomine meo, hoc faciam, vt glorificetur Pater in Filio. Quod vt magis confirmaret, idem reperèdo dicit: Si quid petieritis in nomine meo, ego faciã. Quapropter cùm D. Stephanus inter medias mortis angustias Dominum Iesum invocaret, hic se illi exhibuit gloriosum, et ad opem ferendam accinctum ad dextram Dei: Nimirũ vt certo atque indubitato argumento testaretur se non videre modò & audire omnes suorum labores atq; discrimina, sed insuper ad iuandũ paratum atq; viribus abunde instructum esse, &c.

Hæc

Matth. 11.

Ioan. 14.

Acto. 7.

Hæc & quæcunq; alia sunt huius generis nos credimus & docemus, sicuti in secundo etiam accusationis aduersus nos institutæ articulo annotauimus: Iesum Christum item prædicamus totum, non dimidiatum. Etenim si diceremus. Omniscium esse, diuinæ naturæ proprium est, sicuti humanæ naturæ proprium est, non omnia scire: Christus autem homo est vulgaris, neq; alius, quàm quales nos sumus: Ideo Christus non omnia nouit, &c. Si (inquam) ita loqueremur, utique Christum dimidiatum prædicaremus. At Christum non hominem solum, sed simul Deum quoque verum esse dicimus. Quare etiam si, quoad humanam naturam, non sit omniscius, eundem tamen, quoad diuinitatem, omniscium esse, & proinde Christum Dominum, qui verus Deus & Homo est, in cælis nihil prorsus latere facemur. Quia enim humana natura diuinitate in eiusdem personæ indiuisibilitate coniuncta atq; vnita est, ex eo consolationem certam & solidam percipere nobis licet. Quod ipsum Paulus obseruans, non absque dulcissima consolatione scripsit. Nos non habere Pontificem, qui non possit affici sensu infirmorum nostrorum, &c. Et quæ sequuntur ad Heb. 3. & 4. Cap. Quia verò ista ingenuè & absque omni tergiversatione aut dolo malo docemus, non debebant aduersarij nostri petulantia sua temeritate nos contumelia tanta grauare. Hæc omnia verborum ex nostra illa Responsione adscribere libuit, quæ ad asserendum, quoad hunc

BULLINGERI RESPON.

quoque articulum, nostram innocentiam, pijs omnibus (vt spero) sufficient.

De Ascensione Christi.

Sub Sexto suæ consignationis numero Doctor ille noster duos inter se distinctos articulos simul complectitur. Primò enim, nos ascensioné Domini nostri Iesu Christi peruertere, eaque ad negandam veram corporis & sanguinis in Cæna præsentiam abuti calumniatur. Et cum prius dixerit, minimè opus esse, vt priuatim ad singulos meos articulos respondeat, eò quod in sua Confutatione, quæcunq; à nobis proponuntur, abunde refutata sint: Ego illum hoc satis quidè confidenter dixisse, respondeo, at quod dicit, nihil esse præter inanem verborum insolenter doctorum strepitū. Etenim nos dicebamus, ipsum Christum sua in cælos ascensione, discipulos suos docuisse, quòd corporaliter non edatur, & proinde se ne in terris quidem porrò corporaliter versari, sed totum & indiuisum in cælos velite ascendere. Et ne quis hanc verborum Christi interpretationem nouam & prius inauditam esse putaret, simul annotauimus, Veteres Ecclesiæ doctores, Athanasium & Augustinum, verba illa eodem planè sensu exposuisse. Quid verò ad ista Doctor hic noster respondit? Ne gry quidem. Vanissimum ergo figmentum est, quòd ad hoc nostrum argumentum in sua Confutatione se, prout par erat, respondisse gloriatur. Nos verò ad ea, quæ ipse in quinto suæ illius Confutationis Cap. de Christi ascensione dixit, in com-

muni

muni nostra Apologia sufficienter respondisse
fatebuntur, quicumque ea absque praedictio legerint.

Secundo, nos de caelesti vita aut conuersatione pueriles atque carnales adeoque prorsus terrenas cogitationes animo concepisse ait. Atqui hoc illud est, quod eius praceptor Brentius in ea, quae ipsi mecum fuit, controuersia, multoties mihi obiecit: cuius obiectioni ego ter, ita fauente Dei gratia, respondi, ut quae nos docemus, ille nullis argumentis veris aut solidis unquam potuerit refutare. Ego vero illum errare demonstravi (cuius rei testes voco libros utrinque a nobis scriptos & publicatos) & ostendi insuper, ipsum doctrinam de caelo nouam & absurdam atque prius inauditam ex seipso finxisse, & hoc suum figmentum contumaciter tueri: Nimirum caelos (quae beata immortalitatis sedes est) non esse locum certum supra nos in excelsis, in quo Christus cum suis sanctis localiter agat, sed caelos illos esse ubique: De quo plura deinceps sequentur. E contra ex Scripturis sacris contra Brentium adductis docui, caelos illos (beatorum sedem nimirum) locum certum esse supra nos in excelsis, quem ipse Christus nobis paraauerit atque patefecerit, in quem idem ille ex monte Oliueti corporaliter ascenderit, ubi localiter agat, & quod olim nos atque omnes credentes ad se recepturus sit, ut cum eo simus, ubi ipse est: quod denique in fine saeculi illinc (non ex caelo Vbiquario, siue Vtopia) descensurus sit, quemadmodum illum a nube subue-

Pueriles de
caelestibus
cogitationes.

Ioan. 14

BVLLINGERI RESPON.

Atum discipuli ascendere viderunt, ad iudicandū
vivos & mortuos. Demonstraui præterea, nos de
cælis & cælesti conuersatione nihil vel puerile,
vel terrenum sentire aut cogitare, sed eam de his
rebus doctrinam tradere & tueri, quæ ab ipsis
Apostolorum temporibus in hunc vsque diem
in Ecclesia simpliciter & vere tradita atque re-
cepta fuit.

Cælis bea-
torum non
eum condi-
tum esse di-
xit Iacob.
And.

Cæterum ne quis veteri & Apostolicæ simpli-
citati locus esset reliquus, necesse visum fuit scio
lo nostro Vulcano, ut ipse cælos proprios & pla-
nè novos fabricaret, & ira Ecclesiæ novas con-
tentiones atque turbas pareret. Nam cælos illos,
in quibus beati olim habitabant, nondum crea-
tos esse scribit, sed post nouissimum demū Chri-
sti aduentum fore creandos. At si cælū illud bea-
torum nondum creatum est, non temere profes-
sio aliquis miratur, in quod nam cælū Christus
ascenderit? ubi item hucusq; fuerint in vera fide
defunctorum anime, quæ magno desiderio Chri-
sti hinc migrarunt, ut cum illo propius coniun-
gerentur? ubi deniq; tam illæ quàm nostræ ani-
mæ futuræ sint, donec nouus iste Dædalus no-
bis cælum illud fictitium ædificauerit?

De cælis
nomis & no-
ua terra.

Equidem non ignoramus, Isaiam & Ioannem
in Apocalypsi de nouis cælis & noua terra vari-
cinari: id verò minimè eo sensu fecerunt, ut do-
cerent neque Christum, neque eos, quos hic rede-
mit, locum certum habere, in quem ille peractō
in terris nostræ redemptionis negotio esset ascē-
surus,

furus, & quò credentium animas ad ipsum colligi oporteret. Etenim quia spes nostra omnis & omne nostrum desiderium in cœlos dirigi debet, hæc pijs & vera simpliciq; fide prædicitur tutissima de cœlis differendi ratio erit, quam Scripturæ tradunt: quibus docemur, Cœlos certum locum esse, in quem Dominus Iesus ascenderit (Ascenderit dico, quo verbo motum ex loco in locum denotari, pueris notum est) quemq; nobis etiam præpararit, vt eodem nos quoq; olim ad se recipiat, vt cum ipso simus atq; gaudeamus. Hæc in Scripturis traduntur docendi genere simplicissimo, absq; dubijs verborum ambiguum figmentis, quæ simplicioribus aliquâ dubitandi occasionem præbeant. Cùm enim Scripturæ cœlos locum esse, & quidē cœlestē locum esse testentur, his nos insistere, & iisdē cōtentos esse conuenit.

In septimo aut postremo meæ Responsionis Capite breuiter & verè exposui doctrinæ de Cœna Dominicâ originē, quæ item occasione Zuin-
glius & Oecolampadius eam proponere & tradere cœperunt, vt deniq; Lutherus, aliquot honestis pijs & eruditis viris nequicquam ipsum dehortantibus, primus aduersus illos pugnam inchoauerit. Quapropter cùm Doctoris nostri institutum esset de septem illis accusationis Capitibus ea mihi suggerere, quæ ipsi videbantur ad illorum tractationem pertinere: debebat utiq; me, si in numero peccassem, de errore admissio admonere. Sed eo omisso, ad consuetum sibiq; familiar

Origo doctrinæ de Cœna Domini:

BVLLINGERI RESPON.

missimū Criminandi locū diuertit, & quasi quicquid in buccā venit dixisse sufficiat, absq; omni demonstratione hīstorica Zuinghū & Oecolampadium (de Carlostadio nunc nihil dicimus, de quo alibi responsum est) blasphema sua de Cœna Domini doctrina Dei Ecclesiā turbauisse & offēdissē, vociferatur. At quia hīc nihil quā maledicta profert, quæ ipsa rerū gestarū veritas iam pridem falsi redarguit, nō digna nobis illa videntur, ad quæ respondendo vel tantilli temporis iacturam faciamus.

Quid sub
Concordiæ
initia Lu-
therus pro-
barit.

Scripti præterea eodē septimo Cap. initio concordia, quam nōnulli inter Helueticas Ecclesias & Lutherum conciliare conati sunt, nostram de controuersis articulis Declarationem, adeoq; Ecclesiarum nostrarū de tota religionis causa tunc scriptam Confessionem, cum ad Lutherū transmissa esset, ei fuisse probatā. Ad quæ aduersarius noster sub suo numero, Septenario, Lutherū doctrinam nostram vnquam probauisse, audacter negat, ideoq; nos ista falsō dicere contendit. Sed infelix blatero effreni lingue volubilitate & oris indomitæ rabie se abripi sinit, vt quid dicat, minus cogitet. Quis verò Lautherius ille sit, quem allegat, nescio: multo minus autem, quid ille scripserit, noui. Quod si autem de Ludouico Lauthero, hīstoriæ Sacramentariæ scriptore, dilecto meo genero, istud dicit, virō optimo & integerrimo iniuriam facit minimè ferendam. Quod autem ego de Luthero annotaui, hunc nostrarū Ecclesiarum

clesiarum Confessionem atq; huic adiunctam de Verbo Dei & Sacramentis Declarationem probauisse, id à nobis minimè confictum est (vt improbus ille calumniatur) sed hoc ipsum, si opus sit, idoneis testibus, & authenticis Comitiorum, ad quæ tunc Christianarum in Heluetia Ciuitatum legati conuenerunt, Actis probare atque confirmare poterimus. Neque ego ad huius blateronis exemplum de re ignota pronuntio, sed de ijs loquor, quibus ipse interfui. Sed & anno Christi 1572. in lucem ædita sunt Heidelbergæ acta Concordiæ illius, quibus tota eius historiæ series verissimè descripta continetur.

Quòd verò Lutherus postea omni pacis conciliatione quasi abrupta nobis iniquior factus, & se à quibusdam maleuolis aduersus nos irritari passus est, quòd item post multas atque varias iniurias nobis factas, Confessionem suam breuem diabolis probè suffarcinaram euulgauit, nescio quàm bene illum decuerit. Sed ista commemorare non est huius loci & temporis, cum de illis omnibus suo loco abunde sit dictum.

Postremò aduersarius noster iterum magnam confidentia iactat, quàm solidis argumentis obiectiones nostras confutarit, & imprimis meam ad septē illa accusationis Capita Responsum dignis modis tractauerit. Sed miser rursus sui oblitus & à lingua sua celeri præuentus, de ijs quæ ipse sibi ex vanissima opinione per suasit, nimis superbè gloriatur, Placet tamè mihi

Iaco. And.
Responso-
non Bullin.
de 7 artic.
non refusa
uir.

BULLINGERI RESPON.

vahementer, quòd ad Christiani Lectoris iudicium prouocat, qui hoc abs se verè dictum esse, liquidò sit intellecturus. Nam quod supra quoq; non semel dixi, certa spe fretus confido, Lectores qui nostra absq; præiudicio legerint, facile perspecturos esse, nostræ doctrinæ fundamenta adhuc immota & incòuulsa stare, vt quæ ipsius veritatis Verbo nitantur, nostrum verò Antagonistam neq; ad nostra argumenta formaliter (vt aiunt) & decenter respondisse, neq; sua cõfirmasse, nisi quòd superflua verbositate chartas aliquot malè compleuit, ne dicam contaminauit. Et ista quidem ad huius operis Conclusionem poterant sufficere.

Cæterùm eùm illum iam dicendi finè fecisse, nosq; tandem ab eo dimissos putaré, vt nihil præterea nobis esset expectandum, ecce nouâ telam contra me orditur, & conclusionem bipertitam siue duplicè subtexit. Vnde colligi potest, illum non solum in me animo esse vahementer exacerbato, verum etiã intra seipsum omnino esse perturbatũ: nimirum quòd nescio quid indigestum & crudum adhuc stomacho suo gestat, quo illi perpetua nausea mouetur. Nam etsi aliquando opus suum absoluisse & receptus cecinisse videatur, mox nouo quasi classico audito rursus ad arma ruit, & simul alios secum excitans nouo impetu siue assultu nos aggreditur.

Nihil scrip-
psi impu-
denter.

Et primò quidè grauissimi criminis loco mihi obijcit, quòd in quartũ acculationis caput impudenter

dēter ausus sim scribere, nos ab ipso & socijs eius publicè cum graui contumelia diffamari, perinde ac si Christo Homini omnem potestatem in cœlo & in terra datam esse negemus: huius autē diffamationis non aliā causam esse, quàm quòd nolimus cum ipsis vtramq; Christi naturā confundere aut permiscere, id est, quòd nolimus fateri, corpus Christi, petinde vt Deum vbiq; locorum esse, quòd deniq; obstem⁹ eis, ne illud nescio quachymica destillatione in panē Cœnæ possint detrahere, &c. Ad quam criminationē hoc vnum respondeo, me Christianū Lectorem rogare, vt quæ in 4. artic. scripsi, & quidem imprimis quæ folio 32. & 33. habentur, studiosè legat, & ex illis, quæ mea sit de hac re sententia, verè & rectè cognoscat. Hanc enim noster Doctor pro suo more, & quæ eius in hac causa agenda fides est scilicet, accisam nimis adduxit.

Scire præterea illum velim, me eorum quæ illic scripsi, nequaquā pudere: Nec enim illa eiusmodi sunt, vt me vel in Dei vel in hominū conspectu eorū pudere necesse sit, cum æternæ veritatis fundamento nitantur. Etenim voti mundo cōstat, disputationē de Vbiquitate aut omnipræsentia corporis Christi, non alium in finē inchoasse institutā, quàm vt per illam euinceret, corpus illud Christi in omnibus terrarū locis, in quibus Cœna mystica agitur, præsens adesse corporaliter, & nō solum à fidelibus, verum etiā infidelibus, oraliter manducari. Cui sententiæ nos è cōtra nostrā opposuimus, et tā diuinis quàm humanis

Cur de Vbiquitate disputare cœperint aduersarij.

BVLLINGERI RESPON.

testimonijs demonstrauius, Corpus Christi non esse omnipræsens, neq; ut vbiq; locorum sit posse fieri, nisi naturas in Christo cõfundere, & omnipræsentiã, quæ soli diuinitati propria est, humanæ naturæ tribuere libeat: Quo fundamento iacto, amplius docuimus, corpus illud neque in omnibus terrarum locis præsens adesse corporaliter, in quibus Cœna celebratur.

Naturarum
commixtio
unionē pers
long abolet

Alterum, quod mihi intendit, crimē est, quod inter alia scripsi. Exequatio naturarum, qua alia alij similis, id est, qua vtraque, quoad essentiã, hoc ipsum esse dicitur, quod altera est, nõ solum naturarum cõfusio siue commixtio, sed vntionis siue coniunctionis illius, qua duas naturas distinctas in vnã eamq; indiuisã personã coaluisse piẽ credimus, dissolutio siue abolitio est. At si quod virum bonum decet agere voluisset Dominus Præpositus, adijcere debebat, quod ibidem mox subieci: Nam diuinæ naturæ proprietates sunt, Omnipotentem & Omnipræsentem esse. Itaq; si Christus Homo etiam quoad humanam naturam Omnipotens atque Omnipræsens est, vti que eius humanitas, adeoq; ipse Homo Christus in Deum totus mutatus, & proinde nõ amplius homo est. Quod si statuatur, iam abruptũ erit indissolubile illud vnice & eiusdem personæ vinculũ, neq; posthac Christus Deus simul & Homo, sed nihil aliud quàm Deus erit. Hæc mea sunt, quæ in quarto articulo adscripseram, ille verò malitiosẽ dissimulat.

Ego

Ego verò de his amplius dico, me eorum non magis pudere, quàm illorum, de quibus paulò ante diximus. Nam ista quoq; abs me verissimè dicta sunt. Testor item omnes eos, qui veterum Ecclesiæ doctorum scripta legerunt, qui procul dubio fatebuntur, illos quoq; ex Sacris literis & vnanimi fidei Christianæ consensu idem nobiscum contra Eutychianos atq; alios Sectarios sensitisse, docuisse, scripsisse, & ad eundem omnino modum fuisse argumentatos. Quare Magnificum Dominum Doctorem potius sui ipsius pudere debuit, quàm vt me in causa tam bona falsi arguere & pudore suffundere conaretur. At si idem sensu communi vteretur, hæud dubiè neq; mihi neque alijs hanc molestiam faceret. Deum iraq; precor, vt is pro sua immèsa bonitate illius lenius atq; cogitationes corrigat atq; moderetur

At ne his quidem contentus, insuper eos imitatur, qui postquam infelici alea pecuniam ferè omnem perdiderunt, tandem præcipiti & (vt ita dicam) desperabundo affectu abrepti, quicquid eis reliquum est, vnius iactus fortunæ committunt. Etenim magno cum conatu hoc agit, vt me in extremas angustias adactum, adeoq; (vt Germani loquuntur) sacco inclusum arctissimeque constrictum omni infamiæ & contumeliæ genere obruat, vt deniq; me quasi in manifesto & turpi mendacio depræhensum totius mundi oculis atq; ludibrijs exponat. Petit enim, vel potius nimis importunè flagitat, vt ipsi commone

Impertuna
& acerba
Iaco Andr.
postulatio.

BVLLINGERI RESPON.

strem, vbi nam Lutherus, vel Brentius, aut ipse
 met Andreas, Christi corpus perinde vt Deum
 (vt Deum. inquam) omniprensens esse docuerint?
 Vbi item humanam Christi naturam, quoad essen-
 tiam, (essentiam, inquam) hoc ipsum quod diuini-
 tas est, factam esse affirmarint? Hoc si ipsi com-
 strem, se paratum fore ait, vt in totius Ecclesie
 Dei conspectu mihi palinodiam canat, & me vi-
 rum bonum esse agnoscat atq; fateatur. Sin mi-
 nus id prestem (quod mihi prestari impossibile
 fore, insuper clamat) me turpissimi mendacii pa-
 lam conuictum esse, & ab omnibus pro homine
 mendacissimo agnosci debere, qui in tali tamq;
 grauis momenti causa, tam aperte, tam crasse, tam
 impudenter (quid verò amplius Magnifice Do-
 mine Doctor?) mentiri audeam: me deniq; dignum
 esse, quem omnes pii atq; fideles Christi cultores
 fugiant atq; deuident. Et hec quidem irati istius,
 vel potius furibundi Goliati aut Enceladi vera
 ba sunt.

At si ex iuris formula legitime de hac causa
 disceptaretur, ipse priusquam me accusaret, respon-
 dere debebat, num ego recte distinxerim inter
 vtriusq; nature in vna eademq; indiuisa persona
 vnionem siue connexionem, & naturarum exaequa-
 tionem, qua alia alij ita exaequatur, vt neutra quid
 maius aut amplius habeat, quam altera. Ex hac
 enim distinctione illud omne petitur est, quod
 Doctoris huius oculis tantopere dolet, eiusq; ani-
 mum tam impotentis irae rabie accendit. Quod
 si recte

si rectè distinxī, & in mea Respōsione quid inter
 vnionem & exequationē naturarum inter sit, re-
 ctè declaravi, de reliquis certè nō multa aut ope-
 rosa disputatione opus erit. Atqui me rectè di-
 stinxisse, & vtriusq; articuli discriminē rectè decla-
 rauisse, cōstanter affirmo: Nimirum vnionē siue
 connexionē naturas neq; confundere neq; abo-
 lere, sed vtramq; integrā & illēsam seruare, adeo,
 vt quoad essentiam, neutra harū sit quod altera
 est, neq; alterius pprietates in se habeat, nisi per
 idiomatum cōmunicationem: Exequationē ve-
 rō naturarum, qua alia ali; exequatur, & quoad
 essentiā hoc ipsum esse dicitur, quod altera est,
 non solum naturarum cōmixtionem, sed earun-
 dem in vnā eandemq; personā vnionis siue con-
 nexionis esse dissolutionē aut abolitionem. Ete-
 nim diuinæ naturæ propria sunt, omnipotentia
 et omnipræsencia. Itaq; si Homo Christus, quoad
 humanam naturā omnipotens & omnipræsens
 est, vtiq; eius humanitas, adeoq; ipse etiam verus
 homo in Deum mutatus est, neq; iam amplius
 verus homo fuerit. Simul ergo indissolubile il-
 lud personæ vnus vinculum iam dissoluum &
 diuillum erit: siquidē Christus porrō nihil aliud
 quàm Deus, non autē Deus simul & Homo est.

Et hæc quidem ex quarto meæ Respōsio-
 nis articulo huc adscripsi. At istud dicendo, ne-
 quaquam sentio, humanam Christi naturam,
 quoad suam essentiam, hoc ipsum factam esse
 quod diuinitas est secundum suam essentiam;

Vniouarū
 naturarum
 in unā per-
 sonam, quid
 sit

Exequatio
 naturarum
 quidē

Vnio siue
 connexio
 duarum na-
 turarum in
 vnā per-
 sonam.

BVLLINGERI RESPON.

sed (quod verba mea perspicue docent) duas hasse humanæ & diuinæ naturę essentias absq; omni permutatione & cõfusione integras & in suo ESSE permanentes in vnam eandemq; personam vnitas & connexas esse dico: ita nimirum, vt propter hanc indissolubilem Dei & Hominis vnionem, Christus Homo rectissime & secundum Christianæ religionis Veritatem Omnipræsens esse dicatur: non quidem quoad humanæ naturæ essentiam, sed quoad diuinæ naturæ proprietatem, secundum quam idem ille verus quoq; Deus est. Et sanè ad conseruandum incarnationis & maiestatis Iesu Christi mysterium nobis abunde sufficere potest indissolubile illud vnionis naturarum vinculum, vt nouis illis de naturarum communicatione aut exæquatione, vel etiam vnus in alteram transfusione, figmentis nequaquam sit opus. Eam enim loquendi formulam, qua ipsa Christi humanitas (cuius proprium est vno & certo loco contineri) vbique locorum aut omnipræsens esse dicitur, Christiani doctores omnibus seculis, vt absurdam & falsam, improbarunt. Nam si hoc statuatur, nequit amplius consistere humanæ in Christo naturæ proprietates, sed diuinę naturæ proprietatem assumet. Vt verò humana natura simul finita & infinita sit, & tamen quoad essentiam suam integra & incorrupta maneat, est impossibile.

Aduersarij
corporis
Christi om
nipræsentiã
docent.

Porro, vt eò vnde digressus sum, reuertar, quid aduersarij nostri in causa Sacramentaria scripserint.

fint, quàm magnis item clamoribus de Vbiquitate vel Omnipræsentiâ veri corporis Christi contenderint, neminè latère potest, qui illorù disputationes audiuit vel legit. Non potui ergo nõ vehementer admirari Doctoris nostri importunã postulationè, quodq; sui ipsius simul & anteactorum quasi oblitus tanta cum impotentis iracundię significatione quæstionis istius meminit.

Enimverò si Christi corpus, aut humanæ naturę in Christo essentia, neq; Deus est, neq; quoad suam essentiã perinde vt Deus omnipræsens est, vtique illa finita & circumscripta sit oportet, & proinde nõ erit vbique. Qua ergo ratione illi Christi corpus in omnibus illis locis terrarum, in quibus Cœna celebratur, præsens adesse dicunt? Quis verò nõ videat, istos homines (quod inepti factores solent) scientes & volentes eã rursus dissiuere, quæ diu non minus ineptè quam malè sciuerunt? Vel si verum est, quod aduersarij quoq; nostri verum esse fatentur, Omnipotentiam videlicet & Omniscientiam atq; Omnipræsentiã, Dei proprietates, adeoq; Dei essentiã, vel etiam ipsum Deum esse: qua ratione quæso humanã Christi natura, quoad suam essentiã (essentiã dico) non hoc ipsum quod Deus est, siquidè ipsa quoq; (vt illi loquuntur) omnipotens, omnipræsens et omniscia fuerit? Qua item ratione negabitur omnia ea habere, quæ Deus habet? Quis enim iam ignorat, hoc illos constanter scribere & di-

BVLLINGEDI RESPON.

tere, Corpus Christi omnia ubiq; implere: adeo, ut ubicunq; dicitur, Hic est Deus, ibidem Christi quoq; corpus sit? Quod si verò negare volūt, corporis Christi essentiā, aut potius essentiā humanę naturæ, ubiq; esse, dicant quęso nobis, quid in humana natura Christi præter eius essentiā sit reliquum, quod ubique esse possit? Id certè ex illis audire & discere magno desiderio cupimus.

Et si verò hæc pauca sufficere poterant ad importunā & immodestiæ plenam Iacobi Andreæ postulationē, libet tamen aliquos ex illorum hominum scriptis locos adducere, de quibus iudicium penes Lectorem candidum & nullo præiudicio occupatum esse volumus.

Lutherus.

Lutherus in Confessione sua maiori sic scribit: Tertio, aliquid in loco est repletivè supernaturaliter, id est, quando aliquid totum simul ubique locorum est, & loca omnia replet, ipsum tamen neque loco finitur, neque loco, in quo est, finibus continetur. Hic modus soli Deo tribuitur. Et paulò post: Cum verò Christus eiusmodi homo sit, qui supernaturaliter una cum Deo persona est, neque extra hunc hominem Deus sit aliquis, hinc illud sequi necesse est, quòd secundum tertium quoque istum supernaturalem modum ubique locorum, ubicunque Deus est, ille etiam simul sit & esse possit, quòdque ubique locorum omnia plena sint Christi, secundum eius quoque humanitatem.

Brentius

Brentius verò de Maieſtate fol. 79. ſic ait: *Dix* Brentius.
 timus quòd in incarnatione Filius Dei extrulerit
 carnem, ſeu hominem aſſumptum in omnem
 ſublimitatem, vt quemadmodum ipſe antea im-
 pleuerit omnia cœleſti & nobis incompræhen-
 ſibili modo: ita nunc homo ab ipſo in vnitatem
 perſonæ aſſumptus, & in cœleſti maieſtate col-
 locatus, omnia impleat, &c.

Idem in libello, quem Inſtitutionem dixit: *Ex Bericht.*
 eo certiffimè ſequitur, quòd vbicunq; diuina
 Chriſti eſſentia fuerit, ibidem humana quoque
 eius eſſentia ſit. Quia ergo confeſſum eſt, diui-
 nam Chriſti eſſentiam omnia implere, non mi-
 nus confeſſum ſit oportet apud eos, qui Chriſtia-
 no & ſano intellectu præditi ſunt, humanā quo-
 que Chriſti eſſentiam omnia implere.

In Inſtitutione & huic oppoſita *Replica Vuir* *Bericht eſt*
gegenbes
richt.
 tenbergensium & Palatinæ ditionis Theologo-
 rum fol. 293. Theologi Palatini hæc ſcribunt:
 Vnum verè humanum corpus Chriſti, quod car-
 ne & oſibus, certa quantitate & formâ conſtat,
 ſuamq; habet membrorū proportionē, eodem
 tēpore vnà cum diuinitate in omnibus locis tam
 in cœlo quàm in terra, a deoq; in omnibus creatu-
 ris eſſe, Vuirtemberg. Theologi docēt atq; cōten-
 dunt. Item Personalē vtriuſq; in Chriſto naturæ
 vnionē, vel Incarnationē Filij Dei, eiufmodi eſſe
 cū Diuinitate æquationē, vt caro quoad ſapientiam,
 omnipotentiam, infiniratē, omnipræſentiā,

BVLLINGERI RESPON.

atq; omnes alias diuinæ naturæ proprietates diuinitati exæquetur. Et rursus: Christum Deum esse aiunt, quoad vtramq; naturam: quoad diuinitatem, quia Deus æternus & eiusdem cum Patre essentiæ est: quoad humanitatem, quia huic Deus omnem maiestatem, id est, creatas diuinitatis proprietates communicauit, quæ etiam ipsæ infinitæ & essentialibus, quæ in Deo sunt, proprietatibus sunt æquales, &c.

Periculo-
sum agere
cum contu-
macibus.

Et huius generis plura alia annotare possem. At quid dicamus aut agamus? Quicquid tandè illud sit, quod argumentis irrefragabilibus cuiuscas atq; probes, ea tamen est nostri huius aduersarij atq; quorundam aliorum eius similibum intentio, hoc propositum, vt equis refragatoribus contumaciores Veritati cedere aut se victos fateri nolint, & tunc quæq; de suæ causæ bonitate glorientur, quando iniquitas ipsorum omnibus perspecta est. Verborum verò lubricitate anguillas superant: adhæc sese in omnes formas vertere, in omne latus flectere & mirificè torquere norunt: denique Sophisticis artibus instructissimi nunquam destituuntur suis modis elabendi, distinguendi, vel potius peruertendi, neque illis vnquam verba desunt, quibus rupturas suas obliquant, & simplicium oculos perstringant: Interea verò causam suam ita intorcant atque obscurant, vt nemo se ex illa facillè expediat.

Adhæc periculosum est agere cū hominibus
lubricis,

lubricis, qui sibi ipsis non constant, quiq; verbis perinde vt tesseri ludere norunt: quos deniq; nō pudet negare quod modò affirmarunt, aut saltem quod ab eis disertè dictum est, in sensum alium detorquere. Quod à nostro Antagonista, quoad doctrinā de cœlo, palām & impudenter fieri, nemo non videt. Etenim cum grauissima contestatione illud simpliciter negare non veretur, quod Brentius ille suis disertis verbis tradidit & scripsit. Hic etenim in sua illa institutione, Cœlum illud, in quod Christus ascendit, locum certum & finitū esse negat, sed illud Dei regnum esse ait, quod tam in cœlis quàm in terris vbique diffusum sit, vbicunq; Deus cum sua omnipotentia regnat atque præsens est.

Idē in libro de Maiestate fol. 159, ad hunc modum scribit: Si loquendū est de incorporeo & spiritali cœlo, nō est cogitandum, quòd sit certus locus, suis spacijs circūscriptus, supra omnes cœlos, in quo sancti localiter & corporaliter stent, aut sedeāt, aut deambulent: sed quòd sit regnum cœleste, quod nec locis, nec locorū interuallis, sed maiestate Dei definitur, vt vbicunq; Deus maiestate sua regnat, ibi sit incorporeū & spirituale illud cœlū, de quo nobis in præsentia sermo est. Et vt Cingliani iterū habeant, quod pro ipsorū ingenio exagitare possint, cœlum illud ea est conditione, vt in eo non tantum Sancti homines, verumeriam Satan & Angeli eius inueniantur.

Periculosū cum ijs agere, qui sibi ipsis nō constant.

Brentij de cœlo doctrina.

Cœlū beatorum non est locus certus.

BVLLINGERI RESPON.

Supra &
infra non
sunt loci no-
sti.

Et rursus fol. 162. hæc addit: Cùm sermo est de rebus spiritalibus & cœlestibus, hæc vocabula, SUPRA & INFRA, vsurpantur quidem ex humana consuetudine, non definiuntur autem locis, sed dignitate, indignitate, maiestate, abiectione, gaudio, horrore, læticia, tristitia, & alijs id genus, &c. Et mox, ne quid omittat absurdum, ipse sibi quæstionem proponit, dicens: Ergone & Satan & infernus erūt in regno cœlesti? Quid absurdius dici potest? Fateor, coram Sycophantibus, & ijs, qui carnalibus de cœlo & inferno phantasmatis fascinati sunt, nihil potest dici abominabilius. Sed qui sunt in sacris literis rectè eruditi, & non afferunt ad eas sua carnalia somnia, sciunt in loco inter filios Dei, assistentes coram Domino, affuisse etiam Satanam, &c. Et paulò post: Quid igitur dicemus? quæ est illa Babylon? quæ rerum confusio? Hoc non tantum est cœlum terræ, vt habet prouerbiū, verum etiam cœlum inferno miscere. Quid verò sibi ipsi ad hæc Brentius respondet? quam huius quæstionis solutionem affert? Sed bene habet (inquit) Etsi enim nec cœleste seu supernū, nec tartareum seu infernum regnum corporalibus locis ac locorum interuallis definiuntur, ac distinguuntur, tamen habent suum, idq; vt ita dicam, latissimum discrimen. Et quid nunc nobis de locis corporalibus vel cœli vel inferni? Cura, vt habeas Deum propiciū propter Christum, &c.

Cœlum &
infernus nō
distincti lo-
ci.

sive

siue viuas siue moriaris, eris in cœlesti gloria & felicitate; si autē habueris Deum iratum, eris in inferno, etiamsi fueris in medio filiorū Dei, & in altissimo vel terræ vel corporalis cœli loco, &c.

Egregia sanè et lepidā quæstionis absurdissimæ solutio. Sed habet dignū patella operculū. Quis verò non videat, Brentio, dum cœlos novos conseruit, & eosdem confidenti nimis temeritate per omnia loca supera infera extendit, vt eos ab omni locorū dimensionē excludat, idē accidisse, quod interdum vœnatoribus fieri solet, qui dum in alacrum iugis vagantes capreas audacius sequuntur, & præruptos atq; cœlo minātes scopulos incauti superant, tandē in ea præcipitia deueniunt, ex quibus neq; vterius pergere, neq; redire possunt. Ita sanè infelix ille cœlestis regni scrutator, dum cœlos & inferos locum certum esse negat, suis speculationibus eò vsq; ascendit, vt vbi ipse consisteret, locū nullum inuenire potuerit, ideoque non minus ipse, quàm incertum illud noui sui dogmatis figmentum, *à vobis* meritò dici debeat. Quòd si verò hæc ab illo verè traduntur, quis non dicat infelicissimos fuisse eos omnes, quotquot ab origine rerū ad cœlestia bona, quæ supra nos in cœlis reposita esse Apostolus testatur, per omnis generis labores atq; pericula aspirarunt, qui denique cum Paulo dissolui optarunt, vt cum Christo in cœlestibus essent? Etenim Brentio Mercurio vtentibus neq; laboribus

BVLLINGERI RESPON.

neque votis hisce opus erat, cum in terris adhuc agentes ad cœlestium bonorum possessionem potuissent peruenire.

Cœlum est
intra Sanctos.

Sed addere his libet, quæ in Vuirtembergicorū & Palatinorum Theologorum libro fol. 293. sic scripta extant: Vuirtembergici cœlum nō extra, sed intra sanctos esse dicunt, &c. Ergo ne qui cœlos ingredi volunt, in ipsos sanctos ingrediatur, oportet? Item: Cœlum electorum non est locus, in quem venire aut ingredi oporteat, id est, cœlum illud est ubiq;. Et rursus: Cœlum electorum est ipse Deus. Quid verò est Creatorē cum creaturis permiscere, si hoc non est?

Jac. Andr.
negat ea,
quæ de cœ-
lo scripsit
Brentius.

Hactenus Brentij de cœlo sententiam, quam publicis scriptis professus est, bona fide exposui. Sed audiant nunc Lectores, quid Iacobus Andreae, aduersarius noster, de hac causa impudentissimè scribat. Non verentur (inquit) illusores isti contra propriæ conscientiaē testimonium (quin potius de sua conscientia Doctor ille improbus sollicitus est: nobis enim nostra salua & in Christo meta est) pium illum Brentium, iam pridem terræ mandatum, cauillari, quasi ille cœlum nouum finxerit, de quo ante illum nemo scripserit, & quod Patriarchæ, Prophetæ, Apostoli & omnes veteris Ecclesiæ doctores ignorauerint, &c. Et his non multò post de nobis loquens, infert: Quin ergo incipiat illos tandē, si quidē veraces videri volunt, tam manifestorum mendæ

mendaciorum nonnihil pudere, & si neq; nobis neque veritati diuinæ parcere volunt, saltem sibiipsis parcant. Nec enim mentiri solet Spiritus sanctus. Quia autem illi scientes volentes (ah ne sæui tantopere, Domine Doctor) nobis nequicquā contra ipsos protestantibus, de nobis mentiuntur, vel vno hoc argumento constat, illos non ex Spiritu sancto, qui veritatis Spiritus est, sed ex mendaciorum spiritu loqui. Sed & ista non minori audacia scribit: Ut Zuinglianus nos rursus admoneam oportet: In Lege scilicet scriptum esse, Ne dixeris falsum testimonium aduersus proximum tuum. Et rursus, Falsus testis morte moriatur. Quia ergo Zuingliani probè sciunt, se sub Cæli Vbiuarij & Infernalis pretextu nobis sententiam blasphemā affingere, quæ nobis ne in mentem quidem vnquā venit (aliter ergo scribendū tibi erat Domine Doctor, quàm hucusque scripseris) quis spiritum veritatis in illis agere credat? Hæc nostri aduersarij verba sunt.

At nos ista Christiano Lectori expendenda proponimus, quem etiam rogamus, vt ea cum Brentij scriptis diligenter conferat. Etenim ea quasi specimen adduximus, ex quo omnes discant, quanta cum audacia & impudentia, neque sine grauissima contestatione noster hic Aduersarius ea perneget, quæ Brentius publicè loqui & scribere non est veritus. Vt ergo ille nos ipsi iniuriā facere, corā Deo & eius Ecclesia testatur,

Falsus testis occidatur.

Iac. Arg. grauis contestatio.

BVLLINGERI RESPON.

simulq; eo argumento Omnes hortatur, ne qui calumnijs nostris credant, sed potius vel hoc vno iudicio in nobis agentem mendacij spiritum agnoscere, & sibi à nobis cauere discant: Ita cum nos è contra re ipsa demonstraauerimus, hæc sicuti diximus illos tradidisse & scripsisse, quæ ille diabolica planè impudentia negat, speramus nos etiam hoc loco nostram innocentiam aduersus eius maledicta fortiter asseruisse, & quem proteruus ille nobis affricare satagit, mendacij spiritum, ita à nobis repulisse, vt omnes liquidò videant, hunc suis alis circa Doctoris istius caput strepere, inque suum pristinum nidum redire, vt in illius sinu pro more foueatur. Etenim cognata sunt, Mentiri, & quod feceris negare. Hortamur præterea Christianos Lectores, vt totam hanc causam animo suo diligentiùs expendant, atque eiusmodi homines agnoscere & cauere discant, quibus nullus pudor est in Dei & Ecclesiæ conspectu tam confidenti contestatione falsum pro vero affirmare, quodq; non multo pridem reuera fecerunt, pernegare, & insuper homines immerentes, vt falsi testimonij reos ad mortis supplicium damnare. Enimuerò si similis nequitiae indicia in nobis vel dimidia ex parte deprehenderentur, procul dubio non mendacij solum, sed homicidij quoque spiritu indomita oris sui infrænis petulantia aduersus nos Salmonius ille deto-

Adhortatio.

le detonaret, Possunt etiam hoc argumento cor-
dationes quique colligere, quàm parum apud
eiusmodi homines differendo & demonstrando
proficiatur, qui ceruicem & frontem suam ita
obstinauerunt, vt quæ vulgò omnibus comper-
ta & confessa sunt, audacissimè pernegare non
vereantur.

Itaque quoad palinodiam, ad quam canens
dam Iacobus Andreæ, qua est animi leuitate, le-
ipsum offert, licet ei per me cantare & recanta-
re, suasque sordes vel palàm effundere, vel eas-
dem silentio obruere, prout ipsi visum fuerit.
Mea enim hoc nihil refert qui illius dicta susque
deque fero. Nam, quod præter animi volunta-
tem & non nisi eius improbitate coactus scribo,
eam vitæ meæ rationem à pueris obseruavi, im-
primis autè per annos iam quinquaginta duos
in Verbi ministerio (cui Deus me iuuenem le-
gitima vocatione destinauit, & pro sua bonita-
te paterna hucusque gubernauit) ita versatus
sum, vt viri boni, veracis & fidelis existimatio-
nem inter bonos omnes, qui me nouerunt, il-
læsam & inuiolatam sustinuerim. Itaque mihi
ipsi bene conscius, minimè vereor, ne blatero-
nis istius os impudens & maledicum sua petulan-
ti calumniandi licentia mihi notam aliquam in-
urere, aut meæ existimationi quicquam derogare
possit. Quare cum Dauide legitus & alacer dico: *Psal. 27.*

Palinodia
Iac. Andr.

BVLLINGERI RESPON.

Pfal. 27.

Dominus robor vitæ meæ, à quo expauescerem: si ingruerit contra me prælium, illo nitar. Deo autè Opt. Max. pro sua erga me cura plus quàm paterna gratias ago quas possum, eundemq; precor, vt meã senectam posthac etiam regere, meq; in finem vsque clementer custodire dignetur.

Responde-
tur ad alte-
rum Con-
clusionis
Andreanæ
caput.

Porro ad alterum suæ Conclusionis caput Doctor noster transit, & se vereri ait, ne sua Suggestio exiguum, aut planè nullum, apud me pondus habeat. Hic verò sua coniectura nequaquam falsus est: imò vt hoc sibi de me persuadeat iubeo, me Dei ope fretum, neq; nunc neque in posterum vnquam eò vœsanię deuenturum esse, vt à certa & solida veritatis doctrina ad nugacissimam & obscuram vanissimarũ & sibiip̄lis contradicentium opinionum, quas ipse parit, farraginem deflectam. Vt verò hoc suum scriptũ maledicum à probrosa spiritus mendacię mentione exorsus fuit, qua singula ferè eius folia fœdissimè polluit: ita eodem sibi admodum propicio nimisq; familiari illud concludens, inter alia ait: Quapropter cum doctrinam nostram argumentis veris ac solidis non possint confutare (sed quàm verè hoc dicat, iam procul dubio sensit, si quis sensus in eo est reliquus) non cessant tamen apud suos auditores nos apertis mendacijs incessere, & de nobis tria ista impudenter in vulgus spargunt: Primùm, nos naturalem & carnalem Corporis Christi præsentiam statuere, quali nimirum

mirum in prima Cœna cum discipulis accubuit: Secundò, nos manducationem carnis Christi Carnalicam docere, quasi ista dentibus confringatur. Terriò, humanam Christi naturam, quoad suam essentiam, per nos diuinæ exæquari, ut illam hoc ipsum quod diuina est, factã dicamus. Atqui hæc impudentissima, crassa item & palpabilia mendacia sunt, ex quibus, quo spiritu isti homines præditi sint, omnes meritò debent agnoscere. Et istorum quidem verborum sale Doctor iste sui operis conclusionem condire voluit.

Ad ista verò respondemus, multa alia nobis esse, quæ maiori cum fructu & ædificatione auditoribus nostris prædicemus, quàm ut eos futilibus aduersariorum nostrorum figmentis fatigare libeat. Et iam pridem hoc à nobis verissimè est dictum, nos in nostris concionibus non eum modum siue rationem tenere, quem illi aduersus nos absentes stolidè debacchando sequuntur. Quòd si verò ei graue & molestum est, nos de ipso & suggestionis complicibus, quoad tres istos prænominatos articulos, ea dicere, quæ ille à nobis mendaciter spargi clamat, ipsorum fuerit cauere, ne talia vel ore vel scriptis doceant. Etenim si demonstrari possit, illos de tribus hisce articulis ea ipsa sensisse & tradidisse, quæ nunc diabolica planè contumacia se dixisse negant, rursus hoc etiam argumento patebit, in cuius nam sinu siue gremio famosus ille mendacij spiritus nidet.

Aduersarijs nihil falsò assignamus inter concionandum.

BVLLINGERI RESPON.

letur: nimirum apud Magnificum Doctorem nostrum, qui magno studio hoc agere videtur, ne ille ipsi elabatur.

Quid ad
u. r. i. i. i. i. i. i.
tio de Chri
sti corporis
præsentia
docuerint.

Cæteriùm hoc loco nobis proluxa & operosa demonstratione nequaquam opus erit. Etenim ex diuturna illa de Sacramentis concertatione lippis & tonforibus constat, nos ab ipso initio certaminis in hunc usque diem vnam eandemque doctrinam constanter & ingenuè de tota hac causa tradidisse: è contra autem aduersariæ partis homines iam inde ab initio inuicta contumacia in eo fuisse, vt toti mundo corporalem veri & naturalis corporis Christi in Cœna, imò in panè Cœnæ, præsentiam obtruderent, & corpus illud substantialiter, essentialiter, naturaliter adesse, omnibus persuaderent. Hoc (inquam) notius est, quàm vt demonstrari oporteat. De eo enim libri ab ipsis æditi publicè testantur. Atqui nos Corpus Christi verum & naturale nullū nouimus, quàm quod in prima Cœna cum discipulis ad eandem mensam accubuit, nunc autem in cœlis ad dexteram Patris omnipotentis residet. Cum autem ipso certaminis huius euentu edoceri sentiant, se quam modò diximus præsentiarationem tueri non posse, nonnulli iam tergiversari incipiunt, & non absque grauissimis contestationibus, se tale quid vñquam docuisse negant. At hoc agendo rudem atq; simplicem plebem denuo fallunt, dum huic conantur persuadere,

dere, nos ipsis immerentibus præsentia Corporis Christi modum tam crassum atque carnalem malitiosè affingere. Utque hoc apud imperitos minusque in hac causa exercitatos obtineat, nunc nescio ex quo penu aliquid tolerabilius depro-munt, deque modo præsentia personalitatis & dexteræ Dei sermones novos instituunt. Et mi-rum est tantam esse istorum hominum siue stul-titiam siue confidentiam, ut sibi persuadeant, eor-um quæ initio tradiderunt memoriã ex omni-um animis oblitteratam esse, ideoque quod nunc ab eis fingitur, publico omnium consensu debet re probari, relicto prorsus veteri & iam olim in Ecclesia tradito atque recepto præsentia modo spi-rituali & Sacramentali: aut si qui hunc retinere velint, eundem ex eorum sensu interpretentur.

Quia verò Aduersarius noster, illos vnquam tam crassè locutos esse tam audacter negat, nos verò eis sententiã tam crassam & carnalem falso affingere scribit, nobis facile fuerit demonstrare, quid & quomodo præcipui aduersarij partis co-ryphæi de hac re initio scripserint & locuti sint.

Quoad enim articulum primum, Lutherus Corpus Christi tam verè in Cæna præsens esse docuit, ut panem Domini rectissimè panem car-
neum (vel si mauis ἀτόκρον) ein fleischbrot, dici posse scriberet. In Confessione autem breui na-
turalis vocabulo vititur, dicens: Ego illos omnes eodem numero & loco habeo, qui panem Domini

I.
De corpore
rali & natu-
rali corpo-
ris Christi
in Cæna
præsentia.

Fleischbrot

BVLLINGERI RESPON.

(en rursus de pane ipso loquitur) in Cœna verum & naturale illius Corpus esse nolunt credere, quod impius siue Iudas perinde vt Petrus & alij Sancti, oraliter percipiat.

Et rursus contra Suermeros: Corpus Christi in Cœna verè & corporaliter manducari & recipi credimus. Qua ratione autè hoc fiat, aut quomodo in hoc pane (obserua eum rursus expressè de pane loqui) sit corpus Domini, nos nescimus, neque etiam debemus scire. Dei verbo credere, non autem huic modù aut mensuram præscribere debemus. Oculis quidem panem cernimus, auribus vero Corpus hîc præsens adesse audimus.

Idem contra Cœlestes Prophetas sic scribit: Nobis nõ mandatum est, vt quo pacto panis noster Christi corpus fiat & sit, curiosius scrutemur, &c. Quo loco dilertè panem Christi corpus fieri & esse dicit. Et in magna Confessione, huius dicti sui quasi rationem reddens ait: Nam in tenebris & oclusis oculis ambulare, & simpliciter à Dei Verbo pendere, & hoc sequi conuenit.

Christus
ad dextrâ
Dei incom-
prehensibilis.

Astringat.

Et rursus contra Suermeros idem hæc habet: Quia Christi humanitas ad dextram Dei incomprehensibilis facta est, nequaquam illum palpan- do aut contrectando apprehendes, neque etiam illum vt olus aliquod aut offam ad tuâ mensam vorabis siue degluties: sed vt ipse tibi se astringat, teque ad mensam aliquam peculiarem per verbum

verbum suum inuiter, opus est, ad quam ipse tibi panem commonstret, in quo ipsum manducare debeas. Id verò ille facit, quando inquit, Hoc est Corpus meum. Q. d. Domi tuæ tibi licet edere panem tuū, cui ego quoq; satis prope adsum. Hoc autem illud verum atque proprium ^{verò} est, hoc (inquam) est Corpus meum. Qando hoc comedis, corpus meum comedis: aliàs verò nequaquam. Quam ob rem? Eò quòd Verbo meo me hîc affigere volo: ne hinc inde palpando me ubique locorum, in quibus ego sum, inuestigare cogaris. Id enim laboriosius esset, quàm vt tu posses sufferre, &c. Adde his, quòd in vtraque Confessione, Maiori nimirum & Minori, idem Lutherus, se non aliud quam quod in Papatu traditur, sentire & docere testatur.

Affigere.

Lutherus
eandem cū
Papatu
doctrinam
tradit.

At si Lombardum & alios Scholasticos videas, & quid nam in Papatu de hac re sit traditum queras, illos docuisse inuenies, Corpus Christi eodem temporis momento posse in pluribus diuersis locis esse: Christum item, quantus quantus in cruce pependit, cum omnibus suis membris, non solum in paruo illo pane, sed in singulis quoq;, & quidem minutissimis quibusq; eius fragmentis esse, verumtamen inuisibiliter & miraculosè.

Porro ne quis existimet, Lutherum non quo ad modum presentig Corporis Christi in Cœna, sed alia quadam ratione sententiæ, quæ in Papa

BVLLINGERI RESPON.

tu tradita est, astipulari, alia quoque eius de hac re testimonia audiantur, & mox patebit illum huic per omnia simpliciter assentiri. Etenim in Hildesheimensium Confessione, quæ inter multas aliorum Confessiones, quas Ioachimus Vuestphalus hinc inde emendicatas anno 1557. in lucem dedit, extat, hæc sub Lutheri nomine adscripta leguntur: Nos constanter credimus, vnicum Christi Corpus esse in locis plus quam centum millibus, quotquot panes per terrarum orbem franguntur, magnaque illa crura & ossa ibi esse integre conclusa, vt tamen à quoquam non videantur aut sentiantur, &c.

In his Sacramentum quoque dicitur adorabile.

In articulis autem siue Propositionibus, quas non multo ante obitum suum idem Lutherus aduersus Theologos Louanienses scripsit, similiter in epistola sua ad Francofurdenses, plus satis corporaliter & crastè de hac re pronuntiat, & quemadmodum Magister sententiarum, ita Lutherus quoque, in Christi verbis Tropum subesse negat.

II.
Caro Christi sit ore & dentibus manducetur

Quoad alterum articulum de manducatione Capernaitica, qua Christi corpus oraliter manducetur & dentibus coteratur, Lutherus in Confessione maiori vnà cum Suermeris siue Fanaticis glossatores quoque Decretalium siue Iuris Canonici damnat, qui Nicolaum Papam reprehendant, qui Berengarium ad eiusmodi palinodiam adegerit, qua verum Christi Corpus dentibus conteritur

conteri & confringi fateretur: & insuper addit:
 Utinam verò omnes Pontifices tam piè & Chri-
 stianè egissent, quàm Nicolaus hic cum Beren-
 gario egit, quoad istam Confessionem. Quòd si
 quis palinodiæ Berengarij formulam videre cus-
 piat, extat hæc de Conf. dist. 2. Cap. Ego: vbi in-
 ter alia etiam ista habentur: Consentio autem
 Sanctæ Romanæ Ecclesiæ & apostolicæ sedi, &
 ore & corde profiteor de Sacramentis Dominicę
 mensæ fidem me tenere eandem, quam Domi-
 nus & venerabilis Papa Nicolaus & hæc sancta
 Synodus autoritate euangelica & apostolica te-
 nendam tradidit, mihiq; firmavit: Panem scilicet
 & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecra-
 tionem non solum Sacramentum, sed etiam ve-
 rum Corpus & sanguinem Domini nostri Iesu
 Christi esse, & sensualiter non modò Sacramen-
 tum, sed in veritate manibus sacerdotum tracta-
 ri, frangi, fidelium dentibus atteri, &c. Et hæc qui-
 dem in palinodia illa leguntur, qua Nicolaus Pa-
 pa suam sententiam de Cœna Domini comple-
 xus est, quam plus satis Capernaiticam & carna-
 lem esse, nemo poterit negare. Eandem tamen
 Lutherus non minus Capernaiticè & carnaliter
 probat, idque eò magis, quòd eius loci glossam
 repræhendit, cuius hæc verba sunt: Nisi sanè in-
 telligas verba Berengarij, in maiorem incidet hæ-
 resim, quàm ipse: Et ideo omnia referas ad spe-
 cies ipsas. Id verò cum Lutherus fieri prohibeat,

BVLLINGERI RESPON.

eius utriusque sententia fuerit, ipsissimum Christi Corpus & sanguinem, quæ per panem & vinum repræsentantur, sacerdotum manibus verè frangi, & fidelium dentibus atteri.

Et hæc quidem de secundo articulo dicta sufficiant. Etsi enim multa alia de orali corporis Christi manducatione, quam aduersarij potissimum urgere solent, dici poterant, ea tamen breuitatis causa prætermitto, cum alibi de ea dictum sit, & nos qui Ecclesiæ Tigurinæ ministri sumus, ipsi Luthero adhuc in viuis agenti prolixè respondimus in nostra Orthodoxa Confessione, quam anno 1545. breui eius Confessione opposuimus.

De tertio articulo autem, quem ipsis à nobis falsò affingi Iacobus Andreæ queritur, iam ante diximus, quantum necesse erat.

Aduersarij
modum in
hac causa
excesserunt.

Iam ergo abundè & verè demonstratum est, nos nostris aduersarijs nihil vnquam affinxisse, & ne nunc quidem affingere aliquid, quod non ipsi priores dixerint et scripserint. Quid verò tan dè dicemus, o boni? Plura certè intrinuisistis, quàm ut ijs omnibus exedendis possitis sufficere, nisi veritati cedere, & huius Confessionem amplecti libeat. Atqui hæc relicta, potius contumaciter perseueratis in semel concepta & tradita opinione, & ut ij qui faucibus inhærentem bolum duriorè & asperiorè deglutire nequeunt, ita vos quoque in omnes formas mutamini, vosq; ipsos indies nouis glossis siue interpretationibus magis

gis intricatis. Dum enim protestamini, ea quæ dicitis, non crasso & carnali sensu, neque pro ratione huius sæculi, sed de modo cœlesti, imperuestigabili & ineffabili, accipi & exponi debere: non aliud agitis, quàm quòd in dubium vocatis, quæ paulo ante de vera corporali & substantiali veri atq; naturalis corporis Christi in Cœna præsentia, eiusdemq; reali & orali manducatione, quæ I N, S V B vel C V M pane fiat, affirmavistis. At sic agendo, nequaquam simplici, perspicuæ & sibi ipsi semper constanti veritati insistitis, quin insuper nos, qui in illa constanter perseveramus, hostiliter persequimini.

Horramur ergo vos in Domino, ut ad simplicem & perspicuam veritatis doctrinam revertamini, neque posthac vestri cerebri figmentis novis, & quæ ex his nascuntur, rixis contumeliæ & iniuriæ plenis, Ecclesijs earumq; ministris aliquam exhibeatis molestiam, ut his tandem liceat per vos studijs utilioribus vacare. Quisquis enim Ecclesiam Dei perturbaverit, eum perturbabit Dominus.

Ut verò post longam & molestam responsionem dicendi finem tandem faciam, quia Magnus Dominus Doctor sub finem suæ Suggestionis dilemma mihi proposuit, ut me irretitum caperet, ad quod ei hucusque abundè responsum est; ego vicissim, ut mihi ad quæstionem simplicem, quam procul remotis captiosorum verbo-

Adhortatio.

BVLLINGERI RESPON.

rum ambagibus proponam, ingenuè & simpliciter respondeat, velim.

Summa
Christianæ
fidei certis
articulis
compræ-
hensa.

Norunt omnes, qui Christi nomen profitentur, fidem Christianam ex Scripturis sacris desumptam & iisdem consentaneam esse. Hæc duo decim articulis compræhensa, Christianorum & Apostolorum fides verè & rectè dicitur, ut quæ ab ipsis Apostolis toti terrarum orbi tradita, & per singularem Dei gratiam ad nos propagata est.

Fidem hanc veterem, veram & indubitatam fideliter seruauerunt & tradiderunt, adhæc inuiolatam & nulla ex parte mutatam scriptis quoque mandarunt primi veteris Ecclesiæ doctores, Irenæus contra Valentinianos lib. 1. Cap. 2. Et lib. 3. Cap. 4. Tertullianus item in præscript. hæret. & contra Praxeam: Gregorius martyr & Neocæsariensis Episcopus, pluresq; alij.

Concilia
vniuersalia

Secuta sunt hos vniuersalia præstantissimorum Ecclesiæ per totum orbem Christianum ministrorum Concilia, quæ ex Christianorum Imperatorum autoritate & mandato, ut noxijs hæresibus, quæ in Ecclesiam irreperant, obuiam iretur, fuerunt instituta. In his viri Christiani & orthodoxi priores illos fidei articulos, cum falsorum dogmatum simul & eorum qui illa docebant confutatione, instauratos confirmarunt. Inter quæ Concilia, quæ plurima conuenisse in historijs traditur, totius orbis Christiani consensu præ

su præ alijs, vt vera & orthodoxa celebrantur, Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum & Chalcedonense.

Accesserunt his priuatim viri pij & eruditi, quorum tunc præcipua erat in Ecclesia auctoritas & existimatio, qui veteris fidei summam eadem planè forma atque ratione, quam à primis illis suis antecessoribus acceperant, descripserunt. Huius generis est celebre illud D. Athanasij Symbolum, & quod D. Augustinus perspicuè simul & perfectè conscripsit. Neque arbitror, vel nostrum Antagonistam, vel quenquã alium, tam audacem fore, vt D. Augustini Confessionem contemnat siue reiiciat. Ea enim non suam modò fidem confessus est, sed simul, quæ iam inde ab initio fides vera & orthodoxa fuerit, & qualem tunc suo sæculo vniuersalis Christi Ecclesia seruabat atque profitebatur, fidelissimè exposuit. Adde, quòd idem in hac tua Confessione omnibus sæculis in hunc vsquè diem apud omnes piè eruditos pro orthodoxo est habitus. Is verò in epistola ad Dardanum, quæ ordine 57. est, sic scribit:

Noli dubitare ibi nunc esse hominem Christum Iesum, vnde venturus est, memoriterq; recole & fideliter tene Christianam Confessionem, quoniam resurrexit à mortuis, ascendit in cælum, sedet ad dexteram Patris, nec aliunde quàm inde venturus est ad viuos mortuosque iudicandos.

D. Augusti
ni sedet de
Iesu Christi
sto confes-
sio.

BVLLINGERI RESPON.

Et sic venturus est illa angelica voce testante, quemadmodum ire visus est in cœlum, id est, in eadem carnis forma atq; substantia, cui profectō immortalitatem dedit, naturam nō abstulit. Secū idūm hanc formam non est purandus ubiq; diffusus. Cauendum est enim, ne ita diuinitatem astruamus hominis, vt veritatem corporis auferamus. Non est autem consequens, vt quod in Deo est, ita sit ubique vt Deus. Nam & de nobis veracissima Scriptura dicit, quōd in illo viuimus, mouemur & sumus, nec tamen sicut ille ubique sumus: sed aliter homo ille in Deo, quoniam aliter & Deus ille in homine, proprio quodam et singulari modo. Vna enim persona Deus & Homo est, & vtrumque est vnus Christus Iesus, ubiq; per id quōd Deus est, in cœlo autem per id quōd homo. Hæc omnia Augustini sunt.

D, Augusti-
ni de articu-
lis hodie
controuer-
sijs iudicū.

Qua Confessione magna pars articulorum fidei de Domino nostro Iesu Christo cōtinetur: & eadem quasi iudicium fertur de articulis, qui inter nos & Aduersarium nostrum controueruntur: De Ascensione Christi nimirum, de Cœli loco certo & finito, de vtriusque in Christo naturæ proprietatibus perpetuō manentibus, de earundem in vna eademque persona vnione, de Corpore Christi item, quōd etiam si cum Deo vnium, non tamen omnipræsens sit, sed in cœlis agat. Etenim diligenter obseruari & inter se distingui debent, qui hac Confessione continentur,

tur articuli, & quidem ante omnia obseruandum, quòd hanc esse scribit fidem & Confessionem Christianā, quam qui Christiani dici & esse volunt, fideliter tenere & profiteri debeāt. Ita verò eam ab omni hæresi & superstitione distinguit & separat. Quisquis ergo ad hunc modum crediderit, is verè & rectè credit, eiusq; fides catholica & orthodoxa est: E contra qui diuersum quid crediderit, eius fides falsa est & erronea. Comprehenduntur autem hac veræ fidei Confessione isti ferè articuli:

1 Hominem Iesum Christum, qui ex mortuis resurrexit, in cælos ascendit, & ad dexteram Dei sedet, illic nunc esse, vnde venturus est.

2 Eundem non aliunde quàm inde venturum esse ad iudicandum viuos & mortuos.

3 Ita verò venturum, sicuti angelica vox testata est, quemadmodum in cælum ascendere visus fuit.

4 Eadem nimirū forma carnis & substātia.

5 Quòd huic carni suæ immortalitatem derit, naturam non abstulerit.

6 Ideoque Christi Corpus secundum hanc formam non esse vbique diffusum.

7 Cauendum esse in tota hac causa, ne ita diuinitatem astruamus hominis, vt veritatem Corporis auferamus siue negemus.

8 Non consequens esse, vt quod in Deo est, ita sit vbique vt Deus.

NOTA.

BULLINGERI RESPON.

9 Vnam & eandem personam esse Deum & hominem, & utrumq; vnum esse Christum, qui vbiq; sit per id quòd Deus est, in cælo autem per id quòd homo.

Quid Bullingerus ad Andr. pos. Sulet?

Itaq; hæc iam mea, nõ bipertita neq; captioso dilemmate fucata, sed simplicissima quæstio est, quam Cõclusionis siue Epilogi loco tibi Iacobe Andrea propono, utq; mihi respondeas peto: Num istam à D. Augustino descriptam fidei descriptionem, veram, orthodoxã & Christianam esse agnoscas? Si veram agnoscis, iam ipse nos absoluit ab omni hæreseos crimine, quo nos immerentes sophistica tua garrulitate diffamare conatus es. Eadem enim semper fuit nostra fides, & hanc ipsam adhuc hodie tenemus atq; profiteamur, & ita nos iuante Deo, vsq; in finẽ vitæ nostræ inuiolatam tenebimus, qualem D. Augustinus in totius Ecclesiæ Christi catholicæ conspectu professus est. Patet ergo iam toti mundo, te præter omne nostrũ meritum, cum tibi per nos quiescere liceret, nobis iniuriam fecisse grauem. Quòd si verò hanc fidei Confessionẽ pro vera, orthodoxa & Christiana agnoscere nolis, ex eo omnes pij & fideles Christi cultores, qui sis intelligent, & quòd omnes ij, quibus sui nominis existimatio atq; religio cordi est, non nos, se sed tuas que fragmenta fugere & vitare debeant.

Bullingeri Conclusio.

Hanc igitur Iacobe Andrea pro tua Suggestione responsionem accipe à bono illo senecione, quem

ne, quem me esse dixisti (quo sensu, & quo animi affectu, tu nosti) tibi que persuadeas velim, me per Dei gratiam in hac vera & orthodoxa Sanctorum Apostolorum & Ecclesie Christi catholice Confessione vsque ad finem mee vite perseverare, neq; aliquam porro habere velle rationem tui loquacitatis & futilium figmentorum, quibus simplicem Veritatis doctrinam obscurare & intricare soles. Hæc enim sexta Responsio est, quam in hac causa, vestris maledictis provocatus, scripsi, ut & Veritatis doctrinam & nostram Ecclesiam atque innocentiam aduersus vestras calumnias assererem. Ter enim Brentij scriptis obscuris & perplexis respondi. Quartam vnâ cum meis collegis ad Brentij testamentum dedi. Quinta septem illos accusationis aduersus nos institutæ articulos dilui. Accedit iam istis sexta, ex qua, quid de tua Suggestione sentiam, intelligis. Spero autem me Christianis Lectoribus abunde satisfecisse, eosque porro contentos fore hoc meo labore & studio, quod in propugnanda communi Veritatis & Ecclesie Christi causa animo non minus propenso quam fideli impensedi. Tu verò Iacobe Andrea videris, quam rationem Deo redditurus sis, qui petulanti exprobrandi, conuitiandi & rixandi libidine atq; immani cordis superbi arrogantia nō solum nobis immerentibus, verum etiam communi Ecclesie Christi hæcenus turbas dedisti. Etenim nos cau-

BVLLINGERI RESPON.

ſam hanc (quod tu quoq; ſub ſinem tuæ Suggeſtionis annotas) libenter iuſto Dei iudicio ſubijciemus atq; commendabimus. Utinam Deus hac te gratia donet, vt poſthac maiorem anti- quæ Veritatis, ſimplicitatis, pacis & concordiaë Eccleſiæ Chriſti rationem habeas, quàm tuæ il- lius à vobis confictæ omnipræſentiaë, quam pri- uatæ gloriaë ſtudio fascinatus, cum ſuis conne- xis non minus falſis quàm abſurdis, contumaci- ter tueri in animum induxiſti.

Quòd ſi verò alicui in hac mea Reſponſione acrior & vāhementior, quàm pro more meo, fuiſſe videor, Chriſtianum Lectorem rogo, vt quibus cauſis prouocatus id fecerim expendat, ſimulq; veterum ſeruorum Dei, qui me multo fuerunt præſtantioreſ, exempla conſideret, qui in tanti momenti cauſis ferè ſimili vāhementia contra ſuos aduerſarios uſi ſunt. Reddit enim ex ſyluis, quas voces accipit, Echo. Et vulgò dici- tur: Qui quæ vult dicit, quæ non vult audiet. Deus Pater miſerationum noſtrū omnium mi- ſereatur, noſq; cuſtodiat, vt in pura Veritatis Confelſione & ſancta Eccleſiæ Chriſti ſocietate in ſinem uſq; conſtanteſ perſeueremus. Eidem Deo noſtro æterno, omnipotenti & miſericordi, Patri, Filio & Spiritui Sancto debetur glo- ria & gratiarum actio ab æterno in æternum. Amen.

FINIS.

ERRATA ALIQVOT MAIORIS .

momenti inter relegendum annotata, cæte-
ra si quæ sunt leuiora, candidus Le-
ctor faciliè emendabit.

- Pag. 18. versu 5. Idem corpus, lege, Nec idem corpus.
P. 22. ver. 7. Dei hominis, lege, Dei & hominis.
P. 26. b. ver. penult. Abijcitur. lege, obijcitur.
P. 42. ver. 13. De Corporali manducatione, lege, Corp.
vniõne. P. 102. ver. 28. Præsentia, lege, Præsens.
P. 110. Sarrago, lege, farrago.

A 519283

• 21901A TOVOLA ATX111

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

